

Obszary wiejskie w Polsce w 2022 r.

Rural areas in Poland in 2022

Obszary wiejskie w Polsce w 2022 r.

Rural areas in Poland in 2022

Główny Urząd Statystyczny Statistics Poland
Urząd Statystyczny w Olsztynie Statistical Office in Olsztyn

Warszawa, Olsztyn 2024

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny w Olsztynie, Ośrodek Badań Obszarów Wiejskich
Statistical Office in Olsztyn, Research Centre for Rural Areas

Główny Urząd Statystyczny, Departament Innowacji
Statistics Poland, Department for Innovation

pod kierunkiem
supervised by

Marek Morze

Zespół autorski

Editorial team

Ewa Bendowska, Monika Borawska, Łukasz Jankowski, Izabela Lech,
Małgorzata Stawikowska, Katarzyna Wielechowska, Katarzyna Wróbel

Tłumaczenie

Translation

Monika Borawska, Katarzyna Wielechowska

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Joanna Giedryś, Joanna Balcerzak

Projekt okładki i strony tytułowej

Cover and title page design

Aleksandra Kłosińska

e-ISSN 2720-6386

Publikacja dostępna na stronie internetowej

Publication available on website

stat.gov.pl

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

When publishing Statistics Poland data – please indicate the source

Przedmowa

Przekazujemy Państwu siódmą edycję publikacji „Obszary wiejskie w Polsce”. Informacje zawarte w opracowaniu dają statystyczną podstawę dla programowania rozwoju obszarów wiejskich w zmieniającym się otoczeniu oraz umożliwiają monitorowanie zmian zachodzących na tych obszarach.

Publikacja przedstawia stan obecny i przemiany zachodzące na obszarach wiejskich na poziomie krajowym oraz regionalnym w latach 2015 i 2022. Przeprowadzona analiza wskazuje na duże zróżnicowanie terytorialne obszarów wiejskich zarówno pod względem społeczno-ekonomicznym, jak i środowiskowym. Dynamika zmian została zaprezentowana również w odniesieniu do Polski ogółem oraz sytuacji w miastach. Zamieszczony materiał statystyczny wzbogacono ilustracjami graficznymi w postaci map i wykresów.

W opracowaniu przedstawiono analizę w zakresie cech demograficznych, sytuacji ekonomicznej ludności, infrastruktury technicznej i społecznej, działalności pozarolniczej i rolnictwa, środowiska naturalnego oraz źródeł finansowania obszarów wiejskich. Ukazanie tak szerokiego zakresu informacji w przekrojach o różnym stopniu szczegółowości możliwe jest dzięki zastosowaniu identyfikatorów Krajowego Rejestru Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT), klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), jak również typologii terytorialnych Eurostatu i OECD, definiujących regiony miejskie i wiejskie.

Dodatkowo, w bieżącej edycji publikacji wybrane dane zostały zaprezentowane według Delimitacji Obszarów Wiejskich (DOW), opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny. Celem DOW jest zapewnienie jednolitej prezentacji wyników badań statystycznych dotyczących obszarów wiejskich. W ramach Delimitacji wyróżniono następujące grupy obszarów wiejskich: aglomeracyjne dużej gęstości, aglomeracyjne małej gęstości, pozaaglomeracyjne dużej gęstości oraz pozaaglomeracyjne małej gęstości.

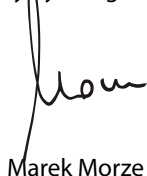
Dla celów porównawczych, oprócz analizy zagadnień rozwojowych w wyżej wymienionych przekrojach terytorialnych, w publikacji po raz pierwszy zaprezentowano również analizę dla krajowych obszarów strategicznej interwencji (OSI), zdefiniowanych w KSRR 2030 jako gminy zagrożone trwałą marginalizacją.

W bieżącym wydaniu publikacji zaprezentowano również wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 dotyczące ludności, gospodarstw domowych oraz osób z niepełnosprawnościami.

Jednocześnie, pragniemy zachęcić Państwa do korzystania z pełnego zakresu danych udostępnianych na stronie internetowej GUS (<http://stat.gov.pl/publikacje/>) w postaci elektronicznych zbiorów danych, stanowiących załącznik do publikacji.

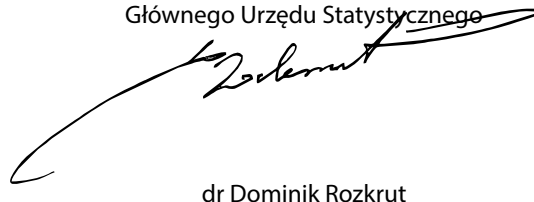
Przekazując niniejsze opracowanie, składamy serdeczne podziękowania wszystkim osobom i instytucjom zaangażowanym we współpracę oraz za przekazanie danych, które przyczyniły się do wzbogacenia zawartości publikacji. Jednocześnie zwracamy się z prośbą o uwagi i sugestie, które będą stanowić cenną wskazówkę w dalszych pracach oraz przyczynią się do doskonalenia zarówno treści, jak i formy kolejnych publikacji dotyczących tej tematyki.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Olsztynie

Marek Morze

Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego

dr Dominik Rozkrut

Preface

We present the seventh edition of publication "Rural areas in Poland". The information contained in the publication provides a statistical basis for programming rural areas development in a changing conditions and allows monitoring the changes occurring in these areas.

The publication presents the current state and the changes taking place in rural areas at national and regional levels in comparing years 2015 and 2022. The analysis shows a large territorial diversity of rural areas both in socio-economic and environmental terms. Dynamics of changes is also presented in relation to data of Poland and urban areas. The statistical information has been enriched with maps and charts.

The publication presents the analysis in the scope of demographic potential, the economic situation of population, social and technical infrastructure, non-agricultural activity and agriculture, the environment and the sources of rural areas financing. The usage of National Official Register of the Territorial Division of the Country (TERYT), Classification of Territorial Units for Statistics (NUTS) as well as Eurostat and OECD territorial typologies that define urban and rural regions, enables the presentation of phenomena in sections with varying degrees of detail.

In addition, in this edition of the publication selected data have been presented in accordance with the Delimitation of Rural Areas developed by Statistics Poland. The purpose of the Delimitation of Rural Areas is to ensure a consistent presentation of the results of statistical surveys on rural areas. Within the Delimitation there were distinguished the following groups of rural areas: high density agglomeration areas, low density agglomeration areas, high density non-agglomeration areas and low density non-agglomeration areas.

For comparative purposes, in addition to the analysis of development issues in the above-mentioned territorial breakdowns, the publication also presents for the first time an analysis for the areas of national strategic intervention (ASI) defined in the NSRD 2030 as areas (gminas) threatened by permanent marginalisation.

In this edition of the publication the following have been also presented data of the National Population and Housing Census 2021 regarding population, households and persons with disabilities.

At the same time, we would like to encourage you to use the full range of data available on Statistics Poland website: (<http://stat.gov.pl/publikacje/>) in the form of electronic data files, attached to this publication.

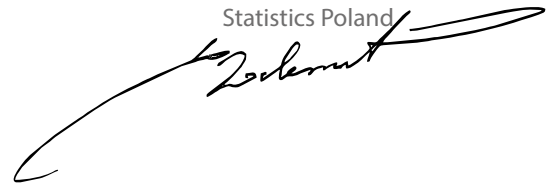
Presenting this publication, we would like to express our sincere gratitude to all the persons and institutions involved in co-operation and the data provided, that enriched content of this publication. At the same time, we would like to ask you for remarks and suggestions which will be a valuable advice in further work as well as will contribute to the improvement of both the content and the form of the next edition of the publication.

Director
of the Statistical Office in Olsztyn

Marek Morze

President
Statistics Poland

Dominik Rozkrut, Ph.D.

Olsztyn, March 2024

Spis treści

Contents

Przedmowa	3
Preface	4
Spis wykresów	9
List of charts	
Spis map	12
List of maps	
Spis tablic	15
List of tables	
Objaśnienia znaków umownych	16
Symbols	
Ważniejsze skróty	17
Main abbreviations	
Synteza	19
Executive summary	22
Rozdział 1. Powierzchnia i sieć osadnicza	25
Chapter 1. Area and settlement	
1.1. Powierzchnia obszarów wiejskich	25
1.1. Rural area	
1.2. Sieć osadnicza	28
1.2. Settlement	
Rozdział 2. Potencjał demograficzny	32
Chapter 2. Demographic potential	
2.1. Stan i zmiany liczby ludności	32
2.1. Size and changes of population	
2.2. Struktura ludności według cech demograficznych	41
2.2. Population structure by demographic characteristics	
2.3. Ruch naturalny ludności	47
2.3. Vital statistics of population	
2.4. Migracje ludności na pobyt stały	54
2.4. Migration of population for permanent residence	
2.5. Ludność według wyników NSP 2021	57
2.5. Population by results of the National Census 2021	
Rozdział 3. Gospodarstwa domowe. Warunki mieszkaniowe	60
Chapter 3. Households. Housing conditions	
3.1. Dochody gospodarstw domowych	60
3.1. Household income	

3.2. Wydatki gospodarstw domowych	62
3.2. Household expenditures	
3.3. Wyposażenie gospodarstw domowych	64
3.3. Household equipment	
3.4. Zróżnicowanie sytuacji materialnej	65
3.4. Diversification of the material situation	
3.5. Zasoby mieszkaniowe	68
3.5. Dwellings stocks	
Rozdział 4. Rynek pracy	77
Chapter 4. Labour market	
4.1. Aktywność ekonomiczna ludności (BAEL)	77
4.1. Economic activity of population (LFS)	
4.2. Pracujący	81
4.2. Employed persons	
4.3. Bezrobocie rejestrowane	83
4.3. Registered unemployment	
Rozdział 5. Gospodarka	87
Chapter 5. Economy	
5.1. Wartość dodana brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie	87
5.1. Gross value added in agriculture, forestry and fishing	
5.2. Nakłady inwestycyjne w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie	88
5.2. Investment outlays in agriculture, forestry and fishing	
5.3. Wartość brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie	89
5.3. Gross value of fixed assets in agriculture, forestry and fishing	
5.4. Użytkowanie gruntów	90
5.4. Land use	
5.5. Gospodarstwa rolne	92
5.5. Agricultural holdings	
5.6. Powierzchnia zasiewów	96
5.6. Sown area	
5.7. Pogłowie zwierząt gospodarskich	96
5.7. Livestock	
5.8. Produkcja rolnicza	97
5.8. Agricultural output	
5.9. Wybrane środki produkcji rolniczej	99
5.9. Selected means of agricultural output	
5.10. Podmioty zarejestrowane w rejestrze REGON	100
5.10. Entities of the national economy recorded in the REGON register	
5.11. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON	103
5.11. Entities of the national economy newly recorded in the REGON register	

5.12. Podmioty wyrejestrowane z rejestru REGON	106
5.12. Entities of the national economy deleted from the REGON register	
5.13. Budynki i mieszkania oddane do użytkowania	108
5.13. Buildings and dwellings completed	
5.14. Sieć rozdzielcza	115
5.14. Distribution network	
Rozdział 6. Infrastruktura społeczna i turystyczna	119
Chapter 6. Social and tourist infrastructure	
6.1. Wychowanie przedszkolne	119
6.1. Pre-primary education	
6.2. Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży	123
6.2. Primary schools for children and youth	
6.3. Biblioteki	126
6.3. Libraries	
6.4. Instytucje kultury	129
6.4. Cultural institutions	
6.5. Opieka zdrowotna, apteki i pomoc społeczna	132
6.5. Healthcare, pharmacies and social welfare	
6.6. Kluby sportowe	137
6.6. Sport clubs	
6.7. Baza noclegowa turystyki	139
6.7. Tourist accommodation establishments	
Rozdział 7. Finansowanie obszarów wiejskich	145
Chapter 7. Rural areas financing	
7.1. Dochody i wydatki gmin	145
7.1. Revenue and expenditure of gminas	
7.2. Struktura dochodów gmin	148
7.2. Structure of gminas revenue	
7.3. Struktura wydatków gmin	152
7.3. Structure of gminas expenditure	
7.4. Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w budżetach gmin ...	154
7.4. Financing and co-financing EU programmes and projects in budgets of gminas	
7.5. Systemy wsparcia bezpośredniego	155
7.5. Direct payment schemes	
7.6. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020	159
7.6. Rural Development Programme for 2014–2020	
7.7. Instrumenty krajowe wspierające rozwój sektora rolnego	161
7.7. National instruments supporting development of agricultural sector	

Rozdział 8. Środowisko naturalne	162
Chapter 8. Environment	
8.1. Grunty leśne i zalesienia	162
8.1. Forest land and afforestation	
8.2. Grunty rolne i leśne wyłączone z produkcji rolniczej i leśnej	164
8.2. Agricultural area and forest land excluded from agricultural and forestry production	
8.3. Ochrona przyrody	164
8.3. Nature protection	
8.4. Tereny zieleni ogólnodostępnej	165
8.4. Generally accessible green areas	
8.5. Rekultywacja	167
8.5. Remediation activities	
8.6. Gospodarka ściekowa	167
8.6. Wastewater management	
8.7. Odpady	170
8.7. Waste	
8.8. Nakłady na środki trwałe na ochronę środowiska i gospodarkę wodną	171
8.8. Investment outlays on environmental protection and water management	
Uwagi metodologiczne	175
Methodological notes	180
1. Źródła i zakres danych	175
1. Sources and range of data	180
2. Delimitacja Obszarów Wiejskich (DOW)	176
2. Delimitation of Rural Areas	181
3. Typologia miejsko-wiejska według Eurostatu	177
3. Urban-rural typology by Eurostat	182
4. Typologia regionów według OECD	178
4. Typology of regions by OECD	183

Spis wykresów

List of charts

Wykres 1. Chart 1.	Ludność według delimitacji obszarów wiejskich i wielkości miast w 2022 r. Population by delimitation of rural areas and city size in 2022	34
Wykres 2. Chart 2.	Mediana wieku (wiek środkowy) ludności obszarów wiejskich według płci w 2022 r. ... Median age of rural population by sex in 2022	40
Wykres 3. Chart 3.	Ludność według grup wieku, płci i miejsca zamieszkania w 2022 r. Population by age groups, sex and place of residence in 2022	41
Wykres 4. Chart 4.	Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku i miejsca zamieszkania w 2022 r. ... Structure of population by economic age groups and place of residence in 2022	42
Wykres 5. Chart 5.	Przeciętne dalsze trwanie życia ludności obszarów wiejskich urodzonej w 2022 r. Life expectancy of rural population born in 2022	53
Wykres 6. Chart 6.	Napływ i odpływ ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich według grup wieku i płci w 2022 r. Inflow and outflow of population for permanent residence in rural areas by age groups and sex in 2022	56
Wykres 7. Chart 7.	Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego w 2021 r. Structure of population aged 15 and over by marital status in 2021	57
Wykres 8. Chart 8.	Struktura ludności w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2021 r. ... Structure of population aged 13 and over by education level in 2021	58
Wykres 9. Chart 9.	Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania w 2022 r. Average monthly available income per capita in households by place of residence in 2022	60
Wykres 10. Chart 10.	Struktura przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych według źródła utrzymania i miejsca zamieszkania w 2022 r. Structure of average monthly available income per capita in households by source of maintenance and place of residence in rural areas in 2022	61
Wykres 11. Chart 11.	Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania w 2022 r. Average monthly expenditures per capita in households by place of residence in 2022	62
Wykres 12. Chart 12.	Udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania w 2022 r. Share of expenditures in available income per capita in households by place of residence in 2022	63
Wykres 13. Chart 13.	Struktura przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania w 2022 r. Structure of average monthly expenditures per capita in households by place of residence in 2022	64
Wykres 14. Chart 14.	Dostęp do Internetu na obszarach wiejskich Access to the Internet in rural areas	65

Wykres 15.	Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych według miejsca zamieszkania w 2022 r.	66
Chart 15.	Subjective evaluation of the financial situation of households by place of residence in 2022	
Wykres 16.	Współczynnik Giniego w gospodarstwach domowych	67
Chart 16.	Gini coefficient in households	
Wykres 17.	Wskaźniki zagrożenia ubóstwem według grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych w 2022 r.	68
Chart 17.	At-risk-of-poverty rates by socio-economic groups of households in 2022	
Wykres 18.	Współczynnik aktywności zawodowej (przeciętne w roku)	78
Chart 18.	Activity rate (annual averages)	
Wykres 19.	Wskaźnik zatrudnienia (przeciętne w roku)	79
Chart 19.	Employment rate (annual averages)	
Wykres 20.	Stopa bezrobocia (przeciętne w roku)	81
Chart 20.	Unemployment rate (annual averages)	
Wykres 21.	Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wybranych kategorii w 2022 r.	84
Chart 21.	Structure of registered unemployed persons by selected categories in 2022	
Wykres 22.	Udział wartości dodanej brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2021 r. (ceny bieżące)	88
Chart 22.	Share in gross value added in agriculture, forestry and fishing in 2021 (current prices)	
Wykres 23.	Udział nakładów inwestycyjnych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2022 r. (ceny bieżące)	89
Chart 23.	Share in investment outlays in agriculture, forestry and fishing in 2022 (current prices)	
Wykres 24.	Udział wartości brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2022 r. (bieżące ceny ewidencyjne)	90
Chart 24.	Share in gross value of fixed assets in agriculture, forestry and fishing in 2022 (current book-keeping prices)	
Wykres 25.	Struktura gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. ...	93
Chart 25.	Structure of agricultural holdings by area groups of agricultural land in 2020	
Wykres 26.	Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego w 2020 r.	94
Chart 26.	Average farm area in 2020	
Wykres 27.	Przeciętna powierzchnia gospodarstwa ekologicznego w 2022 r.	95
Chart 27.	Average ecological farm area in 2022	
Wykres 28.	Struktura podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON według rodzajów działalności w 2022 r.	102
Chart 28.	Structure of entities of the national economy recorded in the REGON register by type of activity in 2022	
Wykres 29.	Struktura podmiotów gospodarki narodowej nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON według grup działalności w 2022 r.	105
Chart 29.	Structure of entities of the national economy newly recorded in the REGON register by type of activity in 2022	

Wykres 30.	Struktura podmiotów gospodarki narodowej wyrejestrowanych z rejestru REGON według grup działalności w 2022 r.	107
Chart 30.	Structure of entities of the national economy deleted from the REGON register by type of activity in 2022	
Wykres 31.	Struktura budynków niemieszkalnych oddanych do użytkowania według rodzajów w 2022 r.	111
Chart 31.	Structure of non-residential buildings completed by type in 2022	
Wykres 32.	Zmiana liczby placówek wychowania przedszkolnego i przedszkoli na obszarach wiejskich w roku szkolnym 2022/23 w porównaniu z rokiem szkolnym 2015/16	121
Chart 32.	Change of pre-primary education establishments and nursery schools in rural areas in 2022/23 school year in relation to 2015/16 school year	
Wykres 33.	Wyniki budżetów gmin w 2022 r.	148
Chart 33.	Budget results of gminas in 2022	
Wykres 34.	Struktura dochodów gmin	149
Chart 34.	Structure of revenue of gminas	
Wykres 35.	Struktura dochodów własnych gmin	151
Chart 35.	Structure of own revenue of gminas	
Wykres 36.	Struktura wydatków gmin według działów w 2022 r.	153
Chart 36.	Structure of expenditure of gminas by division in 2022	
Wykres 37.	Struktura złożonych wniosków i zrealizowanych płatności związanych z produkcją w ramach systemów wsparcia bezpośredniego w Kampanii 2022	158
Chart 37.	Structure of submitted applications and realised area payments coupled to production in the scope of direct payment schemes in Campaign 2022	
Wykres 38.	Realizacja PROW 2014–2020	160
Chart 38.	Realised of the RDP 2014–2020	
Wykres 39.	Struktura nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi według kierunków inwestowania	172
Chart 39.	Structure of investment outlays on environmental protection and water management in rural areas by direction of use	

Spis map

List of maps

Mapa 1. Map 1.	Powierzchnia obszarów wiejskich w 2022 r. Rural areas in 2022	27
Mapa 2. Map 2.	Gęstość zaludnienia obszarów wiejskich w 2022 r. Population density of rural areas in 2022	30
Mapa 3. Map 3.	Ludności obszarów wiejskich w 2022 r. Rural population in 2022	33
Mapa 4. Map 4.	Współczynnik feminizacji na obszarach wiejskich w 2022 r. Sex ratio in rural areas in 2022	35
Mapa 5. Map 5.	Typy rozwoju ludnościowego obszarów wiejskich według metodologii Webba Demographic typology of rural areas by Webb's methodology	37
Mapa 6. Map 6.	Wskaźnik starości demograficznej na obszarach wiejskich w 2022 r. Old age ratio in rural areas in 2022	39
Mapa 7. Map 7.	Ludność w wieku produkcyjnym na obszarach wiejskich w 2022 r. Population at working age in rural areas in 2022	43
Mapa 8. Map 8.	Współczynnik obciążenia demograficznego na obszarach wiejskich w 2022 r. Demographic dependency ratio in rural areas in 2022	45
Mapa 9. Map 9.	Przyrost naturalny na obszarach wiejskich w 2022 r. Natural increase in rural areas in 2022	49
Mapa 10. Map 10.	Płodność kobiet i współczynniki reprodukcji ludności na obszarach wiejskich w 2022 r. ... Female fertility and reproductions rates of population in rural areas in 2022	51
Mapa 11. Map 11.	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na obszarach wiejskich w 2022 r. Internal and international net migration for permanent residence in rural areas in 2022	54
Mapa 12. Map 12.	Mieszkania na obszarach wiejskich w 2022 r. Dwellings in rural areas in 2022	70
Mapa 13. Map 13.	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej na obszarach wiejskich w 2022 r. Population using water supply system in rural areas in 2022	73
Mapa 14. Map 14.	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej na obszarach wiejskich w 2022 r. Population using sewage system in rural areas in 2022	74
Mapa 15. Map 15.	Ludność korzystająca z sieci gazowej na obszarach wiejskich w 2022 r. Population using gas supply system in rural areas in 2022	75
Mapa 16. Map 16.	Współczynnik aktywności zawodowej na obszarach wiejskich w 2022 r. (przeciętne w roku) Activity rate in rural areas in 2022 (annual averages)	79
Mapa 17. Map 17.	Wskaźnik zatrudnienia na obszarach wiejskich w 2022 r. (przeciętne w roku) Employment rate in rural areas in 2022 (annual averages)	80
Mapa 18. Map 18.	Pracujący na obszarach wiejskich w 2022 r. Employed persons in rural areas in 2022	82

Mapa 19.	Długotrwale bezrobotni na obszarach wiejskich w 2022 r.	86
Map 19.	Long-term unemployed persons in rural areas in 2022	
Mapa 20.	Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych w 2020 r.	91
Map 20.	Land use in agricultural holdings in 2020	
Mapa 21.	Towarowa produkcja rolnicza w 2021 r. (ceny stałe)	98
Map 21.	Market agricultural output in 2021 (constant prices)	
Mapa 22.	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na obszarach wiejskich w 2022 r.	100
Map 22.	Entities of the national economy recorded in the REGON register in rural areas in 2022	
Mapa 23.	Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na obszarach wiejskich w 2022 r.	104
Map 23.	Entities of the national economy newly recorded in the REGON register in rural areas in 2022	
Mapa 24.	Podmioty gospodarki narodowej wyrejestrowane z rejestru REGON na obszarach wiejskich w 2022 r.	106
Map 24.	Entities of the national economy deleted from the REGON register in rural areas in 2022	
Mapa 25.	Budynki mieszkalne oddane do użytkowania na obszarach wiejskich w 2022 r.	110
Map 25.	Residential buildings completed in rural areas in 2022	
Mapa 26.	Budynki niemieszkalne oddane do użytkowania na obszarach wiejskich w 2022 r.	112
Map 26.	Non-residential buildings completed in rural areas in 2022	
Mapa 27.	Mieszkania oddane do użytkowania na obszarach wiejskich w 2022 r.	115
Map 27.	Dwellings completed in rural areas in 2022	
Mapa 28.	Dzieci w wieku 3–6 lat w placówkach wychowania przedszkolnego na obszarach wiejskich w roku szkolnym 2022/23	122
Map 28.	Children aged 3–6 attending pre-primary education establishments in rural areas in 2022/23 school year	
Mapa 29.	Uczniowie w szkołach podstawowych na obszarach wiejskich w roku szkolnym 2022/23 ..	125
Map 29.	Pupils in primary schools in rural areas in 2022/23 school year	
Mapa 30.	Placówki biblioteczne na obszarach wiejskich w 2022 r.	128
Map 30.	Library establishments in rural areas in 2022	
Mapa 31.	Czytelnicy na obszarach wiejskich w 2022 r.	129
Map 31.	Library users in rural areas in 2022	
Mapa 32.	Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby oraz świetlice na obszarach wiejskich w 2022 r.	131
Map 32.	Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres in rural areas in 2022	
Mapa 33.	Podmioty ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na obszarach wiejskich w 2022 r.	134
Map 33.	Provider of out-patient health care in rural areas in 2022	
Mapa 34.	Apteki ogólnodostępne na obszarach wiejskich w 2022 r.	137
Map 34.	Generally available pharmacies in rural areas in 2022	
Mapa 35.	Ćwiczący na obszarach wiejskich w 2022 r.	138
Map 35.	Persons practising sports in rural areas in 2022	

Mapa 36. Map 36.	Miejsca noclegowe na obszarach wiejskich w 2022 r. Bed places in rural areas in 2022	141
Mapa 37. Map 37.	Dochody gmin wiejskich według podregionów w 2022 r. Revenue of rural gminas by subregions in 2022	146
Mapa 38. Map 38.	Wydatki gmin wiejskich według podregionów w 2022 r. Expenditure of rural gminas by subregions in 2022	147
Mapa 39. Map 39.	Dochody własne gmin wiejskich według podregionów w 2022 r. Own revenue of rural gminas by subregions in 2022	150
Mapa 40. Map 40.	Wydatki majątkowe gmin wiejskich według podregionów w 2022 r. Property expenditure of rural gminas by subregions in 2022	152
Mapa 41. Map 41.	Środki w dochodach gmin wiejskich na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych według podregionów w 2022 r. Funds in revenue of rural gminas for financing and co-financing of EU programmes and projects by subregions in 2022	155
Mapa 42. Map 42.	Kwota zrealizowanych płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego według podregionów w Kampanii 2022 Amount of realised area payments in the scope of direct payment schemes by subregions in Campaign 2022	159
Mapa 43. Map 43.	Lesistość obszarów wiejskich w 2022 r. Forest cover of rural areas in 2022	162
Mapa 44. Map 44.	Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem w 2022 r. Share of areas under legal protection in total area in 2022	165
Mapa 45. Map 45.	Ludność obszarów wiejskich korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2022 r. Rural population using wastewater treatment plants in 2022	169
Mapa 46. Map 46.	Odpady komunalne wytworzone na obszarach wiejskich w 2022 r. Municipal waste generated in rural areas in 2022	171
Mapa 47. Map 47.	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi w 2022 r. .. Investment outlays on environmental protection and water management in rural areas in 2022	173
Mapa 48. Map 48.	Delimitacja obszarów wiejskich (DOW) w 2022 r. Delimitation of Rural Areas in 2022	185
Mapa 49. Map 49.	Gminy zagrożone trwałą marginalizacją Areas (gminas) threatened by permanent marginalisation	185
Mapa 50. Map 50.	Podregiony według typologii miejsko-wiejskiej Eurostatu (NUTS 2021) Subregions by Eurostat urban-rural typology (NUTS 2021)	186

Spis tablic

List of tables

Tablica 1.	Miejscowości wiejskie z nadanym statusem miasta w latach 2015–2022	25
Table 1.	Rural localities with granted city status in 2015–2022	
Tablica 2.	Typy rozwoju ludnościowego według metodologii Webba	36
Table 2.	Demographic typology by Webb's methodology	
Tablica 3.	Starość demograficzna w 2022 r.	38
Table 3.	Old age population in 2022	
Tablica 4.	Zasoby mieszkaniowe w 2022 r.	69
Table 4.	Dwelling stocks in 2022	
Tablica 5.	Mieszkania wyposażone w podstawowe instalacje w 2022 r.	71
Table 5.	Dwellings fitted with basic instalations in 2022	
Tablica 6.	Ludność korzystająca z instalacji oraz zużycie wody i gazu z sieci w gospodarstwach domowych w 2022 r.	72
Table 6.	Population using system and consumption of water and gas from supply system in households in 2022	
Tablica 7.	Mieszkania oddane do użytkowania w 2022 r.	113
Table 7.	Dwellings completed in 2022	
Tablica 8.	Sieć rozdzielcza	116
Table 8.	Distribution network	
Tablica 9.	Wychowanie przedszkolne w roku szkolnym 2022/23	119
Table 9.	Pre-primary education in 2022/23 school year	
Tablica 10.	Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2022/23	124
Table 10.	Primary schools for children and youth in 2022/23 school year	
Tablica 11.	Biblioteki publiczne (z filiami) w 2022 r.	127
Table 11.	Public libraries (with branches) in 2022	
Tablica 12.	Placówki kultury w 2022 r.	130
Table 12.	Cultural centers in 2022	
Tablica 13.	Ambulatoryjna opieka zdrowotna i apteki ogólnodostępne w 2022 r.	133
Table 13.	Out-patient health care and generally available pharmacies in 2022	
Tablica 14.	Baza noclegowa turystyki w 2022 r.	140
Table 14.	Tourist accommodation establishments in 2022	

Tablice zawierające szczegółowe dane w wersji elektronicznej są dołączone do publikacji dostępnej na stronie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego <https://stat.gov.pl> w zakładce Publikacje w obszarze tematycznym: Rolnictwo, leśnictwo.

Tables containing detailed data in an electronic version are attached to the publication available on the website of the Statistics Poland <https://stat.gov.pl/en/> in the Publications section in topic: Agriculture. Forestry.

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol		Opis
Symbol		Description
Kreska	(-)	oznacza, że zjawisko nie wystąpiło magnitude zero
Zero	(0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 magnitude not zero, but less than 0.5 of a unit
	(0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 magnitude not zero, but less than 0.05 of a unit
Kropka	(.)	oznacza: brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub że wypełnienie pozycji jest niemożliwe albo niecelowe data not available, classified data (statistical confidentiality) or providing data impossible or purposeless
Znak	Δ	oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji; ich pełne nazwy podano w części ważniejsze skróty categories of applied classification are presented in abbreviated form; their full names are given in the part of major abbreviations
„W tym” "Of which"		oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy indicates that not all elements of the sum are given

Ważniejsze skróty

Main abbreviations

Skrót Abbreviation	Pełna nazwa Full name
tys.	tysiąc
mln	milion
mld bn	miliard billion
zł PLN	złoty zloty
kg	kilogram kilogram
t	tona tonne
dt	decytona deciton
km	kilometr kilometre
km ²	kilometr kwadratowy square kilometre
m ²	metr kwadratowy square metre
m ³	metr sześcienny cubic metre
hm ³	hektometr sześcienny cubic hectometre
ha	hektar hectare
dam ³	dekametr sześcienny cubic decametre
poz.	pozycja
UE EU	Unia Europejska European Union
Eurostat	Urząd Statystyczny Unii Europejskiej Statistical Office of the European Union
ARiMR ARMA	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture

Skrót Abbreviation	Pełna nazwa Full name
r.	rok
m.	miasto
p. proc.	punkt procentowy percentage point
wol. vol.	wolumin volume
l	litr litre
szt. pcs	sztuka pieces
kWh	kilowatogodzina kilowatt-hour
GWh	gigawatogodzina gigawatt-hour
min	minuta minute
cd. cont.	ciąg dalszy continued
dok. cont.	dokończenie continued
Lp. No.	liczba porządkowa ordinal number
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności Polish Classification of Activity
art. Art.	artykuł article
Dz. U.	Dziennik Ustaw
nr (Nr) No	numer number
PROW RDP	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich Rural Development Programme
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju Organization for Economic Co-operation and Development

POLSKA KLASYFIKACJA DZIAŁALNOŚCI – PKD 2007 STATISTICAL CLASSIFICATION OF ECONOMIC ACTIVITIES IN THE EUROPEAN COMMUNITY – NACE Rev. 2	
skrót abbreviation	pełna nazwa full name
Handel; naprawa pojazdów samochodowych Trade; repair of motor vehicles	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles
Zakwaterowanie i gastronomia Accommodation and catering	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi Accommodation and food service activities
Obsługa rynku nieruchomości –	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości Real estate activities
Administrowanie i działalność wspierająca –	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca Administrative and support service activities

Synteza

Rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich w latach 2015–2022 charakteryzował się wieloma pozytywnymi zmianami. Widoczne były jednak również niekorzystne zjawiska, determinujące różnice w wymiarze terytorialnym, w tym zwłaszcza pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi, obszarami wiejskim aglomeracyjnymi i pozaaglomeracyjnymi oraz gminami zagrożonymi trwałą marginalizacją.

Obszary wiejskie w 2022 r. zajmowały 93% powierzchni kraju i były zamieszkałe przez 40% ludności Polski. W porównaniu z 2015 r. na terenach tych przybyło ok. 6 tys. mieszkańców (przy spadku liczby ludności w miastach o 677 tys. osób). Na wzrost ten wpływ miały dwa czynniki, tj. dodatnie saldo migracji notowane w latach 2015–2022 oraz dodatni przyrost naturalny w latach 2016–2018. W 2022 r. w odniesieniu do 2015 r. w większości województw notowany był ubytek ludności wiejskiej, z wyjątkiem pomorskiego, dolnośląskiego, wielkopolskiego, małopolskiego, mazowieckiego i śląskiego. Z kolei największy spadek liczby ludności miał miejsce w województwie opolskim.

Analiza potencjału demograficznego wskazuje na relatywnie korzystną strukturę wiekową ludności wiejskiej. Na wsi odnotowano wyższy niż w miastach odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz niższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym. Na skutek zmian w ekonomicznej strukturze wieku, jakie miały miejsce w ostatnich latach, tj. spadku liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz wzrostu liczebności osób w wieku poprodukcyjnym, na wsi wzrosła wartość współczynnika obciążenia demograficznego (analogicznie jak w miastach). W 2022 r. na 100 mieszkańców obszarów wiejskich w wieku produkcyjnym przypadało 67 osób w wieku nieprodukcyjnym (w miastach – odpowiednio 72 osoby).

Mieszkańcy wsi, w porównaniu z mieszkańcami miast, byli młodsi – mediana wieku wyniosła 40,8 wobec 43,3. Jednak w ostatnich latach występowały niekorzystne trendy w tym zakresie. Zarówno w przypadku ludności wsi, jak i miast mediana wieku ludności w porównaniu z 2015 r. wzrosła o blisko 3 lata.

W analizowanych latach obserwowano poprawę sytuacji na rynku pracy. Tendencja wzrostowa utrzymywała się w liczbie pracujących, a także we współczynniku aktywności zawodowej i wskaźniku zatrudnienia ludności. Osoby aktywne zawodowo, czyli pracujące i bezrobotne, w 2022 r. stanowiły ponad połowę populacji ludności wiejskiej w wieku 15 lat i więcej. Pozostałe 42% ludności wiejskiej w tym przedziale wiekowym stanowiły osoby bierne zawodowo. Populacja aktywnych zawodowo mieszkańców obszarów wiejskich w 2022 r. charakteryzowała się identycznym wskaźnikiem zatrudnienia (56,3%) i podobną stopą bezrobocia (3,1% wobec 2,7%) jak populacja aktywnych zawodowo w miastach. Przeciętny bezrobotny mieszkaniec wsi w 2022 r. był w wieku 25–44 lata, posiadał wykształcenie zasadnicze zawodowe, gimnazjalne, podstawowe lub niepełne podstawowe oraz staż pracy do 5 lat. Należy również zauważyć, że prawie co trzeci bezrobotny na obszarach wiejskich pozostawał bez pracy powyżej 24 miesięcy, a 85% bezrobotnych nie posiadało prawa do zasiłku, co świadczy o strukturalnym charakterze bezrobocia na wsi.

Specyfika wiejskiego rynku pracy jest widoczna również w przypadku struktury pracujących według rodzajów działalności. W 2022 r. na obszarach wiejskich co druga osoba pracowała w podmiotach prowadzących działalność usługową, co trzeci pracujący na wsi był zatrudniony w podmiotach zajmujących się działalnością przemysłową, a co piąty w podmiotach zajmujących się rolnictwem.

W latach 2015–2022 na wsi obserwowano systematyczną poprawę sytuacji materialnej gospodarstw domowych, co znalazło odzwierciedlenie we wzroście dochodów osiąganych przez gospodarstwa domowe, a wzrost ten był większy niż w miastach. Jednak nadal dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych na wsi pozostawał niższy niż w miastach (1968 zł wobec 2438 zł). Jednocześnie, wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym na wsi w 2022 r. były niższe niż w miastach (1260 zł wobec 1619 zł). Co więcej gospodarstwa domowe na wsi charakteryzowały się większym zróżnicowaniem dochodów niż gospodarstwa domowe w miastach, o czym świadczy wyższa wartość współczynnika Giniego – 0,318 wobec 0,304. Należy jednak zauważyć, że zróżnicowanie to zmniejszyło się, bowiem w odniesieniu do 2015 r. na wsi odnotowano spadek wartości tego współczynnika, podczas gdy w miastach wystąpił jego wzrost. Spośród grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych

największymi nierównościami dochodowymi w 2022 r. charakteryzowały się gospodarstwa rolników, gdzie w analizowanych latach odnotowano wzrost wartości współczynnika Giniego. Także większy odsetek gospodarstw domowych na wsi niż w miastach był zagrożony ubóstwem – w 2022 r. 19,6% gospodarstw domowych na wsi żyło poniżej relatywnej granicy ubóstwa, podczas gdy w miastach 7,1%.

Tradycyjnie sektorem istotnym dla wsi, a w przeszłości dominującym, jest rolnictwo. W 2020 r. w Polsce było 1,3 mln gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 16,4 mln ha, stanowiącej 56,5% powierzchni obszarów wiejskich. Spośród ogółu gospodarstw rolnych co drugie miało powierzchnię 1–5 ha. W dalszym ciągu utrzymywało się znaczne zróżnicowanie regionalne struktury obszarowej gospodarstw rolnych. Gospodarstwa najmniejsze obszarowo charakterystyczne były dla województw zlokalizowanych w południowej części kraju (małopolskiego i podkarpackiego), a największe – dla województw północnej części kraju (zachodniopomorskiego i warmińsko-mazurskiego). Z kolei, w skali kraju największą produkcją rolniczą, zarówno roślinną jak i zwierzęcą, wyróżniały się województwa wielkopolskie i mazowieckie.

Od momentu uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej, polska wieś, oprócz wsparcia w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, korzysta również z pomocy Europejskiej Polityki Spójności oraz Wspólnej Polityki Rybołówstwa. W ramach stosowanych w Polsce systemów wsparcia bezpośredniego, w Kampanii 2022 Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wypłaciła producentom rolnym 4,9 mld zł. Od uruchomienia PROW 2014–2020 do końca 2022 r. ze wsparcia w ramach Programu skorzystało 1,3 mln beneficjentów, do których przekazano płatności w kwocie 53,7 mld zł.

Pomimo wzrostu dofinansowania produkcji rolniczej, w analizowanych latach odnotowano spadek udziału rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa w generowaniu wartości dodanej brutto. Ma to m.in. związek z coraz większym znaczeniem działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich. W 2022 r. co trzeci podmiot wpisany do rejestru REGON zlokalizowany był na obszarach wiejskich. Wskaźnik przedsiębiorczości, wyrażający liczbę podmiotów przypadających na 1000 mieszkańców, na wsi był niższy niż w miastach – 97 wobec 156. Jego wzrost w odniesieniu do 2015 r. był nieznacznie niższy niż w miastach. Na terenach wiejskich najczęściej podmiotów zajmowało się handlem i naprawą pojazdów samochodowych oraz budownictwem.

Nadal istniały znaczące dysproporcje w dostępie do usług oraz elementów infrastruktury technicznej i społecznej między miastem a wsią. Zasoby mieszkaniowe na obszarach wiejskich w 2022 r., podobnie jak w 2015 r., stanowiły nieco ponad 32% zasobów mieszkaniowych w Polsce. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zlokalizowanego na obszarach wiejskich była większa niż w miastach (97,4 m² wobec 64,8 m²). Jednak z uwagi na fakt, że liczba osób przypadających na 1 mieszkanie na wsi była większa niż w miastach, na 1 osobę na obszarach wiejskich przypadała podobna powierzchnia użytkowa mieszkania jak w miastach. Mieszkania na obszarach wiejskich składały się także z większej liczby izb niż mieszkania w miastach.

Choć dysproporcje w wyposażeniu mieszkań w instalacje pomiędzy miastami a wsią zmniejszyły się, to w dalszym ciągu mieszkania na wsi były gorzej wyposażone niż mieszkania w miastach. Nadal znaczny odsetek mieszkań zamieszkałych na obszarach wiejskich korzystał z gazu z butli (62,1% wobec 12,4% w miastach) oraz był ogrzewany przy pomocy pieców (14,8% wobec 12,3% w miastach). Najbardziej wyposażone w większość instalacji były mieszkania na obszarach wiejskich województw zaliczanych do Polski Wschodniej, tj.: lubelskiego, podlaskiego i świętokrzyskiego. Na tle kraju najwyższym wzrostem wyposażenia mieszkań w instalacje, w porównaniu z 2015 r., charakteryzowały się tereny wiejskie województw lubuskiego i opolskiego, a najniższą – pomorskiego i zachodniopomorskiego.

W dobie rozwoju społeczeństwa informacyjnego rośnie waga dostępu do sieci telefonii komórkowej i Internetu. W 2022 r. 98,6% gospodarstw domowych na wsi miało do dyspozycji telefon komórkowy (w miastach – 98,2%), tj. o 5,1 p. proc. więcej niż w 2015 r. (w miastach – odpowiednio wzrost o 2,2 p. proc.). Wyposażenie gospodarstw domowych na wsi w komputer osobisty wzrósł z 70,5% w 2015 r. do 77,7% w 2022 r. (w miastach – z 76,0% do 76,1%), a w urządzenie z dostępem do Internetu z 68,5% do 88,2% (w miastach – z 74,8% do 87,7%). W 2022 r. z Internetu korzystało 87,5% mieszkańców wsi między 16 a 74 rokiem życia (w miastach – 90,6%), tj. o 21,7 p. proc. więcej niż w 2015 r. (w miastach – więcej o 15,4 p. proc.).

Ważnym zagadnieniem w odniesieniu do obszarów wiejskich jest dostęp do usług publicznych (w tym m.in. edukacyjnych i zdrowotnych). Na wsi dostępność edukacji przedszkolnej była znacznie niższa niż w miastach. W roku szkolnym 2022/23 liczba dzieci w wieku 3–6 lat objętych opieką w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat na wsi wyniosła 712 (wobec 1141 w miastach). Należy również zaznaczyć, że w porównaniu z rokiem szkolnym 2015/16 wzrost wartości wskaźnika był mniejszy na obszarach wiejskich niż w miastach. Z kolei zmniejszająca się systematycznie populacja uczniów szkół podstawowych na wsi wpływała na zamykanie kolejnych placówek kształcących na tym poziomie. Ich liczba w roku szkolnym 2022/23 na obszarach wiejskich była mniejsza o 6,6% w porównaniu z rokiem szkolnym 2015/16 (tj. o 562 placówki).

Istotnym aspektem wpływającym na atrakcyjność terytorialną jest dostępność do usług w zakresie opieki zdrowotnej. W 2022 r. na obszarach wiejskich funkcjonowało 4,6 tys. przychodni, tj. o 1,9% mniej niż w 2015 r. Udzielono także mniej porad w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej (o 2,0%). Zmalała również liczba aptek ogólnodostępnych i punktów aptecznych z 3,4 tys. w 2015 r. do 3,0 tys. w 2022 r.

Obszary wiejskie bogate są również w obiekty dziedzictwa narodowego oraz instytucje kultury. Jednak, m.in. trudniejsza niż w miastach sytuacja finansowa gospodarstw domowych wpływa na mniejsze niż w miastach uczestnictwo ludności wiejskiej w kulturze. Mimo deklarowanej poprawy możliwości finansowych, nadal przeciętne wydatki na rekreację i kulturę na osobę w 2022 r. w gospodarstwach domowych na wsi (68,20 zł) stanowiły około 66% wydatków ponoszonych na rekreację i kulturę w miastach.

W analizowanym okresie na obszarach wiejskich widoczny był znaczny wzrost liczby obiektów i powierzchni zieleni ogólnodostępnej (w tym parków i zieleńców), typowych dla terenów miejskich. Jednocześnie, notowany był wzrost ilości ścieków i odpadów komunalnych wytworzonych przez gospodarstwa domowe na wsi (w tym samym okresie w miastach nastąpił ich spadek).

W latach 2015–2022 wzrosły dochody budżetów gmin wiejskich – prawie dwukrotnie. Wzrost ten był wyższy niż w gminach miejskich (bez miast na prawach powiatu). Należy również zauważyć, że wzrost dochodów budżetów gmin wiejskich był mniejszy niż wzrost ich wydatków. W 2022 r. większość gmin wiejskich odnotowała ujemny wynik budżetu, podczas gdy w 2015 r. był on dodatni.

Executive summary

The socio-economic development of rural areas in the 2015–2022 was characterized by many positive changes. Whereas negative phenomena were also visible, determining differences in the territorial dimension, including in particular differences between urban centres and rural areas, agglomeration and non-agglomeration rural areas and areas (gminas) threatened by permanent marginalisation.

Rural areas covered 93% country's area and were inhabited by 40% population of Poland in 2022. Comparing to 2015, the number of rural population increased by about 6 thousand (whereas the number of urban population decreased by 677 thousand). This was a consequence of two factors: a positive net migration observed in 2015–2022 as well as a positive natural increase in 2016–2018. In 2022 compared to 2015, most voivodships recorded a decrease in the rural population, with the exception pomorskie, dolnośląskie, wielkopolskie, małopolskie, mazowieckie i śląskie voivodships. In turn, the largest population decrease occurred in opolskie.

Analysis of the demographic potential shows a relatively favorable age structure of the rural population. In rural areas, there were higher percentage of the pre-working age population than in urban areas and a lower share of post-working age population. As a result of changes in the economic age structure, which taken place in recent years, i.e. decrease in the number of pre-working and working age population and increase in the number of post-working age, a value of age dependency ratio increased in rural areas (similarly as in urban areas). In 2022, there were 67 persons at non-working age per 100 rural population at working age (in urban areas – appropriately 72 persons).

Rural population were younger than urban population – median age accounted 40.8 compared to 43.3. However, in recent years has been negative trends in this scope. Both in the case of rural and urban population, the median age of the population increased by almost 3 years in relation to 2015.

The improvement in the labour market situation was observed in the analyzed years. The upward trend continued in the number of employed persons, as well as in the activity rate and employment rate. Economically active population, i.e. employed and unemployed, in 2022 accounted for just over half of the rural population aged 15 years and more. The other 42% of the rural population in this age interval were economically inactive persons. The group of economically active rural population characterized by identical the employment rate (56.3%) and similar unemployment rate (3.1% to 2.7%) as the group of economically active urban population in 2022. An average unemployed person in rural areas in 2022 was at age 25–44, had a basic vocational, lower secondary, primary and incomplete primary education as well as work seniority up to 5 years. It should also be noted that almost every third unemployed person in rural areas remained without work for more than 24 months and 85% of the unemployed persons do not have the benefit which indicates structural character of unemployment in rural areas.

The specificity of the rural labour market is also visible in the structure of employed persons by kind of activity. In 2022 in rural areas, every second persons worked in entities conducting services activities, every third employed was worked in entities conducting industrial activities, and every fifth in entities conducting agriculture.

Between 2015 and 2022, a systematic improvement in the financial situation of households was observed in rural areas, which was reflected in the increase in income earned by households, there was a higher increase in households in rural areas than in urban areas. However, available income per capita in households was still lower than in households in rural areas than in urban areas (1968 PLN to 2438 PLN). Also expenditure per capita in household in rural areas in 2022 were lower than in urban areas (1260 PLN to 1619 PLN). Moreover, households in rural areas characterized by a greater diversity of income than households in urban areas, as evidenced by the higher value of the Gini coefficient – 0.318 to 0.304. However, it should be noted that this diversification has decreased in comparison to 2015, in rural areas was recorded the decrease in the value of this coefficient, while in cities the increased. Among the socio-economic groups of households, in 2022 the greatest inequality of income characterized farmers' households where in the analyzed years

the increase in the value of Gini coefficient was recorded. Also a larger percentage of households in rural areas than in urban areas was at risk of poverty – in 2022 in rural areas 19.6% of households was below the relative poverty line, while 7.1% in urban areas.

Traditionally, an important sector for the rural areas, dominant in the past, is agriculture. There were 1.3 million agricultural holdings with area of 16.4 million ha accounted for 56.5% total area of rural areas in Poland in 2020. Every second agricultural holdings had an area 1–5 ha. Still remained significant regional differences in area structure of agricultural holdings. Territorially the smallest agricultural holdings were typical for the south voivodships (małopolskie and podkarpackie), and the largest for the north voivodships (zachodniopomorskie and warmińsko-mazurskie). On the other hand, the largest agricultural production in the country, both plant and animal, distinguished wielkopolskie and mazowieckie voivodships.

Since the accession to the European Union, rural areas in Poland, in addition to support within the Common Agricultural Policy, also benefits from the assistance of the European Cohesion Policy and the Common Fisheries Policy. In the scope of direct payment schemes in Poland in Campaign 2022, Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture paid to agricultural producers 4.9 billion PLN. Since the start of the RDP 2014–2020 to the end of 2022, with the support of the Programme profited 1.3 million beneficiaries, which was submitted payment in the amount of 53.7 billion PLN.

Despite the increase in funding for agricultural production in the analyzed years the share of agriculture, forestry and fishing in the generation of gross value added decreased. This is related, among others, to the increasing importance of non-agricultural activities in rural areas. In 2022 every third entity entered in REGON register was located in the rural areas. The number of entities per 1000 inhabitants in rural areas was lower than in urban areas – 97 to 156. However, the increase in the value of this indicator was slightly lower in rural areas than in the urban areas in relation to 2015. In rural areas, most of the entities engaged in trade and repair of motor vehicles as well as construction.

There were still significant disproportions in access to services and technical and social infrastructure between urban and rural areas. The dwellings in rural areas, the same as 2015, accounted slightly over 32% of dwellings in Poland in 2022. Average useful floor area of dwelling situated in rural areas was higher than in urban areas (97.4 m² to 64.8 m²). However, due to the fact that the number of persons per dwelling was higher in rural areas than in urban areas, there were similar useful floor area per capita in rural areas as in urban areas. Dwellings in rural areas also consisted of more rooms than dwellings in urban areas.

The differences in the level of equipment of dwellings with installations between urban and rural areas decreased, rural dwellings still was lower fitted than in urban dwellings. Still a significant share of inhabited dwellings in rural areas used the gas cylinder (62.1% compared to 12.4% in urban areas) and was heated by furnaces (14.8% compared to 12.3% in urban areas). The least equipped with most installations were dwellings in rural areas of Eastern Poland voivodships, i.e.: lubelskie, podlaskie and świętokrzyskie. On the background of the country, the highest growth of dwellings equipment with installations, compared to 2015, distinguished rural areas of lubuskie and opolskie voivodships and the lowest dynamics characterized pomorskie and zachodniopomorskie voivodships.

With the development of information society an importance of access to mobile networks and the Internet is growing. In 2022, 98.6% of households in rural areas had a mobile phone (98.2% in urban areas), i.e. by 5.1 percentage points more than in 2015 (appropriately 2.2 percentage points in urban areas). The share of households equipped with a personal computer increased from 70.5% in 2015 to 77.7% in 2022 (in urban areas from 76.0% to 76.1%), and a device with access to the Internet from 68.5% to 88.2% (in urban areas from 74.8% to 87.7%). In 2022, the Internet was used by 87.5% of rural population aged 16–74 years (in urban areas – 90.6%), i.e. by 21.7 percentage points higher than in 2015 (15.4 percentage points more in urban areas).

An important issue is the availability of public services (including, i.a. educational and health) in the rural areas. The availability of pre-primary education was much lower in the rural areas than in the urban areas. In the 2022/23 school year the number of children aged 3–6 years in pre-primary education establishments

per 1000 children aged 3–6 years in the rural areas was 712 (compared to 1141 in the urban areas). It should be noted that the increase in the indicator value was smaller in rural areas than in cities in comparison to 2015/16 school year. On the other hand, systematic decrease the number of primary schools' pupils in rural areas affected the closing of further schools educate at this level. Their number was lower by 6.6% in the rural areas in 2022/23 school year in comparison to 2015/16 school year (i.e. by 562 schools).

An important aspect affecting territorial attractiveness is the availability of healthcare services. In 2022 in rural areas, there were 4.6 thousand out-patient departments, i.e. by 1.9% lower than in 2015. The number of consultations provided in out-patient health care decreased in 2022 (by 2.0%). The number of generally accessible pharmacies and pharmacy outlets decreased from 3.4 thousand in 2015 to 3.0 thousand in 2022.

There are a lot of objects of the national heritage as well as cultural institutions in the rural areas. However, i.a. more difficult financial situation of rural than urban households has the impact on lesser participating of rural population in the culture. Despite the declared improvement of financial capabilities of rural households, in 2022 the average expenditure on recreation and culture per capita (68.20 PLN) in rural areas still accounted for about 66% the expenditure incurred on culture in urban areas.

In analysed period, a significant increase of generally accessible green space (including parks and lawns), typical for urban areas, has been observed in rural areas. At the same time, there has been an increase in the amount of sewage and municipal waste generated by households in rural areas (there was a decrease in cities in this period).

There has been almost twice increase in budget's revenue of rural gminas in years 2015–2022. This increase was higher than in urban gminas (excluding cities with powiat status). It should also be noted that an increase in the budget's revenue of rural gminas was lower than the increase in theirs expenditure. In 2022, most rural gminas recorded a negative result of the budget, while in 2015 it was a positive result of the budget.

Rozdział 1. Powierzchnia i sieć osadnicza

Chapter 1. Area and settlement

1.1. Powierzchnia obszarów wiejskich

1.1. Rural area

W statystyce publicznej OBSZARY WIEJSKIE wyodrębnia się na podstawie podziału terytorialnego kraju przy użyciu identyfikatorów Krajowego Rejestru Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT).

Obszary wiejskie stanowią tereny pozostające poza granicami administracyjnymi miast, na które składają się gminy wiejskie i części wiejskie gmin miejsko-wiejskich.

Dodatkowo przez Główny Urząd Statystyczny została opracowana Delimitacja Obszarów Wiejskich (DOW), której celem jest zapewnienie jednolitej prezentacji wyników badań statystycznych statystyki publicznej w zakresie obszarów wiejskich. W ramach Delimitacji wyróżniono następujące grupy obszarów wiejskich: aglomeracyjne dużej gęstości, aglomeracyjne małej gęstości, pozaaglomeracyjne dużej gęstości oraz pozaaglomeracyjne małej gęstości. Szczegółowe informacje na temat DOW zostały przedstawione w uwagach metodologicznych znajdujących się na końcu publikacji.

Dla celów porównawczych, oprócz analizy zagadnień rozwojowych w wyżej wymienionych przekrojach terytorialnych, w publikacji po raz pierwszy zaprezentowano również analizę dla obszarów strategicznej interwencji (OSI), zdefiniowanych w KSRR 2030. Za OSI w KSRR uznano: gminy zagrożone trwałą marginalizacją (stanowiące w większości gminy wiejskie), miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Śląsk oraz Polskę Wschodnią. Na obszarach tych występuje kumulacja negatywnych zjawisk przestrzennych, społecznych i gospodarczych.

Według danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii, 31 grudnia 2022 r. **obszary wiejskie** zajmowały 29,0 mln ha, co stanowiło 92,8% **powierzchni kraju**. W porównaniu z 2015 r. ich powierzchnia zmniejszyła się o 63,5 tys. ha, na co wpływ miała korekta granic administracyjnych miast oraz nadanie statusu miasta 52 miejscowościom wiejskim wymienionym w poniższej tabeli.

Tablica 1. Miejscowości wiejskie z nadanym statusem miasta w latach 2015–2022

Table 1. Rural localities with granted city status in 2015–2022

Rok Year	Miejscowości wiejskie Rural localities
2015	Stopnica – powiat buski, województwo świętokrzyskie Chocz – powiat pleszewski, województwo wielkopolskie
2016	Siedliszcze – powiat chełmski, województwo lubelskie Urzędów – powiat kraśnicki, województwo lubelskie Lubycza Królewska – powiat tomaszowski, województwo lubelskie Jaraczewo – powiat jarociński, województwo wielkopolskie
2017	Rejowiec – powiat chełmski, województwo lubelskie Jastarnia – powiat pucki, województwo pomorskie Morawica – powiat kielecki, województwo świętokrzyskie Opatówek – powiat kaliski, województwo wielkopolskie Mielno – powiat koszaliński, województwo zachodniopomorskie

Tablica 1. Miejscowości wiejskie z nadanym statusem miasta w latach 2015–2022 (dok.)
 Table 1. Rural localities with granted city status in 2015–2022 (cont.)

Rok Year	Miejscowości wiejskie Rural localities
2018	Józefów nad Wisłą – powiat opolski, województwo lubelskie Otyń – powiat nowosolski, województwo lubuskie Sanniki – powiat gostyniński, województwo mazowieckie Tułowice – powiat opolski, województwo opolskie Wiślica – powiat buski, województwo świętokrzyskie Łągów – powiat kielecki, województwo świętokrzyskie Radoszyce – powiat konecki, województwo świętokrzyskie
2019	Koszyce – powiat proszowicki, województwo małopolskie Lubowidz – powiat zuromiński, województwo mazowieckie Nowy Korczyn – powiat buski, województwo świętokrzyskie Pacanów – powiat buski, województwo świętokrzyskie Opatowiec – powiat kazimierski, województwo świętokrzyskie Nowa Słupia – powiat kielecki, województwo świętokrzyskie Pierzchnica – powiat kielecki, województwo świętokrzyskie Oleśnica – powiat staszowski, województwo świętokrzyskie Szydłów – powiat staszowski, województwo świętokrzyskie Wielbark – powiat szczycieński, województwo warmińsko-mazurskie
2020	Piątek – powiat łęczycki, województwo łódzkie Lututów – powiat wierszowski, województwo łódzkie Czerwińsk nad Wisłą – powiat płoński, województwo mazowieckie Klimontów – powiat sandomierski, województwo świętokrzyskie
2021	Kamieniec Żąbkowicki – powiat żąbkowicki, województwo dolnośląskie Goraj – powiat gorajski – województwo lubelskie Kamionka – powiat lubartowski – województwo lubelskie Solec nad Wisłą – powiat lipski – województwo mazowieckie Sochocin – powiat płoński – województwo mazowieckie Wiskitki – powiat żyrdowski – województwo mazowieckie Dubiecko – powiat przemyski – województwo podkarpackie Wodzisław – powiat jędrzejowski – województwo świętokrzyskie Budzyń – powiat chodzieski – województwo wielkopolskie Kozminek – powiat kaliski – województwo wielkopolskie
2022	Pruszcz – powiat świecki – województwo kujawsko-pomorskie Izbica – powiat krasnostawski – województwo lubelskie Lutomiersk – powiat pabianicki – województwo łódzkie Bolimów – powiat skierniewicki – województwo łódzkie Cegłów – powiat miński – województwo mazowieckie Nowe Miasto – powiat płoński – województwo mazowieckie Jedlnia-Letnisko – powiat radomski – województwo mazowieckie Olsztyn – powiat częstochowski – województwo śląskie Iwaniska – powiat opatowski – województwo świętokrzyskie Kaczory – powiat pilski – województwo wielkopolskie

Największy wpływ na spadek powierzchni obszarów wiejskich w odniesieniu do 2015 r. miały zmiany administracyjne w województwie świętokrzyskim, w którym powierzchnia terenów wiejskich zmalała o 12,3 tys. ha, co było głównie spowodowane nadaniem statusu miasta 15 miejscowościom wiejskim wymienionym w powyższej tabeli. Duże zmiany powierzchni terenów wiejskich miały także miejsce w województwach mazowieckim, wielkopolskim i opolskim. Zarówno w województwie mazowieckim, jak i wielkopolskim, powierzchnia obszarów wiejskich zmniejszyła się o 9,6 tys. ha. W przypadku obu województw, podobnie jak w opolskim, wpływ na to miało przede wszystkim nadanie statusu miasta miejscowościom wiejskim – 9 w województwie mazowieckim i 6 w województwie wielkopolskim. Na spadek powierzchni terenów wiejskich w województwie opolskim przyczyniło się włączenie do miasta na prawach powiatu Opole fragmentów gmin wiejskich z powiatu opolskiego: Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Komprachcice oraz obszaru wiejskiego gminy miejsko-wiejskiej Prószków. W rezultacie Opole powiększyło się o 5,2 tys. ha. Ponadto w wyniku korekt granic administracyjnych w gminie miejsko-wiejskiej Otmuchów do miasta o tej samej nazwie przyłączono 2,2 tys. ha z części obszaru wiejskiego tej gminy.

W dwóch województwach, w 2022 r. w stosunku do 2015 r., wystąpił wzrost powierzchni terenów wiejskich, tj. w dolnośląskim (o 2,8 tys. ha) i pomorskim (o 1,7 tys. ha). W przypadku województwa dolnośląskiego, przyrost powierzchni obszarów wiejskich spowodowany był utworzeniem w 2016 r. gminy miejsko-wiejskiej Pieszycy z gminy miejskiej. Podobna sytuacja miała miejsce w województwie pomorskim, gdzie na wzrost powierzchni terenów wiejskich wpływ miało przede wszystkim utworzenie w 2017 r. gminy miejsko-wiejskiej Jastarnia z gminy miejskiej. Dodatkowo wzrost powierzchni obszarów wiejskich województwa pomorskiego jest efektem dostosowania granic jednostek terytorialnych do linii podstawowej morza terytorialnego, wynikającego z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2017 r. w sprawie szczegółowego przebiegu linii podstawowej, zewnętrznej granicy morza terytorialnego oraz zewnętrznej granicy strefy przyległej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 r. poz. 183). W wyniku tego korekcie uległy linie graniczne części gmin wiejskich położonych na terenach powiatów słupskiego i wejherowskiego.

Udział obszarów wiejskich w powierzchni poszczególnych województw jest zróżnicowany, co w znacznym stopniu wynika z uwarunkowań historycznych. W 2022 r. ponad 90% udział terenów wiejskich zaobserwowano w 13 województwach, w tym najwyższy w warmińsko-mazurskim (97,5%). W grupie pozostałych województw – w dolnośląskim i małopolskim wskaźnik ten wyniósł po 89,1%, a województwo śląskie charakteryzowało się jego najniższą wartością, tj. 69,0%. W porównaniu z 2015 r., udział terenów wiejskich nieznacznie wzrósł w powierzchni województwa dolnośląskiego, w województwach małopolskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim w obu latach utrzymał się na identycznym poziomie, a w 12 województwach zanotowano niewielkie spadki.

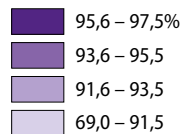
Mapa 1. Powierzchnia obszarów wiejskich^a w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 1. Rural areas^a in 2022

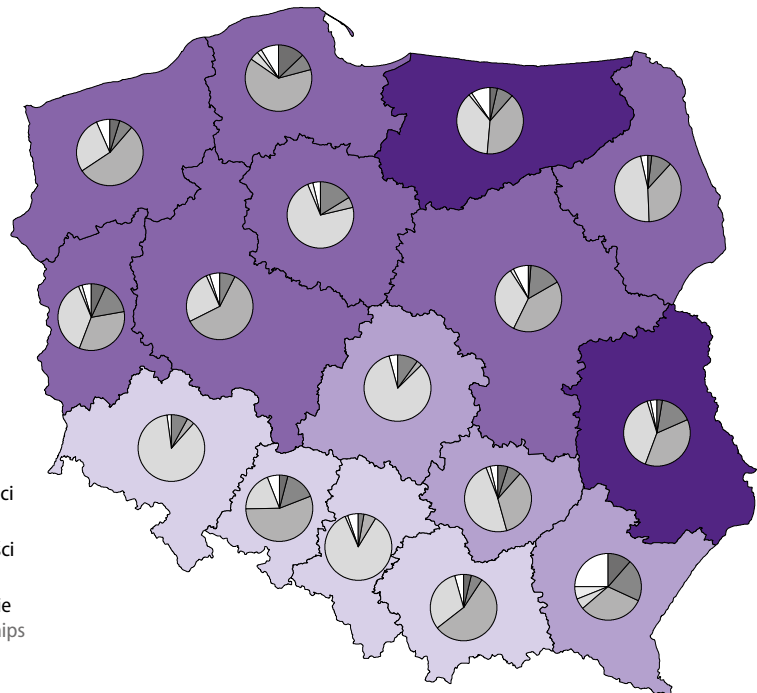
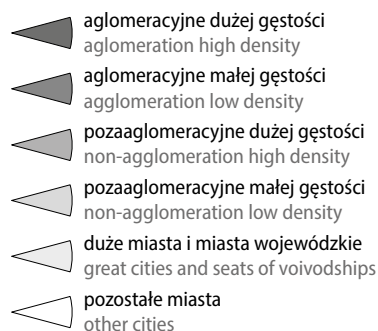
As of 31 December

Powierzchnia obszarów wiejskich
w powierzchni ogółem
Rural areas in total area

Polska Poland = 92,8%

Struktura powierzchni według delimitacji
obszarów wiejskich i wielkości miast w %
Structure area by delimitation of rural
areas and city size in %

^a Według ewidencji geodezyjnej; obszar lądowy (łącznie z wodami śródlądowymi) oraz część morskich wód wewnętrznych.
Z r ó d ł o: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

^a According to geodetic register; land area (including inland waters) and part of internal waters.
S o u r c e: data of the Head Office of Geodesy and Cartography.

Powierzchnia obszarów wiejskich w większości podregionów stanowiła 80% i więcej ich ogólnej powierzchni – z wyjątkiem pięciu podregionów zlokalizowanych w województwie śląskim: bytomskiego, gliwickiego, rybnickiego, sosnowieckiego i tyskiego, gdzie wskaźnik ten wyniósł od 57,6% w podregionie sosnowieckim do 67,6% w podregionie bytomskim.

Zgodnie z **Delimitacją Obszarów Wiejskich (DOW)**, w 2022 r. obszary wiejskie aglomeracyjne dużej gęstości zajmowały 1,1 mln ha (3,7% powierzchni kraju), aglomeracyjne małej gęstości – 3,1 mln ha (10,0%), pozaaglomeracyjne dużej gęstości – 10,6 mln ha (34,0%), a pozaaglomeracyjne małej gęstości – 14,1 mln ha (45,1%). Pozostałe 2,2 mln ha powierzchni kraju (7,2%) zajmowały miasta.

Udział obszarów wiejskich według poszczególnych typów DOW był znacznie zróżnicowany terytorialnie. Obszary aglomeracyjne dużej gęstości największy odsetek stanowiły w województwach małopolskim (12,8% ogólnej powierzchni województwa) i śląskim (11,4%). W trzech województwach: lubuskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim, nie występowały takie obszary. Obszary aglomeracyjne małej gęstości stanowiły od 2,6% w województwie zachodniopomorskim do 20,4% w województwie śląskim. Obszary pozaaglomeracyjne dużej gęstości największy udział (powyżej 40% powierzchni województwa) zajmowały w sześciu województwach. Na tym tle wyróżniało się województwo małopolskie, gdzie stanowiły one 63,9%. Ponad 70% udziałem obszarów pozaaglomeracyjnych małej gęstości wyróżniały się natomiast województwa: warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie, podlaskie i lubuskie.

W układzie gminnym powierzchnia obszarów aglomeracyjnych dużej gęstości wahała się od 764 ha w gminie Jejkowice (śląskie) do 21,3 tys. ha w gminie Długołęka (dolnośląskie), natomiast w przypadku obszarów aglomeracyjnych małej gęstości – od 3,0 tys. ha w gminie Blachownia (śląskie) do 38,3 tys. ha w gminie Koronowo (kujawsko-pomorskie). Różnicowanie powierzchni obszarów pozaaglomeracyjnych o dużej gęstości wynosiło od 486 ha w gminie Jastarnia (pomorskie) do 45,8 tys. ha w gminie Chojnice (pomorskie), a pozaaglomeracyjnych o małej gęstości od 1,8 tys. ha w gminie Czarna Woda (pomorskie) do 62,4 tys. ha w gminie Pisz (warmińsko-mazurskie).

Dla porównania, łączna powierzchnia 755 **gmin zmarginalizowanych** w 2022 r. wynosiła 11,4 mln ha, co stanowiło 36,4% powierzchni kraju. W ich strukturze największy odsetek stanowiły gminy o powierzchni od 10 do 20 tys. ha – co druga gmina zmarginalizowana miała taką powierzchnię. Na kolejnych miejscach znalazły się odpowiednio gminy o powierzchni: do 10 tys. ha (26,8%), od 20 do 30 tys. ha (15,8%), od 30 do 40 tys. ha (4,0%) i powyżej 40 tys. ha (1,5%).

W 2022 r. ponad 60% z ogólnej powierzchni gmin zagrożonych trwałą marginalizacją zlokalizowanych było na terenach pięciu województw, tj.: lubelskiego, mazowieckiego, podlaskiego, warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego. W układzie terytorialnym powierzchnia gmin zmarginalizowanych wahała się od 332 ha w gminie Górowo Iławieckie (warmińsko-mazurskie) do 57,5 tys. ha w gminie Wałcz (zachodniopomorskie).

1.2. Sieć osadnicza

1.2. Settlement

W 2022 r. w Polsce funkcjonowało 1513 **gmin wiejskich** i 662 **gminy miejsko-wiejskie**. W ich strukturze największy odsetek stanowiły gminy o liczbie ludności do 5,0 tys. osób (40,9%). Co czwarta gmina spośród ogółu gmin wiejskich i miejsko-wiejskich liczyła 5000–6999 osób, a co piąta – od 7000 do 9999 osób. Z kolei udział gmin najbardziej zaludnionych, tj. o liczbie ludności powyżej 10 tys. osób, wyniósł 18,3%. Należy zauważyć, że w porównaniu z 2015 r. nastąpił wzrost liczby gmin najmniej i najbardziej zaludnionych, a spadek liczby gmin zamieszkiwanych przez 5000–6999 osób i 7000–9999.

Analizując strukturę gmin pod względem liczby mieszkańców w układzie terytorialnym można zauważyć, że najwyższym odsetkiem gmin najmniej zaludnionych (do 5,0 tys. osób) charakteryzowało się województwo podlaskie (75,2%). Ponad 50% udział gmin do 5,0 tys. mieszkańców odnotowano również w województwach

lubelskim, lubuskim i zachodniopomorskim. Z kolei najwyższe udziały gmin najbardziej zaludnionych odnotowano w województwach: małopolskim (41,1%), śląskim (36,4%) i podkarpackim (29,9%).

Według **metodologii DOW**, w grupie obszarów aglomeracyjnych dużej gęstości w 2022 r. znalazło się 115 gmin wiejskich i 37 części wiejskich gmin miejsko-wiejskich, aglomeracyjnych małej gęstości – 167 gmin wiejskich i 86 części wiejskich gmin miejsko-wiejskich, w grupie obszarów pozaaglomeracyjnych dużej gęstości – 731 gmin wiejskich i 241 części wiejskich gmin miejsko-wiejskich, a w grupie obszarów pozaaglomeracyjnych małej gęstości – 500 gmin wiejskich i 298 części wiejskich gmin miejsko-wiejskich.

Do **gmin zagrożonych trwałą marginalizacją** zaliczono 12 gmin miejskich (Boguszów-Gorce, Darłowo, Duszniki-Zdrój, Gozdnicza, Górowo Iławieckie, Hajnówka, Kowary, Nowa Ruda, Rypin, Świeradów-Zdrój, Wojcieszów, Zawidów), 569 gmin wiejskich oraz 174 gminy miejsko-wiejskie. W układzie terytorialnym ich rozkład był bardzo zróżnicowany i wahał się od 4 gmin w województwie śląskim do 140 gmin w województwie lubelskim. Na tle kraju pod tym względem wyróżniało się także województwo mazowieckie, w którym 101 gmin uznano za obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2022 r., na terenach wiejskich było zlokalizowanych 52,4 tys. **miejsowości wiejskich**. W wyniku zmian administracyjnych, jakie miały miejsce w latach 2015–2022, ich liczba spadła o 166. W 2022 r. przeciętna miejscowość wiejska liczyła 292 osoby, tj. o 1 więcej niż w 2015 r. Miejscowości wiejskie o największej przeciętnej liczbie ludności w 2022 r. zlokalizowane były na terenach województw małopolskiego (917 osób) i śląskiego (816), a o najmniejszej – w województwach: podlaskim (119), warmińsko-mazurskim (145), zachodniopomorskim (174) i łódzkim (182). W przypadku podregionów, najwyższą wartość wskaźnik ten przyjął w podregionie tuskim województwa śląskiego (2408) oraz w podregionach suwalskim województwa podlaskiego (107) i ełckim województwa warmińsko-mazurskiego (113). Wzrost wartości tego wskaźnika w stosunku do 2015 r. wystąpił w siedmiu województwach – dolnośląskim, kujawsko-pomorskim, małopolskim, mazowieckim, pomorskim, śląskim i wielkopolskim.

Według **DOW**, w 2022 r. na obszarach aglomeracyjnych o dużej gęstości położonych było 2,4 tys. miejscowości wiejskich (4,5% ogółu miejscowości wiejskich w kraju), aglomeracyjnych o małej gęstości – 6,1 tys. (11,7%), pozaaglomeracyjnych o dużej gęstości – 20,8 tys. (39,6%), pozaaglomeracyjnych o małej gęstości – 23,1 tys. (44,2%). Przeciętna wielkość miejscowości wiejskiej położonej na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości wynosiła 1,0 tys. osób, aglomeracyjnych małej gęstości – 312 osób, pozaaglomeracyjnych dużej gęstości – 357 osób, pozaaglomeracyjnych małej gęstości – 153 osoby.

Średnia wielkość miejscowości wiejskiej na obszarach aglomeracyjnych o dużej gęstości była bardzo zróżnicowana terytorialnie i wahała się od 306 osób w gminie Błonie (mazowieckie) do 13,1 tys. w gminie Kozy (małopolskie). Mniejsze zróżnicowanie wartości tego wskaźnika odnotowano na obszarach aglomeracyjnych o małej gęstości – od 50 osób w gminie Czarna Białostocka (podlaskie) do 5,1 tys. osób w gminie Kobiór (śląskie). Przeciętna miejscowość wiejska położona na obszarach pozaaglomeracyjnych o dużej gęstości miała wielkość od 86 osób w gminie Krośniewice (łódzkie) do 6,6 tys. osób w gminie Goczałkowice-Zdrój (śląskie), a na obszarach pozaaglomeracyjnych o małej gęstości od 22 osób w gminie Krynki (podlaskie) do 1,1 tys. w gminie Ujsoly (śląskie).

Dla porównania, łącznie na **obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją** zlokalizowanych było 19,0 tys. miejscowości wiejskich (36,4% miejscowości wiejskich w kraju) o przeciętnej liczbie ludności wynoszącej 227 osób. Analogicznie, jak w przypadku powierzchni gmin zmarginalizowanych, najwięcej miejscowości wiejskich położonych było na terenach pięciu województw, tj.: mazowieckiego (3,1 tys.), lubelskiego (2,9 tys.), warmińsko-mazurskiego (2,4 tys.), podlaskiego (2,3 tys.) i zachodniopomorskiego (1,9 tys.). Miejscowości wiejskie o największej liczbie ludności na obszarach zmarginalizowanych odnotowano w gminie Ochotnica Dolna (małopolskie) – przeciętnie zamieszkałe były one przez 2,1 tys. osób. Najmniejsze miejscowości wiejskie położone były w gminie Giby (podlaskie) – średnio liczyły one 47 osób.

Analiza **gęstości zaludnienia** wskazuje, że na 1 km² terenów wiejskich w 2022 r. przypadały 53 osoby, tj. tyle samo co w 2015 r. (podczas gdy w miastach było to 1000 osób na 1 km², tj. odpowiednio mniej o 62 osoby, a dla Polski ogółem – 53 osoby, tj. tyle samo co w 2015 r.). W układzie terytorialnym wskaźnik

ten najwyższe wartości przyjął na obszarach wiejskich województw małopolskiego (132 osoby/km²) oraz śląskiego (123 osoby/km²), a najniższą w województwie podlaskim (23 osoby/km²). Z kolei w przypadku podregionów, na 1 km² najwięcej osób przypadało w podregionie tyskim województwa śląskiego (208 osób), podregionie szczecinecko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego (17 osób) i ełckim województwa warmińsko-mazurskiego (18 osób). Rozkład wartości wskaźnika gęstości zaludnienia był zbliżony do rozkładu wartości wskaźnika przeciętnej wielkości miejscowości wiejskiej.

Mapa 2. Gęstość zaludnienia obszarów wiejskich w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 2. Population density of rural areas in 2022

As of 31 December

Ludność na km²

Population per km²

70,1 – 132,3

50,1 – 70,0

30,1 – 50,0

23,2 – 30,0

Polska Poland = 52,6

Według typów obszarów wiejskich

ludność na km²

By types of rural areas

population per km²

254,3

200,0

150,0

100,0

50,0

0,0

■ aglomeracyjne dużej gęstości

■ agglomeration high density

■ aglomeracyjne małej gęstości

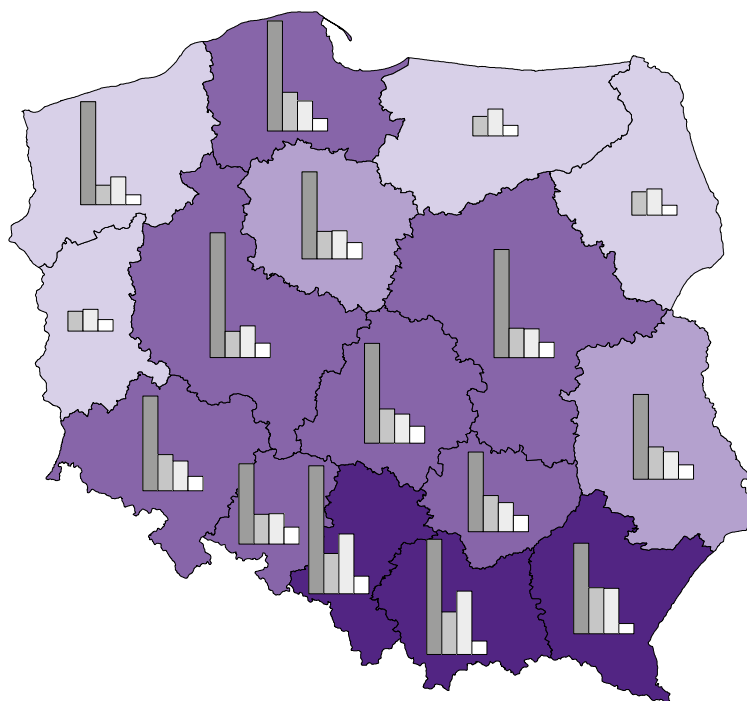
■ agglomeration low density

■ pozaaglomeracyjne dużej gęstości

■ non-agglomeration high density

■ pozaaglomeracyjne małej gęstości

■ non-agglomeration low density

W 2022 r. gęstość zaludnienia obszarów aglomeracyjnych o dużej gęstości (**DOW**) wyniosła 214 osób na km², obszarów aglomeracyjnych o małej gęstości – 61 osób na km², pozaaglomeracyjnych o dużej gęstości – 70 osób/km², a pozaaglomeracyjnych o małej gęstości – 25 osób/km².

Rozkład wartości wskaźnika na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości wahał się od 123 osób/km² w gminie Karczew (mazowieckie) do 590 osób/km² w gminie Buczkowice (śląskie). Ponadto liczba ludności 500 osób na 1 km² przekroczyła w ośmiu gminach: Jejkowice (śląskie), Raszyn (mazowieckie), Lesznowola (mazowieckie), Świątniki Górne (małopolskie), Komorniki (wielkopolskie), Michałowice (mazowieckie), Zielonki (małopolskie) i Andrespol (łódzkie).

Gęstość zaludnienia gmin aglomeracyjnych małej gęstości wynosiła od 11 osób/km² w gminach Czarna Białostocka (podlaskie) i Bytnica (lubuskie) do 119 osób/km² w pięciu gminach: Szemud (pomorskie), Lubenia (podkarpackie), Łapanów (małopolskie), Wręczyca Wielka (śląskie) i Gózd (mazowieckie). Dodatkowo gęstość zaludnienia 100 osób na km² przekroczyła w 30 jednostkach, które zlokalizowane były głównie na terenach województw: śląskiego (7), małopolskiego (5) i lubelskiego (4).

Spośród 792 gmin pozaaglomeracyjnych o dużej gęstości najwyższą gęstość zaludnienia wynoszącą 547 osób/km² odnotowano w gminie Ksawerów (łódzkie). Wysokie wartości wskaźnika (od 527 osób na km² do 301 osób na km²) wystąpiły również w gminach położonych na terenach województwa śląskiego (Chybie, Godów, Gorzyce, Markłowice, Świerklany, Zebrzydowice) i małopolskiego (Brzeszcze i Tarnów).

Na 1 km² w gminach pozaaglomeracyjnych małej gęstości przypadało od 3 osób w gminie Nowe Warpno (zachodniopomorskie) do 40 osób w 25 gminach zlokalizowanych w województwach: dolnośląskim (Lubawka, Prochowice, Twardogóra, Zagrodno), kujawsko-pomorskim (Brzozie, Dąbrowa, Świecie nad Osą, Żnin), lubelskim (Adamów, Annopol, Piszczac), lubuskim (Kolsko), łódzkim (Chąśno, Łanięta, Szadek), mazowieckim (Rzeczniów, Zatory), opolskim (Dobrodzień, Korfantów), podlaskim (Raczki), pomorskim (Cewice), świętokrzyskim (Michałów, Nagłowice), warmińsko-mazurskim (Elbląg, Ostróda).

W 2022 r. gęstość zaludnienia **gmin zagrożonych trwałą marginalizacją** była niższa od notowanej na obszarach wiejskich i wynosiła 38 osób na 1 km². Największą gęstość zaludnienia obserwowano w 8 z 12 gmin miejskich (od 1,4 tys. osób na km² w Rypinie do 265 osób na km² w Kowarach). Najniższe wartości (od 4 osób na km² do 9 osób na km²) dotyczyły gmin w podkarpackim (Lutowiska, Krempna), zachodniopomorskim (Nowe Warpno) i podlaskim (Dubicze Cerkiewne, Giby, Szudziałowo).

Rozdział 2. Potencjał demograficzny

Chapter 2. Demographic potential

Punktem wyjścia do oceny uwarunkowań rozwoju danego obszaru jest stan ludności i jej zmiany w strukturze, czasie i przestrzeni. W ostatnich latach w Polsce zachodzą istotne przemiany demograficzne, w tym przede wszystkim spadek dzietności i wzrost przeciętnego trwania życia ludności. Ich skutkiem jest zmniejszenie się przyrostu naturalnego i starzenie się społeczeństwa. Rozpoznanie i znajomość cech demograficznych mają więc duże znaczenie dla kształtowania odpowiedniej polityki społecznej oraz pomaga w opracowaniu prognoz i planowaniu rozwoju gospodarki. Dzięki takim analizom można przewidzieć lub kształtować rozwój oświaty, kierunków kształcenia, budownictwa mieszkaniowego, a także gospodarki. Można też odpowiednio kształtować rynek pracy, system zabezpieczeń emerytalnych i ochrony zdrowia dostosowany do potrzeb starzejącego się społeczeństwa.

2.1. Stan i zmiany liczby ludności

2.1. Size and changes of population

Zgodnie ze stanem z 31 grudnia 2022 r., na **obszarach wiejskich mieszkało** 15,3 mln osób. W porównaniu z 2015 r. liczba ludności wiejskiej wzrosła o 5,6 tys. W miastach w analogicznym okresie odnotowano spadek liczby ludności o 676,5 tys. do 22,5 mln osób. Na zmiany liczby ludności w omawianych latach największy wpływ miało dodatnie saldo migracji oraz zwiększona liczba zgonów spowodowana m.in. pandemią COVID-19 (co przełożyło się na pogłębienie ujemnego przyrostu naturalnego w kolejnych latach), a w mniejszym stopniu zmiany o charakterze administracyjnym. Udział liczby ludności zamieszkującej tereny wiejskie w ogólnej liczbie ludności kraju wzrósł o 0,7 p. proc. i w 2022 r. wyniósł 40,4%.

W populacji poszczególnych województw udział mieszkańców wsi był bardzo zróżnicowany. Najwyższe wartości, przekraczające 50%, przyjął on w województwach południowo-wschodniej Polski: podkarpackim, świętokrzyskim, lubelskim i małopolskim. Najniższym udziałem charakteryzowało się najbardziej zurbanizowane województwo w kraju, tj. województwo śląskie (24,1%).

W układzie podregionów najwyższy odsetek ludności wiejskiej odnotowano w podregionach krakowskim (77,9%) i nowotarskim (71,7%) województwa małopolskiego, sandomiersko-jędrzejowskim województwa świętokrzyskiego (70,3%), a najniższy w podregionach gliwickim (12,4%) i sosnowieckim (12,6%) województwa śląskiego.

Wzrost liczby ludności obszarów wiejskich w porównaniu z 2015 r. odnotowano w sześciu województwach, tj.: pomorskim (o 7,5%), dolnośląskim (o 4,7%), wielkopolskim (o 4,0%), małopolskim (o 2,9%), mazowieckim (o 1,9%) i śląskim (o 0,2%). W pozostałych województwach miał miejsce spadek liczby ludności, a największy w województwie opolskim (o 7,3%).

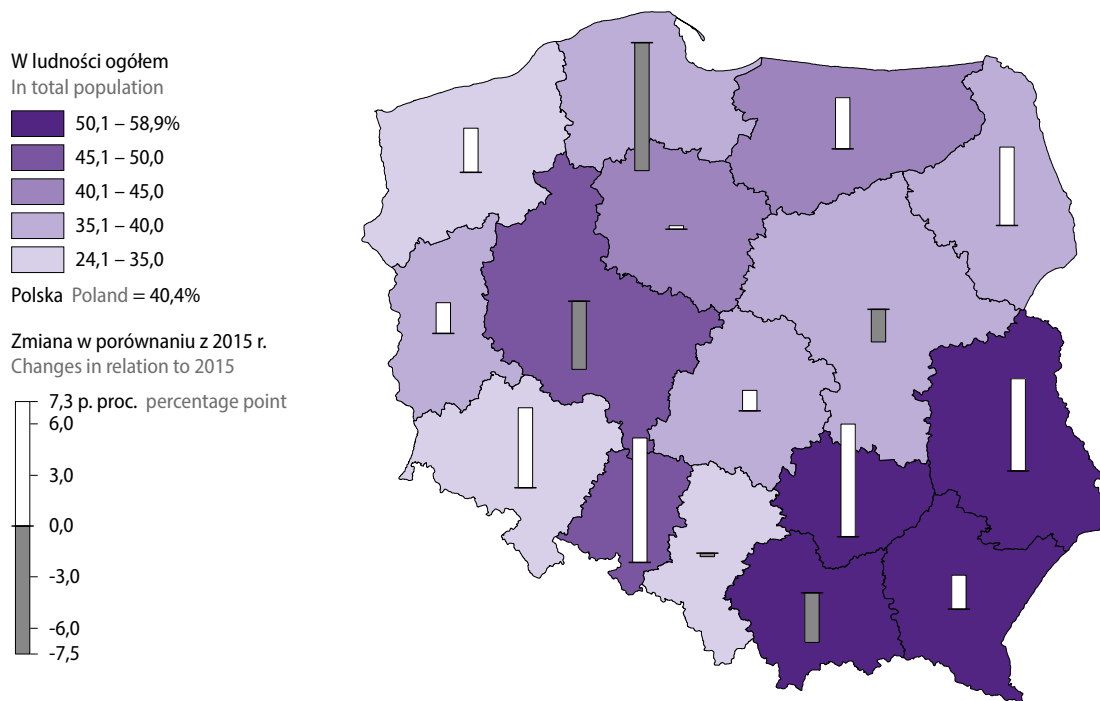
Spośród podregionów, wzrost liczby ludności w odniesieniu do 2015 r. miał miejsce w 21 podregionach. Na tym tle wyróżniały się podregiony poznański województwa wielkopolskiego i warszawski zachodni województwa mazowieckiego, gdzie wzrost liczby ludności wyniósł odpowiednio 22,3% i 21,1%. W dwóch podregionach nie wystąpił wzrost liczby ludności – konińskim województwa wielkopolskiego i chojnickim województwa pomorskiego. W pozostałych podregionach spadek liczby ludności wahał się od 0,3% w podregionie sosnowieckim województwa śląskiego do 9,6% w podregionie chełmsko-zamojskim województwa lubelskiego.

Mapa 3. Ludności obszarów wiejskich w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 3. Rural population in 2022

As of 31 December

Zgodnie z **DOW**, w strukturze ludności Polski, najwięcej ludności mieszkało na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości (19,6%), następnie na terenach pozaaglomeracyjnych małej gęstości (9,4%), aglomeracyjnych dużej gęstości (6,4%) i aglomeracyjnych małej gęstości (5,1%). Pozostałe 59,5% stanowiła ludność mieszkająca w miastach.

W układzie terytorialnym, udział ludności obszarów wiejskich według poszczególnych typów DOW był znacznie zróżnicowany. Największy odsetek osób mieszkał na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości w województwie małopolskim (13,0%). Średnią dla kraju (wynoszącą dla tych terenów 6,4%) przekroczyło także pięć innych województw – mazowieckie (9,7%), śląskie (8,2%), pomorskie (8,1%), podkarpackie i wielkopolskie (po 7,5%). Udział osób mieszkających na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości stanowił od 1,4% w województwie zachodniopomorskim do 10,6% w województwie świętokrzyskim. Duża rozpiętość wartości tego wskaźnika wystąpiła na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości, gdzie różnica pomiędzy najwyższym a najniższym odsetkiem wyniosła 39,1 p. proc. i wahała się od 2,5% w województwie podlaskim do 41,6% w województwie podkarpackim. Udział powyżej 30,0% notowano również w województwach małopolskim i świętokrzyskim. W czterech województwach udział osób zamieszkujących te obszary nie przekroczył 5,0%, tj. w: lubuskim, podlaskim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim. Największym udziałem ludności zamieszkującej tereny pozaaglomeracyjne małej gęstości charakteryzowało się województwo warmińsko-mazurskie, gdzie mieszkało 32,2% ludności obszarów wiejskich. Powyżej 20,0% odsetkiem wyróżniały się także województwa: lubuskie, podlaskie i zachodniopomorskie. Poniżej 1,0% osób tereny te zamieszkiwało województwo małopolskie i śląskie.

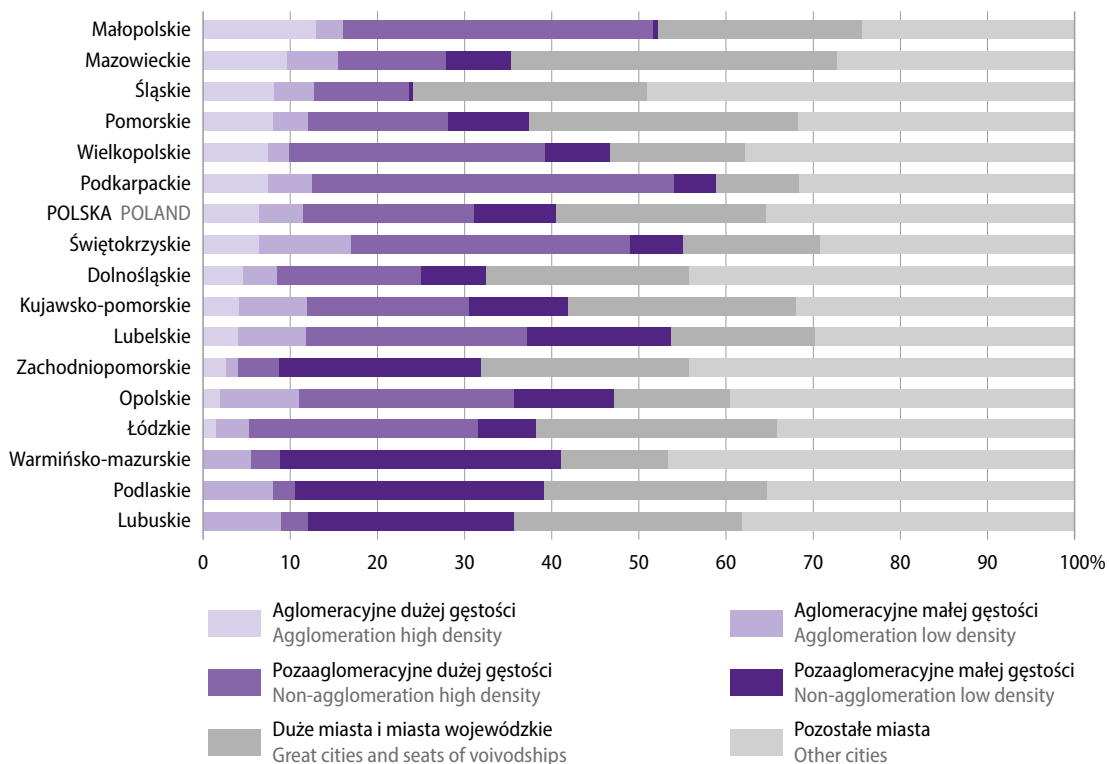
Gminą o najmniejszej liczbie ludności zaliczaną do DOW była gmina pozaaglomeracyjna małej gęstości – Czarna Woda (kujawsko-pomorskie). W gminie tej mieszkało 366 osób. Najwięcej osób mieszkało w gminie aglomeracyjnej dużej gęstości – Piaseczno (mazowieckie) – 44,4 tys.

Wykres 1. Ludność według delimitacji obszarów wiejskich i wielkości miast w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 1. Population by delimitation of rural areas and city size in 2022

As of 31 December

Dla porównania, w 2022 r. liczba ludności w 755 **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** wyniosła 4,3 mln osób, co stanowiło 11,5% ludności Polski. Największym udziałem ludności zamieszkałej w gminach zmarginalizowanych charakteryzowały się województwa Polski wschodniej i północnej, tj.: lubelskie (34,3% ogółu ludności w województwie), warmińsko-mazurskie (27,3%), podlaskie (24,8%), zachodniopomorskie (23,3%) i podkarpackie (21,1%). Wartość powyżej średniej dla Polski odnotowano także w województwach świętokrzyskim (18,3%) i kujawsko-pomorskim (15,1%). Najmniejszym udziałem charakteryzowało się województwo śląskie (0,6%). Największe pod względem liczby ludności gminy zagrożone trwałą marginalizacją to dwie gminy województwa małopolskiego – Grybów i Czarny Dunajec (odpowiednio 25,4 tys. i 22,1 tys. mieszkańców) oraz jedna gmina województwa dolnośląskiego – Nowa Ruda (20,7 tys.). Najmniejszą liczbę ludności notowano w gminie Dubicze Cerkiewne (podlaskie) – 1,4 tys. osób.

Na 100 mężczyzn mieszkających w 2022 r. na **obszarach wiejskich** przypadało 101 kobiet, czyli tyle samo co w 2015 r. W miastach wskaźnik ten był znacznie wyższy i w 2022 r. wyniósł 112 wobec 111 w 2015 r. (w Polsce wskaźnik kształtował się na poziomie 107 w obu latach). W podziale terytorialnym obszarów wiejskich **współczynnik feminizacji** najwyższe wartości przyjął w województwach śląskim (103) i opolskim (102), a najniższe w województwach: warmińsko-mazurskim (97), podlaskim i zachodniopomorskim (po 98). Z kolei wśród podregionów najwyższe wartości odnotowano w podregionach: łódzkim województwa łódzkiego, opolskim województwa opolskiego oraz gliwickim, rybnickim i sosnowieckim województwa śląskiego (po 104), a najniższe w podregionach: suwalskim województwa podlaskiego, etckim województwa warmińsko-mazurskiego oraz szczecinecko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego (po 96).

Mapa 4. Współczynnik feminizacji na obszarach wiejskich w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 4. Sex ratio in rural areas in 2022

As of 31 December

Kobiety na 100 mężczyzn

Females per 100 males

102,0 – 103,4

101,0 – 101,9

100,0 – 100,9

98,6 – 99,9

97,2 – 98,5

Polska Poland = 100,5

Według typów obszarów wiejskich

kobiety na 100 mężczyzn

By types of rural areas females per 100 males

105,8

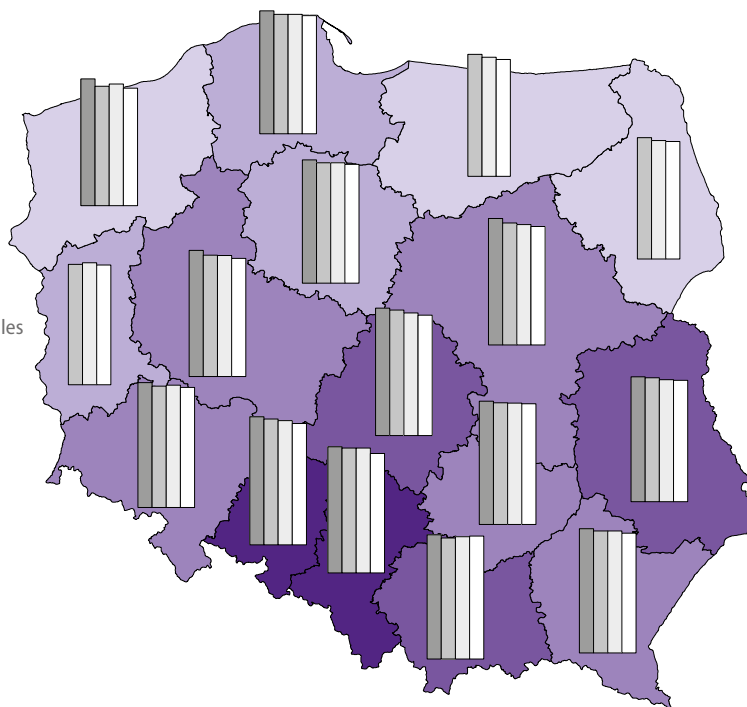
80,0

60,0

40,0

20,0

0,0

■ aglomeracyjne dużej gęstości
agglomeration high density■ aglomeracyjne małej gęstości
agglomeration low density■ pozaaglomeracyjne dużej gęstości
non-agglomeration high density■ pozaaglomeracyjne małej gęstości
non-agglomeration low density

Na **obszarach wiejskich aglomeracyjnych i pozaaglomeracyjnych** w 2022 r., na 100 mężczyzn najwięcej kobiet przypadało na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości – 103, najmniej na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości – 98. W przekroju wojewódzkim wskaźnik feminizacji najwyższe wartości przyjął na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości województwa opolskiego – 106, a najmniejsze na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości województw: podlaskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego – 97. W układzie gminnym wartość powyżej 100 przyjął on w 942 gminach, a najwyższe w gminach Jastarnia (pomorskie, obszar pozaaglomeracyjny dużej gęstości) – 114, Gorzków (lubelskie, obszar pozaaglomeracyjny małej gęstości) – 112 oraz gminach: Dąbrowice (łódzkie, obszar pozaaglomeracyjny małej gęstości), Mielnik (podlaskie, obszar wiejski pozaaglomeracyjny małej gęstości), Nałęczów (lubelskie, obszar aglomeracyjny małej gęstości), Pietrowice Wielkie (śląskie, obszar pozaaglomeracyjny dużej gęstości) oraz Ustronie Morskie (zachodniopomorskie, obszar pozaaglomeracyjny dużej gęstości) – po 111.

Udział kobiet w populacji zamieszkałej w **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** w 2022 r. wyniósł 50,1%, co przełożyło się na wartość współczynnika feminizacji, który ukształtował się na poziomie 100. Średnią dla Polski przekroczył on w sześciu województwach – dolnośląskim (105), lubuskim i śląskim (po 103), łódzkim i opolskim (po 102) oraz lubelskim (101). Najmniejszą wartość przyjął on w województwie warmińsko-mazurskim (98). W układzie gminnym, populacja kobiet przewyższała populację mężczyzn w 315 gminach, a najwięcej w gminie Duszniki-Zdrój (dolnośląskie), gdzie na 100 mężczyzn przypadało 116 kobiet. Pod tym względem wyróżniały się również gminy zmarginalizowane: Świeradów-Zdrój (dolnośląskie) – 114, Hajnówka (podlaskie) i Zawidów (dolnośląskie) – po 113, Gorzków (lubelskie) i Kowary (dolnośląskie) – po 112 oraz Dąbrowice (łódzkie), Mielnik (pomorskie) i Rypin (kujawsko-pomorskie) – po 111. Najmniej kobiet na 100 mężczyzn przypadało w gminach Jaświły (pomorskie) i Kalinowo (warmińsko-mazurskie) – po 89.

Relacja przyrostu naturalnego i salda migracji na pobyt stały w przeliczeniu na 1000 ludności klasyfikuje daną jednostkę terytorialną do określonego typu rozwoju demograficznego. **Typologia Webba**, w zależności od relacji między tymi współczynnikami, wyróżnia osiem typów jednostek (obszarów).

Typologia Webba

Typy rozwojowe (aktywne) – przyrost liczby ludności:

- A – dodatni przyrost naturalny przewyższa ujemne saldo migracji,
- B – dodatni przyrost naturalny jest wyższy od dodatniego salda migracji,
- C – dodatni przyrost naturalny jest niższy od dodatniego salda migracji,
- D – dodatnie saldo migracji z nadwyżką rekompensuje ujemny przyrost naturalny.

Typy regresywne (nieaktywne) – spadek liczby ludności:

- E – ujemny przyrost naturalny nie jest rekompensowany przez dodatnie saldo migracji,
- F – ubytek liczby ludności powodowany jest w większym stopniu ujemnym przyrostem naturalnym niż ujemnym saldem migracji,
- G – ubytek liczby ludności powodowany jest w większym stopniu ujemnym saldem migracji niż ujemnym przyrostem naturalnym,
- H – ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny.

W przypadku, gdy wartości bezwzględne współczynnika przyrostu naturalnego i współczynnika salda migracji stałe są równe lub gdy wartość jednego ze współczynników wynosi zero wprowadza się dodatkowe typy przejściowe: AB, BC, CD, DE, EF, FG, GH, HA.

Pierwsze cztery typy obszarów – A, B, C, D – oznaczają jednostki administracyjne aktywne demograficznie, w których notowany jest wzrost liczby ludności. Kolejne cztery – E, F, G, H – to obszary nieaktywne demograficznie ze spadkiem liczby ludności, wyludniające się. W najkorzystniejszej sytuacji demograficznej znajdują się jednostki zaliczane do klas B i C, ponieważ charakteryzuje je zarówno dodatni przyrost naturalny, jak i dodatnie saldo migracji. W najtrudniejszej sytuacji znajdują się jednostki F i G, dla których wartości obu procesów składających się na przyrost rzeczywisty są ujemne.

Obszary wiejskie w Polsce, w latach 2000–2001, należały do typu B, a więc obszaru aktywnego demograficznie – dodatniemu przyrostowi naturalnemu towarzyszyło wtedy dodatnie saldo migracji, było ono jednak mniejsze od przyrostu naturalnego. W latach 2002–2014 oraz 2016–2018 obszary wiejskie należały do typu C, wzrost liczby ludności obszarów wiejskich był spowodowany występującym równolegle dodatnim przyrostem naturalnym, jak i dodatnim saldem migracji, przy czym saldo migracji było wyższe od przyrostu naturalnego. W 2015 r., w latach 2019–2020 i w 2022 r. tendencje się odwróciły – liczba ludności obszarów wiejskich malała, co było spowodowane ujemnym przyrostem naturalnym. W 2022 r. obszary wiejskie zostały zaklasyfikowane jako obszar aktywny demograficznie (typ D), w którym dodatnie saldo migracji rekompensowało ujemny przyrost naturalny, podczas gdy Polska zaliczona została do typu E – obszaru wyludniającego się.

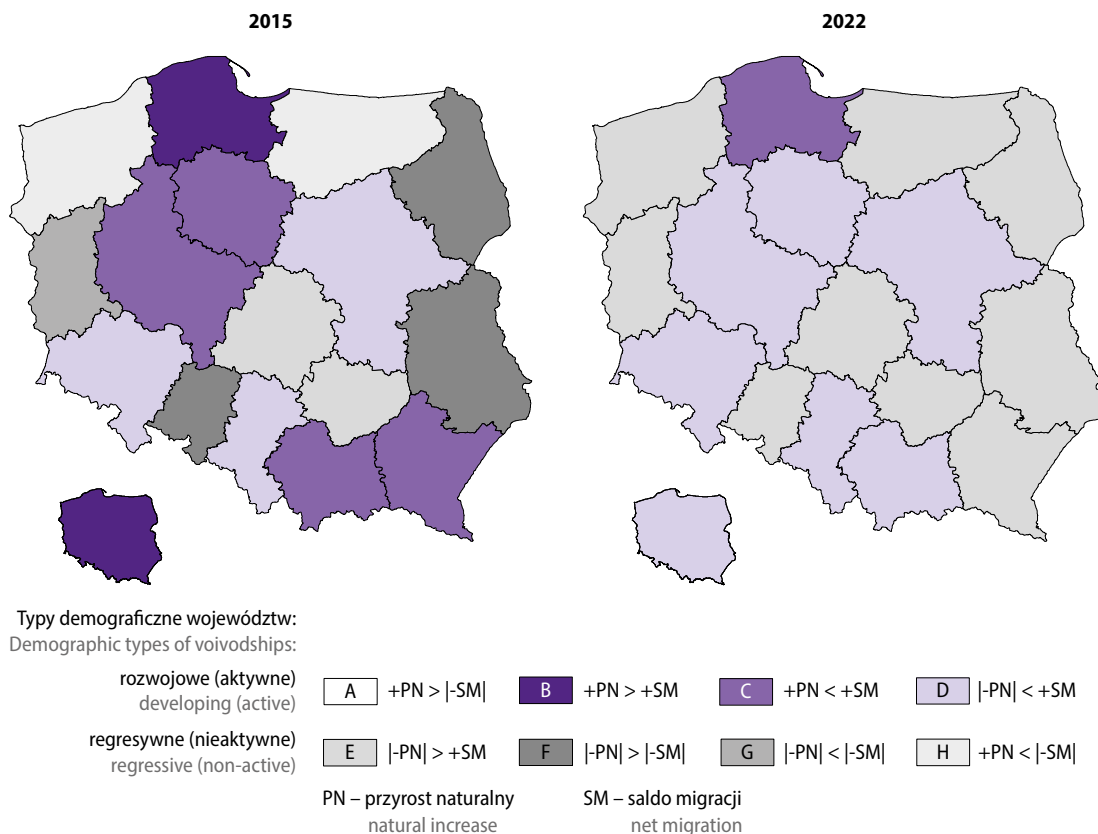
Tablica 2. Typy rozwoju ludnościowego według metodologii Webba

Table 2. Demographic typology by Webb's methodology

Lata Years	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Polska Poland	H	H	G	F	G	G	H	H	A	A	A	A	H	G	G	F	E	D	E	E	E	E	E
Obszary wiejskie Rural areas	B	B	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	D	C	C	C	D	D	E	D

W 2022 r. obszary wiejskie sześciu województw zostały zaliczone do typu D – dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, małopolskiego, mazowieckiego, śląskiego i wielkopolskiego. Do obszarów zaludniających się zaliczało się również pomorskie (typ C). Obszary wiejskie pozostałych województw zostały zaliczone do typu E – pomimo, że saldo migracji w tych województwach było dodatnie, to jego wartość nie rekompensowała ujemnego przyrostu naturalnego.

Mapa 5. Typy rozwoju ludnościowego obszarów wiejskich według metodologii Webba
Map 5. Demographic typology of rural areas by Webb's methodology

WSKAŹNIK STAROŚCI DEMOGRAFICZNEJ – relacja liczby osób w starszym wieku (65 lat i więcej) do ogólnej liczby ludności.

WSKAŹNIK OBCIĄŻENIA DEMOGRAFICZNEGO OSOBAMI STARSZYMI – liczba osób w wieku 65 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 15–64 lat.

WSKAŹNIK WSPARCIA OSÓB NAJSTARSZYCH – liczba osób w wieku 85 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 50–64 lata.

INDEKS STAROŚCI – liczba osób w wieku 65 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 0–14 lat (liczba dziadków na 100 wnuczków).

Zjawisko starzenia się ludności jest procesem demograficznym dotyczącym większość państw rozwiniętych. Także w Polsce od dekad obserwuje się ten proces. Na jego natężenie mają wpływ: ujemny przyrost naturalny, obniżanie się wskaźnika dzietności, wzrost wieku matek, a także, dzięki poprawie jakości życia i osiągnięciom cywilizacyjnym, wyższe wartości wskaźnika dalszego trwania życia. Do pomiaru starzenia się populacji wykorzystuje się przede wszystkim mierniki oparte na relacjach pomiędzy podstawowymi grupami wieku.

Wskaźnik starości demograficznej w 2022 r. **na wsi** wyniósł 16,7%, czyli w czasie 7 lat wzrósł o 2,7 p. proc. W miastach zaobserwowano większy wzrost (o 4,4 p. proc.) do 21,4% (w Polsce 19,5% – wzrost o 3,7 p. proc.). Najwyższym udziałem osób w wieku 65 lat i starszych w populacji charakteryzowały się obszary wiejskie województwa świętokrzyskiego (19,4%), a najniższym i jednocześnie najbardziej korzystnym województwo pomorskie (13,5%). W układzie podregionów najwyższym udziałem wyróżnił się podregion sosnowiecki województwa śląskiego (21,2%), a najniższym podregion gdański województwa pomorskiego (12,2%).

Na obszarach wiejskich DOW, w 2022 r. najwyższe wartości wskaźnik starości demograficznej przyjął na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości gdzie wynosił 18,1%, na kolejnych miejscach znalazły się obszary pozaaglomeracyjne dużej gęstości – 16,7%, aglomeracyjne małej gęstości – 16,3% i aglomeracyjne dużej gęstości – 14,3%.

W układzie województw we wszystkich typach obszarów wiejskich DOW wskaźnik starości demograficznej najniższe wartości przyjął w województwie pomorskim, gdzie wahał się od 10,8% na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości do 15,7% na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości. Z kolei najwyższe wartości w przypadku obszarów aglomeracyjnych dużej gęstości przyjął w województwie śląskim (17,1%), obszarów aglomeracyjnych małej gęstości w województwie łódzkim (18,6%), obszarów pozaaglomeracyjnych dużej i małej gęstości w województwie świętokrzyskim (odpowiednio 20,5% i 22,6%).

W 1294 gminach zaliczanych do obszarów aglomeracyjnych i pozaaglomeracyjnych wartość wskaźnika starości demograficznej przekroczyła średnią wartość dla tych obszarów. Udział osób w wieku 65 lat i więcej, 30,0% i więcej przekroczył w pięciu gminach województwa podlaskiego, tj.: Czyże, Dubicze Cerkiewne, Kleszczele, Krynkki i Orla – wszystkie zaliczono do obszarów pozaaglomeracyjnych małej gęstości. Najmniejszym udziałem osób w wieku 65 lat i więcej spośród wszystkich obszarów aglomeracyjnych i pozaaglomeracyjnych wyróżniały się cztery gminy województwa wielkopolskiego – Kleszczewo (9,0%), Kórnik (9,2%), Swarzędz (9,4%) i Komorniki (9,7%) oraz jedna gmina województwa pomorskiego – Żukowo (9,7%).

Łączna liczba ludności w wieku 65 lat i więcej w **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** wynosiła 815,7 tys., co stanowiło 11,1% ludności w tym w wieku w Polsce. Z kolei udział tej grupy osób w ogólnej liczbie ludności zamieszkałej w gminach zmarginalizowanych wynosił 18,9%. W województwach wahał się on od 14,8% w małopolskim do 21,8% w dolnośląskim. Spośród 755 gmin zmarginalizowanych, wartość wskaźnika starości średnią dla tych terenów przekroczyła w 391 gminach. Na tym tle wyróżniały się cztery gminy województwa podlaskiego: Dubicze Cerkiewne (34,8%), Orla (34,6%), Czyże (33,3%) i Kleszczele (31,4%). Najmniejsze wartości przyjął on w dwóch gminach województwa małopolskiego – Łabowa (11,6%) i Podegrodzie (12,0%) oraz gminie Lelis województwa mazowieckiego (12,0%).

Tablica 3. Starość demograficzna w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Table 3. Old age population in 2022

As of 31 December

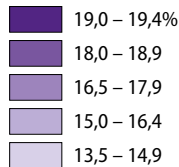
Wyszczególnienie Specification	Wskaźnik starości demograficznej w % Old age ratio in %	Wskaźnik Ratio		Indeks starości Ageing ratio
		obciążenia demograficznego osobami starszymi elderly dependency	wsparcia osób najstarszych parent support	
Polska Poland	19,5	29,9	11,4	126,4
Obszary wiejskie Rural areas	16,7	25,1	9,6	97,5
Miasta Urban areas	21,4	33,2	12,6	149,9

Mapa 6. Wskaźnik starości demograficznej na obszarach wiejskich w 2022 r.

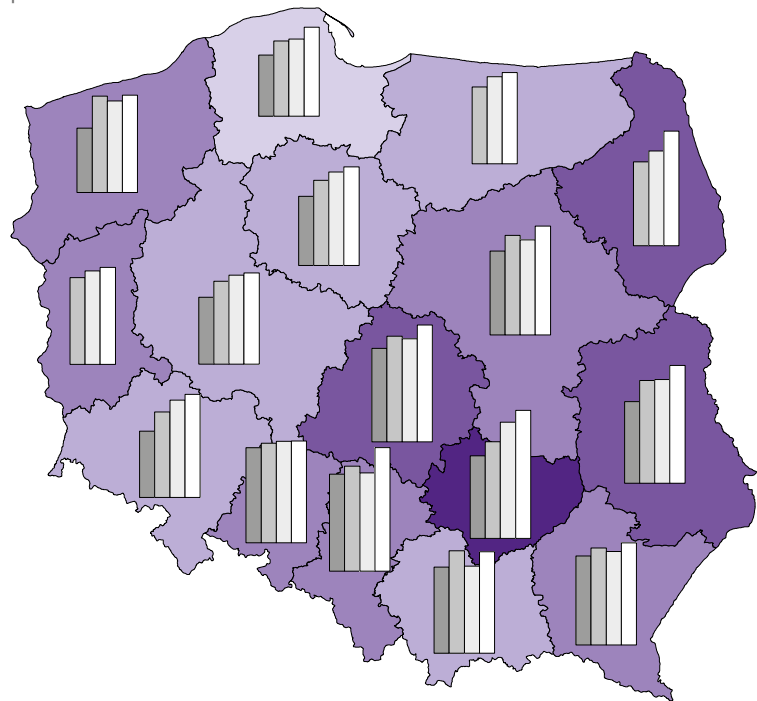
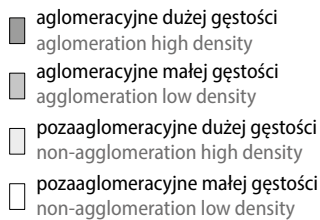
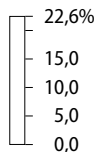
Stan w dniu 31 grudnia

Map 6. Old age ratio in rural areas in 2022

As of 31 December

Osoby w wieku 65 lat i więcej w ludności ogółem
Persons aged 65 years and more in total population

Polska Poland = 16,7%

Według typów obszarów wiejskich
osoby w wieku 65 lat i więcej
w ludności ogółemBy types of rural areas
persons aged 65 years and more
in total population

Relację między liczebnościami pokolenia osób najstarszych i najmłodszych przedstawia **indeks starości**, który w uproszczeniu wyraża liczbę dziadków przypadających na 100 wnuczków. Wskaźnik ten na wsi (kształtujący się na poziomie 97,5 osób w wieku 65 lat i więcej na 100 osób w wieku 0–14) był korzystniejszy niż w miastach (149,9) oraz w Polsce (126,4). Należy jednak zauważyć, że od 2015 r. wartość indeksu starości znacznie wzrosła, tj. na wsi o 12,3 osoby, a w miastach – o 28,6 (w Polsce – o 20,8). W układzie terytorialnym niekorzystnym indeksem starości (przekraczającym 100,0) charakteryzowały się obszary wiejskie dziewięciu województw: świętokrzyskiego (129,2), opolskiego (120,5), podlaskiego (119,6), lubelskiego (119,4), łódzkiego (115,0), śląskiego (106,4), zachodniopomorskiego (103,1), lubuskiego (101,4) i podkarpackiego (100,9), a najkorzystniejszym województwa pomorskiego (67,9). W ujęciu podregionów najwyższym indeksem starości odznaczył się podregion sosnowiecki województwa śląskiego (145,9), a najniższym podregion gdański województwa pomorskiego (57,2).

Relacja między populacją ludności w wieku 65 lat i więcej, a liczbą osób w wieku 15–64 lata jest kolejnym istotnym miernikiem procesu demograficznego starzenia się społeczeństwa. **Wskaźnik obciążenia demograficznego osobami starszymi** w 2022 r. **na wsi** wyniósł 25,1 (w miastach – 33,2, w Polsce – 29,9) i od 2015 r. wzrósł o 5,1 (w miastach o 8,5, w Polsce o 7,1). W układzie województw wartość omawianego wskaźnika kształtowała się w granicach od 20,3 w województwie pomorskim do 29,6 w województwie świętokrzyskim, a w układzie podregionów od 18,5 w podregionie gdańskim województwa pomorskiego do 33,1 w podregionie sosnowieckim województwa śląskiego.

W celu zobrazowania relacji między liczebnościami populacji osób najstarszych (85 lat i więcej) oraz osób w wieku 50–64 lata, posłużono się **wskaźnikiem wsparcia osób najstarszych**. Z uwagi na zwiększający

się odsetek osób najstarszych w populacji, to istotny wskaźnik, który mówi o ewentualnej możliwości wsparcia starszej części populacji przez ich dzieci, na które z reguły spada obowiązek opieki nad bliskimi. W 2022 r. na terenach wiejskich wskaźnik ten wyniósł 9,6, czyli o 0,4 więcej niż w 2015 r. (w miastach – 12,6, tj. więcej o 4,0, a w Polsce – 11,4, tj. więcej o 2,6). Wskaźnik charakteryzował się dużym zróżnicowaniem terytorialnym – od 6,9 w województwie pomorskim do 14,0 w województwie podlaskim. Wśród podregionów najkorzystniejszym wskaźnikiem wyróżniły się podregiony bydgosko-toruński województwa kujawsko-pomorskiego, tyski województwa śląskiego i słupski województwa zachodniopomorskiego (po 6,5), a najmniej korzystnym podregion łomżyński województwa podlaskiego (15,9).

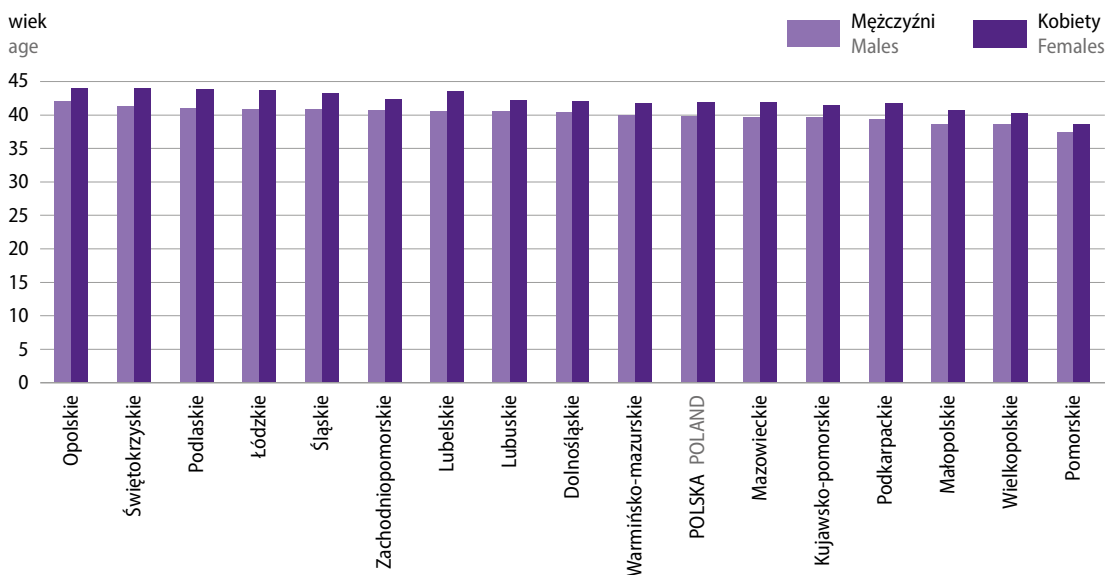
MEDIANA WIEKU (wiek środkowy) ludności jest parametrem wyznaczającym granicę wieku, którą połowa ludności już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

Mediana wieku mężczyzn mieszkających na wsi w 2022 r. wynosiła 39,8 lat i w porównaniu z 2015 r. była wyższa o 2,8 lat. Mężczyźni mieszkający na wsi byli średnio o 1,6 roku młodsi od mężczyzn z miast. Także mieszkanki wsi były młodsze od mieszkanek miast. Mediana wieku kobiet mieszkających na wsi w 2022 r. wyniosła 41,9 lat, podczas gdy kobiet mieszkających w miastach 45,3 lat. Podobnie jak w przypadku mężczyzn, średni wiek mieszkanek wsi również wzrósł w stosunku do 2015 r. (o 2,7 lat).

W układzie terytorialnym najniższą medianą wieku, zarówno mężczyzn, jak i kobiet, odznaczały się obszary wiejskie w województwie pomorskim (37,5 mężczyźni i 38,6 kobiety), natomiast najwyższą województwo opolskie (42,1 mężczyźni i 44,1 kobiety).

W ujęciu podregionów rozpiętość mediany wieku mężczyzn wynosiła 7,2 lat, a wśród kobiet była jeszcze większa i wyniosła 8,8 lat. Najwyższą medianę wieku w populacji mężczyzn odnotowano w podregionach: sosnowieckim (43,5) i częstochowskim (42,4) województwa śląskiego, opolskim województwa opolskiego (42,3), sandomiersko-jędrzejowskim województwa świętokrzyskiego (42,2) i wałbrzyskim województwa dolnośląskiego (42,0). W populacji kobiet najwyższą medianą wieku charakteryzowały się również podregiony: sosnowiecki (46,2) i częstochowski (45,3) województwa śląskiego, sandomiersko-jędrzejowski województwa świętokrzyskiego i chełmsko-zamojski województwa lubelskiego (po 45,0).

Wykres 2. Mediana wieku (wiek środkowy) ludności obszarów wiejskich według płci w 2022 r.
Chart 2. Median age of rural population by sex in 2022

2.2. Struktura ludności według cech demograficznych

2.2. Population structure by demographic characteristics

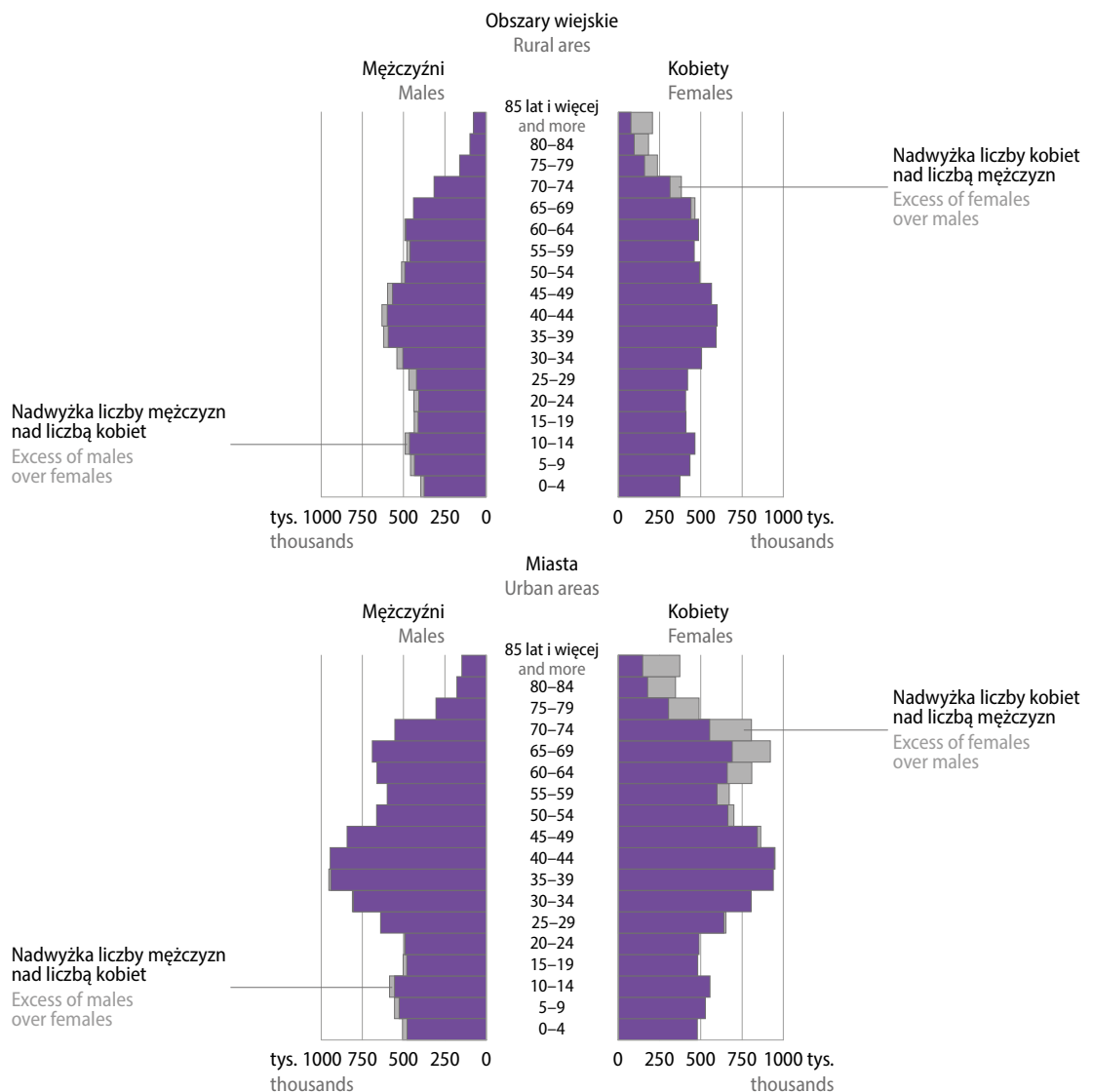
Wielu ważnych informacji o stanie i kondycji populacji dostarcza **struktura ludności według wieku i płci**. W 2022 r. na wsi i w miastach dominowały osoby w wieku 65 lat i więcej. Ich odsetek wyniósł 16,7% na wsi (w miastach – 21,4%, w Polsce – 19,5%) i był wyższy o 2,7 p. proc. w porównaniu z 2015 r. (w miastach o 4,4 p. proc., w Polsce o 3,7 p. proc.). Następnym pod względem liczebności był przedział osób w wieku 35–44 lata. Odsetek tej subpopulacji na wsi wyniósł 16,0% (w miastach – 16,8%, w Polsce – 16,5%) i był o 1,1 p. proc. wyższy niż w 2015 r. (w miastach o 1,5 p. proc., w Polsce o 1,3 p. proc.). Wzrósł również odsetek osób w wieku 45–54 lata, tj. o 1,3 p. proc. (w miastach o 1,6 p. proc., w Polsce o 1,5 p. proc.), a także w młodszej grupie osób (tj. 5–14 lat) o 0,8 p. proc. (w miastach o 0,6 p. proc., w Polsce o 0,7 p. proc.). Udziały ludności w pozostałych grupach wieku w porównaniu z 2015 r. zmniejszyły się zarówno na wsi, jak i w miastach.

Wykres 3. Ludność według grup wieku, płci i miejsca zamieszkania w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 3. Population by age groups, sex and place of residence in 2022

As of 31 December

Zarówno w 2022 r., jak i 7 lat wcześniej, mężczyźni przeważali we wszystkich grupach wieku do 64 lat wśród mieszkańców obszarów wiejskich. Kobiety dominowały jedynie w grupie wieku 65 lat i więcej. Z kolei w miastach przewaga kobiet zaznaczyła się w grupie wieku 25–34 lata oraz w grupach wieku powyżej 45 lat. W 2015 r. w miastach przewagę kobiet odnotowano we wszystkich grupach wieku powyżej 35 lat.

Przedstawienie obrazu ludności nie tylko w ujęciu demograficznym, ale i ekonomicznym, wymaga przeprowadzenia analizy **populacji według ekonomicznych grup wieku**.

Przez ludność w WIEKU PRODUKCYJNYM rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18–64 lata, dla kobiet – 18–59 lat.

Wśród ludności w wieku produkcyjnym wyróżnia się ludność w wieku MOBILNYM, tj. w wieku 18–44 lata i NIEMOBILNYM, tj. mężczyźni – 45–64 lata, kobiety – 45–59 lat.

Przez ludność w WIEKU NIEPRODUKCYJNYM rozumie się ludność w WIEKU PRZEDPRODUKCYJNYM, tj. do 17 lat oraz w WIEKU POPRODUKCYJNYM, tj. mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej.

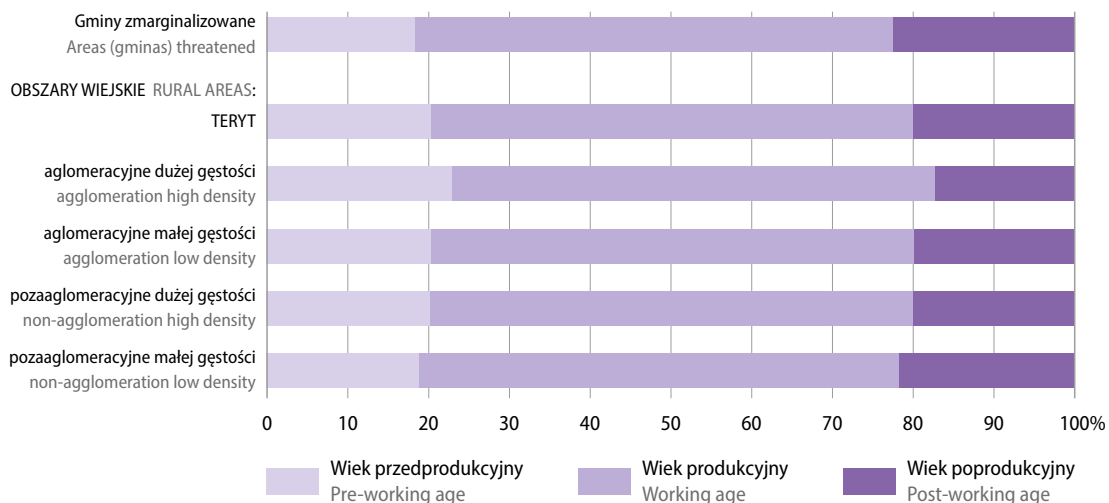
W 2022 r. co piąty mieszkaniec **obszarów wiejskich** był w wieku przedprodukcyjnym (w miastach – 17,0%, w Polsce – 18,4%). W porównaniu z 2015 r. udział ludności w tym wieku zwiększył się o 0,6 p. proc. (w miastach o 0,3 p. proc., w Polsce o 0,4 p. proc.). Największy odsetek stanowiła populacja osób w wieku produkcyjnym, której udział na wsi wyniósł 59,7%, a w miastach – 58,0% (w Polsce – 58,7%). Należy jednak zaznaczyć, że w porównaniu z 2015 r. odsetek tych osób zmalał, na wsi o 3,4 p. proc., a w miastach o 4,0 p. proc. (w Polsce o 3,7 p. proc.). W konsekwencji opisanych zmian udział osób w wieku poprodukcyjnym zwiększył się o 2,8 p. proc. na terenach wiejskich (w miastach o 3,7 p. proc., w Polsce o 3,3 p. proc.) i w 2022 r. wyniósł 19,8% (w miastach – 25,0%, w Polsce – 22,9%).

Wykres 4. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku i miejsca zamieszkania w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 4. Structure of population by economic age groups and place of residence in 2022

As of 31 December

W ujęciu regionalnym największym odsetkiem osób w wieku przedprodukcyjnym w 2022 r. charakteryzowały się obszary wiejskie województwa pomorskiego (23,7%) oraz zlokalizowanego na jego terenie podregionu gdańskiego (25,2%). Na tle kraju wysokim odsetkiem osób w wieku przedprodukcyjnym wyróżniały się także podregiony poznański województwa wielkopolskiego (24,3%) oraz nowosądecki województwa małopolskiego (23,6%). Najmniejszy udział osób w wieku przedprodukcyjnym odnotowano w województwie opolskim (17,6%) oraz w podregionach: chełmsko-zamojskim województwa lubelskiego, sosnowieckim

województwa śląskiego, sandomiersko-jędrzejowski województwa świętokrzyskiego (po 17,4%) i podregionie opolskim województwa opolskiego (17,5%).

Z kolei największym udziałem osób w wieku produkcyjnym odznaczały się województwa opolskie i warmińsko-mazurskie (po 61,0%) oraz ich podregiony: opolski (61,5%), olsztyński (61,4%) i etcki (61,3%). Najniższy odsetek omawianej populacji odnotowano w województwie łódzkim (58,7%) i w podregionie sosnowieckim województwa śląskiego (57,6%)

Udział osób w wieku poprodukcyjnym kształtował się w granicach od 16,4% w województwie pomorskim i 14,9% w jego podregionie gdańskim do 22,8% w województwie świętokrzyskim i 25,0% w podregionie sosnowieckim województwa śląskiego.

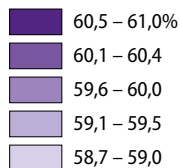
Mapa 7. Ludność w wieku produkcyjnym na obszarach wiejskich w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 7. Population at working age in rural areas in 2022

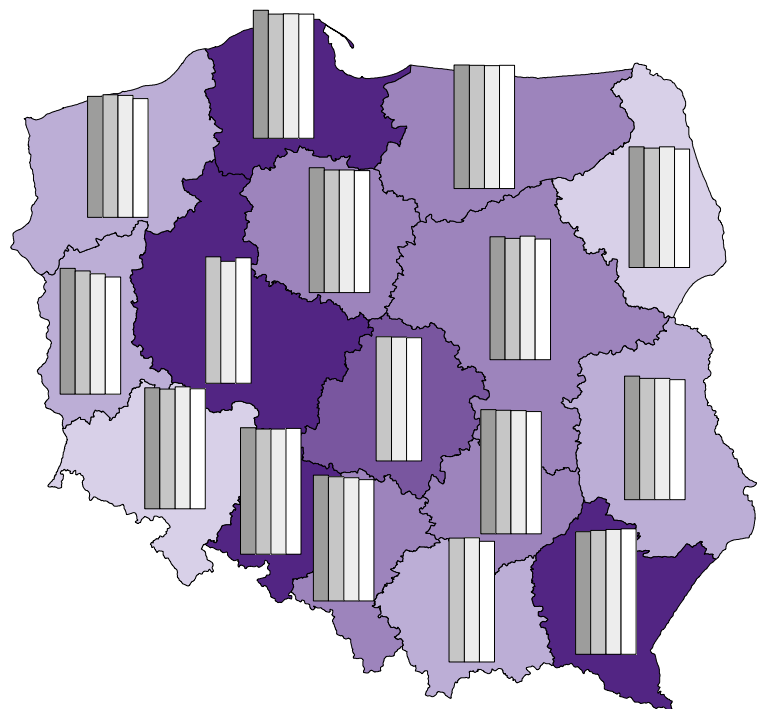
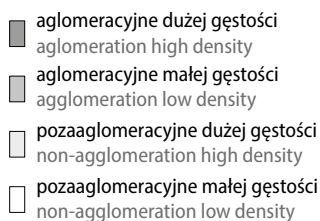
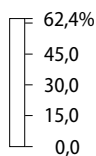
As of 31 December

W ludności ogółem
In total population

Polska Poland = 59,7%

Według typów obszarów wiejskich
w ludności ogółem
By types of rural areas
in total population

Zgodnie z DOW, największy udział osób w wieku przedprodukcyjnym wystąpił na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości (23,0%), w wieku produkcyjnym na obszarach aglomeracyjnych i pozaaglomeracyjnych dużej gęstości (po 59,8%), a w wieku poprodukcyjnym na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości (21,5%).

W układzie województw, udział ludności w wieku przedprodukcyjnym kształtował się od 16,7% na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości w województwie śląskim do 26,0% na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości w województwie pomorskim. Największy odsetek osób w wieku produkcyjnym na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości wystąpił w województwie zachodniopomorskim (62,4%), a na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości w województwie warmińsko-mazurskim (61,6%). Z kolei na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej i małej gęstości udział ten był najwyższy w województwie opolskim – odpowiednio 60,9% i 61,3%. Najmniejszy udział osób w wieku produkcyjnym na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości odnotowano w województwach łódzkim i mazowieckim (po 58,9%). Województwo

łódzkie odznaczało się także najmniejszym udziałem osób w wieku produkcyjnym na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości (58,3%). Ludność w wieku produkcyjnym najmniejszy odsetek na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej i małej gęstości stanowiła w województwie świętokrzyskim (58,7% i 57,1%). Populacja osób w wieku poprodukcyjnym na obszarach aglomeracyjnych dużej i małej gęstości największe udziały posiadała w województwie śląskim (20,5% i 22,1%), a na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej i małej gęstości w województwie świętokrzyskim (23,9% i 26,1%). W województwie pomorskim ludność w wieku poprodukcyjnym w każdym z typów obszarów DOW stanowiła najmniejszy odsetek.

Dla porównania, w **gminach zmarginalizowanych** w 2022 r. w wieku przedprodukcyjnym było 18,5% ogółu ludności tych terenów, w wieku produkcyjnym – 59,2%, a wieku poprodukcyjnym – 22,3%. W układzie terytorialnym najwyższy udział osób w wieku przedprodukcyjnym w gminach zagrożonych trwałą marginalizacją odnotowano w województwach małopolskim i pomorskim, gdzie co piąta osoba była w tym wieku. Najmniejszy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym wystąpił w województwach: dolnośląskim (16,1%), opolskim (16,2%) i śląskim (16,7%). Osoby w wieku produkcyjnym największy udział, powyżej 60%, stanowiły w województwach: małopolskim, opolskim, podkarpackim i warmińsko-mazurskim. W województwie łódzkim odnotowano najmniejszą wartość tego wskaźnika – 57,7%. Udział osób w wieku poprodukcyjnym kształtował się od 17,6% w województwie małopolskim do 25,9% w województwie dolnośląskim.

Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym średnią dla Polski (18,5%) przekroczył w 320 gminach zmarginalizowanych, a największe wartości osiągnął w pięciu gminach województwa małopolskiego: Podegrodzie (26,1%), Łukowica (25,5%), Łabowa i Grybów (po 25,3%) oraz Łącko (25,2%). Najmniejszy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym wystąpił w gminie Dubicze Cerkiewne (podlaskie) – 10,7%. Osoby w wieku produkcyjnym ponad 60% populacji stanowiły w 235 gminach zmarginalizowanych. Spośród nich największymi udziałami wyróżniały się gminy: Bolesław (małopolskie), Czarnia (mazowieckie), Lutowska, Harasiuki, Jeżowe, Kamień i Bojanów (podkarpackie) oraz Stawiski i Turośl (podlaskie). Ludność w wieku poprodukcyjnym najmniejszy udział posiadała w dwóch gminach województwa małopolskiego – Łabowa i Podegrodzie (po 14,4%) i gminie Lelis województwa mazowieckiego (15,0%). Ponad 30% udział tej populacji odnotowano w 16 gminach, 10 gminach zlokalizowanych na terenie województwa podlaskiego (Białowieża, Bielsk Podlaski, Czeremcha, Czyże, Dubicze Cerkiewne, Kleszczele, Mielnik, Milejczyce, Narew, Orla), po dwóch gminach położonych na terenach województw lubelskiego (Gorzków, Turobin) i świętokrzyskiego (Opatowiec, Radków) oraz po jednej gminie województwa dolnośląskiego (Duszniki-Zdrój) i mazowieckiego (Korczew).

Wśród osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w obu omawianych latach, zarówno na wsi, jak i w miastach, dominowali mężczyźni. Kobiety przeważały w populacji osób w wieku poprodukcyjnym, których odsetek w 2022 r. na wsi wyniósł 64,3%, a w miastach 66,7%, czyli kolejno mniej o 3,0 p. proc. i 2,5 p. proc. niż w 2015 r.

W 2022 r. wartość **współczynnika obciążenia demograficznego**, wyrażającego liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym wyniosła **na wsi** 67 (w miastach – 72, w Polsce – 70), tj. o 9 osób więcej niż w 2015 r. (w miastach o 11 osób więcej, w Polsce o 10 osób więcej). W ujęciu terytorialnym obszarów wiejskich rozkład wartości tego wskaźnika był skorelowany z rozkładem odsetka osób w wieku produkcyjnym. Najwyższy współczynnik obciążenia demograficznego odnotowano w województwie i podregionie o najmniejszym udziale osób w wieku produkcyjnym, tj. w województwie łódzkim (70) i podregionie sosnowieckim województwa śląskiego (74), a najniższy w województwach i podregionach o najwyższym udziale osób w wieku produkcyjnym – warmińsko-mazurskim i opolskim (po 64) oraz w ich podregionach olsztyńskim, ełckim i opolskim (po 63).

Według **DOW**, na 100 osób w wieku produkcyjnym na obszarach aglomeracyjnych i pozaaglomeracyjnych dużej gęstości oraz na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości liczba osób w wieku nieprodukcyjnym wynosiła 67, a dla pozaaglomeracyjnych małej gęstości – 68. Najmniej osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości przypadało w województwie zachodniopomorskim (60), na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości w województwie warmińsko-mazurskim (62), a na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej i małej gęstości w województwie opolskim (64 i 63). Największe wartości wskaźnik ten na obszarach aglomeracyjnych dużej i małej gęstości przyjął

w województwach łódzkim i mazowieckim, a na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej i małej gęstości w województwie świętokrzyskim.

W układzie gminnym wartość wskaźnika obciążenia demograficznego największe wartości (powyżej 100) przyjęła w dwóch gminach województwa podlaskiego – Kleszczele i Orla, natomiast najmniejszą w gminie Zębowice (opolskie).

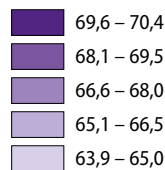
Mapa 8. Współczynnik obciążenia demograficznego na obszarach wiejskich w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 8. Demographic dependency ratio in rural areas in 2022

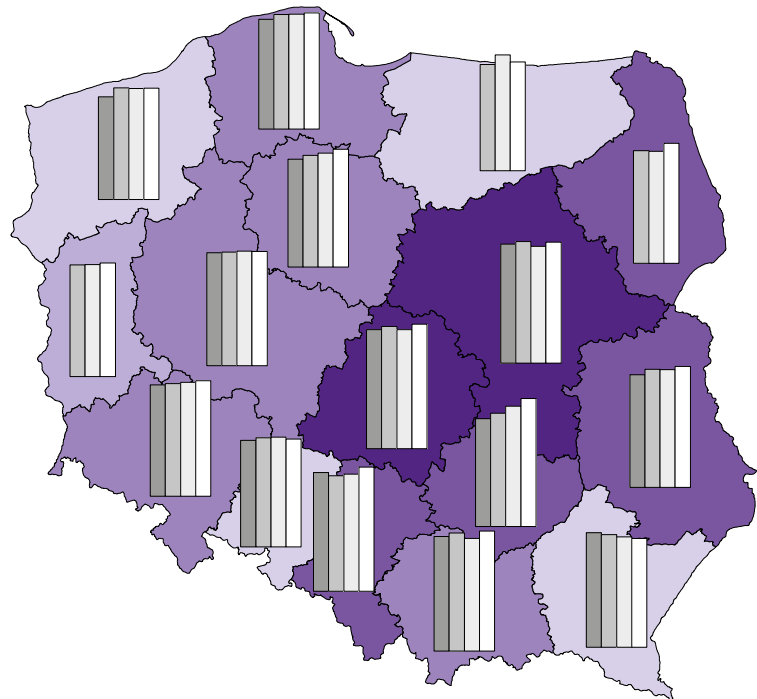
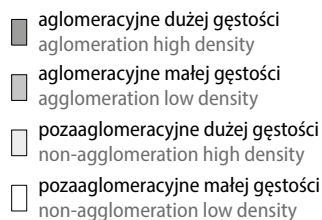
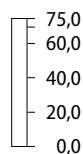
As of 31 December

Ludność w wieku nieprodukcyjnym
na 100 osób w wieku produkcyjnym
Population at non-working age
per 100 persons of working age

Polska Poland = 67,4

Według typów obszarów wiejskich
ludność w wieku nieprodukcyjnym
na 100 osób w wieku produkcyjnym
By types of rural areas
population at non-working age
per 100 persons of working age

Współczynnik obciążenia demograficznego w **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** wyniósł 69. Na 100 osób w wieku produkcyjnym najwięcej osób w wieku nieprodukcyjnym na tych terenach przypadało w województwach: łódzkim (73) oraz dolnośląskim i śląskim (po 72), a najmniej w województwie podkarpackim (64). Spośród gmin zmarginalizowanych najwyższą wartością tego wskaźnika charakteryzowała się gmina Orla (podlaskie) – 110. Na tle kraju wyróżniały się także cztery gminy województwa podlaskiego: Czyże (99), Dubicze Cerkiewne (96), Kleszczele (94) i Białowieża (91). Najwięcej gmin o najniższej wartości tego wskaźnika (poniżej 60) położonych było w województwach: podkarpackim (7), podlaskim (3), po jednej gminie w województwach: małopolskim, mazowieckim, warmińsko-mazurskim oraz zachodniopomorskim.

Zmiany w strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku, które zaobserwowano od 2015 r., miały wpływ nie tylko na wartość współczynnika obciążenia demograficznego, ale także na proporcję wskaźników cząstkowych opisujących **liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym**. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym w porównaniu z 2015 r. zwiększyła się na wsi o 3 i wyniosła 34 osoby.

W miastach wskaźnik ten wzrósł o 2 osoby i w 2022 r. wyniósł 29 (w Polsce 31, tj. wzrost o 2 osoby). Niezależnie od miejsca zamieszkania zwiększyła się liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym. W 2022 r. wskaźnik ten osiągnął na wsi wartość 33 (więcej o 6 osób niż w 2015 r.), a w miastach 43 (więcej o 9 osób). Dla Polski wskaźnik ten przyjął wartość 39 osób i był wyższy o 8 niż w 2015 r. Dynamika zmian wartości obu opisanych wskaźników w analizowanych latach oznacza zmniejszającą się liczbę osób wchodzących na rynek pracy w relacji do zwiększającej się populacji osób osiągniętych wiek emerytalny.

Rozkład terytorialny cząstkowych wskaźników obciążenia demograficznego wskazuje, że w 2022 r. na obszarach wiejskich najwięcej osób w wieku przedprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało w województwie pomorskim (40) i jego podregionie gdańskim (42) oraz podregionie poznańskim województwa wielkopolskiego (40). Co za tym idzie, w województwie pomorskim i podregionie gdańskim na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało najmniej osób w wieku poprodukcyjnym (odpowiednio 27 i 25). Województwo pomorskie charakteryzowało się więc najkorzystniejszą strukturą wieku ludności wiejskiej. Z kolei najmniej osób w wieku przedprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym odnotowano w województwie opolskim i jego podregionach nyskim i opolskim, a także podregionie chełmsko-zamojskim województwa lubelskiego (po 29). Najbardziej niekorzystną relacją osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym odznaczyło się województwo świętokrzyskie (39) i podregion sosnowiecki województwa śląskiego (43).

Zaobserwowano wyraźne zróżnicowanie wartości opisanych wskaźników **pod względem płci**. Dla mężczyzn mieszkających na obszarach wiejskich, wartość współczynnika obciążenia demograficznego wyniosła 54 (w miastach – 56, tj. tyle samo co w Polsce), tj. o 8 mężczyzn w wieku nieprodukcyjnym więcej niż w 2015 r. (w miastach o 10, w Polsce o 9). Wśród kobiet omawiany wskaźnik przyjął zdecydowanie wyższe wartości i wyniósł 83 (w miastach – 90, w Polsce – 87), czyli o 10 kobiet więcej niż 7 lat wcześniej (w miastach o 13, w Polsce o 12). Z kolei na 100 mężczyzn w wieku produkcyjnym przypadało 33 mężczyzn w wieku przedprodukcyjnym (więcej o 3 mężczyzn w porównaniu z 2015 r.), a w miastach 29 (więcej o 2; w Polsce – 30, więcej o 3). W przypadku kobiet, wartość tego wskaźnika kształtowała się na poziomie 36 (w miastach – 30, w Polsce – 32), tj. o 3 kobiety więcej niż 7 lat wcześniej niezależnie od miejsca zamieszkania. Większe różnice wystąpiły w przypadku liczby osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym – dla mężczyzn wartość tego wskaźnika na wsi wyniosła 22 (o 6 mężczyzn więcej niż w 2015 r.), a w miastach 28 (więcej o 7; w Polsce – 25, więcej o 7). W populacji kobiet wskaźnik ten przyjął wartość 47 na wsi (o 7 kobiet więcej w porównaniu z 2015 r.), a w miastach – 60 (więcej o 10; w Polsce – 55, więcej o 9).

O kondycji populacji, w ujęciu ekonomicznych grup wieku, świadczy również relacja osób w wieku poprodukcyjnym do liczby osób w wieku przedprodukcyjnym stanowiących zasoby ludności, które w przyszłości zasilą rynek pracy. Od lat w starzejącej się demograficznie populacji ludności Polski obserwuje się zwiększanie liczby osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. W 2015 r. na obszarach wiejskich wskaźnik ten wyniósł 86 (w miastach – 128), ale już 7 lat później wzrósł do 97 (w miastach do 147, w Polsce 124 – wzrost o 15).

W ujęciu terytorialnym, najbardziej niekorzystnym takim wskaźnikiem w 2022 r. odznaczyły się województwa świętokrzyskie (125 osób w wieku poprodukcyjnym) i opolskie (122) oraz podregion sosnowiecki województwa śląskiego (144). Najkorzystniejszy taki wskaźnik charakteryzował województwo pomorskie (69) i jego podregion gdański (59).

Wartości omawianego wskaźnika nie tylko różnicuje miejsce zamieszkania, ale także płeć. W 2022 r. na obszarach wiejskich na 100 mężczyzn w wieku przedprodukcyjnym przypadało 67 mężczyzn w wieku poprodukcyjnym (o 13 mężczyzn więcej niż w 2015 r.), a w miastach – 95 (więcej o 19; w Polsce – 83, więcej o 16). Wśród kobiet wskaźnik ten był zdecydowanie mniej korzystny i wyniósł 128 na wsi (o 10 kobiet więcej niż w 2015 r.), a w miastach – 201 (o 20 więcej; w Polsce – 168, o 14 więcej), na co wpływ miał m.in. niższy wiek emerytalny oraz dłuższe trwanie życia.

Ważnych informacji na temat potencjału demograficznego danego obszaru dostarcza analiza **ludności według edukacyjnych grup wieku**, które obejmują populację w wieku 3–24 lata. Spośród 3,9 mln mieszkańców **wsi** będących w wieku edukacyjnym, dzieci w wieku przedszkolnym (3–6 lat) stanowiły 18,3% (w miastach – 18,8%, w Polsce – 18,6%), odsetek dzieci w wieku 7–12 lat wyniósł 28,1% (w miastach – 28,4%, w Polsce – 28,3%), młodzieży w wieku 13–15 lat – 14,6% (w miastach – 14,9%, w Polsce – 14,8%), a w wieku licealnym 16–18 lat – 13,0% (w miastach – 12,7%, w Polsce – 12,8%). Najwyższy odsetek w strukturze populacji według edukacyjnych grup wieku stanowili kształcący się na poziomie wyższym (19–24 lata), który na obszarach wiejskich wyniósł 26,0% (w miastach – 25,2%, w Polsce – 25,6%). W porównaniu z 2015 r. odsetek dzieci w wieku przedszkolnym na wsi zwiększył się o 1,4 p. proc. (w miastach zmniejszył się o 0,2 p. proc., w Polsce wzrósł o 0,5 p. proc.), podobnie jak dzieci w wieku 7–12 lat (wzrost o 3,1 p. proc. na wsi, o 2,6 p. proc. w miastach, o 2,9 p. proc. w Polsce). Udział młodzieży w wieku 13–15 lat na wsi zwiększył się o 2,1 p. proc. (w miastach o 3,1 p. proc., w Polsce o 2,6 p. proc.). Zmalał natomiast odsetek młodzieży w wieku licealnym 16–18 lat – na wsi o 0,3 p. proc., a w miastach o 0,2 p. proc. (w Polsce o 0,2 p. proc.) oraz osób kształcących się na poziomie wyższym (spadek na wsi o 6,4 p. proc., w miastach o 5,3 p. proc., w Polsce o 5,8 p. proc.).

2.3. Ruch naturalny ludności

2.3. Vital statistics of population

Analizowany 2022 r. był rokiem, w którym do 15 maja obowiązywał stan epidemii COVID-19 wprowadzony 20 marca 2020 r. Czas epidemii wpłynął w bardzo dużym stopniu na liczne aspekty m.in. życia społecznego, co także przełożyło się na wartości opisanych poniżej wskaźników charakteryzujących ruch naturalny ludności.

Dane o RUCHU NATURALNYM ludności w podziale terytorialnym opracowano w zakresie:

- 1) małżeństw – według miejsca zamieszkania męża przed ślubem, a jeśli mąż mieszkał na stałe za granicą – według miejsca zamieszkania żony w Polsce przed zawarciem związku małżeńskiego,
- 2) rozwodów – według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo,
- 3) urodzeń – według miejsca zamieszkania na pobyt stały matki noworodka,
- 4) zgonów – według miejsca zamieszkania osoby zmarłej.

W 2022 r. na obszarach wiejskich zawarto 61,0 tys. **małżeństw**, co stanowiło 39,1% ich ogólnej liczby w kraju. W omawianym roku na wsi zawarto o 21,4% mniej związków małżeńskich niż w 2015 r. (w miastach mniej o 14,7%). Na 1000 ludności obszarów wiejskich przypadały 4,0 zawarte małżeństwa (w miastach – 4,2, w Polsce – 4,1). W 2015 r. wskaźnik ten na wsi wyniósł 4,8, a w miastach – 5,1 (w Polsce – 4,9). Najwięcej zawartych małżeństw, przypadających na 1000 mieszkańców obszarów wiejskich w 2022 r. odnotowano w województwach: małopolskim, podlaskim i pomorskim (po 4,2), zaś najmniej w województwach: lubuskim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim (po 3,7). W ujęciu podregionów, najwyższą wartością omawianego wskaźnika charakteryzował się podregion nowosądecki województwa małopolskiego (4,8), a najniższą podregiony: grudziądzki województwa kujawsko-pomorskiego, warszawski zachodni województwa mazowieckiego, bytomski i tyski województwa śląskiego oraz olsztyński województwa warmińsko-mazurskiego (po 3,5).

W 2022 r. na obszarach wiejskich wśród zawartych związków małżeńskich, **wyznaniowe** stanowiły 61,5% (w miastach – 44,2%, w Polsce – 51,0%). Można zauważyć, że odsetek ten w porównaniu z 2015 r. zmniejszył się o 8,9 p. proc. (w miastach o 12,3 p. proc., w Polsce o 11,2 p. proc.). Najwyższym odsetkiem małżeństw wyznaniowych zawartych na obszarach wiejskich wyróżniło się województwo podkarpackie (73,3%), a najniższym województwo zachodniopomorskie (38,0%). W układzie podregionów najwyższym odsetkiem charakteryzował się podregion nowosądecki województwa małopolskiego (79,9%), a najniższym

podregion gorzowski województwa lubuskiego (36,6%). Spośród małżeństw wyznaniowych, 99,1% zawarto w obrządku katolickim (w miastach – 98,5%, w Polsce – 98,8%).

Z analizy **wieku nowożeńców** wynika, że zarówno kobiety, jak i mężczyźni, na zawarcie małżeństwa decydują się coraz później. Wiek środkowy mężczyzn mieszkających na wsi, wstępujących w związki małżeńskie w 2022 r. wyniósł 29,9 lat (w miastach – 32,3 lat, w Polsce – 31,3 lat) i był o prawie 2 lata wyższy niż w 2015 r. (w miastach wyższy o ponad 2 lata, w Polsce o 2 lata). Podobnie wiek środkowy mieszkanki wsi wstępujących w związki małżeńskie (27,6 lat) był wyższy w 2022 r. od notowanego 7 lat wcześniej (25,8 lat), z kolei w miastach wyniósł 30,1 lat wobec 28,0 lat w 2015 r. (w Polsce – 29,1 lat wobec 27,1 lat).

Na obszarach wiejskich w grupie mężczyzn, którzy w 2022 r. wstąpili w związki małżeńskie, przeważali nowożeńcy w wieku 20–29 lat – 50,6% (w miastach – 36,3%, w Polsce – 41,9%). Taka sama sytuacja miała miejsce w populacji kobiet, gdzie 64,3% kobiet wychodzących za mąż było w tej grupie wiekowej (w miastach – 48,5%, w Polsce – 54,7%). W porównaniu z 2015 r., zarówno w przypadku mężczyzn, jak i kobiet, zmniejszył się odsetek nowożeńców w omawianej grupie na korzyść przedziałów wieku powyżej 30 lat i więcej.

W 2022 r. na obszarach wiejskich 81,2 tys. związków małżeńskich uległo rozwiązaniu poprzez śmierć małżonka lub rozwód (w miastach – 148,9 tys.), co w przeliczeniu na 1000 istniejących małżeństw dało 22,3 rozwiązanych małżeństw (w miastach – 30,1, w Polsce – 26,9). W porównaniu z 2015 r. na wsi odnotowano większą o 12,1% liczbę małżeństw rozwiązanych (w miastach było to o 12,7% więcej, w Polsce o 12,5%).

Najczęstszym powodem rozwiązania małżeństwa była śmierć małżonka, która przyczyniła się do zakończenia 65,2 tys., tj. 80,3% wszystkich rozwiązanych małżeństw na obszarach wiejskich (w miastach – 70,9%, w Polsce – 73,9%). Pozostałe 16,0 tys. rozwiązanych małżeństw (19,7%) zakończyło się w wyniku **rozvodu** (w miastach – 29,1%, w Polsce – 26,1%). Na uwagę zasługuje fakt, że w odniesieniu do 2015 r. spadła liczba prawomocnie orzeczonych rozwodów zarówno na wsi, jak i w miastach, kolejno o 9,0% i o 11,4% (w Polsce o 10,6%). Najczęściej rozwody orzekano z powództwa kobiet (65,7% orzeczonych rozwodów na wsi, 66,3% w miastach, 66,0% w Polsce). Należy jednak zaznaczyć, że odsetek ten w relacji do 2015 r. zmalał o 1,5 p. proc. na wsi, o 0,3 p. proc. w miastach, a w Polsce o 0,7 p. proc.

Analizując obszary wiejskie w podziale terytorialnym odnotowano, że w omawianym roku w 13 województwach liczba rozwodów była mniejsza niż w 2015 r. W pozostałych województwach wzrosła, tj.: zachodniopomorskim (o 24,9%), łódzkim (o 22,1%) i śląskim (o 2,7%).

Na 1000 mieszkańców wsi w 2022 r. przypadał 1,0 rozwód, podczas gdy w miastach było to prawie dwa razy więcej, a w Polsce – 1,6. W przekroju terytorialnym liczba rozwodów na 1000 ludności obszarów wiejskich wahała się w granicach od 0,5 w województwie małopolskim do 1,6 w województwie zachodniopomorskim, a w układzie podregionów od 0,1 w podregionie oświęcimskim województwa małopolskiego do 1,8 w podregionie płockim województwa mazowieckiego oraz podregionie szczecińskim województwa zachodniopomorskiego.

W 2022 r. na wsi rozwodzący się mężczyźni najczęściej byli w wieku 40–49 lat, a ich odsetek wyniósł 36,9% (w miastach – 38,1%, w Polsce – 37,7%). Rozwodzące się w tym wieku kobiety stanowiły 34,2% (w miastach – 35,1%, w Polsce – 34,8%). W porównaniu z 2015 r. odsetek rozwodzących się w omawianej grupie wieku wzrósł zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet, odpowiednio o 8,2 p. proc. i o 10,3 p. proc. (w miastach odpowiednio o 8,8 p. proc. i o 10,0 p. proc., w Polsce o 8,7 p. proc. i o 10,1 p. proc.). Najwięcej rozwodzących się kobiet było w wieku 30–39 lat, których odsetek na wsi wyniósł 36,8% (w miastach – 37,3%, identycznie jak w Polsce). Mężczyźni w omawianej grupie wieku stanowili 32,7% (w miastach – 32,3%, w Polsce – 32,5%).

Na wsi w 2022 r. 40,0% rozwiedzionych małżeństw nie posiadało dzieci (w miastach – 43,3%, w Polsce – 42,7%). W porównaniu z 2015 r. odsetek ten wzrósł o 3,4 p. proc. (podczas gdy w miastach zmalał o 0,2 p. proc., a w Polsce wzrósł o 0,9 p. proc.). W podziale terytorialnym obszarów wiejskich udział ten wahał się od 35,7% w województwie podlaskim do 44,2% w województwie lubuskim.

Prawie 9,6 tys. małżeństw z obszarów wiejskich rozwiedzionych w 2022 r. posiadało dzieci (w miastach – 24,6 tys.). Najwięcej spośród nich miało jedno dziecko – 53,3% (w miastach – 57,4%, w Polsce – 56,3%) i w porównaniu z 2015 r. udział ten zmalał o 4,2 p. proc. (w miastach spadł o 7,5 p. proc., w Polsce o 6,5 p. proc.). Przełożyło się to na wzrost odsetka rozwiedzionych małżeństw posiadających dwoje dzieci. W 2022 r. ich udział wyniósł 37,8% (w miastach – 36,4%, w Polsce – 36,8%) i był wyższy o 3,9 p. proc. (w miastach o 6,4 p. proc., w Polsce o 5,7 p. proc.). Przeciętnie w 2022 r. na 1 rozwiedzione małżeństwo na wsi przypadało 1,6 dziecka (w miastach – 1,5, w Polsce – 1,5).

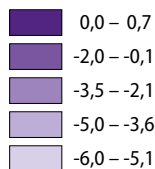
W 2022 r. na obszarach wiejskich odnotowano 126,6 tys. **urodzeń żywych**, tj. o 16,6% mniej niż w 2015 r. W miastach w tym okresie odnotowano spadek liczby urodzeń żywych o 17,9%. Urodzenia żywe z obszarów wiejskich stanowiły w 2022 r. 41,5% ogółu urodzeń żywych w kraju. Mimo iż zdecydowana większość dzieci na terenach wiejskich przyszła na świat w związkach małżeńskich – 77,4% (w miastach – 68,0%, w Polsce – 71,9%), to odsetek dzieci urodzonych poza formalnymi związkami w relacji do 2015 r. wzrósł o 1,4 p. proc. (w miastach wzrósł o 5,1 p. proc., w Polsce o 3,5 p. proc.). W układzie terytorialnym obszarów wiejskich udział urodzeń pozamałżeńskich w 2022 r. był bardzo zróżnicowany i kształtował się w granicach od 11,6% w województwie małopolskim do 45,4% w województwie zachodniopomorskim, a w układzie podregionów od 8,5% w podregionie nowosądeckim województwa małopolskiego do 49,4% w podregionie szczecinecko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego.

W 2022 r., zarówno **na wsi**, jak i w miastach, odnotowano ujemny **przyrost naturalny**. Liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń żywych na wsi o 43,4 tys. osób, a w miastach o 99,9 tys. osób. Wartość wskaźnika w przeliczeniu na 1000 ludności wyniosła odpowiednio minus 2,8 i minus 4,4 i w porównaniu z 2015 r. zmniejszyła się o 2,7 na wsi i o 3,3 w miastach (w Polsce wskaźnik wyniósł minus 3,8 i spadł o 3,1).

Mapa 9. Przyrost naturalny na obszarach wiejskich w 2022 r.

Map 9. Natural increase in rural areas in 2022

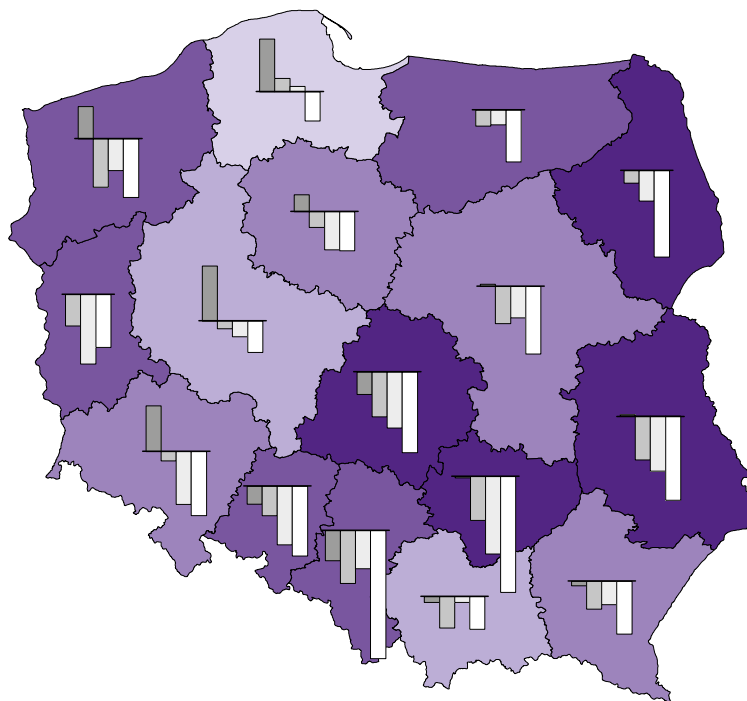
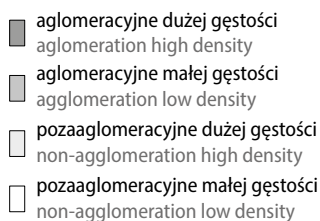
Na 1000 ludności
Per 1000 population

Polska Poland = -2,8

Według typów obszarów wiejskich
na 1000 ludności

By types of rural areas
per 1000 population

W większości województw i podregionów obszarów wiejskich odnotowano ujemny przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 ludności. Dodatnią wartość wskaźnik ten przyjął tylko w województwie pomorskim (0,7), a najniższą (ujemną) jego wartość zanotowano w województwie podlaskim (minus 6,0). Z kolei wśród podregionów dodatnią wartością charakteryzowały się cztery podregiony: gdański województwa pomorskiego (2,9), poznański województwa wielkopolskiego (2,3) oraz nowosądecki (1,8) i nowotarski (0,5) województwa małopolskiego, a najniższą podregion łomżyński województwa podlaskiego (minus 7,8). W podregionie bydgosko-toruńskim województwa kujawsko-pomorskiego odnotowano zerowy przyrost naturalny.

Spośród **obszarów wiejskich DOW**, przyrost naturalny dodatnią wartość przyjął jedynie w przypadku obszarów aglomeracyjnych dużej gęstości (0,7 na 1000 ludności). Na pozostałych obszarach wyniósł on odpowiednio na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości – minus 2,6, na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości – minus 2,8, a na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości – minus 5,5.

W układzie terytorialnym dodatnie wartości wskaźnik ten przyjął na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości województw: wielkopolskiego (4,9), pomorskiego (4,7), dolnośląskiego (4,1), zachodniopomorskiego (2,9), kujawsko-pomorskiego (1,5), mazowieckiego (0,2) i lubelskiego (0,1) oraz na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości i pozaaglomeracyjnych dużej gęstości województwa pomorskiego (1,2 i 0,5). W pozostałych województwach i typach obszarów przyjął wartości ujemne. W przypadku obszarów aglomeracyjnych dużej i małej gęstości oraz pozaaglomeracyjnych małej gęstości najniższe wartości wskaźnik ten przyjął w województwie śląskim (minus 2,7, minus 4,7, minus 11,4), a na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości w województwach świętokrzyskim (minus 6,9) i lubuskim (minus 6,2).

W układzie gminnym przyrost naturalny dodatnie wartości przyjął w 260 gminach, a największą w przeliczeniu na 1000 ludności w gminach: Lesznówola (mazowieckie) – 9,7, Swarzędz (wielkopolskie) i Luzino (pomorskie) – po 8,9 i Sierakowice (pomorskie) – 8,4. Z kolei, najniższym wskaźnikiem charakteryzowało się osiem gmin województwa podlaskiego: Kleszczele – minus 25,9, Dubicze Cerkiewne – minus 25,8, Nurzec-Stacja – minus 22,9, Krynki – minus 22,3, Białowieża – minus 22,2, Orla – minus 21,5, Michałowo – minus 21,0, Czeremcha – minus 20,2 oraz jedna gmina województwa dolnośląskiego Ciepłowody – minus 26,3 i jedna gmina województwa śląskiego Szczekociny – 22,3.

Dla porównania w 2022 r. przeciętna wartość przyrostu naturalnego w **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** była znacznie niższa niż na wsi i wyniosła minus 5,5. Ujemne wartości wystąpiły w 700 z 755 gmin, w tym najniższe w gminach zlokalizowanych na terenie już wspomnianego województwa podlaskiego: Dubicze Cerkiewne, Kleszczele, Nurzec-Stacja, Białowieża, Orla i Czeremcha. W 2022 r. najwyższy przyrost naturalny (od 6,1 do 4,5) obserwowano w Podegrodziu (małopolskie), Morzeszczynie (pomorskie), Kamienicy i Szaflarach (małopolskie). Najwięcej z 46 gmin zagrożonych trwałą marginalizacją o dodatnim przyroście naturalnym zlokalizowanych było w województwach: małopolskim (16), lubelskim (6) oraz kujawsko-pomorskim (5).

Kolejnym miernikiem procesu reprodukcji ludności jest **współczynnik dynamiki demograficznej**. Współczynnik ten wyraża stosunek liczby urodzeń żywych zarejestrowanych w badanym okresie na danym terytorium do liczby zgonów w tym samym czasie. W odróżnieniu od przyrostu naturalnego, który wskazuje na różnicę między liczbą urodzeń a zgonów, wskaźnik ten odzwierciedla wzajemne proporcje między tymi zjawiskami.

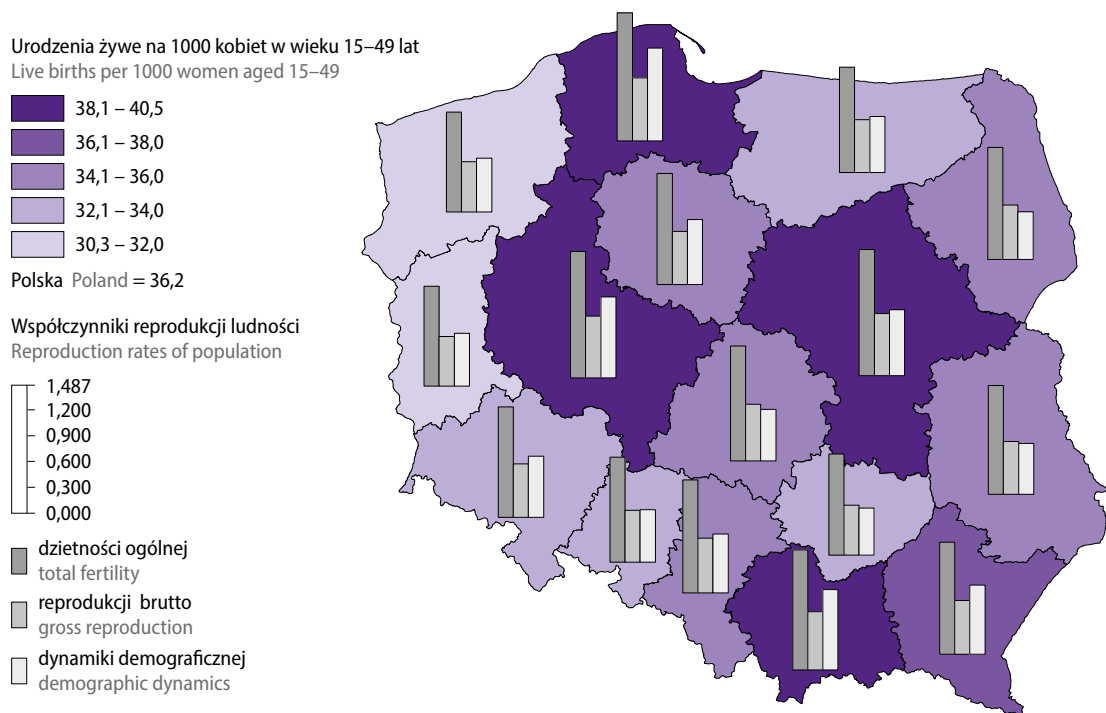
Wartość współczynnika dynamiki demograficznej (podobnie jak wartość przyrostu naturalnego) w omawianym czasie na obszarach wiejskich zmalała z 0,994 w 2015 r. do 0,745 w 2022 r. (w miastach z 0,898 do 0,641, w Polsce z 0,935 do 0,680) co oznacza, że liczba urodzeń nie kompensowała już liczby zgonów. W podziale terytorialnym obszarów wiejskich wartość tego współczynnika była wyższa od jedności w województwie i podregionach, w których odnotowano dodatni przyrost naturalny, tj. w pomorskim (1,077) oraz w czterech podregionach, spośród których najwyższą wartość przyjął w podregionie gdańskim województwa pomorskiego (1,393).

Na 1000 mieszkanek wsi będących w wieku rozrodczym 15–49 lat w 2022 r. przypadało 36,2 urodzeń żywych (w miastach – 34,3, w Polsce – 35,1), tj. o 4,8 mniej niż w 2015 r. (w miastach mniej o 5,1, w Polsce mniej o 5,0). W układzie terytorialnym wartość **wskaźnika płodności** oscylowała w granicach od 30,3 w województwie zachodniopomorskim do 40,5 w województwie pomorskim, a w ujęciu podregionów od 28,0 w podregionie koszalińskim województwa zachodniopomorskiego do 45,2 w podregionie nowosądeckim województwa małopolskiego.

Podobnie jak wskaźnik płodności, tak i **współczynnik dzietności ogólnej**, wyrażający liczbę dzieci urodzonych przez jedną kobietę w wieku rozrodczym, osiągnął wyższą wartość na obszarach wiejskich (1,342) niż w miastach (1,208) oraz w Polsce (1,261). Wartość wskaźnika na tym poziomie oznacza brak prostej zastępowalności pokoleń zarówno na obszarach wiejskich, jak i w miastach. Należy również zaznaczyć, że w porównaniu z 2015 r. omawiany współczynnik zmalał na wsi i w miastach. W ujęciu terytorialnym obszarów wiejskich był on bardzo zróżnicowany i kształtował się w granicach od 1,160 w województwie lubuskim do 1,487 w województwie pomorskim.

Współczynnik reprodukcji brutto na obszarach wiejskich w 2022 r. kształtował się na poziomie 0,655 na wsi (w miastach – 0,588, w Polsce – 0,614), czyli średnio na 1000 kobiet w wieku rozrodczym przypadało 655 żywo urodzonych córek (w miastach – 588, w Polsce – 614). Wynika z tego, że generacja matek zostanie zastąpiona przez mniej liczną o prawie 35% populację córek. Wartość współczynnika reprodukcji brutto na wsi i w miastach w 2022 r. kształtowała się na podobnym poziomie jak w 2015 r. W układzie terytorialnym wskaźnik ten przyjął wartość od 0,576 w województwie lubuskim do 0,733 w województwie pomorskim. Zatem w województwie lubuskim generacja matek będzie zastąpiona przez populację córek średnio o 42,4% mniej liczną niż populacja matek, a w województwie pomorskim o 26,7%.

Mapa 10. Płodność kobiet i współczynniki reprodukcji ludności na obszarach wiejskich w 2022 r.
Map 10. Female fertility and reproductions rates of population in rural areas in 2022

Przemiany demograficzne, świadomość społeczna, chęć osiągnięcia w pierwszej kolejności wykształcenia i stabilizacji materialnej powodują, że kobiety coraz później decydują się na urodzenie dziecka. W 2022 r. na wsi **wiek środkowy matek** wyniósł 30,1 lat (w miastach – 31,1, w Polsce – 30,7), czyli o 1,3 lata więcej niż w 2015 r. (w miastach więcej o 0,8 roku, w Polsce więcej o 1,0 rok). W przekroju terytorialnym najwyższy wiek środkowy matek na obszarach wiejskich odnotowano w województwie dolnośląskim (30,7 lat), a najniższy w województwie warmińsko-mazurskim (29,3 lat). W układzie podregionów najwyższym wiekiem środkowym matek wyróżniał się podregion warszawski zachodni województwa mazowieckiego (31,8 lat), z kolei najniższym podregion elbląski województwa warmińsko-mazurskiego (29,0 lat).

Analiza struktury urodzeń żywych według wieku matek potwierdziła również, że coraz więcej tych urodzeń przypada na coraz wyższe przedziały wieku matek. W 2015 r. matka niemal co piątego żywo urodzonego dziecka była w wieku 20–24 lata (w miastach wskaźnik wyniósł 12,6%, a w Polsce – 15,5%). W 2022 r. odsetek ten spadł o 6,9 p. proc. (w miastach o 2,7 p. proc., w Polsce o 4,4 p. proc.). Najwyższy odsetek dzieci żywo urodzonych w 2022 r. odnotowano w przedziale matek w wieku 25–29 lat (na wsi – 34,5%, w miastach – 29,9%, w Polsce – 31,8%), choć w porównaniu z 2015 r. ich udział zmalał na wsi o 1,0 p. proc., a w miastach o 2,4 p. proc. (w Polsce o 1,8 p. proc.). Niemal jedna trzecia (32,1%) żywo urodzonych dzieci została urodzona przez mieszkanki wsi w wieku 30–34 lata (w miastach – 35,7%, w Polsce – 34,2%) i był to o 4,4 p. proc. wyższy odsetek niż w 2015 r. (w miastach wyższy o 0,3 p. proc., w Polsce o 1,9 p. proc.). Podobnie, tj. o 4,3 p. proc. wzrósł udział żywo urodzonych dzieci w grupie matek z obszarów wiejskich w wieku 35–39 lat (w miastach wzrost o 4,4 p. proc., w Polsce o 4,3 p. proc.), który w 2022 r. stanowił 15,4% (w miastach – 18,7%, w Polsce – 17,3%).

Jednym z czynników wyraźnie kształtującym wskaźniki demograficzne jest liczba **zgonów**. W 2022 r. na wsi odnotowano 170,0 tys. zgonów (w tym 53,1% stanowili mężczyźni) tj. o 11,2% więcej niż w 2015 r. W miastach liczba zgonów w badanych latach wzrosła o 15,0% i osiągnęła wartość 278,4 tys. osób (w tym 50,1% stanowili mężczyźni). W przeliczeniu na 1000 ludności, liczba zgonów na wsi w porównaniu z 2015 r. wzrosła z 10,0 do 11,1 (w miastach z 10,4 do 12,3, w Polsce z 10,3 do 11,9). Najwyższą wartość wskaźnik ten osiągnął na obszarach wiejskich województwa podlaskiego (13,6 zgonów na 1000 ludności) i w jego podregionie łomżyńskim (15,4), najniższą zaś w województwie pomorskim (9,0) i jego podregionie gdańskim (7,5).

W 2022 r. na obszarach wiejskich odnotowano 474 **zgony niemowląt**, tj. o 23,2 % mniej niż w 2015 r., natomiast w miastach 697 zgonów, czyli o 18,9% mniej niż 7 lat wcześniej. Współczynnik umieralności niemowląt określający liczbę zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych, wyniósł 3,7 (w miastach – 3,9, w Polsce – 3,8) i był niższy o 0,4 w porównaniu z 2015 r. (w miastach o 0,1, w Polsce o 0,2). W układzie terytorialnym w 2022 r. na terenach wiejskich wartość tego współczynnika była bardzo zróżnicowana i zamykała się w granicach od 1,5 w województwie opolskim do 5,3 w województwie kujawsko-pomorskim. Wśród podregionów wyróżniał się podregion suwalski województwa podlaskiego i sosnowiecki województwa śląskiego, w których nie odnotowano zgonów niemowląt. Najwyższą wartość opisywanego wskaźnika zaobserwowano w podregionie łódzkim województwa łódzkiego (8,8).

Na obszarach wiejskich w 2022 r. **wiek środkowy osób zmarłych** wyniósł 76,5 lat (w miastach – 76,8 lat, w Polsce – 76,7 lat) i w porównaniu z 2015 r. był niższy o 1,5 roku (w miastach wyższy o 0,4 roku, w Polsce niższy o 0,4 roku). W podziale terytorialnym obszarów wiejskich wskaźnik ten charakteryzował się znaczną rozpiętością od 73,0 lat w województwie zachodniopomorskim i 72,0 w jego podregionie słupskim do 80,9 lat w województwie podlaskim i 81,5 lat w jego podregionie łomżyńskim. Porównanie struktury wieku osób zmarłych w 2015 r. i 2022 r. pokazuje wzrost udziału osób (zarówno na wsi, jak i w miastach), które zmarły w wieku 70 lat i więcej (na wsi o 3,4 p. proc., w miastach o 5,3 p. proc.).

Z danych dotyczących **przyczyn zgonów** w 2021 r. wynika, że niezmiennie najczęstszym powodem śmierci są choroby układu krążenia. Na obszarach wiejskich w 2021 r. na 10 tys. ludności przypadało 46,9 zgonów z tej przyczyny, w miastach – 48,0 i w porównaniu z 2015 r. wartość tego wskaźnika wzrosła o 1,3 zgonów na wsi i o 4,8 w miastach. Drugą co do częstości występowania przyczyną zgonów są nowotwory złośliwe. W przeliczeniu na 10 tys. ludności wskaźnik ten na wsi przyjął niższe wartości niż w miastach i wyniósł 21,8 wobec 26,6. W porównaniu z 2015 r. jego wartość spadła na wsi o 0,3, natomiast w mieście nie zmieniła się.

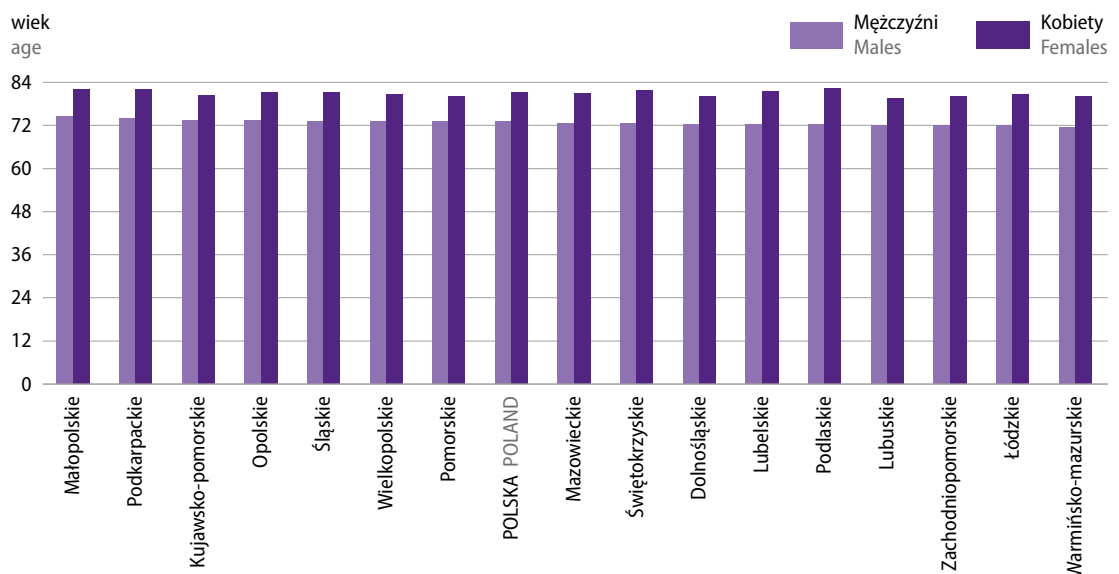
W dalszej kolejności znalazły się choroby układu oddechowego – 6,8 (w miastach – 7,8) oraz zewnętrzne przyczyny zgonów – 6,1 (w miastach – 5,4).

Analiza obszarów wiejskich w podziale terytorialnym wskazuje, że najwięcej zgonów na 10 tys. ludności, których powodem były choroby układu krążenia, zanotowano w województwie lubelskim (69,8), a najmniej w województwie wielkopolskim (31,5). Z kolei w ujęciu podregionów najwyższą wartością tego wskaźnika wyróżniał się podregion chełmsko-zamojski województwa lubelskiego (77,7), a najniższą podregion poznański województwa wielkopolskiego (22,5). W przypadku chorób nowotworowych wskaźnik ten osiągnął najwyższą wartość w województwie świętokrzyskim (25,3), najniższą zaś w województwie podkarpackim (18,9). Wśród podregionów najwyższą wartość odnotowano w podregionie sandomiersko-jędrzejowskim województwa świętokrzyskiego (26,7), a najniższą w podregionie gdańskim województwa pomorskiego (16,9).

PRZECIĘTNE DALSZE TRWANIE ŻYCIA wyraża średnią liczbę lat, jaką ma do przeżycia noworodek urodzony w danym roku, przy założeniu stałego poziomu umieralności z okresu, dla którego opracowano tablice trwania życia.

Na przestrzeni lat w Polsce obserwuje się wydłużanie przeciętnego dalszego trwania życia ludności. Jednak w ostatnich latach pandemia, która przyczyniła się do wielu nadmiarowych zgonów, spowodowała czasowe zakłócenie tego trendu. Dla chłopców urodzonych w 2022 r. przeciętną długość życia ustalono na 73,0 lata, czyli analogicznie jak w 2015 r., a w miastach na 73,7 lat, czyli o 0,3 roku mniej niż 7 lat wcześniej (w Polsce – 73,4 lata, tj. o 0,2 roku mniej). Dla dziewczynek urodzonych w 2022 r. przeciętna długość życia została obliczona na 81,1 lat, tj. o 0,6 roku mniej niż w 2015 r., a w miastach na 81,0 lat, czyli o 0,5 roku mniej niż w 2015 r. (w Polsce – 81,1 lat, tj. o 0,5 roku mniej). W układzie terytorialnym najwyższą wartością przeciętnej długości dalszego trwania życia dla chłopców charakteryzowało się województwo małopolskie – 74,6 lata, a dla dziewczynek województwo podlaskie – 82,4 lata. Z kolei najniższą wartość tego wskaźnika dla chłopców odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim – 71,5 lat, a dla dziewczynek w województwie lubuskim – 79,6 lat.

Wykres 5. Przeciętne dalsze trwanie życia ludności obszarów wiejskich urodzonej w 2022 r.
Chart 5. Life expectancy of rural population born in 2022

2.4. Migracje ludności na pobyt stały

2.4. Migration of population for permanent residence

MIGRACJE WEWNĘTRZNE LUDNOŚCI na pobyt stały są to zmiany miejsca stałego pobytu, polegające na przekroczeniu granicy administracyjnej gminy w celu osiedlenia się na stałe oraz przemeldowanie z pobytu czasowego na pobyt stały w danej miejscowości, jeżeli poprzednie miejsce pobytu stałego znajdowało się w innej gminie. W przypadku gminy miejsko-wiejskiej migracją jest również zmiana miejsca zamieszkania między terenami miejskimi i wiejskimi gminy. Migracje wewnętrzne ludności nie uwzględniają zmian adresu w granicach tej samej jednostki, gdyż takie przemieszczenie nie powoduje zmiany w liczbie i strukturze ludności tej jednostki.

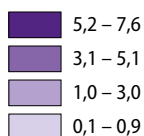
MIGRACJE ZAGRANICZNE LUDNOŚCI to przemieszczenia ludności związane ze zmianą kraju zamieszkania. W publikacji prezentowane są dane o migracjach zagranicznych na pobyt stały na okres co najmniej 12 miesięcy.

SALDO MIGRACJI dla obszarów wiejskich jest to różnica między napływem ludności na wieś z miast i z zagranicy a odpływem ludności ze wsi do miast i za granicę.

W Polsce w 2022 r. odnotowano dodatnie **saldo migracji**, które wyniosło 1,9 tys. osób, co oznacza, że w omawianym roku do kraju przyjechało na stałe więcej osób niż z niego wyjechało. Wpływ na to miało dodatnie saldo migracji **na obszarach wiejskich** (54,0 tys. osób), które przewyższyło ujemne saldo w miastach (minus 52,1 tys. osób). W przeliczeniu na 1000 ludności saldo migracji na wsi wyniosło 3,5, podczas gdy w miastach minus 2,4.

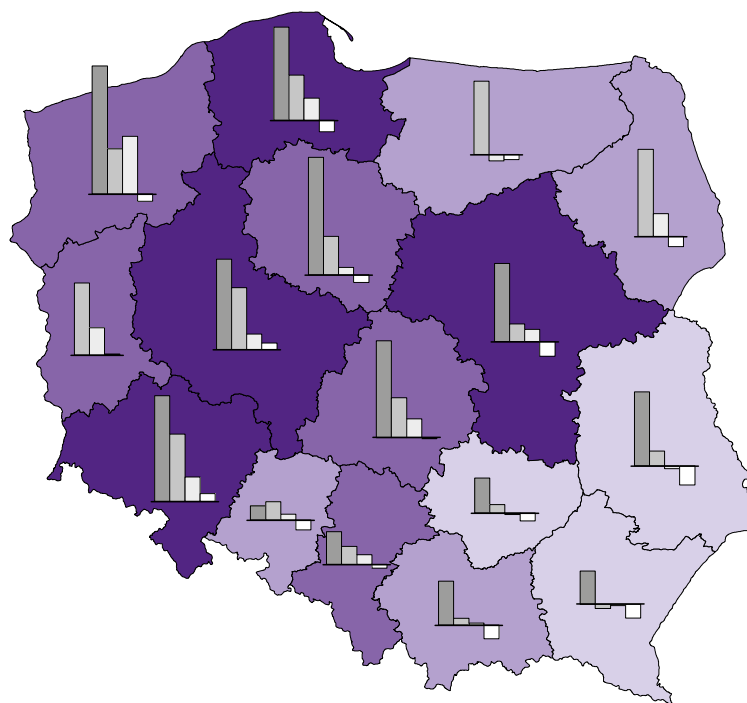
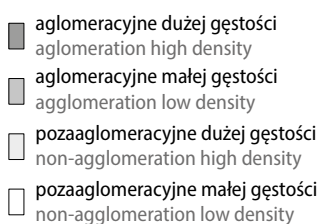
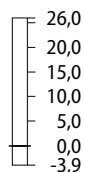
Mapa 11. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na obszarach wiejskich w 2022 r.
Map 11. Internal and international net migration for permanent residence in rural areas in 2022

Na 1000 ludności
Per 1000 population

Polska Poland = 3,5

Według typów obszarów wiejskich
na 1000 ludności
By types of rural areas
per 1000 population

W ujęciu terytorialnym obszarów wiejskich najniższe wartości tego wskaźnika zaobserwowano w województwach Polski Wschodniej, tj. lubelskim (0,1) i podkarpackim (0,4), a najwyższe w województwie dolnośląskim (7,6). Na poziomie podregionów jego wartość wahała się od minus 2,8 w podregionie szczecinecko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego do 16,0 w podregionie warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego.

W 2022 r. spośród **obszarów wiejskich DOW**, saldo migracji ujemną wartość przyjęło na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości (minus 1,4 na 1000 ludności). Na pozostałych obszarach wartość tego wskaźnika wyniosła odpowiednio: na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości – 13,5, na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości – 6,6, a na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości – 1,9.

W układzie terytorialnym, na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości saldo migracji na 1000 ludności najwyższe wartości przyjęło w województwach: zachodniopomorskim (26,0), kujawsko-pomorskim (23,8) i dolnośląskim (21,5). W przypadku obszarów aglomeracyjnych małej gęstości najwyższe wartości tego wskaźnika odnotowano w województwie podlaskim (17,7), a obszarów pozaaglomeracyjnych dużej gęstości w województwie zachodniopomorskim (11,7). W przypadku tych ostatnich obszarów w czterech województwach (lubelskim, podkarpackim, świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim) wystąpiło ujemne saldo migracji. Z kolei na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości w większości województw wystąpiło ujemne saldo migracji, dodatnie wartości tego wskaźnika wystąpiły jedynie w województwach: dolnośląskim, lubuskim i wielkopolskim.

W układzie gminnym saldo migracji dodatnie wartości przyjęło w 1057 gminach, a największą w przeliczeniu na 1000 ludności w gminach Wasilków (podlaskie) – 44,8 i Osielsko (kujawsko-pomorskie) – 42,4. Z kolei, najniższym takim wskaźnikiem charakteryzowały się gminy Kiwity (warmińsko-mazurskie) – minus 18,9 i Siedliszcze (lubelskie) – minus 17,0.

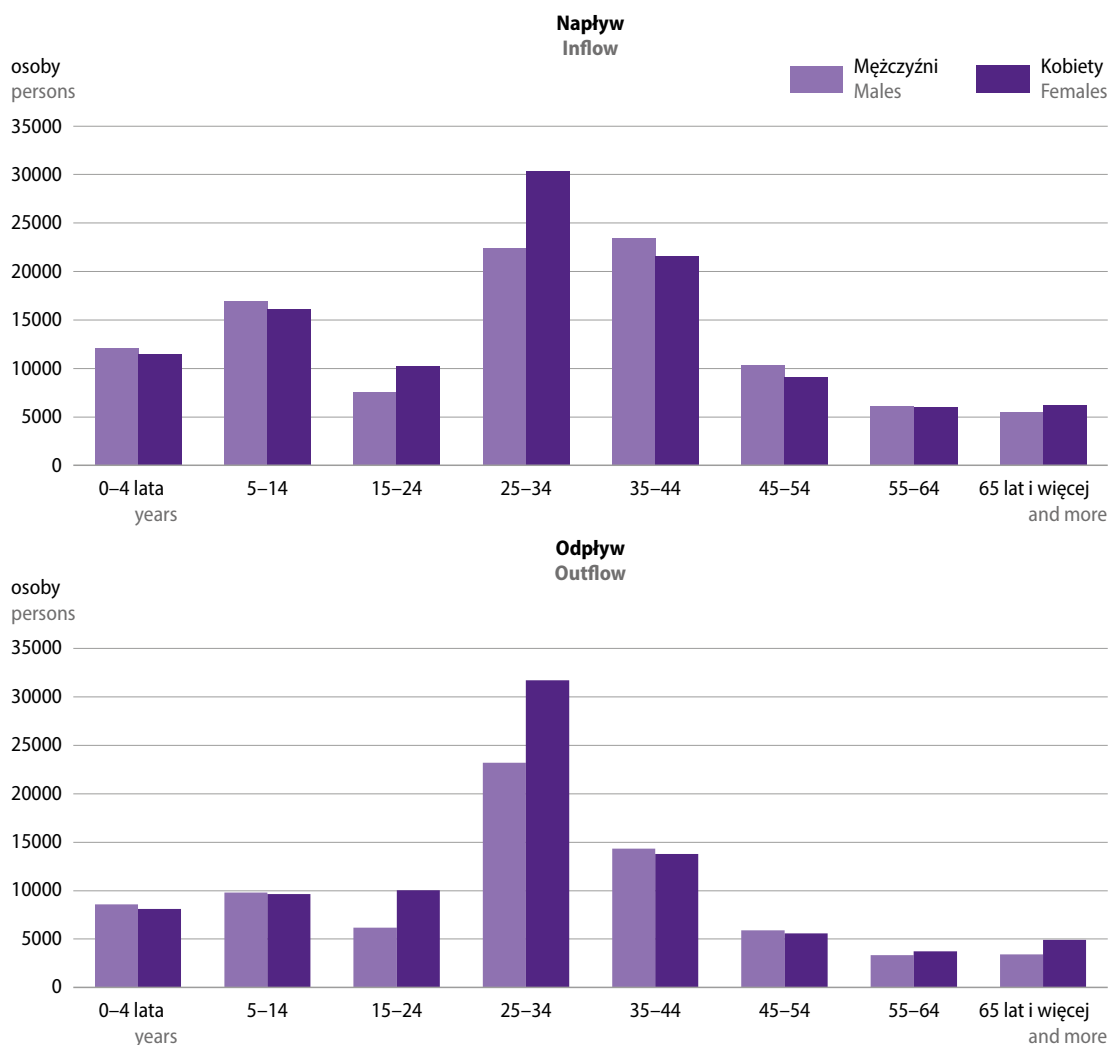
Dla porównania w 2022 r. saldo migracji w **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** było ujemne i wyniosło minus 2,9 w przeliczeniu na 1000 ludności. Ujemne wartości wskaźnika wystąpiły w 579 z 755 gmin, w tym najniższe w gminach: Kiwity (warmińsko-mazurskie), Krzęcin (zachodniopomorskie) – minus 14,9, Rejowiec Fabryczny (łódzkie) – minus 14,8, Dąbrówno (warmińsko-mazurskie), Dzierzgowo (mazowieckie) i Warnice (zachodniopomorskie) – po minus 14,2. W 2022 r. najwyższe saldo migracji (od 16,6 do 14,5) obserwowano w Orli i Bielsku Podlaskim (podlaskie) oraz Działdowie (warmińsko-mazurskie). Najwięcej ze 165 gmin zagrożonych trwałą marginalizacją o dodatnim saldzie migracji zlokalizowanych było w województwach: lubelskim i mazowieckim (po 21) oraz podkarpackim (16).

Saldo migracji wewnętrznych w 2022 r. na obszarach wiejskich wyniosło 53,3 tys. osób. Z miast na tereny wiejskie napłynęło 215,6 tys. osób, a ze wsi do miast wyemigrowało 162,3 tys. osób. Wśród ludności migrującej w 2022 r. na tereny wiejskie, podobnie jak w 2015 r. przeważały kobiety (51,5%) i osoby w wieku produkcyjnym (64,4%). Najczęściej na zamieszkanie na wsi decydowali się ludzie w wieku 25–34 lata (stanowili oni 24,5% i był to spadek o 3,0 p. proc. w porównaniu z 2015 r.). Udział osób w wieku 14 lat i mniej wynosił 26,3% i był to wzrost o 1,3 p. proc. w porównaniu z 2015 r. Duży udział miały także osoby w wieku 35–44 lata, których odsetek wyniósł 20,9% i był wyższy o 3,9 p. proc. niż 7 lat wcześniej.

W 2022 r. dodatnie saldo migracji wewnętrznych cechowało obszary wiejskie większości województw, a najwyższe zanotowano w województwie mazowieckim (9,6 tys. osób). Ujemną wartość saldo migracji wewnętrznych przyjęło w województwie lubelskim (minus 56 osób). Wśród podregionów najwyższą wartość odnotowano w podregionie poznańskim województwa wielkopolskiego (6,5 tys. osób), a najniższą w podregionie chełmsko-zamojskim województwa lubelskiego (minus 766 osób). Największy napływ ludności na obszary wiejskie odnotowano w województwie mazowieckim (29,9 tys. osób), a najmniejszy w województwie opolskim (5,4 tys.).

Wykres 6. Napływ^a i odpływ^b ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich według grup wieku i płci w 2022 r.

Chart 6. Inflow^a and outflow^b of population for permanent residence in rural areas by age groups and sex in 2022

a Zameldowania na pobyt stały. b Wymeldowania z pobytu stałego.

a Registrations for permanent residence. b Deregistrations from permanent residence.

Saldo migracji zagranicznych, zarówno na wsi, jak i w miastach, osiągnęło wartości dodatnie wynoszące odpowiednio 0,7 tys. osób i 1,2 tys. osób. W ujęciu terytorialnym obszarów wiejskich, ujemne saldo migracji zagranicznych wystąpiło w sześciu województwach: opolskim (minus 316 osób), śląskim (minus 63 osoby), kujawsko-pomorskim (minus 54 osoby), pomorskim (minus 42 osoby), dolnośląskim (minus 40 osób) i warmińsko-mazurskim (minus 35 osób). W pozostałych województwach było dodatnie, w tym najwyższe w województwie mazowieckim (400 osób).

Z populacji 15,6 tys. **imigrantów**, którzy w 2022 r. osiedlili się na stałe w Polsce, co trzeci zamieszkał na obszarach wiejskich. Połowa z nich zamieszkała na terenach wiejskich pięciu województw: małopolskiego (824 osoby), mazowieckiego (590 osób), podkarpackiego (533 osoby), wielkopolskiego (395 osób) i dolnośląskiego (387 osób). Z kolei z grupy 13,6 tys. **emigrantów**, także co trzeci pochodził z obszarów wiejskich. Najwięcej z nich wyemigrowało z terenów wiejskich województw małopolskiego (15,8%) i opolskiego (12,3%). Należy także zaznaczyć, że emigranci z samego podregionu opolskiego stanowili 9,0%.

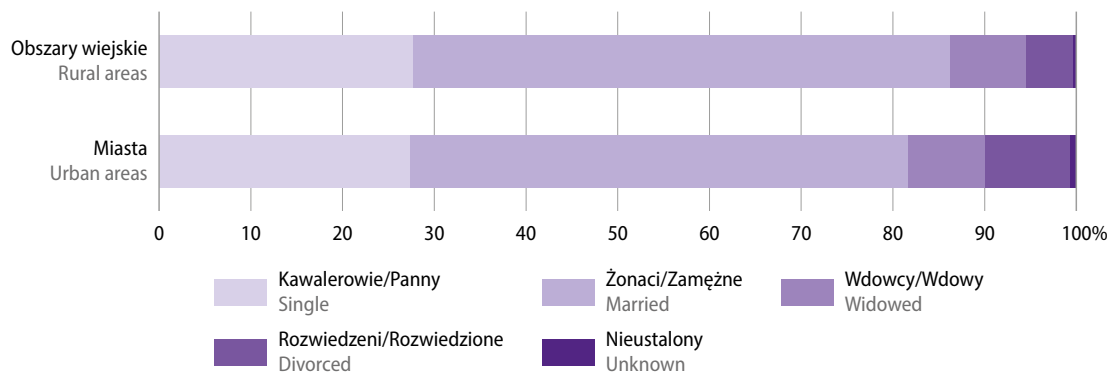
2.5. Ludność według wyników NSP 2021

2.5. Population by results of the National Census 2021

Według danych NSP 2021 (Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań) ponad połowa spośród 12,6 mln ludności obszarów wiejskich w wieku 15 lat i więcej była w związkach małżeńskich (w miastach – 54,2%, w Polsce – 56,0%), a co trzecia osoba pozostawała kawalerem lub panną (w miastach – 27,4%, w Polsce – 27,5%). Wdowcy i wdowy stanowili 8,3% (w miastach – 8,5%, w Polsce – 8,4%). Dużą różnicę natomiast, uwarunkowaną miejscem zamieszkania, można zauważyć w udziale osób rozwiedzionych, których odsetek na wsi wyniósł 5,0%, a w miastach 9,2%. Kolejnym czynnikiem obok miejsca zamieszkania wpływającym na strukturę osób według stanu cywilnego jest płeć. Odsetek kawalerów na wsi był wyższy niż w miastach (33,1% wobec 31,4%), a panien z kolei niższy (22,3% wobec 23,9%). Kobiety z obszarów wiejskich pozostające w związku małżeńskim stanowiły 58,4%, w miastach – 52,0%. Co dwudziesta kobieta w wieku 15 lat i więcej mieszkająca na wsi była rozwiedziona, tymczasem w miastach co dziesiąta (w populacji mężczyźni 4,9% wobec 8,1%).

Wykres 7. Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego w 2021 r.

Chart 7. Structure of population aged 15 and over by marital status in 2021

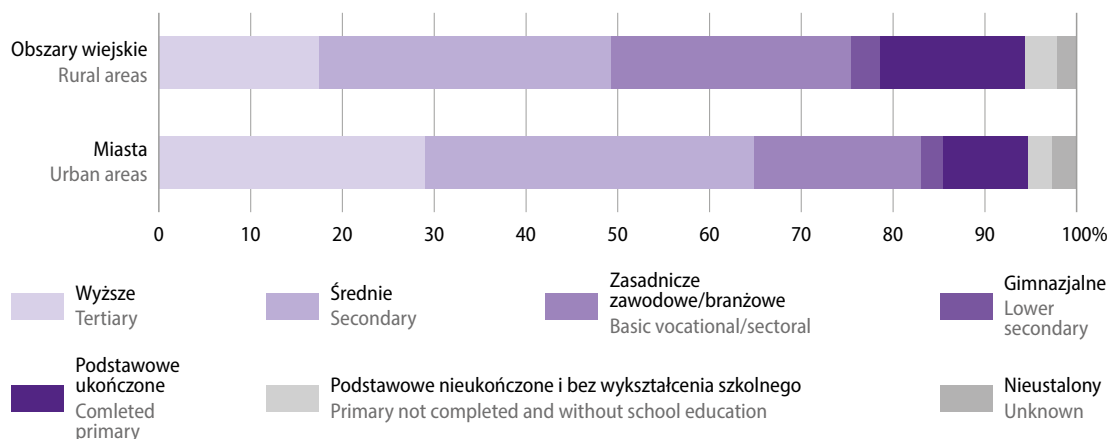
Rozpatrując obszary wiejskie w podziale terytorialnym można zauważyć, że najwyższym udziałem kawalerów i panien wyróżniło się województwo pomorskie (29,6%), najniższym zaś województwo zachodniopomorskie (22,9%). W ujęciu podregionów najwyższy taki udział odnotowano w podregionie ełckim województwa warmińsko-mazurskiego (31,9%), a najniższy w podregionie łódzkim województwa łódzkiego (20,4%). Odsetek osób pozostających w związkach małżeńskich najwyższą wartość przyjął w województwie śląskim (61,1%), najniższą zaś w województwie lubuskim (56,1%). Podregionem charakteryzującym się najwyższym omawianym udziałem był podregion łódzki województwa łódzkiego (64,8%), a najniższym podregion ełcki województwa warmińsko-mazurskiego (51,9%). Najwyższy udział osób rozwiedzionych odnotowano w województwie dolnośląskim (6,9%), a najniższy w województwie podkarpackim (3,5%). Wśród podregionów najwyższym udziałem wyróżniał się podregion jeleniogórski województwa dolnośląskiego (7,7%), a najniższym podregion nowosądecki województwa małopolskiego (2,5%).

Pozytywnym zjawiskiem obserwowanym na przestrzeni lat jest wzrost **poziomu wykształcenia ludności**. Wciąż jednak struktura ludności jest wyraźnie zróżnicowana w zależności od miejsca zamieszkania czy płci. Według informacji pozyskanych w NSP 2021 w 13,0 mln populacji ludności w wieku 13 lat i więcej mieszkającej na obszarach wiejskich osoby z wyższym wykształceniem stanowiły 17,5% (w miastach – 29,0%, w Polsce – 24,5%). Najwyższy udział, tj. 31,8% miały osoby ze średnim wykształceniem (w miastach – 35,9%, w Polsce – 34,3%). Wykształcenie zasadnicze zawodowe miał co czwarty mieszkaniec wsi, podczas gdy w miastach mniej niż co piąty (w Polsce – co piąty). Prawie 16% osób posiadało wykształcenie podstawowe (w miastach – 9,2%, w Polsce – 11,8%), a z nieukończonym wykształceniem podstawowym lub bez wykształcenia było 3,5% osób (w miastach – 2,6%, w Polsce – 2,9%). Biorąc pod uwagę płeć można zauważyć, że kobiety są lepiej wykształcone niż mężczyźni. Co piąta mieszkanka wsi miała wykształcenie

wyższe, podczas gdy wśród mężczyzn odsetek ten wyniósł 13,3% (w miastach – 32,4% kobiet wobec 25,2% mężczyzn, w Polsce – 28,3% wobec 20,3%). Również większy odsetek kobiet miał wykształcenie średnie (32,9% kobiet wobec 30,8% mężczyzn), co również zaznaczyło się w miastach (36,5% wobec 35,1%), jak i w Polsce (35,2% wobec 33,3%). Odwrotne relacje zaobserwowane wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Co piąta kobieta na wsi miała takie wykształcenie oraz co trzeci mężczyzna (w miastach 14,2% wobec 22,5%, w Polsce 16,5% wobec 26,6%). Wykształcenie podstawowe posiadało 17,3% kobiet na wsi i 14,2% mężczyzn (w miastach 10,0% wobec 8,3%, w Polsce – 12,8% wobec 10,7%).

Wykres 8. Struktura ludności w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2021 r.

Chart 8. Structure of population aged 13 and over by education level in 2021

Duże zróżnicowanie w strukturze wykształcenia ludności wsi można zauważyć w podziale terytorialnym. Najwyższy odsetek osób z wykształceniem wyższym odnotowano w województwie mazowieckim (20,5%), a najniższy w województwie warmińsko-mazurskim (14,3%). W ujęciu podregionów najwyższym odsetkiem takich osób wyróżnił się podregion warszawski zachodni województwa mazowieckiego (34,2%), a najniższym podregion szczecińsko-pyrzycki województwa zachodniopomorskiego (11,1%).

Z kolei największy, bo ponad 33% udział osób z wykształceniem średnim zaobserwowano w województwach: lubelskim, podkarpackim i śląskim, a najmniejszy w województwie warmińsko-mazurskim (29,0%). Podregionem o najwyższym odsetku takich osób był podregion sosnowiecki województwa śląskiego (37,6%), a o najniższym – nowotarski województwa małopolskiego (27,5%).

Większe różnice zauważono odnośnie wykształcenia zawodowego. Najwyższym udziałem takich osób wyróżniło się województwo opolskie (30,9%), zaś najniższym województwo podlaskie (20,2%). Z kolei wśród podregionów najwyższym odsetkiem wynoszącym 35,3% wyróżnił się podregion leszczyński województwa wielkopolskiego, a najniższym podregion warszawski zachodni województwa mazowieckiego (14,4%).

Odsetek osób z wykształceniem podstawowym najwyższe wartości przyjął w województwach północno-wschodniej Polski, tj. w podlaskim (21,4%) i warmińsko-mazurskim (21,3%). Najniższym takim odsetkiem charakteryzowało się województwo śląskie (11,3%). W układzie podregionów największym udziałem wyróżniały się podregiony: suwalski (23,8%) i łomżyński (23,2%) województwa podlaskiego oraz ełcki (22,4%) i elbląski (22,2%) województwa warmińsko-mazurskiego. Najniższy udział osób z wykształceniem podstawowym odnotowano w podregionie tyskim województwa śląskiego (9,1%).

Według wyników NSP 2021 wśród stałych mieszkańców wsi **obywatelstwo** niepolskie posiadało 22,3 tys. osób, co stanowiło 0,1% ludności (w miastach 89,5 tys. osób, tj. 0,4%). Należy podkreślić, że w NSP 2021 istniała możliwość podania tylko jednego obywatelstwa, a w przypadku kilku obywatelstw należało kierować się hierarchią: obywatelstwo polskie, kraje Unii Europejskiej i kraje pozostałe. W populacji mieszkańców wsi posiadających inne niż polskie obywatelstwo najwyższy udział mieli Ukraińcy – 48,1%

(w miastach – 47,3%, w Polsce – 47,4%), następnie obywatele Białorusi – 10,0% (w miastach – 18,3%, w Polsce – 16,6%) oraz obywatele Niemiec – 6,9% (w miastach – 2,2%, w Polsce – 3,2%).

W ujęciu terytorialnym najwyższym odsetkiem osób z ukraińskim obywatelstwem mieszkających na stałe na obszarach wiejskich wyróżniło się województwo wielkopolskie (63,6%) oraz podregion przemyski województwa podkarpackiego (80,9%). Największym udziałem ludności z głównym bądź jako jedynym obywatelstwem białoruskim charakteryzowało się województwo podlaskie (61,3%) położone przy granicy z Białorusią i jego podregion białostocki (76,9%). Z kolei najwyższym odsetkiem mieszkańców z obywatelstwem niemieckim wyróżniło się sąsiadujące z Niemcami województwo zachodniopomorskie (23,5%) i jego podregion koszaliński (32,3%).

Jak pokazały wyniki NSP 2021, 234,2 tys. osób, tj. 1,5% stałych mieszkańców wsi jako **miejsce swojego urodzenia** wskazało inne niż obecne granice Polski (w miastach – 2,3%, w Polsce – 2,0%). Co piąta osoba z tej zbiorowości urodziła się w Wielkiej Brytanii (w miastach – 14,6%, w Polsce – 16,9%), a 18,0% w Ukrainie (w miastach – 26,2%, w Polsce – 23,6%). Naszego zachodniego sąsiada – Niemcy jako kraj urodzenia podało 15,4% osób (w miastach – 11,6%, w Polsce – 12,8%), a Białoruś – 4,6% (w miastach – 10,8%, w Polsce – 8,8%).

W ujęciu terytorialnym obszarów wiejskich najwyższym odsetkiem urodzonych w Wielkiej Brytanii spośród osób urodzonych za granicą, ale mieszkających stale w Polsce, wyróżniło się województwo kujawsko-pomorskie (37,3%) i jego podregion grudziądzki oraz podregion piotrkowski województwa łódzkiego (po 41,0%). Urodzeni w Ukrainie najwyższy udział mieli w województwach dolnośląskim (40,2%) i opolskim (40,1%) oraz w podregionie nyskim województwa opolskiego (51,2%). Także województwo opolskie charakteryzowało się najwyższym odsetkiem ludzi urodzonych w Niemczech (29,5%), a wśród podregionów podregion bytomski województwa śląskiego (48,7%). Największy udział osób urodzonych w Białorusi odnotowano w województwie podlaskim (13,6%) i jego podregionie białostockim (22,3%).

OSOBA NIEPEŁNOSPRAWNA to osoba, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osoba, która takiego orzeczenia nie posiada, lecz odczuwa ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku. Niepełnosprawność badana jest w oparciu o 2 kryteria: prawne (formalne) – niepełnosprawność prawna oraz subiektywne (samoocena) – niepełnosprawność biologiczna.

Według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 liczba **osób niepełnosprawnych** mieszkających na obszarach wiejskich wyniosła 2,1 mln, co stanowiło 13,7% ludności wsi (w miastach – 3,4 mln osób, tj. 14,8% ogółu mieszkańców miast). Na 1000 ludności obszarów wiejskich przypadało 137 osób z niepełnosprawnościami (w miastach – 148, w Polsce – 143). Wartości omawianego wskaźnika były bardzo zróżnicowane w ujęciu terytorialnym. Najwyższą zanotowano w województwach lubelskim i lubuskim (po 165 osób), a najniższą w województwie opolskim (123 osoby). W ujęciu podregionów najwyższą wartością omawianego wskaźnika wyróżniał się podregion chełmsko-zamojski województwa lubelskiego (169 osób), najniższą z kolei podregion tyski województwa śląskiego (91 osób).

Wśród niepełnosprawnych mieszkańców wsi, niepełnosprawność biologiczną deklarowało najwięcej osób, tj. 39,4% (w miastach – 34,3%, w Polsce – 36,3%). Prawne potwierdzenie niepełnosprawności posiadało 23,1% niepełnosprawnych mieszkańców wsi (w miastach – 29,0%, w Polsce – 26,7%). Osoby, które jednocześnie posiadały dokument potwierdzający niepełnosprawność i taką odczuwały stanowiły 37,5% (w miastach – 36,7%, w Polsce – 37,0%).

Rozdział 3. Gospodarstwa domowe. Warunki mieszkaniowe

Chapter 3. Households. Housing conditions

Gospodarstwo domowe jako jednostka różni się od pozostałych gospodarujących podmiotów, jego najważniejszym celem jest bowiem zaspokojenie potrzeb swoich członków oraz zapewnienie im odpowiednich warunków życia. Głównym tego wyznacznikiem jest poziom osiąganego przez nie dochodu, a co za tym idzie ustalony schemat wydatków, jak również preferowany styl życia. W związku z tym, w poniższej analizie zaprezentowano dane dotyczące osiąganych przez gospodarstwa domowe dochodów, ponoszonych przez nie wydatków oraz ich wyposażenia w wybrane przedmioty trwałego użytkowania oraz dostęp do Internetu. W tym kontekście ważne jest nie tylko określenie sytuacji materialnej gospodarstw domowych, ale także poznanie samooceny ich sytuacji materialnej, jak i stopnia zagrożenia ich ubóstwem.

Duże znaczenie dla jakości życia mieszkańców mają również warunki mieszkaniowe oraz dostęp do sieci rozdzielczych. W tym zakresie przedstawiono dane dotyczące zasobów mieszkaniowych, wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje, odsetka ludności korzystającej z tej instalacji oraz liczby użytkowników Internetu.

3.1. Dochody gospodarstw domowych

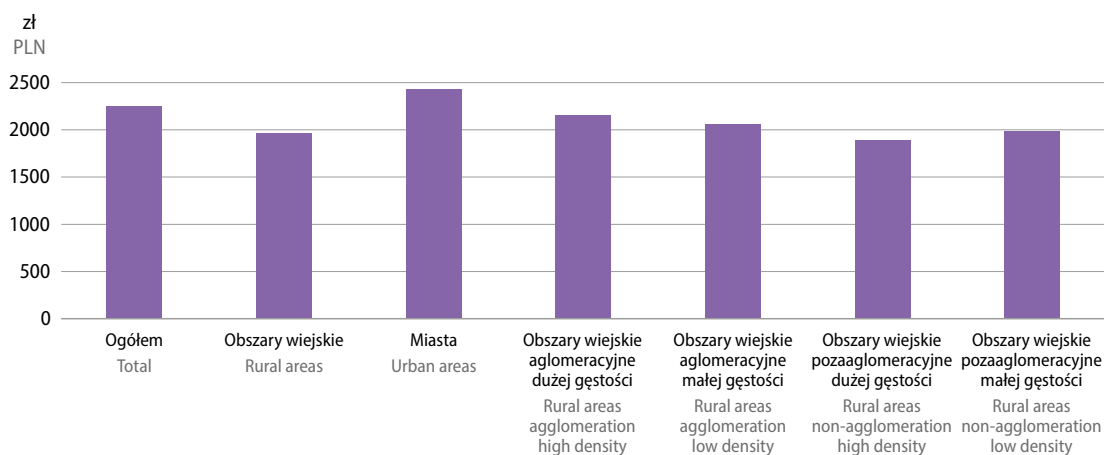
3.1. Household income

W 2022 r. sytuacja materialna gospodarstw domowych, pomimo wzrostu przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego, realnie pogorszyła się, co wynika z wysokiego poziomu inflacji.

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego w kraju w 2022 r. (w zaokrągleniu do 1 zł) kształtował się na poziomie 6594 zł i był o 2709 zł wyższy niż w 2015 r. Czynnikiem istotnie różnicującym poziom, dynamikę oraz strukturę dochodów gospodarstw domowych jest ich miejsce zamieszkania. W 2022 r. dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych na **wsí** wynosił 1968 zł i był o 19,3% niższy niż w miastach (w 2015 r. było to 1106 zł, czyli o 29,4% mniej niż w miastach). Różnica ta w głównej mierze determinowana była większą liczbą osób wchodzących w skład gospodarstw domowych zamieszkujących wieś – 2,88 osób wobec 2,23 w gospodarstwach domowych w miastach. Jednak to w przypadku gospodarstw domowych na wsi w porównaniu z 2015 r. odnotowano większą dynamikę wzrostu przeciętnych dochodów przypadających na 1 osobę niż w miastach (78,0% wobec 55,%).

Wykres 9. **Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania w 2022 r.**

Chart 9. Average monthly available income per capita in households by place of residence in 2022

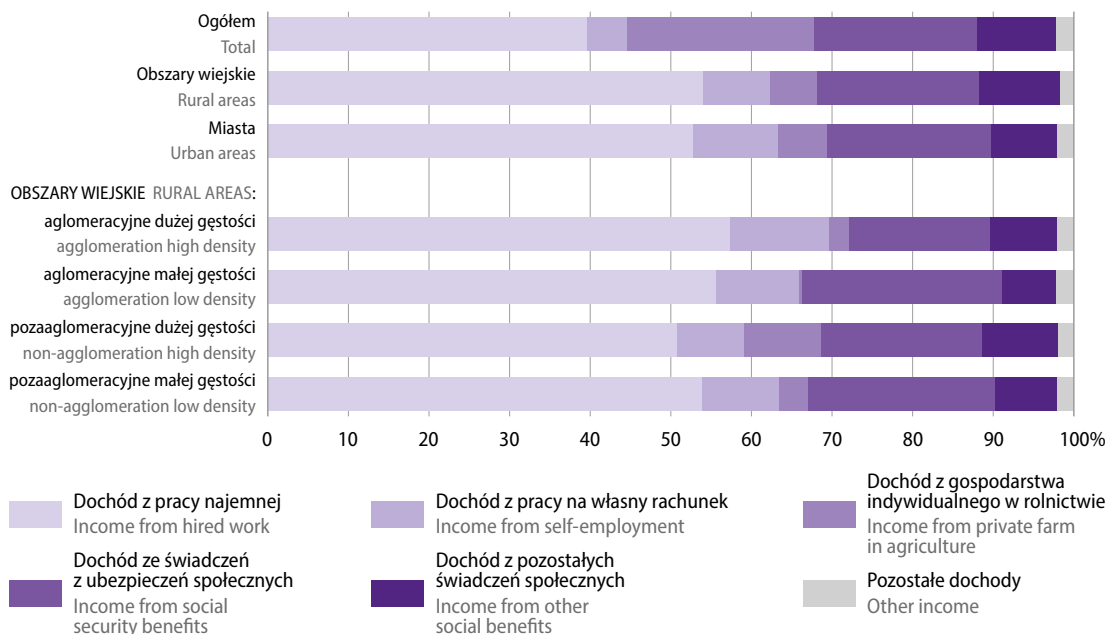
Spośród **obszarów wiejskich DOW**, najwyższy przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę osiągały gospodarstwa domowe na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości (2158 zł). Na kolejnych pozycjach znalazły się gospodarstwa domowe z obszarów aglomeracyjnych małej gęstości (2065 zł), obszarów pozaaglomeracyjnych małej gęstości (1991 zł) i obszarów pozaaglomeracyjnych dużej gęstości (1888 zł). Jedynie gospodarstwa domowe z obszarów pozaaglomeracyjnych dużej gęstości osiągały dochody niższe niż wynosiła przeciętna dla obszarów wiejskich.

Dochody rozporządzalne wiejskich gospodarstw domowych w 2022 r. w głównej mierze (w 50,8%) **składały się** z dochodów z pracy najemnej (w miastach – w 55,6%, w Polsce – w 53,9%). Znaczny odsetek stanowiły również dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych – 19,9% (w miastach – 24,8%) oraz dochody z pozostałych świadczeń społecznych – 9,5%, (w miastach – 6,8%). W stosunku do 2015 r. dla każdej z tych grup odnotowano wzrost dochodów na osobę, a największy – ponad 4,4-krotny – w przypadku dochodów z pozostałych świadczeń społecznych, tj. świadczeń finansowanych z budżetu państwa bądź gmin, ze specjalnych funduszy, jak również towarów i usług otrzymanych od instytucji niekomercyjnych. Są to przede wszystkim zasiłki rodzinne, dodatki do zasiłków rodzinnych, świadczenie wychowawcze „Rodzina 500+”, świadczenie pielęgnacyjne, zasiłki pielęgnacyjne, dodatki mieszkaniowe, świadczenia pieniężne i niepieniężne udzielone na podstawie ustawy o pomocy społecznej, renty socjalne, stypendia, jak również zasiłki dla bezrobotnych i inne świadczenia z Funduszu Pracy oraz zasiłki i świadczenia przedemerytalne.

Dochody gospodarstw domowych zamieszkałych na poszczególnych typach **obszarów wiejskich DOW**, podobnie jak na obszarach wiejskich ogółem i w miastach, składały się przede wszystkim z dochodów z pracy najemnej, gdzie kształtowały się od 39,6% na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości do 57,3% na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości. Na drugim miejscu, z wyjątkiem obszarów pozaaglomeracyjnych małej gęstości, znalazły się dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości drugą pozycję zajmowały dochody z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie, które w pozostałych typach obszarów DOW znalazły się na trzecim miejscu. Dochody z pozostałych świadczeń społecznych stanowiły kolejną pozycję w budżetach gospodarstw domowych i stanowiły od 8,3% na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości do 10,0% na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości.

Wykres 10. Struktura przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych według źródła utrzymania i miejsca zamieszkania w 2022 r.

Chart 10. Structure of average monthly available income per capita in households by source of maintenance and place of residence in rural areas in 2022

Relatywnie duże zróżnicowanie przeciętnych miesięcznych dochodów i wydatków odnotowano w poszczególnych **grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych**. W 2022 r. najwyższy przeciętny dochód osiągały gospodarstwa domowe rolników (10460 zł), a w następnej kolejności pracujących na własny rachunek (8909 zł). W przeliczeniu na 1 osobę w gospodarstwie domowym najwyższy dochód przypadał natomiast w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek (2540 zł). Gospodarstwa domowe rolników znalazły się na drugim miejscu z dochodem w wysokości 2328 zł. Należy jednak zauważyć, że w przypadku gospodarstw domowych rolników, w 2022 r. w odniesieniu do 2015 r., odnotowano najwyższy wzrost dochodów rozporządzalnych na 1 osobę (ponad dwukrotny). Głównymi składnikami dochodu rozporządzalnego gospodarstw domowych rolników był dochód z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie (69,5%), dochód z pracy najemnej (10,5%) oraz dochód ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych (10,0%). Dla każdej z tym grup odnotowano wzrost dochodów w porównaniu z 2015 r. Największy wzrost, ponad sześciokrotny, miał jednak miejsce w przypadku dochodów z pozostałych świadczeń społecznych.

3.2. Wydatki gospodarstw domowych

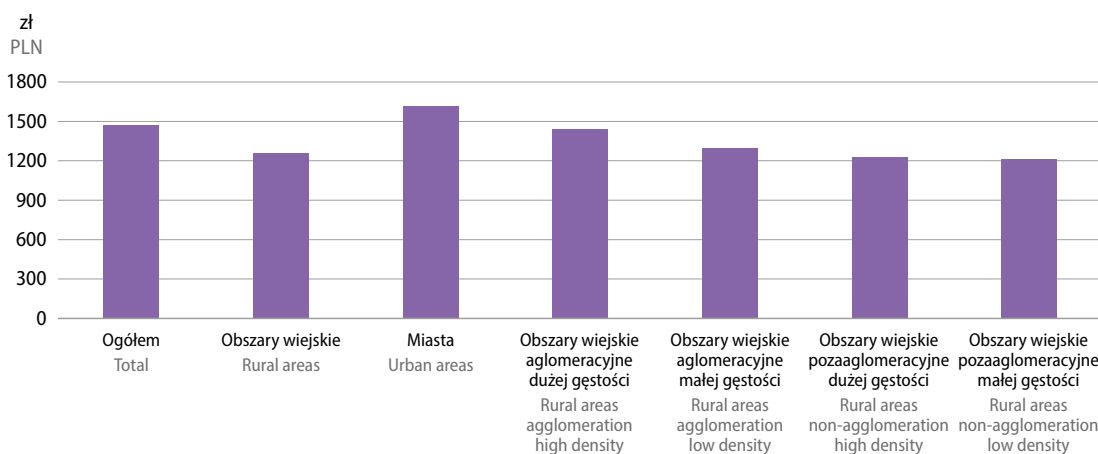
3.2. Household expenditures

Sytuacja dochodowa gospodarstw domowych jest czynnikiem wyraźnie różnicującym poziom i strukturę wydatków gospodarstw domowych. Wyraża się to m.in. większym obciążeniem budżetów rodzin najuboższych wydatkami na żywność i napoje bezalkoholowe oraz na stałe opłaty mieszkaniowe (opłaty za zaopatrywanie w wodę oraz inne usługi związane z zamieszkiwaniem i nośniki energii oraz opłaty na rzecz właścicieli).

Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania w 2022 r. **wydatki ponoszone na 1 osobę przez gospodarstwa domowe z obszarów wiejskich** wynosiły 1260 zł i były o około 22% niższe niż wydatki gospodarstw domowych z miast. Wzrost dochodów rozporządzalnych gospodarstw domowych przełożył się na wzrost ponoszonych przez nie wydatków, a wzrost ten był wyższy w przypadku wiejskich gospodarstw domowych niż zamieszkałych w miastach i wyniósł odpowiednio 42,8% wobec 32,2%.

Wykres 11. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania w 2022 r.

Chart 11. Average monthly expenditures per capita in households by place of residence in 2022

Na **obszarach wiejskich DOW**, najwyższe wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym były ponoszone na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości – 1439 zł (na obszarach tych gospodarstwa domowe osiągały również najwyższy dochód rozporządzalny). Na kolejnych pozycjach znalazły się gospodarstwa domowe na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości – 1231 zł, aglomeracyjnych małej gęstości – 1292 zł i na

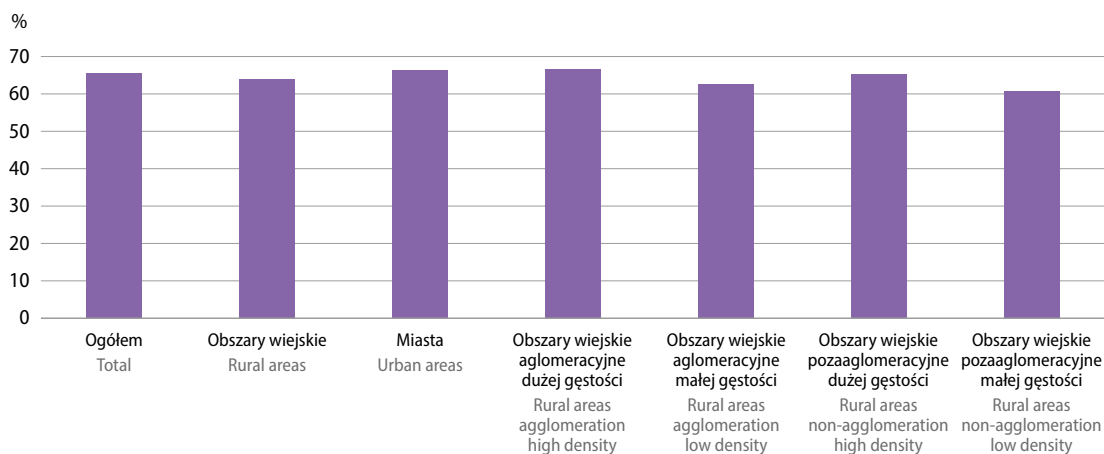
pozaaglomeracyjnych małej gęstości – 1211 zł. Podobnie jak w przypadku dochodu rozporządzalnego, tylko na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości, wydatki ponoszone przez gospodarstwa domowe były niższe niż średnio na obszarach wiejskich.

Z kolei w przypadku wydatków ponoszonych przez poszczególne **grupy społeczno-ekonomiczne**, najwyższe miesięczne wydatki na 1 gospodarstwo domowe ponosiły gospodarstwa pracujących na własny rachunek (5755 zł), następnie rolników (5172 zł) i pracowników (4886 zł). Natomiast najwyższe wydatki na 1 osobę ponoszone były w gospodarstwach pracujących na własny rachunek (1641 zł), a najniższe w gospodarstwach domowych rolników (1151 zł). Spowodowane jest to, podobnie jak w przypadku dochodów gospodarstw domowych zamieszkujących obszary wiejskie, większą liczbą osób wchodzących w skład gospodarstw domowych rolników – w 2022 r. przeciętne gospodarstwo domowe rolników liczyło 3,60 osoby, podczas gdy gospodarstwo domowe w kraju – 2,47. Wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych rolników były o 14,6% niższe od przeciętnej dla gospodarstw domowych w Polsce.

W porównaniu z 2015 r. we wszystkich grupach gospodarstw domowych odnotowano realny wzrost wydatków na 1 gospodarstwo domowe (od 30,7% w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek do 41,6% w gospodarstwach domowych emerytów i rencistów) i na 1 osobę w gospodarstwie domowym (od 47,8% w gospodarstwach domowych rolników do 25,2% w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek). Udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym w kraju w 2022 r. wyniósł 65,6% i był niższy o 12,9 p. proc. w porównaniu z 2015 r. Podobne tendencje odnotowano w przypadku gospodarstw domowych zamieszkałych na wsi, jak i w miastach, a spadek ten był większy na wsi niż w miastach i wyniósł 15,8 p. proc. wobec 11,8 p. proc.

Wykres 12. Udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania w 2022 r.

Chart 12. Share of expenditures in available income per capita in households by place of residence in 2022

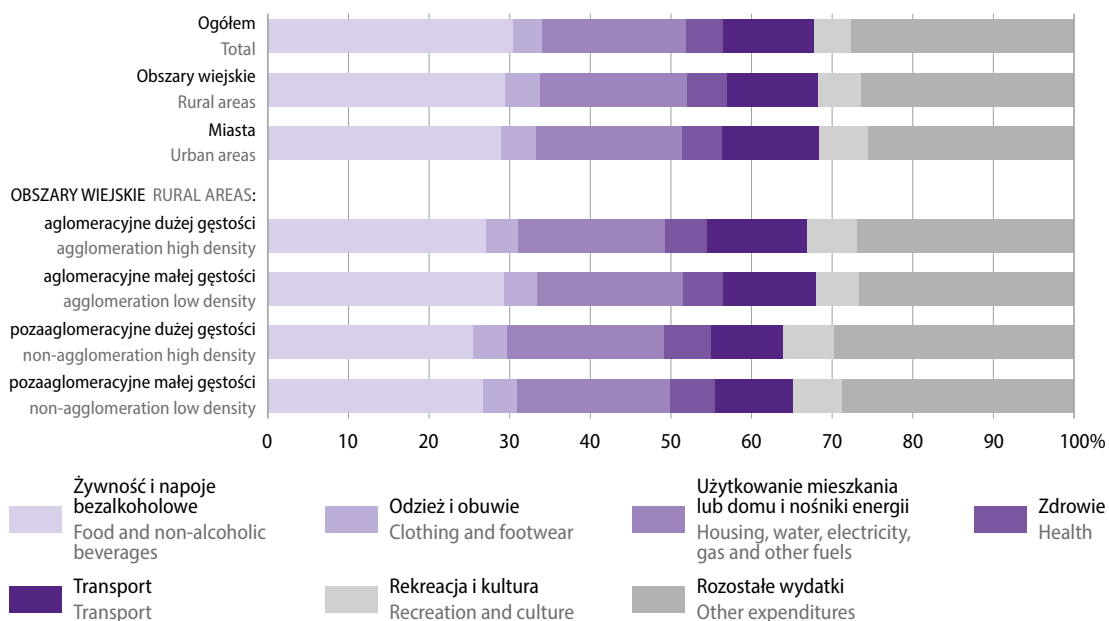

Znaczne zróżnicowanie udziału wydatków w dochodach odnotowano w zależności od **typu gospodarstwa domowego**. W 2022 r. wahał się on od 49,4% w gospodarstwach domowych rolników do 72,7% w gospodarstwach emerytów i rencistów. W odniesieniu do 2015 r. odnotowano spadek wartości wskaźnika we wszystkich typach gospodarstw domowych, a największy w przypadku gospodarstw domowych rolników (o 24,9 p. proc.).

Najwyższe **wydatki gospodarstwa domowe na wsi ponosiły** na towary i usługi konsumpcyjne – 1226 zł na osobę (w miastach – 1549 zł). W analizowanym okresie kwota wydatków na towary i usługi konsumpcyjne, zarówno na wsi, jak i w miastach, wzrosła odpowiednio o 44,1% i 32,9%. Spośród wydatków na towary i usługi konsumpcyjne, najczęściej przeznaczano na żywność i napoje bezalkoholowe – 369 zł na osobę na wsi (w miastach – 411 zł). W porównaniu z 2015 r. gospodarstwa wiejskie na żywność i napoje bezalkoholowe wydawały przeciętnie o 52% więcej (w miastach – więcej o 50%).

Wykres 13. Struktura przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania w 2022 r.

Chart 13. Structure of average monthly expenditures per capita in households by place of residence in 2022

Dużym obciążeniem dla gospodarstw domowych były również wydatki na użytkowanie mieszkań lub domu i nośniki energii, na które gospodarstwa na wsi przeznaczają 229 zł na osobę (w miastach – 315 zł), tj. o 25,3% więcej niż w 2015 r. (w miastach – więcej o 35,2%).

Kolejną istotną pozycję w wydatkach gospodarstw domowych stanowiły wydatki na transport – 145 zł (w miastach – 143 zł), które w porównaniu z 2015 r. wzrosły o 65,6% (w miastach – 41,8%). Wysokość wydatków ponoszonych na pozostałe grupy towarów i usług konsumpcyjnych nie przekraczała 68 zł na osobę (w miastach – 104 zł). We wszystkich tych grupach w odniesieniu do 2015 r. odnotowano wzrost ponoszonych wydatków na 1 osobę.

Analogiczną strukturę przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych odnotowano we wszystkich typach **obszarów wiejskich DOW**.

3.3. Wyposażenie gospodarstw domowych

3.3. Household equipment

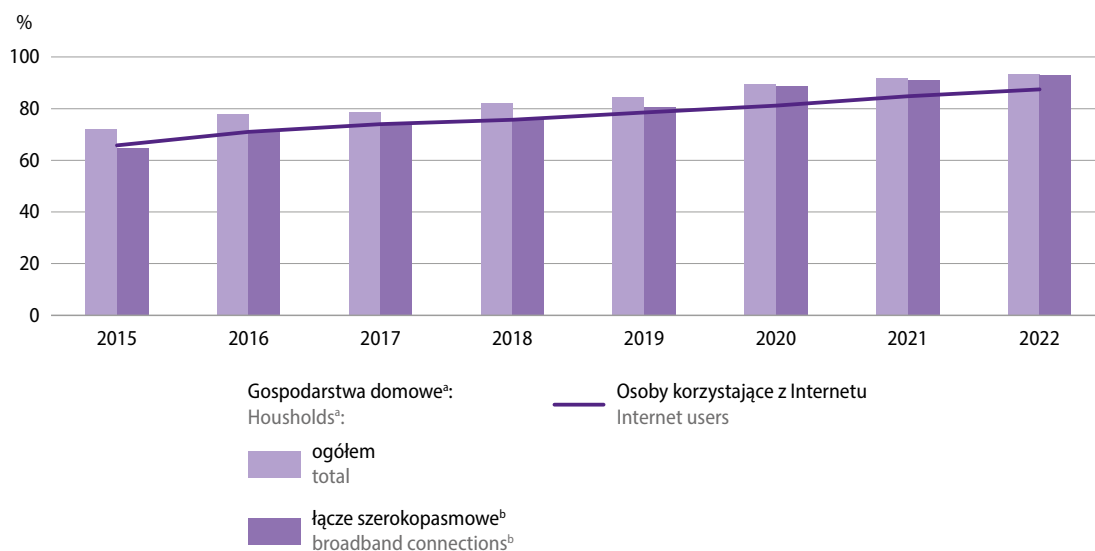
Sytuacja materialna gospodarstw domowych w dużym stopniu wpływa na poziom ich **wyposażenia w przedmioty trwałego użytkowania**. Pod względem wyposażenia w sprzęt nowej generacji taki jak urządzenie z dostępem do Internetu (tj. urządzenia umożliwiające połączenie z Internetem, niezależnie od rodzaju urządzenia i typu połączenia internetowego, np. komputer stacjonarny, laptop, tablet, smartfon), w lepszej sytuacji były gospodarstwa domowe zamieszkujące obszary wiejskie niż gospodarstwa domowe z miast. Większy odsetek gospodarstw domowych na wsi niż w mieście posiadał również rower (o 23,9 p. proc.), samochód osobowy (o 17,2 p. proc.), drukarkę (o 9,3 p. proc.), kuchenkę mikrofalową (o 9,1 p. proc.), radio lub radiomagnetofon (o 7,6 p. proc.), zmywarkę do naczyń (o 6,7 p. proc.), motocykl, skuter, motorower (o 6,4 p. proc.), odbiornik telewizyjny (o 4,7 p. proc.), telefon stacjonarny (o 3,4 p. proc.), konsolę do gier (o 1,9 p. proc.), pralkę lub pralko-susząrkę (o 0,4 p. proc.). Mniej gospodarstw domowych na wsi niż w mieście posiadało zestaw kina domowego (o 1,1 p. proc.), kuchenkę elektryczną (o 3,8 p. proc.),

urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej (o 5,8 p. proc.). W porównaniu z 2015 r. różnice między miastem a wsią w stopniu wyposażenia w sprzęt nowej generacji zmniejszyły się na korzyść wsi. Należy zauważyć, że od kilku lat utrzymuje się wyższa dynamika wzrostu wyposażenia w niektóre dobra trwałego użytkownika gospodarstw domowych na wsi, niż w mieście.

W dobie rozwoju społeczeństwa informacyjnego rośnie waga dostępu do sieci telefonii komórkowej i Internetu. O wzrastającej roli i znaczeniu **Internetu** świadczy fakt, że liczba jego użytkowników dynamicznie rośnie w skali całego kraju, w tym na obszarach wiejskich, bowiem o ile w 2015 r. na obszarach wiejskich z Internetu korzystało 72,0% gospodarstw domowych i 65,8% ludności w wieku 16–74 lata, to w 2022 r. było to już odpowiednio 93,2% i 87,5%. Wzrost ten był większy niż w miastach – gdzie wyniósł odpowiednio 15,7 p. proc. i 15,4 p. proc. w grupie osób w wieku 16–74 lata. Warto zauważyć, że w 2022 r. 92,8% gospodarstw domowych na wsi posiadało dostęp do Internetu poprzez szerokopasmowe łącze (w miastach – 92,5%). W porównaniu z 2015 r. ich odsetek wzrósł o 28,1 p. proc. (w miastach o 18,4 p. proc.).

Wykres 14. Dostęp do Internetu na obszarach wiejskich

Chart 14. Access to the Internet in rural areas

a Dane dotyczą gospodarstw domowych z co najmniej jedną osobą w wieku 16–74 lata, posiadających dostęp do Internetu w miejscu zamieszkania przez: komputery – stacjonarne, przenośne (laptopy) i podręczne (palmtopy i organizery), telefony komórkowe, konsole do gier komputerowych i inne urządzenia. b W podziale według łączy gospodarstwo domowe może być wykazane więcej niż jeden raz, jeśli korzysta z więcej niż jednego rodzaju łączy.

a Data concern households with at least one person aged 16–74, having Internet access at home by means of: computers – desktop, laptop or handheld (palmtops and organizers), mobile phones, game consoles or any other devices. b In the breakdown by types of connections one household may be reported more than once, if it uses more than one type of connection.

3.4. Zróżnicowanie sytuacji materialnej

3.4. Diversification of the material situation

Ocena **sytuacji materialnej gospodarstw domowych** w znacznym stopniu zależy od miejsca zamieszkania gospodarstwa domowego. Gorzej swoją sytuację materialną oceniali gospodarstwa domowe mieszkające **na wsi** niż w miastach. Jako bardzo dobrą lub raczej dobrą swoją sytuację materialną określiło 46,2% wiejskich gospodarstw domowych, tj. o 5,5 p. proc. mniej niż w przypadku gospodarstw domowych zamieszkałych w miastach. Gospodarstwa wiejskie częściej wskazywały, że jest ona przeciętna. Podobny odsetek gospodarstw domowych, zarówno na wsi, jak i w miastach, wskazywał, że była ona zła lub raczej zła (6,1% i 5,9%). Należy jednak zaznaczyć, że w przypadku obu grup gospodarstw domowych w odniesieniu

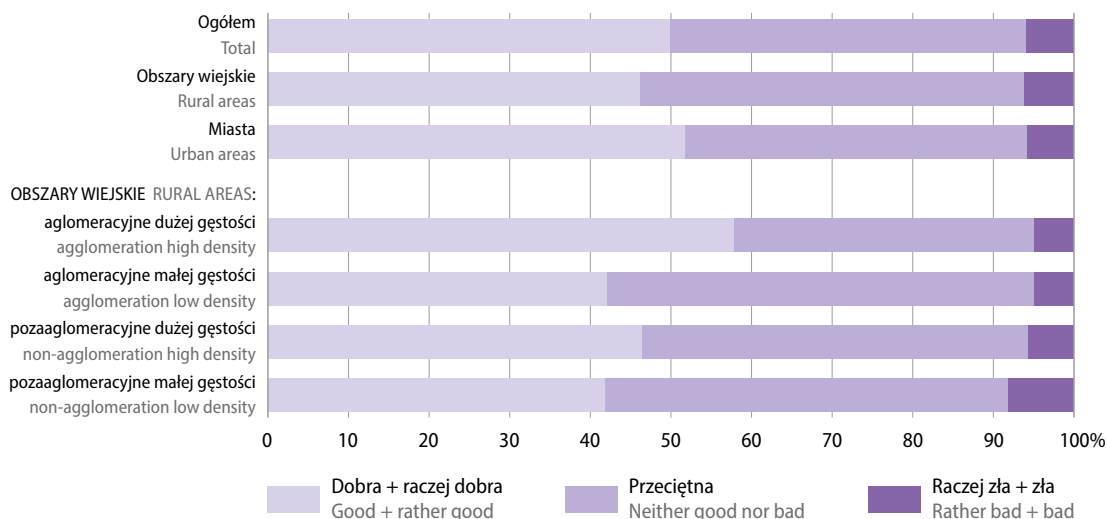
do 2015 r. wystąpił wzrost pozytywnych ocen ich sytuacji materialnej, a wzrost ten był nieznacznie większy na wsi.

Spośród **obszarów wiejskich DOW**, najlepiej swoją sytuację materialną oceniali gospodarstwa domowe mieszkające na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości – 57,8% gospodarstw domowych wskazało, że ich sytuacja materialna jest bardzo dobra lub dobra. Najmniej takich ocen wskazały gospodarstwa domowe mieszkające na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości (41,8%). Z kolei najwięcej gospodarstw swoją sytuację materialną jako przeciętną oceniło na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości (53,0%). Najwięcej ocen raczej złych lub złych dotyczyło gospodarstw domowych mieszkających na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości (8,2%).

Z kolei w przypadku **grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych**, najlepiej swoją sytuację materialną (dobrze lub raczej dobrze) oceniali gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek – 69,9% oraz gospodarstwa domowe pracowników – 56,7%. Na kolejnym miejscu znalazły się gospodarstwa domowe rolników, spośród których jako dobrą lub raczej dobrą swoją sytuację materialną oceniło 44,8% gospodarstw domowych. Największy odsetek ocen złych lub raczej złych odnotowano wśród gospodarstw domowych emerytów i rencistów (9,2%). W każdej z tych grup w porównaniu z 2015 r. odnotowano wzrost ocen dobrych i raczej dobrych.

Wykres 15. Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych według miejsca zamieszkania w 2022 r.

Chart 15. Subjective evaluation of the financial situation of households by place of residence in 2022

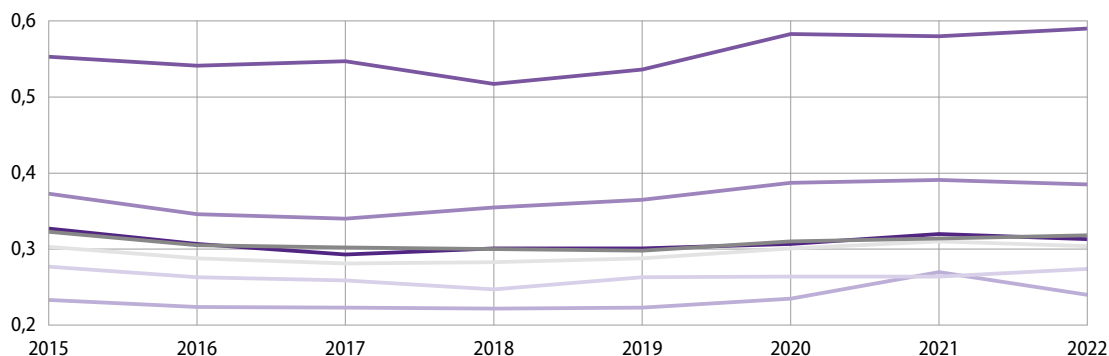

Wskaźnikiem wykorzystywanym do pomiaru nierówności dochodowych gospodarstw domowych jest **współczynnik Giniego**. Jego wartość zawiera się w przedziale od 0 do 1. Im wyższa jest jego wartość tym większa jest skala nierówności danej grupy ludności, co świadczy o dużym rozwarstwieniu społecznym i materialnym wśród tej grupy. Wskaźnik ten osiągnąłby wartość zero (rozkład jednorodny), gdyby wszystkie osoby miały ten sam dochód, natomiast wartość 1, gdyby wszystkie osoby poza jedną miały dochód zerowy. We współczesnych gospodarkach waha się on od 0,250 do 0,650.

Zróżnicowanie dochodów na osobę w gospodarstwach domowych mierzone współczynnikiem Giniego w analizowanych latach wykazywało znaczne zróżnicowanie i w 2022 r. wyniosło odpowiednio 0,318 dla **obszarów wiejskich** i 0,304 dla miast. Wyższa wartość współczynnika na wsi niż w miastach świadczy o tym, że na wsi występuje większe zróżnicowanie dochodów. Należy również zauważyć, że w latach 2015–2022 współczynnik ten przyjmował wyższe wartości na wsi niż w miastach. Jednocześnie w latach 2015–2021 obserwowano zmniejszanie się zróżnicowania dochodów na osobę w gospodarstwach domowych w zależności od miejsca zamieszkania, w 2022 r. odnotowano jednak odwrócenie tendencji.

Spośród wszystkich **typów gospodarstw domowych**, najwyższą wartość współczynnik Giniego osiągnął w przypadku gospodarstw domowych rolników. Tendencja ta notowana była przez cały analizowany okres. W odniesieniu do 2015 r. wartość wskaźnika zmalała w przypadku gospodarstw domowych pracowników oraz emerytów i rencistów, wzrosła natomiast w przypadku gospodarstw domowych rolników i pracujących na własny rachunek.

Wykres 16. Współczynnik Giniego^a w gospodarstwach domowych
Chart 16. Gini coefficient^a in households

Według grup społeczno-ekonomicznych:
By socio-economic groups:

pracownicy employees rolnicy farmers pracujący na własny rachunek self-employed emeryci retirees renciści pensioners

Według miejsca zamieszkania:
By place of residence:

obszary wiejskie rural areas miasta urban areas

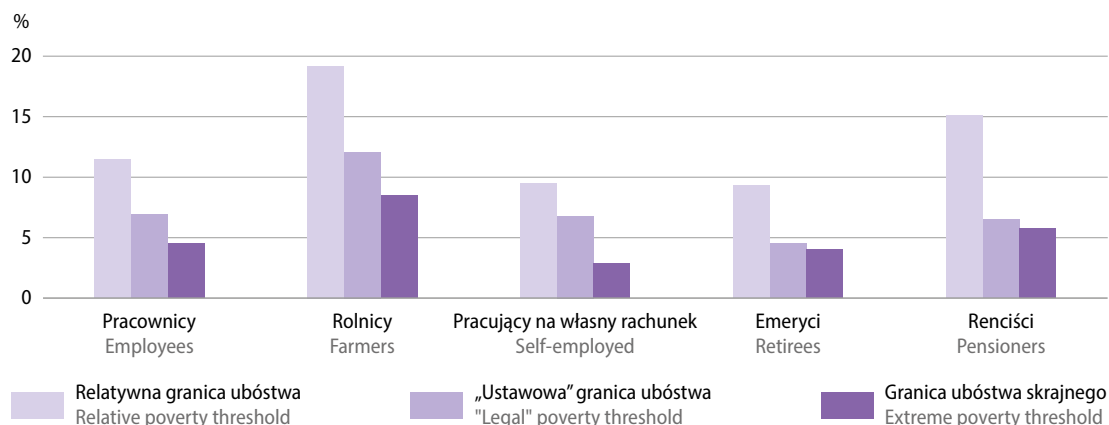
^a Współczynnik liczony jest na podstawie dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwie domowym.
^a Coefficient is calculated on the base of available income per capita in household.

Zasięg ubóstwa w Polsce jest wyraźnie zróżnicowany w zależności od miejsca zamieszkania, jak i grupy społeczno-ekonomicznej gospodarstwa domowego. W 2022 r., podobnie jak w 2015 r., zasięg ubóstwa **na wsi** był zdecydowanie większy niż w miastach. Poniżej ustawowej granicy ubóstwa egzystowało na obszarach wiejskich 12,1% osób w gospodarstwach domowych (w miastach – 3,8%), poniżej relatywnej granicy ubóstwa – 18,1% (w miastach – 7,6%), natomiast poniżej granicy ubóstwa skrajnego – 8,3% (w miastach – 2,3%). W odniesieniu do 2015 r. na wsi odsetek ludności żyjącej poniżej relatywnej granicy ubóstwa zmniejszył się o 5,9 p. proc., granicy ubóstwa skrajnego o 3,0 p. proc., a poniżej ustawowej granicy ubóstwa o 7,7 p. proc.

Znacznie większe zróżnicowanie poziomu ubóstwa odnotowano w przypadku **grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych**. Największy odsetek gospodarstw domowych zagrożonych każdym z trzech rodzajów ubóstwa wystąpił w przypadku gospodarstw domowych rolników. W porównaniu z 2015 r. gospodarstwa domowe rolników odnotowały jednak spadek wszystkich typów ubóstwa, tj. ustawowej granicy ubóstwa o 13,1 p. proc., ubóstwa skrajnego o 6,2 p. proc. i relatywnej granicy ubóstwa o 9,7 p. proc. Podobna sytuacja miała również miejsce w przypadku gospodarstw domowych pracowników, emerytów i rencistów. Z kolei w grupie pracujących na własny rachunek wzrósł odsetek osób zagrożonych relatywną granicą ubóstwa – o 0,6 p. proc. Należy również zauważyć, że spadki te były najwyższe w gospodarstwach domowych rolników.

Wykres 17. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem według grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych w 2022 r.

Chart 17. At-risk-of-poverty rates by socio-economic groups of households in 2022

3.5. Zasoby mieszkaniowe

3.5. Dwellings stocks

Informacje o ZASOBACH MIESZKANIOWYCH dotyczą mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Dane nie obejmują lokali zbiorowego zamieszkania (hoteli pracowniczych, domów studenckich, internatów, domów opieki społecznej i in.) i pomieszczeń nieprzeznaczonych na cele mieszkalne, a z różnych względów zamieszkałych (pomieszczeń inwentarskich, barakowozów, statków, wagonów i in.).

MIESZKANIE jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.

W 2022 r. zasoby mieszkaniowe na **obszarach wiejskich** obejmowały 5,0 mln **mieszkań** składających się z 22,7 mln **izb** o łącznej powierzchni 488,6 mln m². Zasoby te stanowiły 32,2% ogółu mieszkań w kraju, 41,7% ich **powierzchni użytkowej** oraz 38,0% ogólnej liczby izb w mieszkaniach. **Na 1000 ludności** obszarów wiejskich **przypadało** 328,2 mieszkań (w miastach – 469,6). Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wiejskiego wynosiła 97,4 m², a na jedno mieszkanie przypadało średnio 4,53 izb i 3,05 osób. Mieszkania na wsi w porównaniu z mieszkaniami w miastach były większe powierzchniowo (średnio o 32,6 m²), składały się z większej liczby izb (o 1,02) oraz zamieszkiwane były przez większą liczbę osób (o 0,92). Jednocześnie, pomimo większego zaludnienia, w mieszkaniach wiejskich na jedną osobę przypadała większa powierzchnia (o 1,6 m²) niż w miastach, która wynosiła 30,4 m².

W porównaniu z 2015 r. na wsi wzrosła zarówno liczba mieszkań o 410,5 tys. (o 8,9%), powierzchnia użytkowa – o 61,9 mln m² (o 14,5%), jak i liczba izb – o 2,7 mln (o 13,7%). W związku z tym wzrosła także przeciętna liczba izb w mieszkaniu, przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oraz przeciętna powierzchnia przypadająca na mieszkańca. Zmniejszyła się natomiast przeciętna liczba osób przypadających na mieszkanie i na izbę. Dynamika przyrostu mieszkań, powierzchni użytkowej i liczby izb na wsi kształtowała się na podobnym poziomie jak w miastach.

Tablica 4. Zasoby mieszkaniowe^a w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Table 4. Dwelling stocks^a in 2022

As of 31 December

Wyszczególnienie Specification	Mieszkania Dwellings		Przeciętna Average				
	ogółem total	na 1000 ludności per 1000 population	liczba izb w mieszkaniu number of rooms per dwelling	liczba osób na number of persons per		powierzchnia użytkowa w m ² useful floor area in m ²	
				1 mieszkanie dwelling	1 izbę room	1 mieszkania per dwelling	na 1 osobę per person
TERYT							
Polska Poland	15575176	412,4	3,83	2,42	0,63	75,31	31,06
Obszary wiejskie Rural areas	5014090	328,2	4,53	3,05	0,67	97,44	30,43
Miasta Urban areas	10561086	469,6	3,51	2,13	0,61	64,80	31,98
Gminy zagrożone trwałą marginalizacją Areas (gminas) threatened by permanent marginalisation							
Gminy zmarginalizowane Marginalisation areas (gminas)	1493875	345,4	4,14	2,89	0,70	84,63	29,23
Delimitacja obszarów wiejskich Delimitation of rural areas							
Aglomeracyjne dużej gęstości Agglomeration high density	814889	337,2	4,80	2,97	0,62	109,06	36,78
Aglomeracyjne małej gęstości Agglomeration low density	641470	335,7	4,54	2,98	0,66	99,08	33,26
Pozaaglomeracyjne dużej gęstości Non-agglomeration high density	2331039	314,4	4,58	3,18	0,69	98,20	30,87
Pozaaglomeracyjne małej gęstości Non-agglomeration low density	1226692	347,1	4,23	2,88	0,68	87,42	30,34

a Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych.

a Based on balance of dwelling stocks.

Rozpatrując nasycenie obszarów wiejskich mieszkaniami zanotowano, że w 2022 r. w przeliczeniu na 1000 ludności najwięcej mieszkań przypadało w województwach: podlaskim (372,0), zachodniopomorskim (357,6), dolnośląskim (352,6) i łódzkim (350,1) oraz w zlokalizowanych na ich terenach podregionach białostockim (391,9) i łomżyńskim (378,4). W województwach tych i podregionach przypadało także najmniej osób na mieszkanie. Z kolei najmniej mieszkań na 1000 ludności przypadało w województwach podkarpackim (294,7) i małopolskim (298,1) oraz w podregionach: nowosądeckim (268,1), nowotarskim (291,5), tarnowskim (291,8) i tarnobrzesckim (292,4) województwa małopolskiego oraz w kaliskim województwa wielkopolskiego (292,2). Co za tym idzie w województwach tych i podregionach na jedno mieszkanie przypadało najwięcej osób.

Mapa 12. Mieszkania^a na obszarach wiejskich w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 12. Dwellings^a in rural areas in 2022

As of 31 December

Na 1000 ludności

Per 1000 population

360,1 – 372,0

340,1 – 360,0

320,1 – 340,0

300,1 – 320,0

294,7 – 300,0

Polska Poland = 328,2

Według typów obszarów wiejskich
na 1000 ludnościBy types of rural areas
per 1000 population

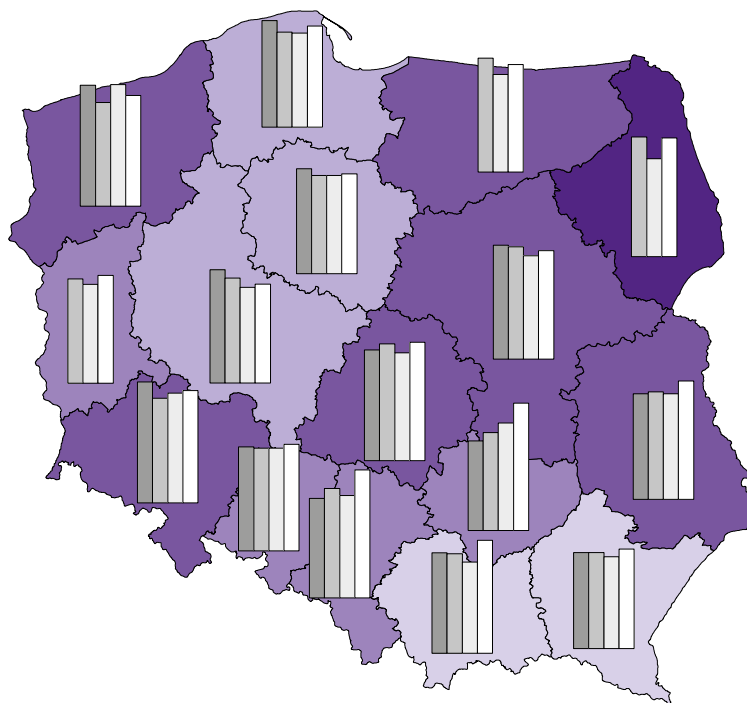
405,2

300,0

200,0

100,0

0,0

■ aglomeracyjne dużej gęstości
agglomeration high density■ aglomeracyjne małej gęstości
agglomeration low density■ pozaaglomeracyjne dużej gęstości
non-agglomeration high density■ pozaaglomeracyjne małej gęstości
non-agglomeration low density

a Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych.

a Based on balance of dwelling stocks.

Mieszkania o największej przeciętnej powierzchni użytkowej w 2022 r. na obszarach wiejskich wystąpiły w województwach: małopolskim (103,8 m²), śląskim (103,5 m²), opolskim (102,4 m²) i wielkopolskim (101,0 m²), a o najmniejszej w województwach warmińsko-mazurskim (84,3 m²) i zachodniopomorskim (87,8 m²). Spośród podregionów wskaźnik ten najwyższe wartości przyjął w: rybnickim (113,9 m²), tyskim (109,5 m²) i gliwickim (109,0 m²) województwa śląskiego oraz warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (116,8 m²). Najmniejsze powierzchniowo mieszkania zlokalizowane były w podregionach województwa warmińsko-mazurskiego – elbląskim (82,7 m²), etckim (83,8 m²) i olsztyńskim (86,0 m²) oraz podregionie szczecinecko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego (78,1 m²).

Na 1 osobę największa powierzchnia użytkowa mieszkania przypadła w województwach: podlaskim (36,4 m²), mazowieckim (34,4 m²) i dolnośląskim (34,0 m²), a najmniejsza w województwach podkarpackim (28,5 m²) i warmińsko-mazurskim (28,8 m²). W układzie podregionów odnotowano większą rozpiętość wskaźnika – od 26,7 m² w podregionie elbląskim województwa warmińsko-mazurskiego do 44,2 m² w podregionie warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego.

W 2022 r. w porównaniu z 2015 r. tylko w województwie opolskim zmniejszyła się liczba mieszkań (o 1989 mieszkań) oraz w siedmiu podregionach – chełmsko-zamojskim i białskim województwa lubelskiego (o 4584 i 298), opolskim województwa opolskiego (o 2340), sandomiersko-jędrzejowskim województwa świętokrzyskiego (o 1382), ciechanowskim województwa mazowieckiego (o 1085), łomżyńskim województwa podlaskiego (o 380) oraz skierniewickim województwa łódzkiego (o 112). Z kolei we wszystkich województwach i podregionach wystąpił wzrost przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania ogółem oraz przypadającej na 1 mieszkańca, a także spadek liczby osób w mieszkaniu i przypadających na izbę.

Wzrost nasycenia **obszarów wiejskich** infrastrukturą techniczną przełożył się na wzrost **wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje infrastruktury technicznej** oraz wzrost **liczby ludności korzystającej z sieci**. W 2022 r. na obszarach wiejskich 96,0% (4,8 mln) mieszkań było wyposażonych w wodociąg (wzrost o 4,0 p. proc. w porównaniu z 2015 r.), 90,8% (4,6 mln) posiadało ustęp (wzrost o 4,7 p. proc.), 88,2% (4,4 mln) dysponowało łazienką (wzrost o 5,8 p. proc.), 30,7% (1,5 mln) było podłączonych do gazu z sieci (wzrost o 9,4 p. proc.), a 78,4% (3,9 mln) posiadało centralne ogrzewanie (wzrost o 7,5 p. proc.). Jednak mieszkania wiejskie w stosunku do mieszkań w miastach nadal były słabiej wyposażone w podstawowe instalacje, tj. mniej mieszkań posiadało wodociąg – o 2,6 p. proc., ustęp – o 6,4 p. proc., łazienkę – o 8,2 p. proc., gaz z sieci – o 41,0 p. proc. oraz centralne ogrzewanie – o 10,9 p. proc.

Tablica 5. Mieszkania wyposażone w podstawowe instalacje^a w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Table 5. Dwellings fitted with basic installations^a in 2022

As of 31 December

Wyszczególnienie Specification	Mieszkania ogółem Dwellings total	Mieszkania – w % ogółu mieszkań – wyposażone w: Dwellings – in % of total dwellings – fitted with:				
		wodociąg water supply system	ustęp lavatory	łazienkę bathroom	gaz z sieci gas supply system	centralne ogrzewanie central heating
TERYT						
Polska Poland	15575176	97,7	95,2	93,8	58,5	85,8
Obszary wiejskie Rural areas	5014090	96,0	90,8	88,2	30,7	78,4
Miasta Urban areas	10561086	98,6	97,2	96,4	71,7	89,3
Gminy zagrożone trwałą marginalizacją Areas (gminas) threatened by permanent marginalisation						
Gminy zmarginalizowane Marginalisation areas (gminas)	1493875	95,1	87,5	83,8	20,2	75,1
Delimitacja obszarów wiejskich Delimitation of rural areas						
Aglomeracyjne dużej gęstości Agglomeration high density	814889	97,1	95,6	94,8	68,1	84,6
Aglomeracyjne małej gęstości Agglomeration low density	641470	95,9	90,5	87,8	25,8	77,6
Pozaaglomeracyjne dużej gęstości Non-agglomeration high density	2331039	96,2	91,2	88,4	31,5	78,8
Pozaaglomeracyjne małej gęstości Non-agglomeration low density	1226692	95,0	87,2	83,5	6,8	74,0

a Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych.

a Based on balance of dwelling stocks.

Największy udział mieszkań wiejskich posiadających dostęp do urządzeń wodno-kanalizacyjnych i centralnego ogrzewania (wodociągu sieciowego, ustępu, łazienki) w 2022 r. zaobserwowano w dwóch

województwach – opolskim i śląskim. Z kolei dostęp do gazu najwięcej mieszkań miało w województwach południowej Polski, tj.: podkarpackim, małopolskim i śląskim. Najmniejszy udział mieszkań wyposażonych w wodociąg sieciowy, ustęp, łazienkę i centralne ogrzewanie zanotowano w województwach: lubelskim, podlaskim i świętokrzyskim. W pięciu województwach: kujawsko-pomorskim, łódzkim, opolskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim odsetek mieszkań wiejskich posiadających gaz z sieci nie przekroczył 10%. Poprawę stanu wyposażenia mieszkań wiejskich w podstawowe instalacje, w 2022 r. w relacji do 2015 r., odnotowano w większości województw. Wyjątek stanowiły województwo pomorskie, gdzie odnotowano spadek odsetka mieszkań wyposażonych w wodociąg (o 0,9 p. proc.) i województwo śląskie, gdzie miał miejsce spadek udziału mieszkań wyposażonych w instalacje gazowe (o 0,4 p. proc.).

Tablica 6. Ludność korzystająca z instalacji oraz zużycie wody i gazu z sieci w gospodarstwach domowych w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Table 6. Population using system and consumption of water and gas from supply system in households in 2022 As of 31 December

Wyszczególnienie Specification	Ludność korzystająca ^a z instalacji w % ogółu ludności Population using ^a system in % of total population			Zużycie ^b na 1 mieszkańca Consumption ^b per capita	
	wodociągu water supply system	kanalizacji sewage system	gazu gas supply system	wody z wodociągów w m ³ water from water supply system in m ³	gazu ^c z sieci w kWh gas ^c from gas supply system in kWh
TERYT					
Polska Poland	92,5	72,3	55,9	34,0	1491,4
Obszary wiejskie Rural areas	86,2	44,8	32,0	31,8	1077,0
Miasta Urban areas	96,7	90,9	72,2	35,5	1771,7
Gminy zagrożone trwałą marginalizacją Areas (gminas) threatened by permanent marginalisation					
Gminy zmarginalizowane Marginalisation areas (gminas)	82,4	42,1	21,0	30,8	486,8
Delimitacja obszarów wiejskich Delimitation of rural areas					
Aglomeracyjne dużej gęstości Agglomeration high density	91,2	62,3	69,1	33,5	2994,2
Aglomeracyjne małej gęstości Agglomeration low density	89,6	40,3	26,4	32,1	947,7
Pozaaglomeracyjne dużej gęstości Non-agglomeration high density	83,4	44,6	33,1	29,6	904,4
Pozaaglomeracyjne małej gęstości Non-agglomeration low density	86,7	35,6	7,4	35,0	208,2

a Dane szacunkowe. b W ciągu roku. c W jednostkach naturalnych, według których następuje rozliczenie z odbiorcami.

a Estimated data. b During the year. c In natural units on the basis of which settlements with clients occur.

Z sieci wodociągowej w 2022 r. korzystało 86,2% (13,2 mln) mieszkańców wsi i było to o 10,5 p. proc. mniej niż w miastach. W stosunku do 2015 r. na obszarach wiejskich nastąpił wzrost wartości tego odsetka o 1,6 p. proc. (w miastach o 0,2 p. proc.). Wraz ze wzrostem liczby osób korzystających z wodociągu, wzrosło na wsi zużycie wody w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na mieszkańca. W 2015 r. mieszkaniec wsi zużywał średnio 29,0 m³ wody, a w 2022 r. – 31,8 m³. Wzrost zużycia wody odnotowano również w miastach, jednak był on mniejszy niż na wsi i wyniósł 1,2 m³ (w 2022 r. wyniósł 35,5 m³).

W 2022 r. na obszarach wiejskich najwyższy odsetek osób posiadających dostęp do sieci wodociągowej wystąpił w województwach wielkopolskim (95,6%) i opolskim (95,3%), a najmniejszy w województwach małopolskim (70,0%) i podkarpackim (72,5%). W układzie podregionów, najwięcej ludności (dostęp do wodociągu posiadała w podregionach: tyskim (99,2%), gliwickim (99,0%), bytomskim (97,7%) i sosnowieckim (97,5%) województwa śląskiego oraz legnicko-głogowski województwa dolnośląskiego (97,6%). Najmniej osób z wodociągu korzystało w podregionach: krośnieńskim województwa podkarpackiego (40,2%) oraz nowotarskim (41,0%) i nowosądeckim (46,2%) województwa małopolskiego. We wszystkich województwach i prawie wszystkich podregionach, w 2022 r. w porównaniu z 2015 r., wystąpił wzrost odsetka osób korzystających z wodociągu – wyjątek stanowiły podregiony gliwicki województwa śląskiego i wałbrzyski województwa dolnośląskiego, gdzie w obu latach pozostawał on na takim samym poziomie. Największy wzrost udziału osób korzystających z sieci wodociągowej odnotowano w województwach małopolskim i mazowieckim oraz w podregionach zlokalizowanych na ich terenie – nowosądeckim i warszawskim wschodnim.

Mapa 13. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej na obszarach wiejskich w 2022 r.

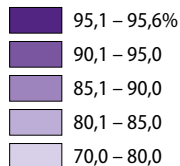
Stan w dniu 31 grudnia

Map 13. Population using water supply system in rural areas in 2022

As of 31 December

W ludności ogółem

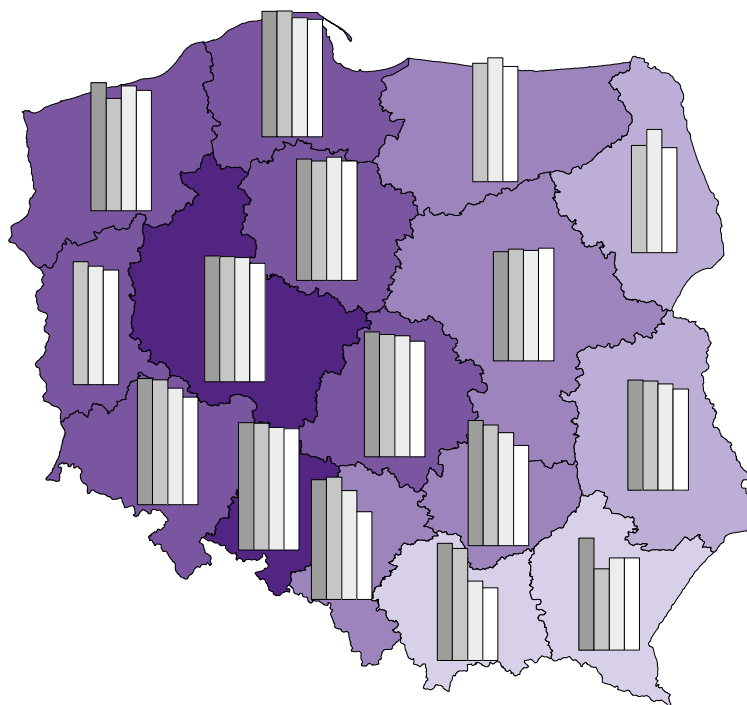
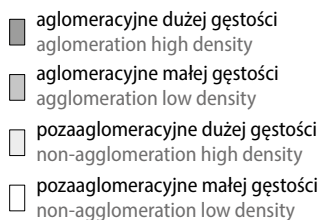
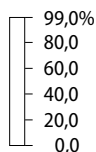
In total population

Polska Poland = 86,2%

Według typów obszarów wiejskich w ludności ogółem

By types of rural areas in total population

Z sieci kanalizacyjnej w 2022 r. korzystało 6,8 mln mieszkańców wsi, co stanowiło 44,8% ogółu ludności tych obszarów. Liczba ludności wiejskiej mającej dostęp do kanalizacji w porównaniu z 2015 r. wzrosła o 14,3% (w miastach spadła o 1,7%), jednak nadal jej odsetek znacznie odbiegał od średniej dla miast (90,9%).

W układzie terytorialnym, najwięcej osób z kanalizacji korzystało na obszarach wiejskich województw: pomorskiego (66,5%), podkarpackiego (60,3%) i zachodniopomorskiego (59,2%). Zaledwie co czwarta osoba dostęp do sieci kanalizacyjnej miała w województwach lubelskim i podlaskim. W przypadku podregionów, najwyższy odsetek osób z sieci kanalizacyjnej korzystał w podregionach tyskim województwa śląskiego (72,5%) i poznańskim województwa wielkopolskiego (72,4%). Powyżej 70% osób korzystających z kanalizacji na obszarach wiejskich odnotowano także w podregionach gdańskim i słupskim województwa pomorskiego. Najmniej osób dostęp do tej sieci posiadało w podregionach: skierniewickim województwa łódzkiego (14,1%), łomżyńskim województwa podlaskiego (15,3%), ciechanowskim województwa mazowieckiego (16,3%) i puławskim województwa lubelskiego (20,2%). W odniesieniu do 2015 r. we wszystkich województwach i podregionach wystąpił wzrost odsetka osób korzystających z instalacji kanalizacyjnej. Największy wzrost tego odsetka odnotowano w województwie małopolskim (i jego podregionie nowosądeckim) oraz wielkopolskim (i jego podregionie poznańskim).

Mapa 14. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej na obszarach wiejskich w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 14. Population using sewage system in rural areas in 2022
As of 31 December

W ludności ogółem

In total population

60,1 – 66,5%

50,1 – 60,0

40,1 – 50,0

30,1 – 40,0

23,9 – 30,0

Polska Poland = 44,8%

Według typów obszarów wiejskich
w ludności ogółem

By types of rural areas
in total population

91,2%

80,0

60,0

40,0

20,0

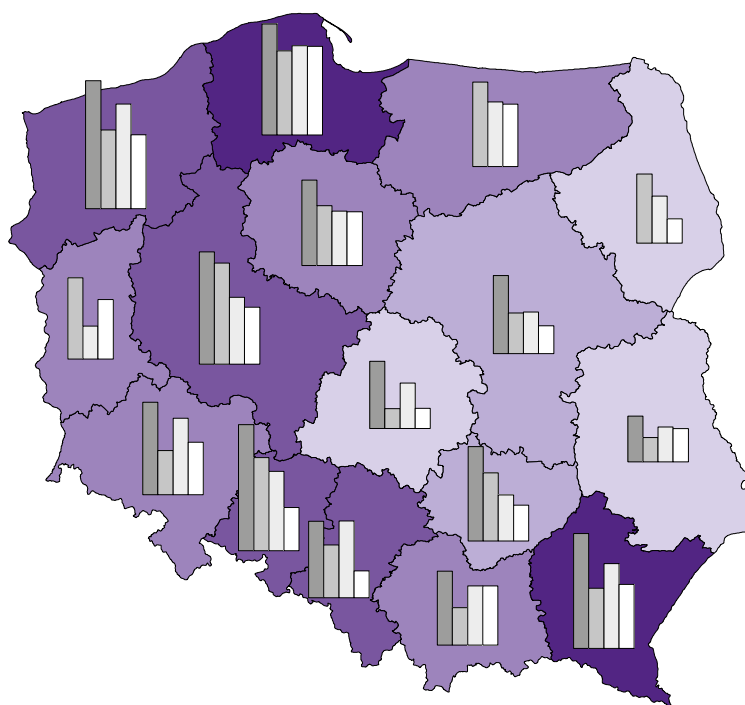
0,0

■ aglomeracyjne dużej gęstości
agglomeration high density

■ aglomeracyjne małej gęstości
agglomeration low density

□ pozaaglomeracyjne dużej gęstości
non-agglomeration high density

□ pozaaglomeracyjne małej gęstości
non-agglomeration low density

Dostęp do sieci gazowej w 2022 r. miało 32,0% (4,9 mln) mieszkańców wsi i było to o 40,2 p. proc. mniej niż w miastach. W odniesieniu do 2015 r. na obszarach wiejskich wystąpił wzrost udziału osób korzystających z gazu o 9,4 p. proc., podczas gdy w miastach o 0,6 p. proc. Średnie zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca wsi w 2022 r. wyniosło 1077,0 kWh (w miastach – 1771,7 kWh). W porównaniu z 2015 r. zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca wzrosło prawie dwukrotnie (w miastach o 29,4%).

Podobnie, jak w przypadku odsetka mieszkań podłączonych do sieci gazowej, tak i w przypadku ludności korzystającej z gazu z sieci, najwięcej osób dostęp do tej sieci miało w województwach podkarpackim (70,0%) i małopolskim (60,8%), a najmniej w województwach podlaskim (8,9%) i warmińsko-mazurskim (9,1%). W przypadku podregionów udział ludności korzystającej z sieci gazowej najwyższy był w podregionach

zlokalizowanych na terenach województw małopolskiego i podkarpackiego, tj.: tarnowskim (76,2%), krośnieńskim (75,6%), rzeszowskim (72,8%) i oświęcimskim (72,6%). Dodatkowo wysokim odsetkiem ludności obszarów wiejskich korzystających z gazu sieciowego wyróżniał się podregion warszawski zachodni województwa mazowieckiego (72,0%). Wzrost odsetka osób korzystających z sieci gazowej, w 2022 r. w stosunku do 2015 r., odnotowano we wszystkich województwach i podregionach, a największy miał miejsce w województwach pomorskim (o 12,4 p. proc.) i śląskim (o 11,8 p. proc.).

Mapa 15. Ludność korzystająca z sieci gazowej na obszarach wiejskich w 2022 r.

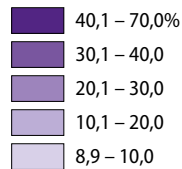
Stan w dniu 31 grudnia

Map 15. Population using gas supply system in rural areas in 2022

As of 31 December

W ludności ogółem

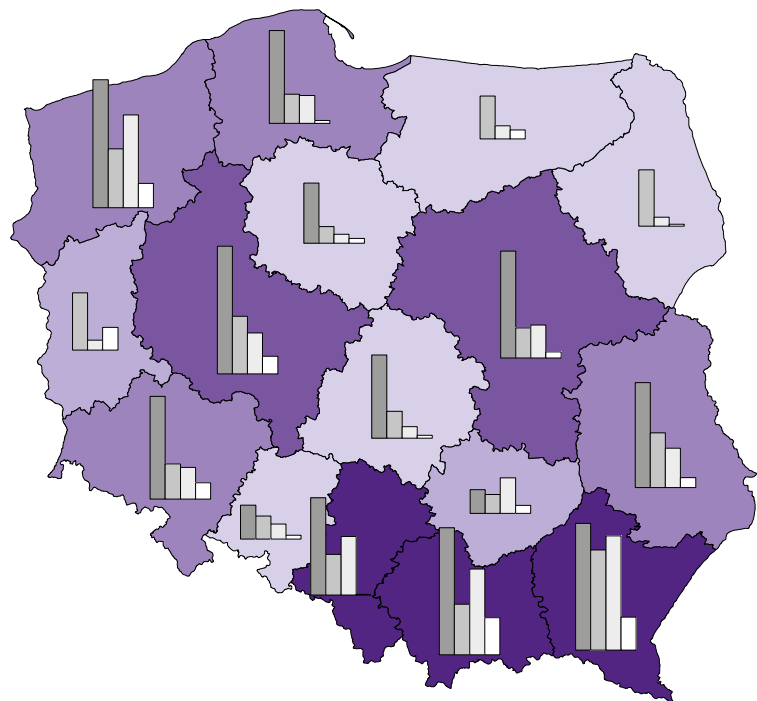
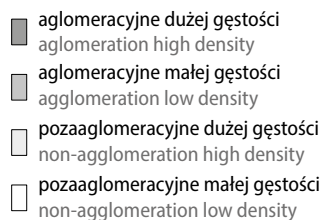
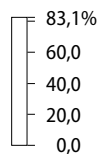
In total population

Polska Poland = 32,0%

Według typów obszarów wiejskich w ludności ogółem

By types of rural areas in total population

Spśród **obszarów wiejskich DOW**, najwięcej mieszkań zlokalizowanych było na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości (2,3 mln, tj. 46,5% ogółu mieszkań na obszarach wiejskich), na obszarach tych przypadało jednocześnie najmniej mieszkań na 1000 ludności (314). Największą wartość wskaźnik ten osiągnął na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości (347). Powierzchnia mieszkań na poszczególnych typach delimitacji obszarów wiejskich kształtowała się od 87,4 m² na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości do 109,1 m² na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości.

W układzie województw, najwięcej mieszkań na 1000 ludności przypadało na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości województw śląskiego (405,2) i świętokrzyskiego (403,8), a najmniej na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości województwa świętokrzyskiego (283,9). W układzie gminnym w 2022 r., rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 1797. Najwyższe wartości przyjął on w gminach pozaaglomeracyjnych małej gęstości Dziwnów (zachodniopomorskie) – 2024 i Krynki (podlaskie) – 1048.

Największy odsetek ludności obszarów wiejskich DOW dostęp do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej miał na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości. Najmniejszy odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej odnotowano na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości, natomiast z sieci kanalizacyjnej i gazowej na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości.

W większości województw udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej niezależnie od typu obszarów wiejskich DOW przekraczał 80%, wyjątek stanowiły obszary aglomeracyjne małej gęstości województwo podkarpackiego (62,9%), obszary pozaaglomeracyjne dużej gęstości województw małopolskiego (61,4%) i podkarpackiego (71,2%) oraz pozaaglomeracyjne małej gęstości województw: małopolskiego (56,0%), śląskiego (67,8%), podkarpackiego (71,4%), świętokrzyskiego (77,3%) i lubelskiego (78,3%).

Tylko w jednym województwie dostęp do sieci kanalizacyjnej miało powyżej 90% ludności – obszary aglomeracyjne dużej gęstości województwa zachodniopomorskiego. Najmniejszy odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej charakteryzował obszary aglomeracyjne i pozaaglomeracyjne małej gęstości województwa łódzkiego (14,0% i 14,3%). Z kolei we wszystkich typach obszarów wiejskich DOW największym udziałem ludności korzystającej z sieci gazowej charakteryzowały się województwa: małopolskie, podkarpackie i zachodniopomorskie.

W 2022 r. w **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** zlokalizowanych było 1,5 mln mieszkań (9,6% ogółu mieszkań w Polsce), co w przeliczeniu na 1000 ludności dało 345 mieszkań. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania gmin zmarginalizowanych wynosiła 84,6 m², na 1 mieszkanie przypadało średnio 4,14 izb i 2,89 osób, a na 1 osobę – 29,2 m². Mieszkania w gminach zmarginalizowanych były więc mniejsze niż mieszkania na obszarach wiejskich, a co za tym idzie na 1 osobę przypadała mniejsza powierzchnia, składały się też z mniejszej liczby izb. W układzie wojewódzkim, na 1000 ludności najwięcej mieszkań przypadało w województwach śląskim i dolnośląskim (po 417), najmniej w województwie małopolskim (274). Z kolei w układzie gminnym najwyższą wartością tego wskaźnika wyróżniały się dwie gminy województwa podlaskiego – Dubicze Cerkiewne i Orla, gdzie na 1000 ludności przypadało ponad 700 mieszkań.

Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w 2022 r. w gminach zmarginalizowanych wyniósł 82,4%. Wartość wskaźnika dla gmin zmarginalizowanych była najniższa spośród wszystkich analizowanych agregatów przestrzennych, zarówno miejskich, jak i obszarów wiejskich. W Polsce ogółem z sieci wodociągowej korzystało o 10,1 p. proc. osób więcej niż w gminach zmarginalizowanych. Najwyższymi wartościami wskaźnika dla gmin charakteryzowały się województwa: opolskie (95,4%), zachodniopomorskie (95,1%) i kujawsko-pomorskie (94,3%). Najmniejszy udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej odnotowano w gminach zmarginalizowanych województwa śląskiego (40,3%) i małopolskiego (45,3%). W dziewięciu tego typu gminach (spośród 755) udział mieszkańców, którzy korzystali z wodociągów, wyniósł 100%, tj.: Papowo Biskupie i Jeziora Wielkie (kujawsko-pomorskie), Obsza (lubelskie), Tuplice (lubuskie), Krzynowłoga Mała (mazowieckie), Damnica (pomorskie), Górowo Iławeckie i Lubawa (warmińsko-mazurskie) oraz Grzmiąca (zachodniopomorskie). W trzech gminach zmarginalizowanych ludność w ogóle nie korzystała z sieci wodociągowej – Brzyska i Niebylec (podkarpackie) oraz Ujsoły (śląskie).

Z sieci kanalizacyjnej w 2022 r. w gminach zmarginalizowanych korzystało 42,1% ludności. Podobnie jak w przypadku sieci wodociągowej, wartość wskaźnika była tu najniższa z prawie wszystkich agregatów przestrzennych – niższą odnotowano jedynie na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości. Najwyższy wskaźnik odnotowano w gminach zmarginalizowanych zachodniopomorskiego (67,0%) i pomorskiego (66,3%), a najniższy – w mazowieckim (23,9%) i lubelskim (25,2%). W 75 gminach zagrożonych trwałą marginalizacją, ludność nie korzystała z sieci kanalizacyjnej – takich gmin nie było w województwie lubuskim i zachodniopomorskim. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w Oleszycach (podkarpackie) – 98,6%, w Dolicach (zachodniopomorskie) – 97,9% i w Rypinie (kujawsko-pomorskie) – 96,9%.

W gminach zagrożonych trwałą marginalizacją odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w 2022 r. wyniósł 21,0%. Identyfikacja, jak w przypadku odsetka ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej, mniejsze jego wartości odnotowano jedynie na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości. Największy udział ludności korzystającej z gazu z sieci występował w gminach województw: podkarpackiego (60,1%), lubuskiego (42,0%) i małopolskiego (40,5%). Najniższe wartości wskaźnika odnotowano w województwach: śląskim (0,2%), podlaskim (1,1%) i łódzkim (1,2%). W 418 gminach zagrożonych trwałą marginalizacją odsetek mieszkańców korzystających z sieci gazowej nie osiągnął 1,0%. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w trzech gminach województwa zachodniopomorskiego – Trzebiatowie (94,3%), Zarzeczcu (93,7%) i Darłowie (92,6%), jednej gminie województwa podkarpackiego – Chorkówce (92,2%) oraz w dwóch gminach województwa dolnośląskiego – Boguszowie-Gorcach (90,2%) i Dusznikach-Zdroju (90,0%).

Rozdział 4. Rynek pracy

Chapter 4. Labour market

Specyfika rynku pracy na obszarach wiejskich polega na wyższym niż w miastach bezrobociu, niższej aktywności zawodowej mieszkańców, małej mobilności pracowników oraz stosunkowo dużym powiązaniu mieszkańców z rodzinnymi gospodarstwami rolnymi. Przez wiele lat znaczny odsetek mieszkańców obszarów wiejskich stanowiły osoby pracujące w rolnictwie. W ostatnim okresie stan ten ulega stopniowej zmianie, o czym świadczy stałe zwiększanie się zatrudnienia w przemyśle i usługach.

4.1. Aktywność ekonomiczna ludności (BAEL)

4.1. Economic activity of population (LFS)

Do AKTYWNYCH ZAWODOWO zaliczono osoby pracujące i bezrobotne:

- 1) do PRACUJĄCYCH zaliczono wszystkie osoby w wieku 15–89 lat, które w okresie badanego tygodnia:
 - a) wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód, tzn. były zatrudnione w firmie/instytucji publicznej lub u prywatnego pracodawcy, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem;
 - b) miały pracę, ale jej nie wykonywały:
 - z powodu choroby lub urlopu wypoczynkowego, urlopu związanego z rodzicielstwem (macierzyńskiego, rodzicielskiego, ojcowskiego lub wychowawczego), organizacji czasu pracy (systemu pracy lub odbioru nadgodzin), szkolenia związanego z wykonywaną pracą,
 - z powodu sezonowego charakteru pracy, jeśli w okresie poza sezonem nadal regularnie wypełniały zadania i obowiązki związane z pracą lub prowadzeniem działalności (z wyłączeniem obowiązków prawnych lub administracyjnych),
 - z innych powodów, jeśli przewidywany okres nieobecności w pracy nie przekracza 3 miesięcy;
- 2) za BEZROBOTNE uznano osoby w wieku 15–74 lata, które spełniały jednocześnie trzy warunki:
 - a) w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi (według powyższej definicji),
 - b) aktywnie poszukiwały pracy, tzn. podjęły konkretne działania w ciągu czterech tygodni (wliczając jako ostatni – tydzień badany), aby znaleźć pracę,
 - c) były gotowe (zdolne) podjąć pracę w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym.Do bezrobotnych zostały zaliczone także osoby, które nie poszukiwały pracy, ponieważ już ją znalazły i oczekiwały na jej rozpoczęcie przez okres nie dłuższy niż 3 miesiące oraz były gotowe tę pracę podjąć.

Do BIERNYCH ZAWODOWO zaliczono osoby w wieku 15–89 lat, które nie zostały zakwalifikowane jako pracujące lub bezrobotne.

WSPÓŁCZYNNIK AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ obliczono jako udział aktywnych zawodowo (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej (ogółem lub danej grupy).

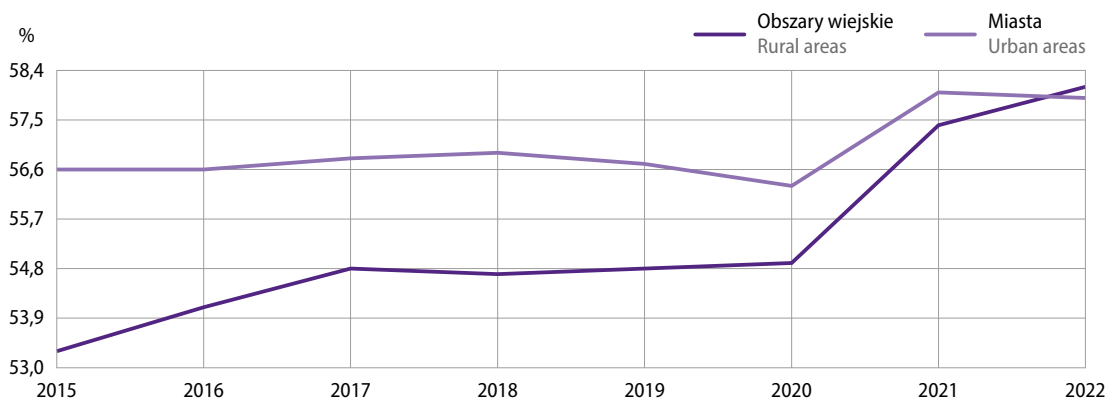
WSKAŹNIK ZATRUDNIENIA obliczono jako udział pracujących (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej (ogółem lub danej grupy).

STOPEŃ BEZROBOCIA obliczono jako udział bezrobotnych (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności aktywnej zawodowo (ogółem lub danej grupy).

Jedną z podstawowych miar rynku pracy jest **współczynnik aktywności zawodowej**. Na obszarach wiejskich wartość tego współczynnika w 2015 r. wynosiła 53,3% i w następnych dwóch latach wzrosła do 54,8%, po czym spadła nieznacznie w 2018 r. (do 54,7%), by ponownie systematycznie rosnąć. W 2022 r. spośród 12,0 mln osób w wieku 15 lat i więcej zamieszkujących obszary wiejskie 58,1% stanowiły **osoby aktywne zawodowo** (w miastach – 57,9%, w Polsce – 58,0%). Pozostałe 5,0 mln, tj. 41,9% ludności obszarów wiejskich w wieku 15 lat i więcej stanowiły **osoby bierne zawodowo** (w miastach odsetek ten wyniósł 42,1%, w Polsce – 42,0%).

Wykres 18. Współczynnik aktywności zawodowej^a (przeciętne w roku)

Chart 18. Activity rate^a (annual averages)

a Na podstawie BAEL.

a On the LFS basis.

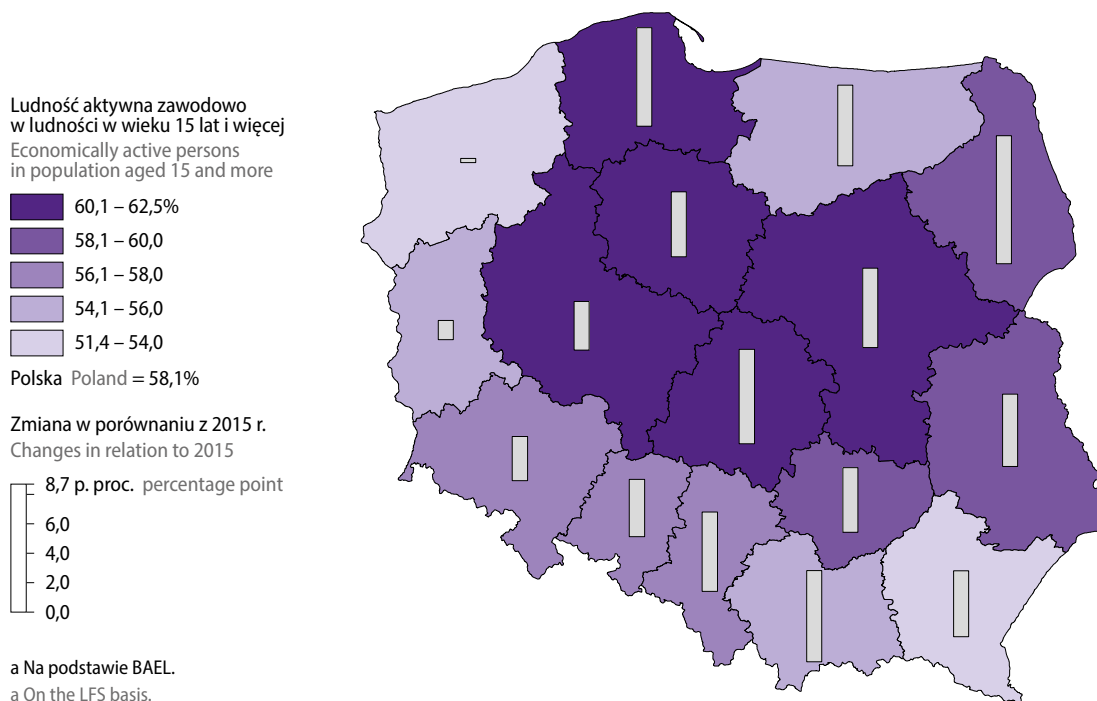
Znaczne różnice wartości omawianego wskaźnika odnotowano w zależności od związku ludności z rolnictwem. Dla mieszkańców obszarów wiejskich związanych z gospodarstwem rolnym współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 69,7% i był o 15,4 p. proc. wyższy, niż w przypadku ludności niezwiązanej z rolnictwem.

W populacji aktywnych zawodowo na obszarach wiejskich dominowały osoby w wieku 35–49 lat. Ich udział w 2022 r. wyniósł 40,7%. Kolejne miejsce pod względem liczebności wśród aktywnych zawodowo zajmowały osoby w wieku 25–34 lata – 24,3%. Osoby w wieku 50–54 lata stanowiły 10,7%. Udział pozostałych grup wieku ludności aktywnej zawodowo nie przekroczył 10%. Biorąc pod uwagę wykształcenie, najwyższy udział w populacji aktywnych zawodowo miały osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 30,6%, których udział był o 6,6 p. proc. wyższy dla ludności obszarów wiejskich związanej z gospodarstwem rolnym niż ludności niezwiązanej z rolnictwem. Osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym stanowiły 28,9% (32,4%, dla ludności związanej z gospodarstwem rolnym), a osoby z wykształceniem wyższym – 24,4% (odpowiednio 13,4%).

Z kolei w strukturze ludności biernej zawodowo największy udział miały osoby w wieku 65 lat i więcej, a więc osoby pozostające najczęściej poza rynkiem pracy. Ich odsetek na terenach wiejskich wyniósł 44,3%. Drugą co do liczebności grupę stanowiły osoby w wieku 15–19 lat (14,5%), gdzie znaczący był udział uczącej się młodzieży. Udział pozostałych grup wieku osób biernych zawodowo nie przekroczył 12%. Wśród biernych zawodowo najwyższy, tj. 40,5% udział miały osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym, niepełnym podstawowym i bez wykształcenia, których odsetek w populacji osób związanych z gospodarstwem rolnym był wyższy o 10,2 p. proc. niż w populacji niezwiązanej z rolnictwem.

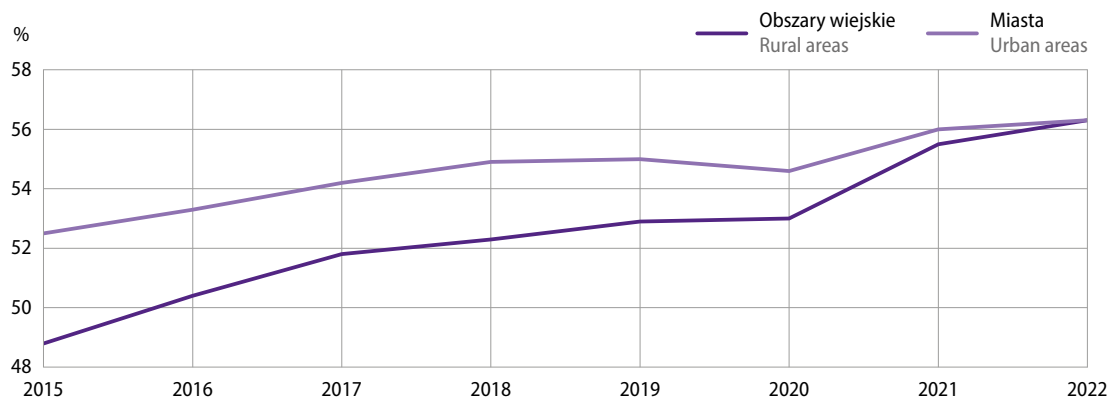
W układzie wojewódzkim najwyższe wartości współczynnika aktywności zawodowej osiągnął na obszarach wiejskich województw pomorskiego (62,5%) i wielkopolskiego (62,1%), najniższą natomiast w województwie podkarpackim (51,4%). W porównaniu z 2015 r. we wszystkich województwach nastąpił wzrost wartości współczynnika aktywności zawodowej, a największy wystąpił w województwie podlaskim (o 8,7 p. proc.).

Mapa 16. Współczynnik aktywności zawodowej^a na obszarach wiejskich w 2022 r. (przeciętne w roku)
 Map 16. Activity rate^a in rural areas in 2022 (annual averages)

Sytuację na rynku pracy opisuje także **wskaźnik zatrudnienia**, który określa udział **osób pracujących** w ludności w wieku 15 lat i więcej. Na obszarach wiejskich w 2022 r. wskaźnik zatrudnienia osiągnął wartość 56,3% (identycznie jak w miastach i w Polsce), podczas gdy w 2015 r. wynosił 48,8% (w miastach – 52,5%, w Polsce – 51,1%). Na uwagę zasługuje fakt, że wartość wskaźnika zatrudnienia w latach 2015–2021 była niższa na obszarach wiejskich niż w miastach i rosła w kolejnych latach niezależnie od miejsca zamieszkania, by w 2022 r. osiągnąć tę samą wartość na wsi i w miastach.

Wykres 19. Wskaźnik zatrudnienia^a (przeciętne w roku)
 Chart 19. Employment rate^a (annual averages)

a Na podstawie BAEL.
 a On the LFS basis.

Wyższą wartością wskaźnika zatrudnienia na obszarach wiejskich charakteryzowała się populacja mężczyzn niż populacja kobiet – 64,9% wobec 47,8%. Wartość wskaźnika zatrudnienia w przypadku pracujących mężczyzn z terenów wiejskich była większa o 1,6 p. proc. niż pracujących mężczyzn mieszkających w miastach. Odwrotna sytuacja miała miejsce w populacji pracujących kobiet – wartość tego wskaźnika dla kobiet z terenów wiejskich była niższa o 2,4 p. proc. niż dla kobiet z miast.

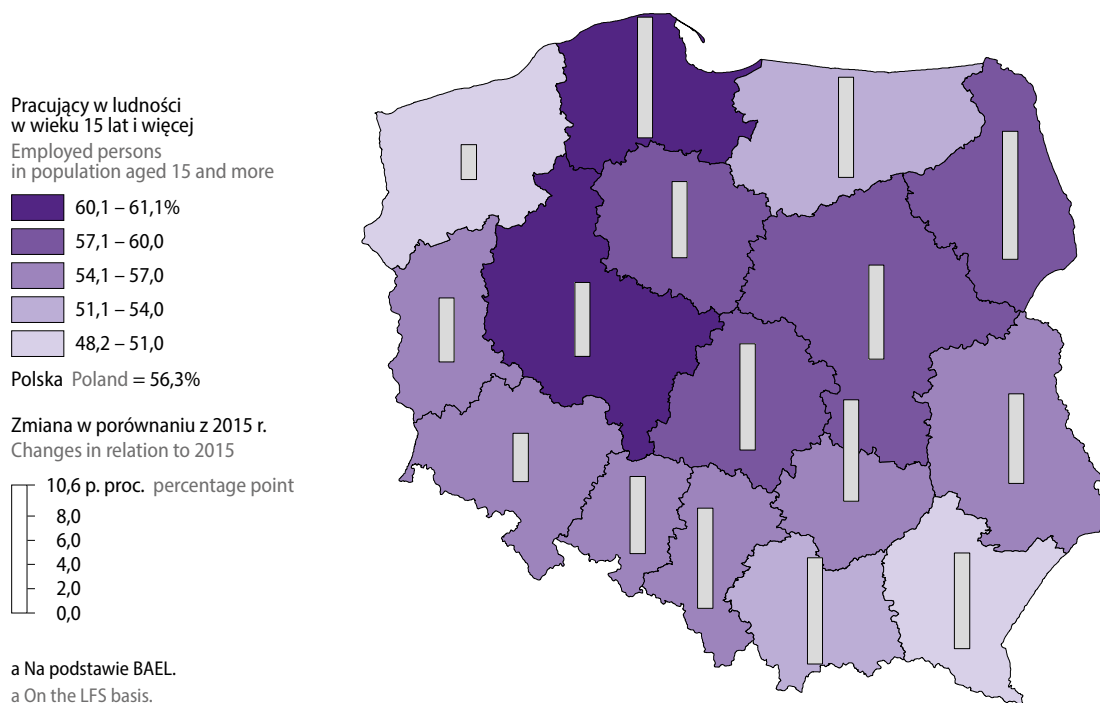
Analizując wartość wskaźnika zatrudnienia w poszczególnych grupach wiekowych odnotowano, że najwyższy udział osób pracujących w ludności danej grupy wiekowej wystąpił wśród mieszkańców obszarów wiejskich będących w wieku 40–44 lata (86,3%). Wysokimi wartościami charakteryzowała się również ludność wiejska w wieku 40–44 lat, 35–39 lata oraz 30–34 lata. We wszystkich tych grupach odsetek pracujących przekroczył 80%.

Podobnie jak w przypadku współczynnika aktywności zawodowej, wskaźnik zatrudnienia wykazywał duże zróżnicowanie w zależności od związku ludności z rolnictwem. Dla ludności wiejskiej związanej z gospodarstwem rolnym wyniósł on 68,6%, a dla niezwiązanej – 52,2%.

Spośród województw, najwyższą wartością wskaźnika zatrudnienia wyróżniły się ponownie województwa wielkopolskie (61,1%) i pomorskie (61,0%), a najniższą województwo podkarpackie (48,2%). Wzrost jego wartości w porównaniu z 2015 r. odnotowano we wszystkich województwach – największy miał miejsce w województwach podlaskim (o 10,6 p. proc.) i pomorskim (o 10,0 p. proc.), a najmniejszy w województwach zachodniopomorskim (o 2,9 p. proc.) i dolnośląskim (o 4,0 p. proc.).

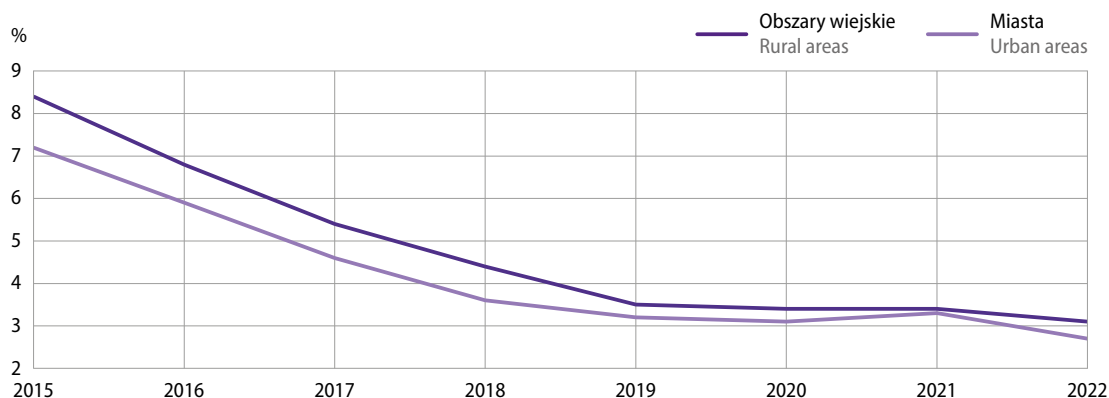
Mapa 17. Wskaźnik zatrudnienia^a na obszarach wiejskich w 2022 r. (przeciętne w roku)

Map 17. Employment rate^a in rural areas in 2022 (annual averages)

Stopa bezrobocia na obszarach wiejskich w 2015 r. wynosiła 8,4% i w każdym kolejnym roku malała aż do 3,1% w 2022 r. Podobną tendencję spadkową zaobserwowano także w miastach, tj. z 7,2% w 2015 r. do 2,7% w 2022 r.

Wykres 20. Stopa bezrobocia^a (przeciętne w roku)
 Chart 20. Unemployment rate^a (annual averages)

a Na podstawie BAEL.
 a On the LFS basis.

Wysokość stopy bezrobocia była znacznie zróżnicowana w poszczególnych grupach wieku, a najwyższe wartości odnotowano dla ludności wiejskiej w wieku 15–19 lat (21,6%) i 20–24 lata (9,9%).

W układzie wojewódzkim najwyższym udziałem bezrobotnych w liczbie ludności aktywnej zawodowo, wyróżniły się obszary wiejskie województw podkarpackiego (6,0%) i dolnośląskiego (5,0%).

4.2. Pracujący

4.2. Employed persons

Dane o PRACUJĄCYCH W GOSPODARCE NARODOWEJ dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Do pracujących zalicza się:

- 1) pracowników najemnych (od 2022 r. zmiana nazwy), czyli osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie, wybór) lub stosunku służbowego na czas określony i nieokreślony, w pełnym i niepełnym wymiarze czasu pracy;
- 2) pracodawców i pracujących na własny rachunek, łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin;
- 3) osoby wykonujące pracę nakładczą;
- 4) członków spółdzielni produkcji rolnej (rolniczych spółdzielni produkcyjnych i innych spółdzielni zajmujących się produkcją rolną oraz spółdzielni kółek rolniczych);
- 5) duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

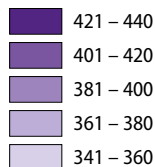
Według stanu na dzień 31 grudnia 2022 r. w podmiotach gospodarki narodowej mających siedziby na obszarach wiejskich **pracowało** 6,0 mln osób, co stanowiło 39,6% pracujących w kraju. Na 1000 mieszkańców **terenów wiejskich** przypadało 394 pracujących (odpowiednio w miastach – 408, w Polsce – 403). W układzie terytorialnym, najwięcej pracujących na 1000 mieszkańców obszarów wiejskich przypadało w województwach: wielkopolskim (440 osób), łódzkim (425), mazowieckim (419) i małopolskim (406), a najmniej w zachodniopomorskim (341 osób). W ujęciu regionalnym najwyższym takim wskaźnikiem wyróżniły się podregiony poznański (470 osób) i leszczyński (458) województwa wielkopolskiego, zaś najniższym – podregiony szczecinecko-pyrzycki województwa zachodniopomorskiego (319) i ełcki województwa warmińsko-mazurskiego (334).

Mapa 18. Pracujący na obszarach wiejskich w 2022 r.

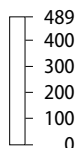
Stan w dniu 31 grudnia

Map 18. Employed persons in rural areas in 2022

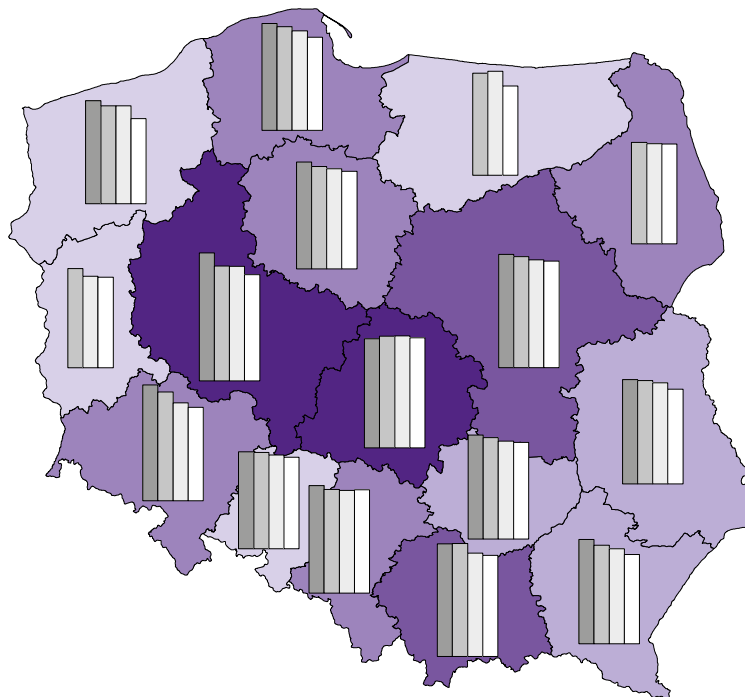
As of 31 December

Na 1000 ludności
Per 1000 population

Polska Poland = 394

Według typów obszarów wiejskich
na 1000 ludnościBy types of rural areas
per 1000 population

- aglomeracyjne dużej gęstości
agglomeration high density
- aglomeracyjne małej gęstości
agglomeration low density
- pozaaglomeracyjne dużej gęstości
non-agglomeration high density
- pozaaglomeracyjne małej gęstości
non-agglomeration low density

Specyfika rynku pracy na terenach wiejskich jest widoczna również w strukturze pracujących według **sektorów ekonomicznych**. W 2022 r. ponad połowa pracujących na obszarach wiejskich pracowała w podmiotach gospodarczych należących do sektora usługowego (w miastach – 71,6%, w Polsce – 63,3%). Prawie co trzeci pracujący na wsi był zatrudniony w podmiotach sektora przemysłowego (w miastach – 26,4%, w Polsce – 28,3%), a niemal co piąty w sektorze rolnym (w miastach – 2,0%, w Polsce – 8,4%).

W układzie przestrzennym obszarów wiejskich struktura pracujących według sektorów ekonomicznych wykazywała duże zróżnicowanie. Najwyższym odsetkiem osób pracujących w podmiotach należących do sektora usługowego charakteryzowały się województwa mazowieckie (56,5%) i zachodniopomorskie (55,0%), a najniższym województwo podlaskie (39,9%). W układzie podregionów najwyższym odsetkiem wyróżnił się podregion warszawski zachodni województwa mazowieckiego (76,0%), a najniższym podregiony łomżyński (34,4%) oraz suwalski (35,8%) województwa podlaskiego.

Odsetek pracujących w podmiotach należących do sektora przemysłowego zamykał się w granicach od 19,9% w województwie podlaskim do 40,0% w województwie śląskim, a w ujęciu podregionów od 17,6% w podregionie suwalskim województwa podlaskiego do 44,5% w podregionie rybnickim województwa śląskiego.

Udział pracujących w sektorze rolnym wahał się od 7,1% w województwie śląskim do 40,2% w województwie podlaskim, a wśród podregionów od 4,5% w podregionie rybnickim województwa śląskiego do 46,5% w podregionie suwalskim województwa podlaskiego. Należy podkreślić, że w strukturze pracujących według sektorów ekonomicznych, przeważający udział pracujących w podmiotach należących do sektora rolnego zaobserwowano tylko w województwie podlaskim i jego podregionach łomżyńskim oraz suwalskim.

Na **obszarach wiejskich DOW**, w 2022 r. na 1000 ludności najczęściej pracujących przypadało na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości – 427, w następnej kolejności na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości – 402, na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości – 395 i na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości – 367. W układzie gminnym rozpiętość tego wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 369, a najwyższe wartości przyjął on w dwóch gminach województwa wielkopolskiego Tarnowo Podgórne – 645 i Nowy Tomyśl – 577.

W 2022 r. w **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** pracowało 1,6 mln osób (10,3% ogółu pracujących w Polsce). W przeliczeniu na 1000 ludności przypadało 360 pracujących i była to najniższa wartość wskaźnika spośród wszystkich agregatów przestrzennych. W układzie wojewódzkim, na 1000 ludności najczęściej pracujących przypadało w województwach łódzkim (409) i mazowieckim (401), najmniej w województwach: dolnośląskim (313), lubuskim (315) i zachodniopomorskim (320). Z kolei w układzie gminnym wartość wskaźnika kształtowała się od 251 w gminie Gozdnicza (lubuskie) do 619 w gminie Puńsk (podlaskie). Wartość powyżej średniej dla gmin zmarginalizowanych (wynoszącej 360) wskaźnik przyjął również w 401 gminach.

4.3. Bezrobocie rejestrowane

4.3. Registered unemployment

Dane o BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH obejmują osoby, które zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, obowiązującą od 1 czerwca 2004 r. (Dz. U. z 2022 r. poz.1100, z późn. zm.) określone są jako bezrobotne.

Pod pojęciem BEZROBOTNEGO należy rozumieć osobę, która ukończyła 18 lat i nie osiągnęła wieku emerytalnego, jest osobą niezatrudnioną i niewykonywającą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli jest to osoba niepełnosprawna – zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych (lub przystępującą do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły) lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, z dodatkowymi wyłączeniami dotyczącymi źródeł dochodów, zapisanymi w ustawie.

Pod koniec 2022 r. 373,8 tys. mieszkańców **obszarów wiejskich** było osobami **bezrobotnymi zarejestrowanymi** w urzędach pracy (46,0% ogółu bezrobotnych w kraju). Osoby bezrobotne zarejestrowane stanowiły 4,1% ludności obszarów wiejskich w wieku produkcyjnym (w miastach – 3,4%, w Polsce – 3,7%) i w porównaniu z 2015 r. odsetek ten był niższy o 3,2 p. proc. (w miastach o 2,6 p. proc., w Polsce o 2,8 p. proc.). W ujęciu terytorialnym rozpiętość wartości tego odsetka wahała się od 2,3% w województwie wielkopolskim do 6,3% w województwie warmińsko-mazurskim.

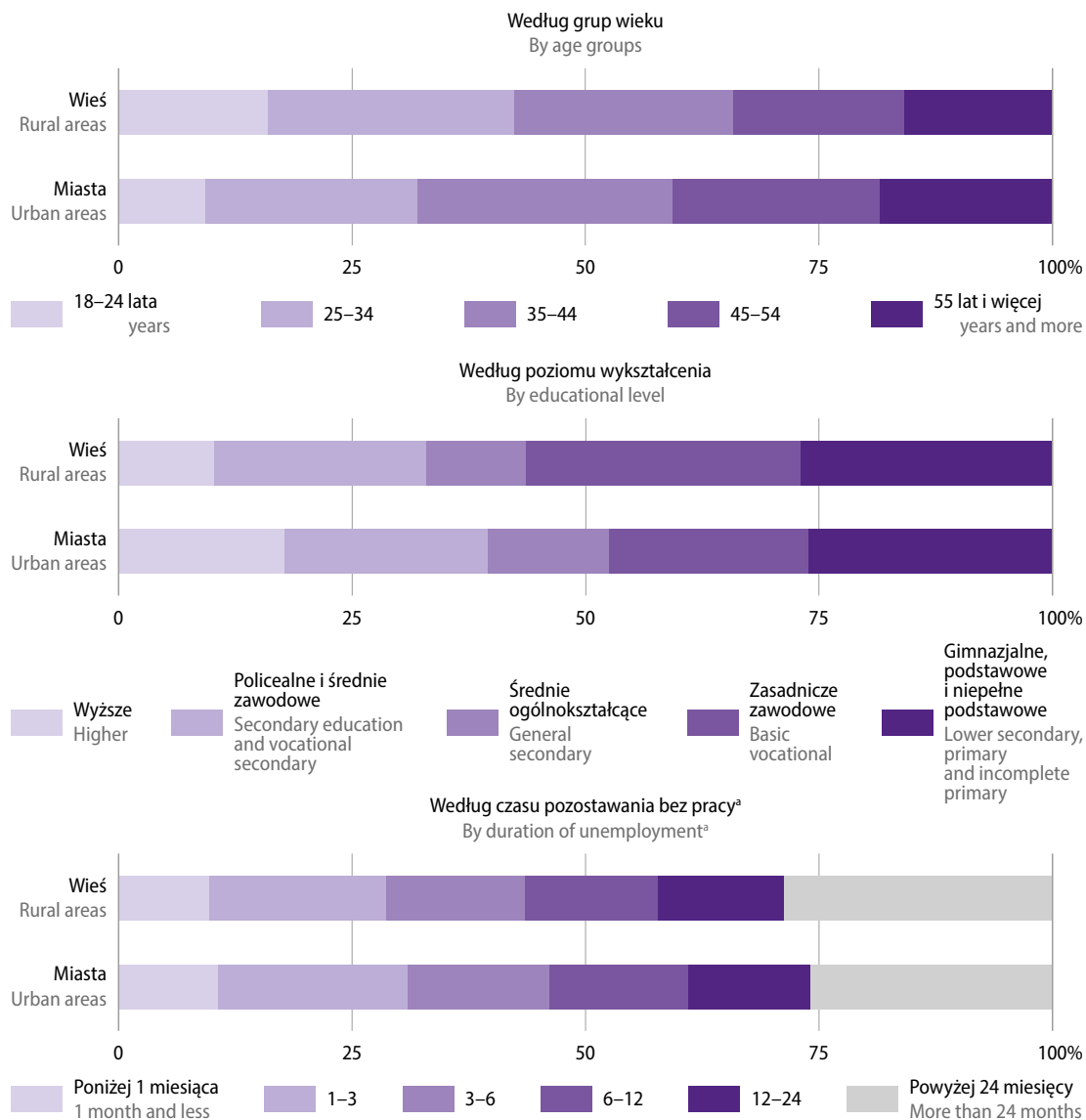
Spośród ogółu bezrobotnych mieszkających na wsi, 22,9 tys. osób posiadało gospodarstwa rolne. Stanowili oni 6,1% (6,2% w 2015 r.) osób bezrobotnych na terenach wiejskich. Największym odsetkiem bezrobotnych posiadających gospodarstwa rolne charakteryzowały się województwa: podkarpackie (14,8%), świętokrzyskie (12,4%) i łódzkie (11,8%). W pozostałych województwach udziały te kształtowały się od 0,1% w województwie zachodniopomorskim do 8,5% w województwach lubelskim i mazowieckim.

Najczęstszą formą pomocy osobom, które utraciły pracę jest zasiłek dla bezrobotnych. W populacji bezrobotnych mieszkańców obszarów wiejskich w 2022 r. **bez prawa do zasiłku** pozostawało 318,7 tys. osób (85,3%). W miastach odsetek ten był nieco wyższy i wynosił 86,2% (w Polsce – 85,8%). Udział osób bez prawa do tego świadczenia na terenach wiejskich przekroczył 80% we wszystkich województwach. Najwyższy odsetek odnotowano w województwie lubelskim, w którym tylko co dziesiąta osoba bezrobotna pobierała zasiłek. Tak duży udział bezrobotnych bez prawa do zasiłku świadczy o długotrwałym charakterze bezrobocia zarówno na wsi, jak i w miastach.

W 2022 r. wśród bezrobotnych mieszkańców wsi 26,4% było w wieku 25–34 lata (w miastach – 22,7%, w Polsce – 24,4%). Ponad 23% stanowiły osoby w wieku 35–44 lata (w miastach – 27,4%, w Polsce – 25,6%), a 18,3% osoby w wieku 45–54 lata (w miastach – 22,1%, w Polsce – 20,4%). Udziały pozostałych grup, tj. w wieku 24 lat i mniej oraz 55 lat i więcej nie przekroczył 16%. W 2022 r. w porównaniu z 2015 r. zaobserwowano spadki udziału bezrobotnych w grupach wieku do 34 lat, a w pozostałych przedziałach udziały bezrobotnych wzrosły.

Wykres 21. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wybranych kategorii w 2022 r.
Stan w dniu 31 grudnia

Chart 21. Structure of registered unemployed persons by selected categories in 2022
As of 31 December

^a Od momentu rejestracji w urzędzie pracy; przedziały zostały domknięte prawostronnie, np. w przedziale 3–6 uwzględniono osoby, które pozostawały bez pracy 3 miesiące i 1 dzień do 6 miesięcy.
Źródło: dane Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej.

^a Since the moment of registration in a labour office; intervals were shifted upward, e.g., in the interval 3–6 persons remaining unemployed from 3 months and 1 day to 6 months were included.

Source: data of the Ministry of Family and Social Policy.

Prawie we wszystkich województwach w strukturze bezrobotnych **według grup wieku** przeważali bezrobotni w wieku 25–34 lata. Wyjątek stanowiło województwo dolnośląskie, w którym przeważali bezrobotni w wieku 35–44 lata. Z kolei największy udział najmłodszych bezrobotnych (w wieku do 24 lat) wystąpił w województwach małopolskim (19,4%) i wielkopolskim (19,1%), a najstarszych (w wieku 55 lat i więcej) w województwie opolskim (21,4%).

Większość bezrobotnych rejestrujących się w powiatowych urzędach pracy to osoby o stosunkowo niskim **poziomie wykształcenia**. Największy odsetek spośród nich stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym, których łączny udział w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2022 r. wynosił 56,3% (w miastach – 47,5%, w Polsce – 51,5%). W porównaniu z 2015 r. udział tych osób zmalał o 3,6 p. proc. (zarówno w miastach, jak i w Polsce, zmniejszył się on o 3,3 p. proc.). Odsetek bezrobotnych mieszkańców wsi z wyższym wykształceniem wynosił 10,3% i był o 0,9 p. proc. wyższy niż w 2015 r. W miastach wyniósł 17,8% (wyższy o 2,2 p. proc.), a w Polsce 14,4% (wyższy o 1,5 p. proc.). Wśród województw najwyższym odsetkiem bezrobotnych posiadających wyższe wykształcenie wyróżniły się województwa: śląskie (13,7%), świętokrzyskie (13,3%) i małopolskie (13,0%).

Analizując strukturę bezrobotnych **według czasu pozostawania bez pracy** odnotowano, że najliczniejszą grupę stanowiły osoby bezrobotne pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy, których odsetek na wsi wynosił 28,7% (w miastach – 25,9%, w Polsce – 27,2%). W porównaniu z 2015 r. udział ten wzrósł o 4,0 p. proc. (w miastach o 2,0 p. proc., w Polsce o 2,9 p. proc.). Najwyższym odsetkiem osób nieposiadających pracy powyżej 24 miesięcy charakteryzowały się województwa: podlaskie (34,3%), podkarpackie (33,9%), mazowieckie (32,0%) i lubelskie (31,6%), a najniższym województwo wielkopolskie (18,1%). Kolejne miejsce pod względem liczebności zajmowali bezrobotni będący bez pracy 1–3 miesięcy (19,0%, w miastach – 20,4%, w Polsce – 19,8%), których udział był o 0,3 p. proc. mniejszy niż 7 lat wcześniej (w miastach wzrósł o 1,4 p. proc., w Polsce o 0,6 p. proc.).

Największe trudności ze znalezieniem pracy na obszarach wiejskich miały osoby **ze stażem pracy** 1–5 lat, które stanowiły 27,4% bezrobotnych (w miastach – 24,0%, w Polsce – 25,6%). Ich udział, który w relacji do 2015 r. wzrósł o 3,8 p. proc. (w miastach o 3,3 p. proc., w Polsce o 3,6 p. proc.), przeważał we wszystkich województwach. Odsetek bezrobotnych ze stażem pracy poniżej 1 roku na obszarach wiejskich wynosił 19,4% (w miastach – 21,2%, w Polsce – 20,4%), a osób o stażu pracy 5–10 lat – 15,9% (analogicznie jak w miastach i w Polsce).

Na **obszarach wiejskich DOW**, udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych wynosił na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości – 47,5%, na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości – 51,7%, na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości – 52,2% i na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości – 55,9%. W układzie gminnym rozpiętość tego odsetka pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 75,7 p. proc. Najwyższe wartości przyjął on w czterech gminach województwa podlaskiego: Suchowola – 82,4%, Białowieża – 81,9%, Nowy Dwór – 81,3% i Milejczyce – 80,0%. Wysokie udziały długotrwale bezrobotnych odnotowano także w gminach: Uścimów (lubelskie) – 81,0%, Nur (mazowieckie) – 80,3% i Boniewo (kujawsko-pomorskie) – 80,1%. Najniższe wartości tego odsetka odnotowano w gminach Regnów (łódzkie) – 6,7% i Kraszewice (wielkopolskie) – 8,5%.

W 2022 r. w **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** jako bezrobotne zarejestrowanych było 156,3 tys. osób (19,2% ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w Polsce). Osoby bezrobotne stanowiły 6,1% ludności w wieku produkcyjnym. Ponad połowę populacji bezrobotnych z gmin zmarginalizowanych stanowiły osoby długotrwale bezrobotne, których udział wahał się od 41,6% w województwie wielkopolskim do 62,3% w województwie podlaskim. Wysoki odsetek długotrwale bezrobotnych odnotowano też w województwach kujawsko-pomorskim i lubelskim (po 61,0%). Największym udziałem długotrwale bezrobotnych w układzie gminnym, charakteryzowały się trzy gminy województwa podlaskiego: Białowieża (81,9%), Nowy Dwór (81,3%) i Milejczyce (80,0%), po jednej gminie w województwach: lubelskim – Uścimów (81,0%), mazowieckim – Nur (80,3%) i kujawsko-pomorskim – Boniewo (80,1). Najniższe wartości tego odsetka odnotowano w gminach: Gozdnicza (lubuskie) – 11,5%, Babiak (wielkopolskie) – 13,8%, Czorsztyn (małopolskie) – 15,2% i Lubawa (warmińsko-mazurskie) – 16,2%.

Mapa 19. Długotrwale bezrobotni na obszarach wiejskich w 2022 r.

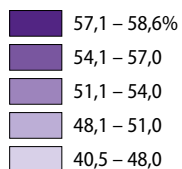
Stan w dniu 31 grudnia

Map 19. Long-term unemployed persons in rural areas in 2022

As of 31 December

W bezrobotnych ogółem

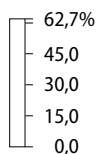
In total unemployed persons

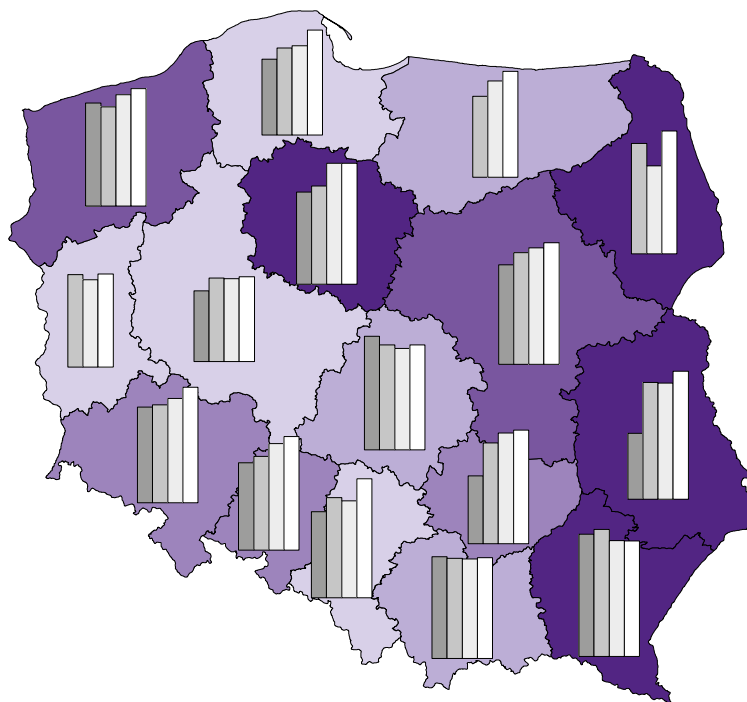
Polska Poland = 52,9%

Według typów obszarów wiejskich w bezrobotnych ogółem

By types of rural areas in total unemployed persons

- aglomeracyjne dużej gęstości
agglomeration high density
- aglomeracyjne małej gęstości
agglomeration low density
- pozaaglomeracyjne dużej gęstości
non-agglomeration high density
- pozaaglomeracyjne małej gęstości
non-agglomeration low density

Rozdział 5. Gospodarka

Chapter 5. Economy

Rolnictwo jako podstawowa dziedzina gospodarcza na obszarach wiejskich określa możliwości ich rozwoju społecznego i ekonomicznego, daje zatrudnienie dużej grupie mieszkańców wsi oraz kształtuje strukturę przestrzenną tych terenów. Funkcjonujące w Polsce gospodarstwa rolne, zajmując ponad połowę ogólnej powierzchni kraju, wyznaczają główne kierunki użytkowania ziemi oraz kształtują środowisko naturalne i krajobraz Polski. Od gospodarki rolnej zależy bowiem w znacznym stopniu czystość wód, powietrza i gleby oraz różnorodność gatunków roślin i zwierząt.

W ostatnich latach obserwowana jest coraz większa specjalizacja produkcji w gospodarstwach rolnych. Duża część polskiego rolnictwa ma jednak nadal tradycyjny charakter. Tym samym sytuacja gospodarstw rolnych w Polsce jest znacznie zróżnicowana. Obok wysoko wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych funkcjonują małe gospodarstwa rolne prowadzące produkcję ekstensywną.

Występujący w ostatnich latach spadek znaczenia rolnictwa w gospodarce narodowej przyczynia się do wkraczania na obszary wiejskie działalności gospodarczej słabo lub wcale nie powiązanej z rolnictwem. Coraz większe znaczenie na tych terenach mają usługi oraz działalność związana z produkcją. Również w ramach instrumentów wsparcia obszarów wiejskich w Polsce, m.in. w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, wypłacane są środki na pomoc w zakresie rozpoczęcia pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

Rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich w znacznej mierze jest uzależniony od poziomu rozwoju infrastruktury technicznej. Obszary o dobrej dostępności do infrastruktury komunalnej i transportowej są bardziej atrakcyjne dla potencjalnych inwestorów, a co za tym idzie mają większe szanse na przyciągnięcie kapitału oraz aktywizację gospodarczą. Stosunkowo słabo rozwinięta infrastruktura techniczna obszarów wiejskich, szczególnie oddalonych od ośrodków miejskich, stanowi obecnie jedno z najważniejszych ograniczeń ich rozwoju. Poprawa wyposażenia obszarów wiejskich w elementy infrastruktury technicznej ma także duże znaczenie dla jakości życia mieszkańców oraz atrakcyjności danego terenu do zamieszkania. Te czynniki przekładają się także na rozwój budownictwa mieszkaniowego i niemieszkaniowego na tych terenach.

5.1. Wartość dodana brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie

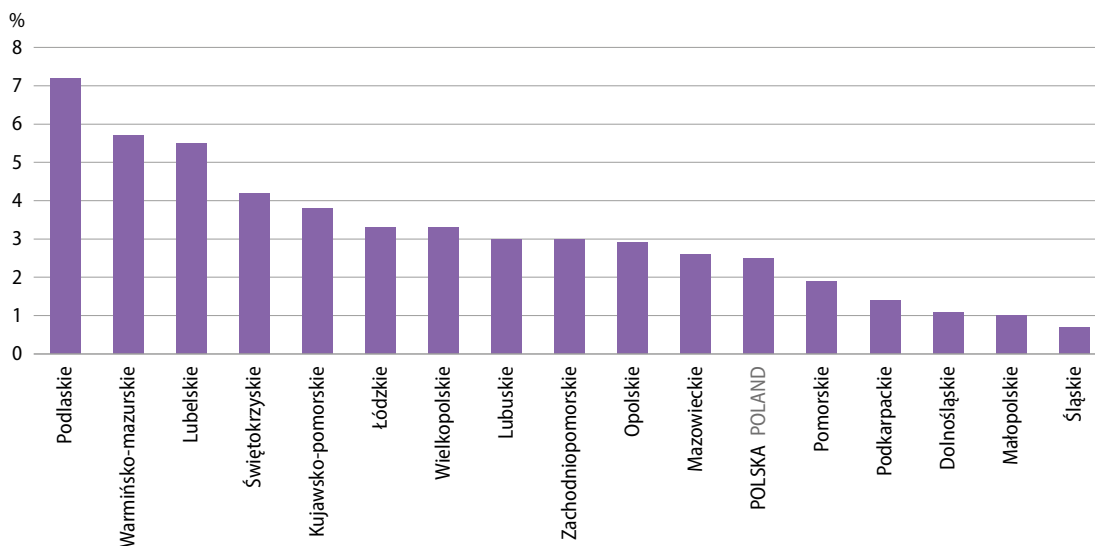
5.1. Gross value added in agriculture, forestry and fishing

WARTOŚĆ DODANA BRUTTO mierzy wartość nowo wytworzoną w wyniku działalności produkcyjnej krajowych jednostek instytucjonalnych. Stanowi ona różnicę między produkcją globalną a zużyciem pośrednim, jest wyrażona w cenach bazowych.

Udział **wartości dodanej brutto rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa** w ogólnej wartości dodanej brutto (w cenach bieżących) w 2021 r. wyniósł 2,5% (58,4 mld zł) i był o 0,2 p. proc. niższy w porównaniu z 2015 r. W poszczególnych województwach udział tej sekcji był zróżnicowany i kształtował się w przedziale od 0,7% w województwie śląskim do 7,2% w województwie podlaskim. Wysokie wartości przyjął on także w województwach warmińsko-mazurskim (5,7%) i lubelskim (5,5%). Z kolei najniższe wartości, nie przekraczające 2%, oprócz województwa śląskiego, odnotowano w województwach: dolnośląskim, małopolskim, podkarpackim i pomorskim. W relacji do 2015 r., w trzech województwach (lubelskim, opolskim i podlaskim) udział rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa w generowaniu wartości dodanej brutto regionu wzrósł, w czterech (kujawsko-pomorskim, łódzkim, mazowieckim i świętokrzyskim) utrzymał się na tym samym poziomie, w pozostałych spadł. Najwyższy spadek udziału odnotowano w województwie lubuskim (o 0,8 p. proc.). W 2021 r. w skali kraju największą wartość dodaną brutto w rolnictwie, leśnictwie,

łowiectwie i rybactwie generowały województwa mazowieckie i wielkopolskie. Łącznie wytworzyły one 35,5% krajowej wartości dodanej brutto. Natomiast najmniejsza wartość wytworzona została w województwach: lubuskim, podkarpackim i opolskim (łącznie 7,0%).

Wykres 22. Udział wartości dodanej brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2021 r. (ceny bieżące)
Chart 22. Share in gross value added in agriculture, forestry and fishing in 2021 (current prices)

5.2. Nakłady inwestycyjne w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie

5.2. Investment outlays in agriculture, forestry and fishing

NAKLĄDY INWESTYCYJNE to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji. Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady.

NAKLĄDY NA ŚRODKI TRWAŁE są to nakłady na:

- 1) budynki i budowle (obejmują budynki i lokale oraz obiekty inżynierii lądowej i wodnej), w tym m.in. roboty budowlano-montażowe, dokumentacje projektowo-kosztorysowe;
- 2) maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (łącznie z przyrządami, ruchomościami i wyposażeniem);
- 3) środki transportu;
- 4) inne, tj.: melioracje wodne, poprawę walorów (ulepszenie) gruntów, inwentarz żywy (stado podstawowe) i zasadzenia wieloletnie oraz odsetki od kredytów i pożyczek inwestycyjnych za okres realizacji inwestycji.

POZOSTAŁE NAKLĄDY są to nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji oraz inne koszty związane z realizacją inwestycji. Nakłady te nie zwiększają wartości środków trwałych.

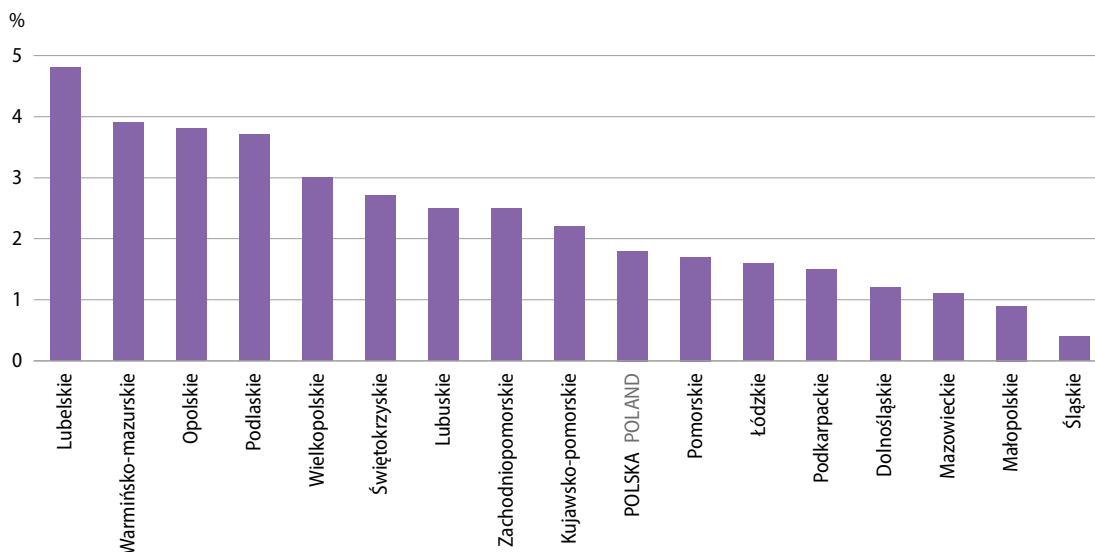
Wartość **nakładów inwestycyjnych** w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w gospodarce narodowej (w cenach bieżących) w 2022 r. wyniosła 7,1 mld zł i stanowiła 1,8% ogółu nakładów inwestycyjnych w kraju. Ich wartość w porównaniu z 2015 r. wzrosła o 16,6%, natomiast udział zmalał o 0,4 p. proc. W układzie województw udział nakładów inwestycyjnych (podziału dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji inwestycji) w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w ogólnej wartości nakładów inwestycyjnych w regionie w 2022 r. kształtował się w przedziale od 0,4% w województwie śląskim do 4,8% w województwie

lubelskim. W porównaniu z 2015 r. udział nakładów inwestycyjnych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie wzrósł w województwie opolskim (o 1,0 p. proc.). W pozostałych województwach udział ten zmalał, a najbardziej w województwie podlaskim (o 2,7 p. proc.).

Najwyższe nakłady inwestycyjne w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2022 r. zostały poniesione w województwach wielkopolskim (1,1 mld zł) i mazowieckim (1,0 mld zł), co razem stanowiło prawie jedną trzecią ogółu nakładów inwestycyjnych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w kraju.

Wykres 23. Udział nakładów inwestycyjnych^a w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2022 r. (ceny bieżące)

Chart 23. Share in investment outlays^a in agriculture, forestry and fishing in 2022 (current prices)

a Podziału dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji inwestycji.
a The division was made on the basis of the actual location of the investment.

5.3. Wartość brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie

5.3. Gross value of fixed assets in agriculture, forestry and fishing

Do ŚRODKÓW TRWAŁYCH zalicza się kompletne i nadające się do użytku składniki majątkowe o przewidywanym okresie używania dłuższym niż rok, w tym również: drogi publiczne, ulice i place łącznie z pobocznymi i podbudową, uzbrojenie terenu, zasadzenia wieloletnie, melioracje, budowle wodne, grunty, inwentarz żywy (stado podstawowe) oraz od 1 stycznia 2002 r. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego i spółdzielcze prawo do lokalu niemieszkalnego (użytkowego).

Dane o środkach trwałych nie obejmują wartości gruntów, uznanych od 1 stycznia 1991 r. za środki trwałe, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1990 r. (Dz. U. Nr 90, poz. 529) oraz prawa użytkowania wieczystego gruntu, uznawanego od 1 stycznia 2002 r. za środki trwałe zgodnie z ustawą o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 217, z późn. zm.).

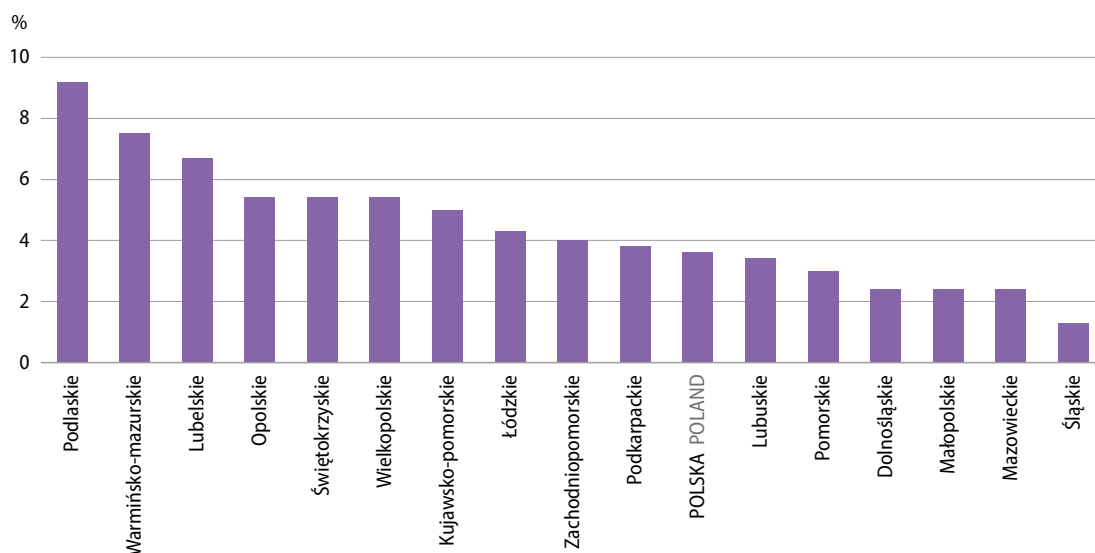
WARTOŚĆ BRUTTO ŚRODKÓW TRWAŁYCH jest to wartość równa nakładom poniesionym na ich zakup lub wytworzenie, bez potrącenia wartości zużycia (umorzenia).

Według stanu w dniu 31 grudnia 2022 r. **wartość brutto środków trwałych** w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w gospodarce narodowej (w bieżących cenach ewidencyjnych) wynosiła 181,8 mld zł i stanowiła 3,6% ogólnej wartości brutto środków trwałych (podziału dokonano zgodnie z siedzibą jednostki lokalnej rodzaju działalności). Było to o 0,8 p. proc. mniej niż w 2015 r. Na dwa województwa, tj. mazowieckie i wielkopolskie, przypadało 28,0% ogólnej wartości brutto środków trwałych w tej sekcji w Polsce.

Najwyższy udział wartości brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w ogólnej wartości brutto środków trwałych odnotowano w województwie podlaskim (9,2%), a najniższy (identycznie jak w przypadku nakładów inwestycyjnych) w województwie śląskim (1,3%). We wszystkich województwach w relacji do 2015 r. miał miejsce spadek udziału wartości brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie.

Wykres 24. Udział wartości brutto środków trwałych^a w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2022 r. (bieżące ceny ewidencyjne)

Chart 24. Share in gross value of fixed assets^a in agriculture, forestry and fishing in 2022 (current book-keeping prices)

a Podziału dokonano zgodnie z siedzibą jednostki lokalnej rodzaju działalności.
a The division was made according to the abode of local kind-of-activity unit.

5.4. Użytkowanie gruntów

5.4. Land use

UŻYTKI ROLNE W DOBREJ KULTURZE ROLNEJ – utrzymywane zgodnie z normami spełniającymi wymogi ustawy z dnia 5 lutego 2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego (Dz. U. z 2022 r. poz. 1775) – prezentuje się w podziale na: powierzchnię pod zasiewami, grunty ugorowane, uprawy trwałe (w tym sady), ogrody przydomowe, łąki trwałe i pastwiska trwałe.

UŻYTKI ROLNE POZOSTAŁE to użytki rolne nieużytkowane i nieutrzymywane w dobrej kulturze rolnej.

Według ostatecznych danych PSR 2020 (Powszechny Spis Rolny) **powierzchnia gospodarstw rolnych** obejmowała 16,7 mln ha, a grunty gospodarstw rolnych stanowiły 57,4% powierzchni obszarów wiejskich. W układzie województw udział ten kształtował się w granicach od 35,8% w województwie lubuskim do 68,8%

w województwie mazowieckim, z kolei w ujęciu podregionów od 29,6% w podregionie krośnieńskim województwa podkarpackiego do 80,5% w podregionie ciechanowskim województwa mazowieckiego.

Ponad 91% areau gruntów gospodarstw rolnych stanowiło **powierzchnię gospodarstw indywidualnych**. Wartość tego udziału była bardzo zróżnicowana w ujęciu terytorialnym i kształtował się w przedziale od 76,4% w województwie opolskim do 98,8% w województwie świętokrzyskim, a wśród podregionów od 68,3% w podregionie nyskim województwa opolskiego do 99,5% w podregionie żyrardowskim województwa mazowieckiego.

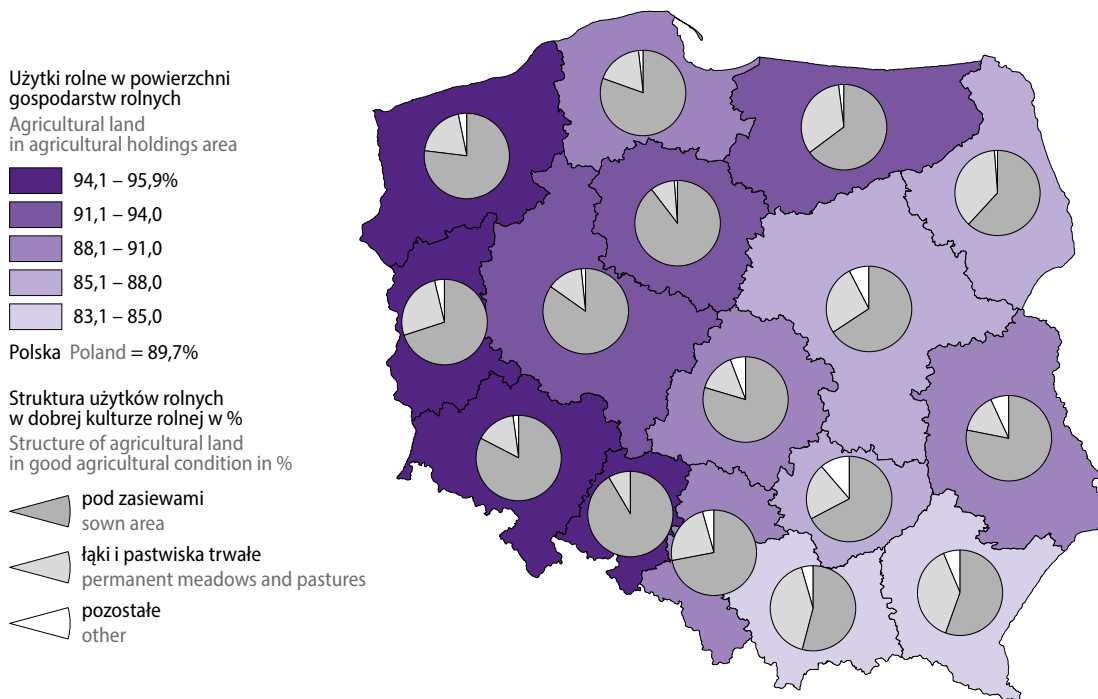
W strukturze powierzchni gospodarstw rolnych 89,7% (15,0 mln ha) stanowiły użytki rolne. Lasy i grunty leśne obejmowały powierzchnię 963,9 tys. ha (5,8%), a pozostałe grunty 752,2 tys. ha (4,5%). W układzie terytorialnym udział użytków rolnych w powierzchni gospodarstw w 2020 r. wahał się w przedziale od 83,1% w województwie małopolskim do 95,9% w województwie opolskim. Ponad 90% udziałem wyróżniały się również województwa: dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, lubuskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie. W ujęciu podregionów udział ten kształtował się w granicach od 76,0% w podregionie nowosądeckim województwa małopolskiego do 96,5% w podregionie nyskim województwa opolskiego. Największym udziałem lasów i gruntów leśnych w powierzchni gospodarstw rolnych charakteryzowały się województwa małopolskie (10,9%) i podlaskie (10,4%) oraz podregiony nowotarski (18,8%) i nowosądecki (18,5%) województwa małopolskiego. Najwyższym udziałem pozostałych gruntów wyróżniało się województwo podkarpackie (6,8%) i jego podregion krośnieński (8,1%).

Mapa 20. Użytkowanie gruntów^a w gospodarstwach rolnych w 2020 r.

Stan w czerwcu

Map 20. Land use^a in agricultural holdings in 2020

As of June

^a Dane Powszechnego Spisu Rolnego.

^a Data of the Agricultural Census.

Prawie 99% powierzchni użytków rolnych stanowiły użytki rolne w dobrej kulturze o łącznym areale 14,8 mln ha, a ich największy obszar zajmowały grunty pod zasiewami – 11,0 mln ha (74,3% powierzchni

użytków rolnych w dobrej kulturze), następnie trwałe użytki zielone (łąki i pastwiska trwałe) – 3,2 mln ha (21,7%), uprawy trwałe – 380,1 tys. ha (2,6%) i grunty ugorowane – 187,8 tys. ha (1,3%).

W układzie terytorialnym największym udziałem gruntów pod zasiewami wyróżniło się województwo opolskie (90,8%), w którym jednocześnie odnotowano najniższy udział trwałych użytków zielonych (8,4%). Najniższym udziałem gruntów pod zasiewami odznaczyło się województwo małopolskie (54,1%), w którym z kolei odnotowano najwyższy udział trwałych użytków zielonych w powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze (41,4%). W ujęciu podregionów wyróżniły się dwa podregiony należące do wyżej wymienionych województw. Najwyższą wartość udziału gruntów pod zasiewami odnotowano w podregionie nyskim województwa opolskiego (94,9%), który charakteryzował się najniższym udziałem trwałych użytków zielonych (4,4%). Podregion nowotarski województwa małopolskiego wyróżnił się najniższym udziałem gruntów pod zasiewami (6,6%), ale najwyższym udziałem trwałych użytków zielonych (92,1%). Największym udziałem powierzchni upraw trwałych charakteryzowało się województwo świętokrzyskie (8,5%) i podregion żyrdowski województwa mazowieckiego (47,0%), a gruntów ugorowanych województwa śląskie (3,3%) i podkarpackie (3,1%) oraz podregion częstochowski województwa śląskiego (8,1%).

Od początku swojej działalności, tj. od 1992 r., Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa przejął do **Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (ZWRSP)** 4,8 mln ha, z tego 3,4 mln ha rozdysponował trwałe. W ZWRSP na koniec 2022 r. pozostawało niespełna 1,3 mln ha, w tym prawie 1,1 mln ha było w dzierżawie, a 166,6 tys. ha czekało na rozdysponowanie.

Zdecydowana większość gruntów przejętych do ZWRSP – 3,8 mln ha (79%) – pochodziła ze zlikwidowanych państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej. Z uwagi na to przeważająca powierzchnia gruntów przejętych do Zasobu (65,0%, czyli 3,1 mln ha), głównie za sprawą uwarunkowań lokalizacyjnych byłych pgr, obejmowała tereny województw zachodniej i północnej Polski: dolnośląskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego.

Ceny ziemi zarówno w obrocie prywatnym, jak i ZWRSP, od lat wykazują tendencję wzrostową. W 2022 r. **ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym** kształtowały się średnio na poziomie 59,4 tys. zł za 1 ha i były o 53,9% wyższe niż w 2015 r. Za 1 ha dobrych (pszenno-buraczanych) gruntów ornych płacono średnio 70,6 tys. zł (o 35,8% więcej niż w 2015 r.), średnich (żytnio-ziemniaczanych) – 61,1 tys. zł (o 56,0% więcej), a słabych (piaszczystych) – 44,9 tys. zł (o 66,6% więcej). Najwyższe ceny gruntów ornych za ha w obrocie prywatnym w 2022 r. zanotowano w województwach: wielkopolskim (78,0 tys. zł), kujawsko-pomorskim (65,9 tys. zł) i podlaskim (62,5 tys. zł). We wszystkich województwach w porównaniu z 2015 r. wzrosła średnia cena za ha gruntów ornych, a najbardziej w województwach lubelskim i podlaskim (o ponad 80%).

Średnia **cena sprzedaży gruntów rolnych z Zasobu WRSP** w 2022 r. wyniosła 43,4 tys. zł za 1 ha, czyli o 13,9 tys. zł więcej niż w 2015 r. Najwyższą cenę za 1 ha płacono w województwach pomorskim – 63,3 tys. zł i dolnośląskim – 60,8 tys. zł, a najmniej w województwie lubelskim – 19,0 tys. zł. W relacji do 2015 r. spadek ceny za ha gruntów rolnych miał miejsce tylko w województwie łódzkim (o 12,3%). W pozostałych województwach cena wzrosła, a najbardziej, tj. ponad trzykrotnie, w województwie podlaskim. Najwyższą średnią cenę sprzedaży w 2022 r. odnotowano dla grupy obszarowej do 2 ha – 52,8 tys. zł za 1 ha, a najniższą – dla grupy obszarowej 100–299 ha – 30,5 tys. zł za 1 ha.

5.5. Gospodarstwa rolne

5.5. Agricultural holdings

GOSPODARSTWO ROLNE to jednostka wyodrębniona pod względem technicznym i ekonomicznym, posiadająca odrębne kierownictwo (użytkownik lub zarządzający) i prowadząca działalność rolniczą.

Gospodarstwo rolne to grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą wraz z prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego (art. 553 Kodeksu Cywilnego).

Zgodnie z wynikami PSR 2020 w Polsce funkcjonowało 1,3 mln **gospodarstw rolnych**, a ich liczba w porównaniu z PSR 2010 zmalała o 191,7 tys. (tj. o 12,7%). W 2020 r., podobnie jak 10 lat wcześniej, najwięcej gospodarstw rolnych odnotowano na terenach województw: mazowieckiego (208,1 tys.) i lubelskiego (161,4 tys.) – stanowiących łącznie 28,0% gospodarstw rolnych w kraju. W porównaniu z wynikami PSR 2010 liczba gospodarstw rolnych zmniejszyła się w każdym województwie, a najbardziej w śląskim (o 23,3%).

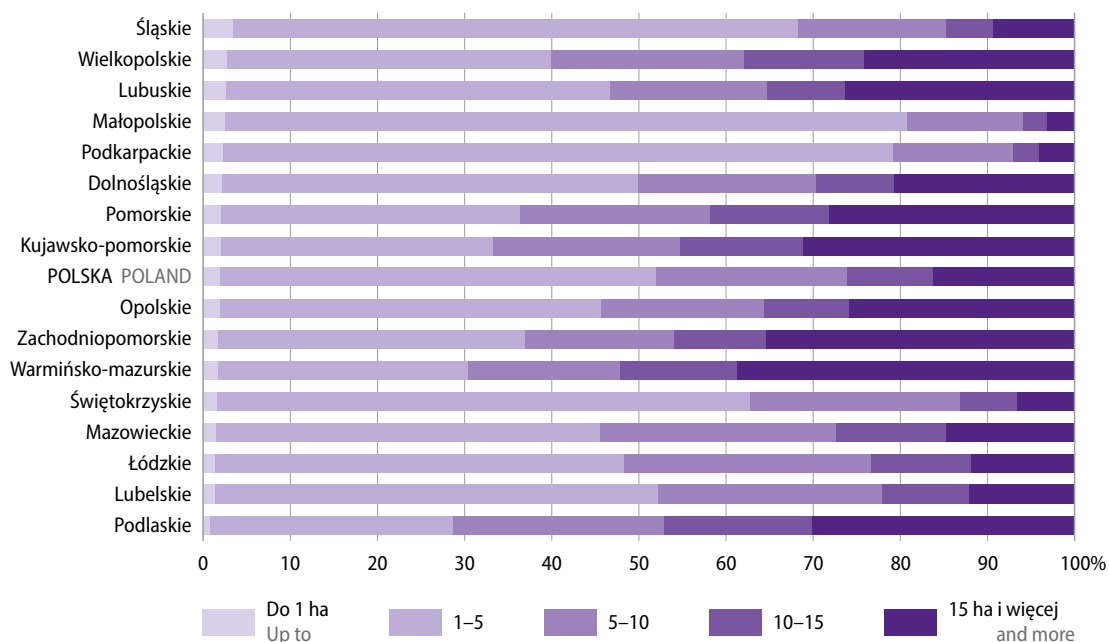
Gospodarstwa indywidualne w 2020 r. stanowiły 99,4% wszystkich gospodarstw rolnych, a ich odsetek w porównaniu z 2010 r. zmniejszył się o 0,3 p. proc. W okresie dekady zmniejszenie się tego udziału zaobserwowano w każdym województwie. Najwięcej gospodarstw indywidualnych, podobnie jak gospodarstw rolnych ogółem odnotowano w województwach mazowieckim (207,3 tys.) i lubelskim (161,0 tys.) – łącznie 28,1% gospodarstw indywidualnych w kraju.

W **strukturze obszarowej gospodarstw rolnych** w 2020 r. co drugie gospodarstwo należało do przedziału 1–5 ha użytków rolnych. Drugi pod względem wielkości udział posiadały gospodarstwa o powierzchni 5–10 ha (21,9%), kolejny o powierzchni 15 ha i więcej (16,1%), a co dziesiąte gospodarstwo miało powierzchnię 10–15 ha. Najniższym udziałem charakteryzowały się gospodarstwa najmniejsze, tj. o powierzchni do 1 ha – 1,9%.

Wykres 25. Struktura gospodarstw rolnych^a według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Stan w czerwcu

Chart 25. Structure of agricultural holdings^a by area groups of agricultural land in 2020
As of June

^a Dane Powszechnego Spisu Rolnego.

^a Data of the Agricultural Census.

W ujęciu terytorialnym w 2020 r. największy udział gospodarstw o powierzchni użytków rolnych do 1 ha odnotowano w województwie śląskim (3,4%) i w podregionie tyskim tego województwa (6,3%). Z kolei największy odsetek gospodarstw rolnych należących do przedziału 1–5 ha zaobserwowano w województwach małopolskim (78,2%) i podkarpackim (76,9%) oraz w podregionie nowosądeckim województwa małopolskiego (82,9%). Największy udział gospodarstw rolnych o powierzchni 5–10 ha miało województwo łódzkie (28,4%) i podregion żyrardowski województwa mazowieckiego (30,3%), a w grupie 10–15 ha województwo podlaskie (17,0%) i jego podregion suwalski (18,7%). Największy

udział gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha wystąpił w województwach warmińsko-mazurskim (38,7%) i zachodniopomorskim (35,4%) oraz w podregionie inowrocławskim województwa kujawsko-pomorskiego (40,5%).

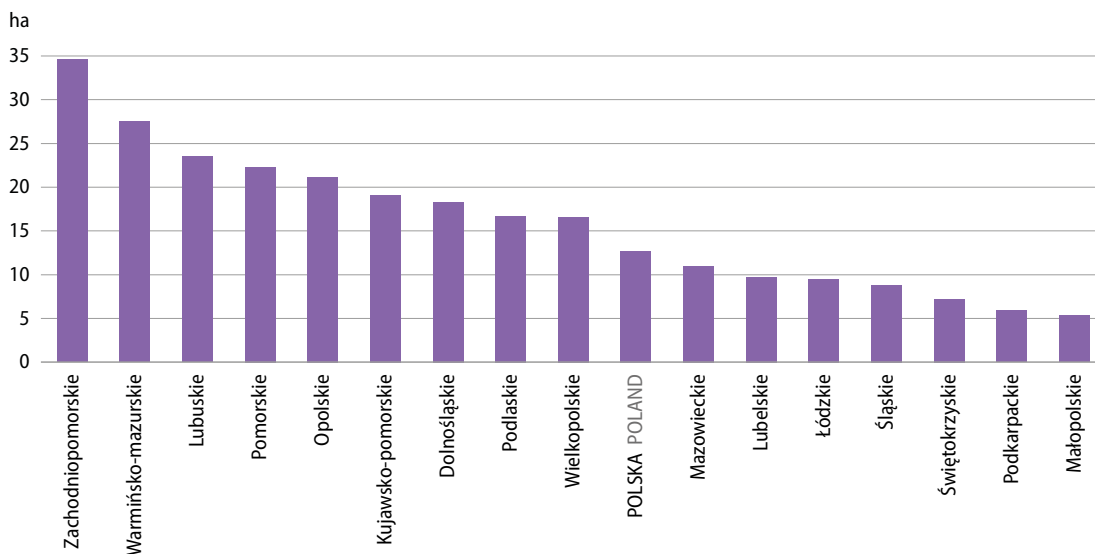
Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w 2020 r. wyniosła 12,7 ha. Wartość tego wskaźnika była zróżnicowana terytorialnie i kształtowała się w przedziale od 5,3 ha użytków rolnych przypadających na gospodarstwo rolne w województwie małopolskim do 34,6 ha w województwie zachodniopomorskim, a w ujęciu podregionów od 4,7 ha w podregionie nowosądeckim województwa małopolskiego do 37,3 ha w podregionie szczecińskim województwa zachodniopomorskiego.

Wykres 26. Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego^a w 2020 r.

Stan w czerwcu

Chart 26. Average farm^a area in 2020

As of June

^a Dane Powszechnego Spisu Rolnego.

^a Data of the Agricultural Census.

Według wyników PSR 2020 w Polsce było 1,3 mln **gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego** uzyskujących dochody z działalności rolniczej. Podobnie jak w przypadku struktury gospodarstw rolnych, najwięcej omawianych gospodarstw domowych było w województwach mazowieckim (207,3 tys.) i lubelskim (161,0 tys.) – łącznie 28,1% wszystkich takich gospodarstw domowych w kraju.

Ponad 44% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego uzyskujących dochody z działalności rolniczej, posiadało również dochody z pracy najemnej, z emerytury i renty – 29,0%, z innych niezarobkowych źródeł – 15,8%, a z pozarolniczej działalności gospodarczej – 14,6%.

W podziale terytorialnym, największym udziałem gospodarstw domowych uzyskujących dochody również z pracy najemnej charakteryzowało się województwo podkarpackie (51,2%) i jego podregion rzeszowski (53,1%). W skali kraju województwo podkarpackie wyróżniło się także najwyższym udziałem gospodarstw domowych posiadających dochody z emerytur i rent (42,3%), a wśród podregionów – krośnieński tego województwa (46,4%). Najwyższym udziałem gospodarstw domowych z dochodami z innych niezarobkowych źródeł charakteryzowały się województwa małopolskie i świętokrzyskie (po 18,7%) oraz podregion nowosądecki województwa małopolskiego (23,0%). Z kolei najwyższym udziałem gospodarstw domowych uzyskujących dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej odznaczało się województwo lubuskie (20,1%) i podregion nowotarski województwa małopolskiego (23,6%).

W 2020 r. z 1,3 mln indywidualnych gospodarstw rolnych, 206,8 tys. (tj. 15,7%) prowadziło **produkcję rolniczą wyłącznie na samozaopatrzenie**. W strukturze obszarowej tych gospodarstw 75,9% miało powierzchnię 1–5 ha użytków rolnych, 18,3% to gospodarstwa o powierzchni 5–10 ha, 2,6% gospodarstw dysponowało użytkami rolnymi o powierzchni 10–15 ha, 2,4% miało powierzchnię do 1 ha. Najmniejszy udział w gospodarstwach prowadzących produkcję rolniczą wyłącznie na samozaopatrzenie miały gospodarstwa o powierzchni 15 ha i więcej (0,8%). Najwyższym odsetkiem gospodarstw produkujących wyłącznie na samozaopatrzenie charakteryzowały się województwa podkarpackie (39,1%) i małopolskie (33,8%), a najniższym kujawsko-pomorskie (6,9%) oraz wielkopolskie (7,0%).

Sprzedaż własnych produktów rolnych w 2020 r. prowadziło 70,8% gospodarstw rolnych (932,4 tys.). W ujęciu terytorialnym wysokość odsetka tych gospodarstw zamykała się w granicach od 40,4% w województwie podkarpackim do 87,0% w województwie kujawsko-pomorskim.

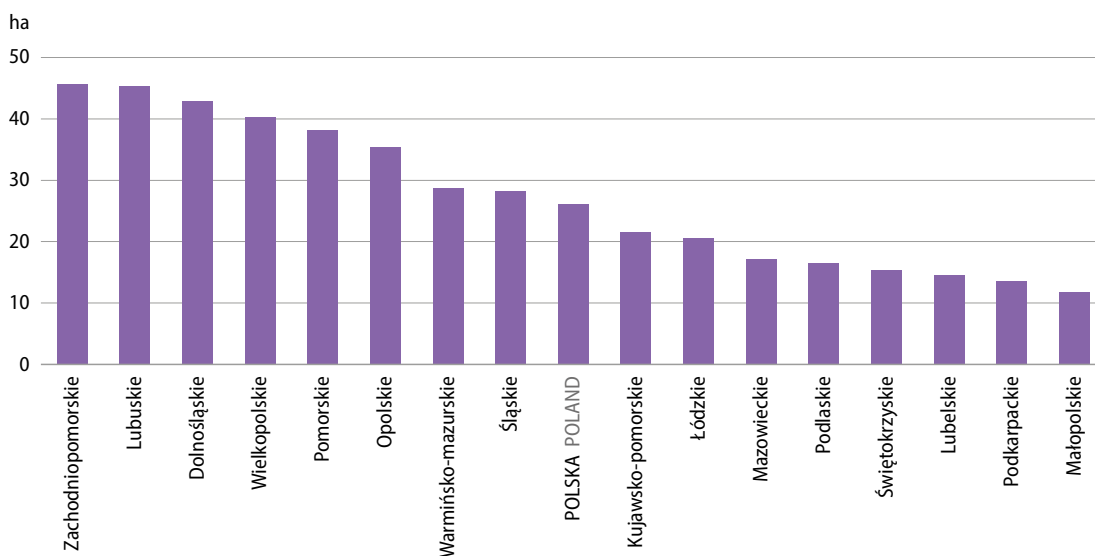
GOSPODARSTWO EKOLOGICZNE – gospodarstwo stosujące ekologiczne metody produkcji rolniczej, które posiada certyfikat nadany przez jednostkę certyfikującą lub jest w trakcie przestawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej (pod kontrolą jednostki certyfikującej).

Dane o atestowanych gospodarstwach ekologicznych zostały opracowane na podstawie wykazów producentów przekazanych przez upoważnione jednostki certyfikujące Głównemu Inspektorowi Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, zgodnie z ustawą z dnia 23 czerwca 2022 r. o rolnictwie ekologicznym i produkcji ekologicznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 1370).

W 2022 r. w Polsce funkcjonowało 21,2 tys. **gospodarstw ekologicznych** i w porównaniu z 2015 r. ich liczba zmniejszyła się o 4,9%. Spośród wszystkich gospodarstw ekologicznych 71,7% (15,2 tys.) posiadało certyfikat, a pozostałe 6,0 tys. znajdowało się w trakcie przestawiania na produkcję ekologiczną. Gospodarstwa ekologiczne w 2022 r. obejmowały powierzchnię 554,6 tys. ha użytków rolnych, tj. o ponad 26,1 tys. ha mniejszą niż w 2015 r. Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 gospodarstwo ekologiczne wynosiła 26,2 ha i była większa o 0,1 ha niż w 2015 r.

Wykres 27. Przeciętna powierzchnia gospodarstwa ekologicznego w 2022 r.

Chart 27. Average ecological farm area in 2022

W układzie województw najwięcej gospodarstw ekologicznych zlokalizowanych było w województwach podlaskim i warmińsko-mazurskim – łącznie 36,3% gospodarstw ekologicznych w kraju. W porównaniu z 2015 r. wzrost ich liczby miał miejsce w województwach: podlaskim (o 23,6%), kujawsko-pomorskim

(o 15,7%), łódzkim (o 12,6%), mazowieckim (o 11,5%), opolskim (o 10,4%), lubelskim (o 5,5%) i wielkopolskim (o 4,8%). W pozostałych województwach ich liczba spadła, przy czym najbardziej w województwie małopolskim (o 43,8%). Gospodarstwa ekologiczne o największej średniej powierzchni użytków rolnych były zlokalizowane na terenie województw: zachodniopomorskiego (45,7 ha), lubuskiego (45,4 ha), dolnośląskiego (42,9 ha) oraz wielkopolskiego (40,2 ha). Z kolei gospodarstwa ekologiczne o najmniejszej średniej powierzchni użytków rolnych znajdowały się w województwie małopolskim (11,8 ha).

5.6. Powierzchnia zasiewów

5.6. Sown area

Powierzchnia zasiewów głównych ziemiopłodów rolnych w 2022 r. wyniosła 11,0 mln ha i była o 224,1 tys. ha (tj. o 2,1%) większa niż w 2015 r. Wzrost powierzchni zasiewów zaobserwowano w dziewięciu województwach, w tym najwyższy w województwie warmińsko-mazurskim (o 30,1%). W pozostałych województwach odnotowano jej spadek – od 4,2% w kujawsko-pomorskim do 0,5% w łódzkim.

W strukturze zasiewów przeważały zboża, które zajmowały 5,9 mln ha, co stanowiło 53,4% ogólnej powierzchni zasiewów. Udział ten w porównaniu z 2015 r. był niższy o 9,3 p. proc. Zmniejszył się również udział powierzchni upraw ziemniaków (o 1,0 p. proc.) do 1,8% (196,1 tys. ha) w 2022 r. Wzrósł natomiast udział upraw kukurydzy o 4,7 p. proc. (do 10,9%, tj. do 1,2 mln ha w 2022 r.), rzepaku i rzepiku o 1,0 p. proc. (do 9,8%, tj. do 1,1 mln ha w 2022 r.) i buraków cukrowych o 0,3 p. proc. (do 2,0%, tj. do 221,8 tys. ha w 2022 r.).

Wśród województw, najwyższym udziałem powierzchni zasiewów zbóż w ogólnej powierzchni zasiewów w regionie charakteryzowały się województwa łódzkie (62,6%) i świętokrzyskie (60,0%). Największym udziałem powierzchni upraw ziemniaków w strukturze zasiewów wyróżniło się województwo małopolskie (5,2%), a rzepaku i rzepiku województwa dolnośląskie (17,2%) i opolskie (16,7%). Z kolei województwo kujawsko-pomorskie odznaczyło się najwyższym udziałem upraw kukurydzy (17,6%) oraz buraków cukrowych (5,4%).

5.7. Pogłowie zwierząt gospodarskich

5.7. Livestock

Spośród głównych zwierząt gospodarskich, w 2022 r. gospodarstwa rolne utrzymywały 6,4 mln szt. **bydła** (w tym 34,3% stanowiły krowy), 9,6 mln szt. trzody chlewnej i 176,6 mln szt. drobiu kurzego. W porównaniu z 2015 r. pogłowie bydła zwiększyło się o 8,1%, natomiast liczba krów spadła o 9,7%. Zmniejszyło się również pogłowie trzody chlewnej (o 17,4%), wzrosła natomiast liczebność drobiu kurzego (o 26,5%). Zmiany liczebności poszczególnych gatunków zwierząt hodowlanych przełożyły się na zmiany wielkości w obsadzie zwierząt. Na 100 ha użytków rolnych w 2022 r. przypadały 43,1 szt. bydła (o 2,1 szt. więcej niż w 2015 r.), 14,8 szt. krów (o 2,0 szt. mniej), 64,3 szt. trzody chlewnej (o 15,7 szt. mniej) i 1180,9 szt. drobiu kurzego (o 220,9 szt. więcej).

W układzie województw w 2022 r. najwięcej sztuk bydła hodowanych było w województwach: mazowieckim i wielkopolskim (po 1,2 mln szt.) oraz podlaskim (1,1 mln szt.) – łącznie 53,1% pogłowia bydła w kraju. W województwach tych na 100 ha użytków rolnych przypadało także najwięcej sztuk bydła – odpowiednio 61,0 szt., 65,0 szt. i 95,9 szt. W porównaniu z 2015 r. spadek pogłowia bydła zanotowano w pięciu województwach: podkarpackim (o 19,2%), świętokrzyskim (o 13,1%), małopolskim (o 5,8%), łódzkim (o 2,6%) i lubelskim (o 1,3%). W pozostałych województwach pogłowie bydła wzrosło – największy wzrost odnotowano w województwie lubuskim (o 27,0%).

Na tle kraju największym pogłowiem **trzody chlewnej** wyróżniło się województwo wielkopolskie, gdzie hodowano 35,6% ogólnej liczby trzody chlewnej w kraju. W województwie tym na 100 ha użytków rolnych

przypadało również najwięcej sztuk trzody chlewnej – 192,5. Wysokie wartości wskaźnik ten przyjął także w województwach: pomorskim (100,8), łódzkim (92,0) i kujawsko-pomorskim (85,0). Pogłowie trzody chlewnej w stosunku do 2015 r. zmalało prawie we wszystkich województwach, z wyjątkiem województw mazowieckiego i pomorskiego, w których odnotowano wzrost (odpowiednio o 25,7% i 2,3%).

Najwięcej sztuk **drobiu kurzego** utrzymywanych było w województwach mazowieckim i wielkopolskim – łącznie 45,4% pogłowia drobiu kurzego w kraju. Również te województwa wyróżniły się najwyższą obsadą drobiu kurzego wynoszącą ponad 2 tys. szt. na 100 ha użytków rolnych. W porównaniu z 2015 r. w połowie województw (tj. w: dolnośląskim, lubuskim, małopolskim, opolskim, podkarpackim, pomorskim, śląskim i warmińsko-mazurskim) zaobserwowano spadek pogłowia drobiu kurzego. W pozostałych województwach wzrosło pogłowie drobiu kurzego, a najbardziej w województwach lubelskim (o 68,5%) i mazowieckim (o 62,9%).

5.8. Produkcja rolnicza

5.8. Agricultural output

GLOBALNA PRODUKCJA ROLNICZA obejmuje:

- 1) produkcję roślinną, tj. surowe (nieprzetworzone) produkty pochodzenia roślinnego (zbiory danego roku);
- 2) produkcję zwierzęcą, tj. produkcję żywca rzeźnego oraz surowych (nieprzetworzonych) produktów pochodzenia zwierzęcego i przyrost pogłowia zwierząt gospodarskich (inwentarza żywego – stada podstawowego i obrotowego), do którego zaliczono: bydło, trzodę chlewną, owce, konie i drób.

KOŃCOWA PRODUKCJA ROLNICZA stanowi sumę wartości: produkcji towarowej, spożycia naturalnego produktów rolnych pochodzących z własnej produkcji, przyrostu zapasów produktów roślinnych i zwierzęcych oraz przyrostu wartości pogłowia zwierząt gospodarskich (inwentarza żywego – stada podstawowego i obrotowego). Produkcja końcowa, w odróżnieniu od produkcji globalnej, nie obejmuje tych produktów pochodzących z własnej produkcji, które zostały zużyte na cele produkcyjne, np. pasz, materiału siewnego, obornika.

TOWAROWA PRODUKCJA ROLNICZA stanowi sumę sprzedaży produktów rolnych do skupu i na targowiskach.

W produkcji rolniczej (globalnej, końcowej i towarowej) od 2004 r. naliczono za dany rok płatności uzupełniające do powierzchni upraw (m.in.: chmielu, tytoniu, zbóż, oleistych, strączkowych i roślin przeznaczonych na nasiona oraz na paszę).

Globalna produkcja rolnicza w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w 2021 r. wyniosła 8522 zł i w stosunku do 2015 r. była wyższa o 1478 zł. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w województwach: mazowieckim (11880 zł/ha), wielkopolskim (11741 zł/ha) i łódzkim (10391 zł/ha), a najniższą w województwie podkarpackim (5008 zł/ha). W porównaniu z 2015 r. wartość wskaźnika wzrosła we wszystkich województwach, a najbardziej w województwie mazowieckim (o 2978 zł).

Towarowa produkcja rolnicza w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych kształtowała się na poziomie 6461 zł (tj. o 971 zł więcej niż w 2015 r.) i kształtowała się w przedziale od 3017 zł w województwie podkarpackim do 9737 zł w województwie wielkopolskim. Wysokie wartości wskaźnik ten przyjął również w województwach mazowieckim (9312 zł) i łódzkim (8124 zł). W porównaniu z 2015 r. w większości województw odnotowano wzrost jego wartości – z wyjątkiem dolnośląskiego i lubuskiego, gdzie wystąpił jego spadek.

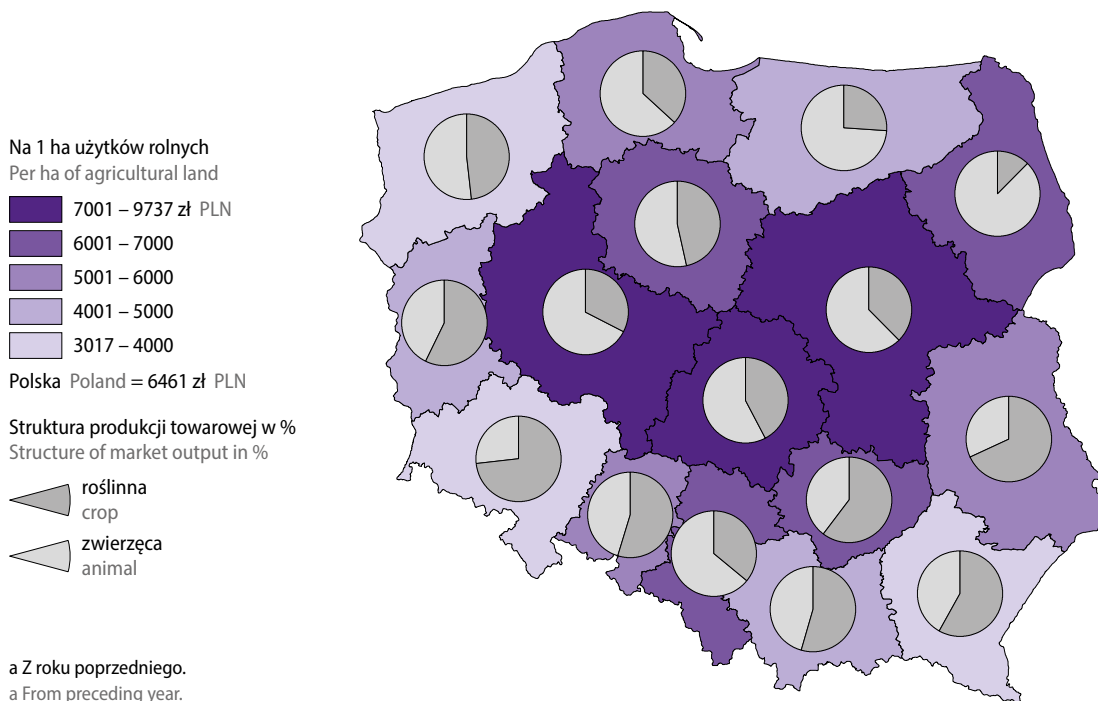
W strukturze towarowej produkcji rolniczej w 2021 r. produkcja zwierzęca stanowiła 58,2%, a produkcja roślinna – 41,8%. W relacji do 2015 r. wzrósł udział produkcji roślinnej (o 3,8 p. proc.) kosztem produkcji zwierzęcej. Na zmniejszenie udziału towarowej produkcji zwierzęcej wpływ miał spadek udziału towarowej produkcji żywca wołowego i wieprzowego. W strukturze towarowej produkcji rolniczej w 2021 r. największy

udział spośród produkcji roślinnej miały zboża, warzywa i owoce (łącznie 31,0%), natomiast w towarowej produkcji zwierzęcej – mleko krowie i żywiec wieprzowy (łącznie 32,7%). W poszczególnych grupach produkcji rolniczej w porównaniu z 2015 r. wzrósł udział owoców (o 2,4 p. proc.), warzyw (o 1,5 p. proc.) i ziemniaków (o 0,6 p. proc.), spadł natomiast udział mleka krowiego (o 0,8 p. proc.), żywca wołowego i jaj kurzych (po 0,4 p. proc.).

W ujęciu wojewódzkim w 2021 r. największy udział w produkcji towarowej ogółem (roślinnej i zwierzęcej) miały województwa mazowieckie (19,0%) i wielkopolskie (17,8%). W przypadku towarowej produkcji roślinnej znaczący udział posiadało również województwo lubelskie (12,9%), a zwierzęcej województwo podlaskie (11,1%). W strukturze towarowej produkcji rolniczej produkcja roślinna przeważała w siedmiu województwach: dolnośląskim, lubelskim, lubuskim, małopolskim, opolskim, podkarpackim i świętokrzyskim.

Mapa 21. Towarowa produkcja rolnicza w 2021 r. (ceny stałe^a)

Map 21. Market agricultural output in 2021 (constant prices^a)

Ogólna **wartość produktów rolnych dostarczonych do skupu** (w cenach bieżących) w 2022 r. wyniosła ponad 110,7 mld zł i była prawie dwukrotnie większa niż w 2015 r. Skup produktów roślinnych w 2022 r. wyniósł 33,8 mld zł i był o 81,5% wyższy niż 2015 r. Natomiast wartość skupu produktów zwierzęcych wzrosła dwukrotnie w porównaniu z 2015 r. i wyniosła 76,9 mld zł. Najwyższe wartości skupu zarówno produktów roślinnych, jak i zwierzęcych, odnotowano w województwach wielkopolskim – odpowiednio 5,2 mld zł i 14,2 mld zł oraz mazowieckim – odpowiednio 4,9 mld zł i 17,9 mld zł.

W 2022 r. w porównaniu z 2015 r. notowany był wzrost cen wszystkich podstawowych produktów rolnych, tj. ziarna pszenicy i żyta (ponad dwukrotny), ziemniaków jadalnych (o 76,6%), żywca rzeźnego wołowego (o 74,1%) i wieprzowego (o 56,5%) oraz mleka krowiego (ponad dwukrotny). Średnie ceny ziarna pszenicy w 2022 r. wyniosły 151,99 zł/dt, żyta – 120,79 zł/dt, ziemniaków – 90,34 zł/dt, żywca wołowego – 10,48 zł/kg, żywca wieprzowego – 6,73 zł/kg oraz mleka – 2,31 zł/l.

5.9. Wybrane środki produkcji rolniczej

5.9. Selected means of agricultural output

W roku gospodarczym 2019/20 **zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych** (NPK) wyniosło 2,0 mln t, a w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych – 130,5 kg. Pod zasiewy na 1 ha użytków rolnych zastosowano 69,1 kg nawozów azotowych, 24,0 kg nawozów fosforowych i 37,4 kg nawozów potasowych. W analizowanym roku gospodarstwa rolne zastosowały pod zasiewy 1,3 mln t **nawozów wapniowych**, co w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wyniosło 89,6 kg.

Najwięcej nawozów mineralnych lub chemicznych w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2019/20 zastosowano w województwach opolskim (189,5 kg) i kujawsko-pomorskim (172,1 kg), a najmniej – w województwach małopolskim (84,3 kg) i podkarpackim (84,4 kg). W układzie podregionów najwięcej nawozów wykorzystano w podregionie nyskim województwa opolskiego (205,9 kg/ha), a najmniej w podregionie nowotarskim województwa małopolskiego (4,8 kg/ha). Poziom zużycia nawozów wapniowych kształtował się w przedziale od 50,3 kg/ha w województwie świętokrzyskim do 146,0 kg/ha w województwie opolskim, a wśród podregionów od 5,1 kg/ha w podregionie nowotarskim województwa małopolskiego do 171,4 kg/ha w podregionie jeleniogórskim województwa dolnośląskiego.

W 2022 r. na potrzeby rolnictwa sprzedano 71,6 tys. t **środków ochrony roślin** w masie towarowej, tj. o 6,4% więcej niż w 2015 r. W stosunku do 2015 r. zmniejszyła się jednak sprzedaż substancji czynnej zawartej w środkach ochrony roślin o 1,7 tys. t (tj. o 7,0%) i w 2022 r. wyniosła 22,3 tys. t.

W strukturze sprzedaży środków ochrony roślin w masie towarowej, największy udział posiadały środki chwastobójcze (55,9%), następnie środki grzybobójcze i zaprawy roślinne (29,7%), regulatory wzrostu (6,7%) i środki owadobójcze (5,1%). W porównaniu z 2015 r. wzrosła sprzedaż środków grzybobójczych i zapraw roślinnych (o 16,4%), regulatorów wzrostu (o 12,2%) i chwastobójczych (o 3,2%). Spadek sprzedaży miał miejsce w przypadku środków owadobójczych (o 22,5%).

W roku gospodarczym 2019/20 najwięcej gospodarstw rolnych (ponad 60%) stosowało środki ochrony roślin na powierzchnię zbóż, co dziesiąte gospodarstwo – na uprawy warzyw, 5,9% – na uprawy trwałe, a 2,7% – na powierzchnię magazynową. W układzie wojewódzkim największym odsetkiem gospodarstw stosujących środki ochrony roślin na uprawy zbóż wyróżniło się województwo opolskie (81,5%) i jego podregion nyski (85,8%), na uprawy warzyw – województwo podkarpackie (18,1%) i podregion krakowski województwa małopolskiego (25,9%), na uprawy trwałe – województwo lubelskie (14,9%) i podregion żyrardowski województwa mazowieckiego (53,7%), a na powierzchnię magazynową – województwo kujawsko-pomorskie (6,9%) i jego podregion inowrocławski (9,3%).

Łącznie w roku gospodarczym 2019/20 na powierzchni zbóż wykonano 1,6 mln zabiegów środkami ochrony roślin, przy czym najwięcej w województwie lubelskim (274,0 tys., tj. 17,2% wszystkich takich zabiegów w gospodarstwach rolnych w kraju). Na uprawy warzyw zastosowano 385,4 tys. zabiegów, a prawie jedną trzecią z nich wykonano w gospodarstwach rolnych zlokalizowanych na obszarach wiejskich województw małopolskiego i mazowieckiego – łącznie 113,0 tys. Na uprawy trwałe zastosowano 729,8 tys. takich zabiegów, a najwięcej w województwie mazowieckim – 269,9 tys. (37,0%).

W 2020 r. w gospodarstwach rolnych znajdowało się 1,4 mln **ciągników rolniczych**. W przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych przypadało 9,7 ciągników, a najwięcej w województwie małopolskim (19,1) i jego podregionie nowotarskim (23,8).

Gospodarstwa rolne wyposażone były także w 167,1 tys. szt. **kombajnów zbożowych**. Na 100 ha użytków rolnych przypadał 1,1 kombajn zbożowy, a najwyższą wartością tego wskaźnika charakteryzowało się województwo lubelskie (1,7 szt.) i podregion krakowski województwa małopolskiego (2,2 szt.). W gospodarstwach rolnych spisano 59,7 tys. szt. **kombajnów buraczanych**, których na 100 ha użytków rolnych przypadało 0,4 szt. – najwięcej w województwach łódzkim i małopolskim (po 1,0 szt./100 ha użytków rolnych) i podregionie krakowskim województwa małopolskiego (2,1 szt.). Z kolei w 2020 r. gospodarstwa

rolne posiadały 10,5 tys. szt. **kombajnów ziemniaczanych** – na 100 ha użytków rolnych przypadało ich 0,1 szt., a najwięcej w województwie lubelskim (0,2 szt.).

Z liczby 3,7 tys. szt. **silosokombajnów**, co trzeci znajdował się w gospodarstwie rolnym położonym na terenie województw mazowieckiego i podlaskiego. Wśród podregionów wyróżnił się podregion łomżyński województwa podlaskiego z 247 szt. silosokombajnów (6,6%). Gospodarstwa rolne posiadały 462,4 tys. szt. **opryskiwaczy polowych**. Najwięcej z nich (łącznie 32,4%) było w województwach lubelskim (75,8 tys. szt.) i mazowieckim (73,8 tys. szt.). W przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych przypadało 3,1 szt. opryskiwaczy. Wśród województw największą wartość tego wskaźnika odnotowano w województwie świętokrzyskim (6,3 szt.), a w ujęciu podregionów – w puławskim województwa lubelskiego (7,1 szt.).

5.10. Podmioty zarejestrowane w rejestrze REGON

5.10. Entities of the national economy recorded in the REGON register

Według stanu na dzień 31 grudnia 2022 r. do rejestru REGON wpisanych było 5,0 mln **podmiotów gospodarki narodowej**, z czego 29,6% (1,5 mln) działalność prowadziło na **obszarach wiejskich**. W porównaniu z 2015 r. liczba podmiotów gospodarczych na obszarach wiejskich wzrosła o 30,8% (w miastach o 15,1%, w Polsce o 19,4%). Na 1000 mieszkańców terenów wiejskich w 2022 r. przypadało 97 podmiotów, tj. o 23 więcej niż w 2015 r. Dla miast wskaźnik ten wyniósł 156 podmiotów (o 25 więcej niż w 2015 r.), a dla Polski – 132 (więcej o 23).

Mapa 22. Podmioty gospodarki narodowej^a zarejestrowane w rejestrze REGON na obszarach wiejskich w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 22. Entities of the national economy^a recorded in the REGON register in rural areas in 2022

As of 31 December

Na 1000 ludności

Per 1000 population

111 – 118

101 – 110

91 – 100

81 – 90

75 – 80

Polska Poland = 97

Według typów obszarów wiejskich
na 1000 ludności

By types of rural areas
per 1000 population

189

150

100

50

0

■ aglomeracyjne dużej gęstości
agglomeration high density

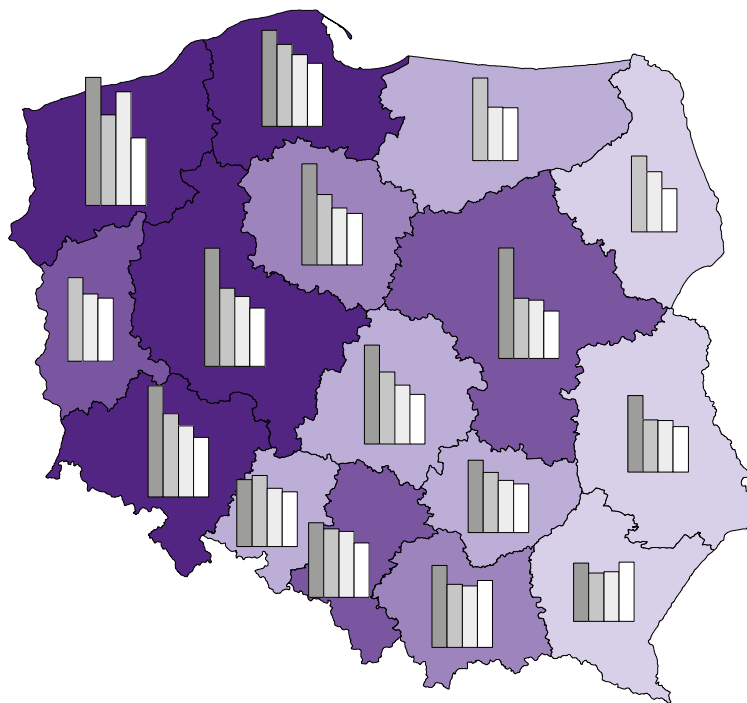
■ aglomeracyjne małej gęstości
agglomeration low density

■ pozaaglomeracyjne dużej gęstości
non-agglomeration high density

■ pozaaglomeracyjne małej gęstości
non-agglomeration low density

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

W układzie województw, w 2022 r. najwięcej podmiotów do rejestru REGON wpisanych było na obszarach wiejskich województw: mazowieckiego (13,7%), wielkopolskiego (12,4%) i małopolskiego (12,0%), a najmniej – w województwach: podlaskim (2,3%), lubuskim (2,4%) i opolskim (2,7%). W ujęciu podregionów najwyższym udziałem wyróżniły się podregiony: krakowski województwa małopolskiego, warszawski zachodni województwa mazowieckiego (po 4,6%) oraz poznański województwa wielkopolskiego (4,5%).

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców obszarów wiejskich najwięcej podmiotów przypadało w województwie zachodniopomorskim (118), a najmniej – w województwie podkarpackim (75). W ujęciu podregionów najwyższą wartość omawianego wskaźnika zanotowano w podregionie warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (178), a najniższą w podregionie suwalskim województwa podlaskiego (64).

Na obszarach wiejskich, w strukturze podmiotów gospodarki narodowej **według klas wielkości** największy odsetek stanowiły podmioty o liczbie pracujących do 9 osób – 97,2% (w miastach – 96,5%, w Polsce – 96,7%). W odniesieniu do 2015 r. ich udział wzrósł o 1,0 p. proc. niezależnie od lokalizacji podmiotu. Podmioty o liczbie pracujących do 9 osób przeważały na terenach wiejskich wszystkich województw i podregionów. Co trzeci taki podmiot z ogólnej liczby w kraju, swoją siedzibę miał na terenach wiejskich, podobnie jak w przypadku podmiotów o liczbie pracujących 10–49 osób. Większe dysproporcje odnośnie lokalizacji można zauważyć w przypadku podmiotów zatrudniających więcej pracowników. Z liczby 27,1 tys. podmiotów o liczbie pracujących 50–249 osób, 4,6 tys. (17,0%) znajdowało się na obszarach wiejskich. Wśród 3,5 tys. podmiotów o liczbie pracujących 250–999 osób, co dziesiąty miał siedzibę na obszarach wiejskich. W przypadku 746 podmiotów zatrudniających powyżej 1000 osób, 49 działało na wsi. Należy podkreślić, że 13 z nich zlokalizowanych było na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego.

Na obszarach wiejskich największy odsetek w strukturze podmiotów gospodarki narodowej **według form prawnych** stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 81,4% (w miastach – 66,9%, w Polsce – 71,2%). W następnej kolejności znalazły się spółki handlowe (5,4%, w miastach – 12,9%, w Polsce – 10,6%), spółki cywilne (3,5%, w miastach – 6,8%, w Polsce – 5,8%) oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne (3,2%, w miastach – 2,2%, w Polsce – 2,5%). W porównaniu z 2015 r. udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą wzrósł o 1,2 p. proc. (w miastach zmalał o 0,7 p. proc., w Polsce wzrósł o 0,2 p. proc.).

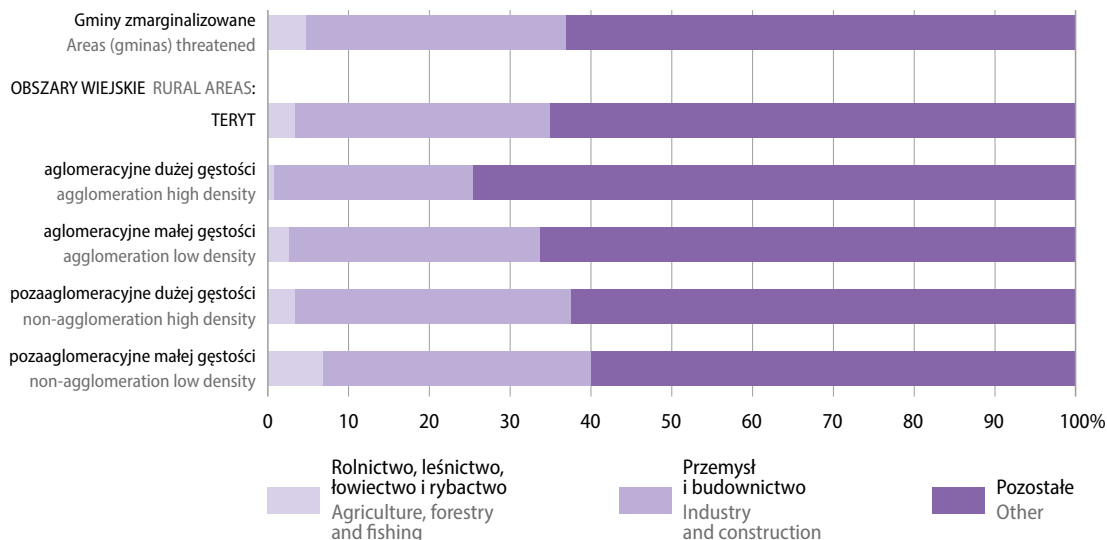
We wszystkich województwach i podregionach w 2022 r. na obszarach wiejskich przeważały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Pod względem udziału spółek handlowych na tle kraju wyróżniały się tereny wiejskie województwa mazowieckiego (7,6% podmiotów w regionie) i jego podregion warszawski zachodni (14,6%) oraz województwo wielkopolskie (7,1%) i jego podregion poznański (10,9%). Największym udziałem spółek cywilnych charakteryzowało się województwo śląskie (4,3%) i jego podregion tyski (5,5%). Natomiast największym udziałem stowarzyszeń i organizacji społecznych odnotowano w województwie lubelskim (4,5%) i jego podregionie białskim (5,2%).

Biorąc pod uwagę **rodzaj działalności** prowadzonej przez podmioty gospodarki narodowej funkcjonujące na obszarach wiejskich w podziale na sekcje PKD 2007 odnotowano, że w 2022 r. najwięcej podmiotów prowadziło działalność budowlaną – 20,4% (w miastach – 11,3%, w Polsce – 14,0%). Ich odsetek w porównaniu z 2015 r. wzrósł o 4,0 p. proc. (w miastach o 1,4 p. proc., w Polsce o 2,3 p. proc.). Kolejne miejsce pod względem liczebności zajmowały podmioty zajmujące się handlem i naprawą pojazdów samochodowych – 20,3% (w miastach i w Polsce – 20,1%), a ich udział zmniejszył się o 5,0 p. proc. w stosunku do 2015 r. (w miastach o 5,3 p. proc., w Polsce o 5,2 p. proc.). Działalność przemysłową prowadziło 11,1% podmiotów (w miastach – 7,7%, w Polsce – 8,7%), tj. mniej o 1,0 p. proc. niż 7 lat wcześniej (w miastach o 1,0 p. proc., w Polsce o 0,9 p. proc.). Działalnością profesjonalną, naukową i techniczną zajmowało się 7,2% podmiotów (w miastach – 12,3%, w Polsce – 10,8%) i było to o 1,3 p. proc. więcej w porównaniu z 2015 r. (w miastach o 1,2 p. proc., w Polsce o 1,1 p. proc.). Działalność transportową i gospodarkę magazynową prowadziło 6,5% podmiotów (w miastach – 5,5%, w Polsce – 5,8%), tj. mniej o 0,4 p. proc. (w miastach i w Polsce mniej o 0,3 p. proc.). Udziały pozostałych sekcji PKD 2007 nie przekroczyły 5,0%.

Wykres 28. Struktura podmiotów gospodarki narodowej^a zarejestrowanych w rejestrze REGON według rodzajów działalności w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 28. Structure of entities of the national economy^a recorded in the REGON register by type of activity in 2022
As of 31 December

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

W układzie terytorialnym na terenach wiejskich w 10 województwach i większości podregionów przeważały podmioty zajmujące się budownictwem. Najwyższy udział tych podmiotów odnotowano w województwie małopolskim (24,5%) i jego podregionie nowosądeckim (35,9%). Przewagę podmiotów związanych z handlem i naprawą pojazdów samochodowych zanotowano w województwach: kujawsko-pomorskim, łódzkim, mazowieckim, śląskim, świętokrzyskim i wielkopolskim oraz w 31 podregionach.

Najwyższy odsetek podmiotów prowadzących działalność przemysłową zaobserwowano w województwach łódzkim i śląskim (po 12,9%) oraz podregionach częstochowskim województwa śląskiego (16,1%) i oświęcimskim województwa małopolskiego (16,0%). Transportem i gospodarką magazynową najwięcej podmiotów zajmowało się w województwach podkarpackim (7,5% ogółu podmiotów) i lubelskim (7,4%) oraz w podregionie żyrardowskim województwa mazowieckiego (10,7%). Ponadto na tle kraju dużym udziałem podmiotów zajmujących się:

- 1) rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem charakteryzowało się województwo warmińsko-mazurskie (6,6%) oraz podregiony: szczecinecko-pyrzycki województwa zachodniopomorskiego (9,4% podmiotów w regionie), leszczyński województwa wielkopolskiego (9,1%), etcki (7,8%) i elbląski (7,3%) województwa warmińsko-mazurskiego oraz suwalski województwa podlaskiego (7,0%);
- 2) zakwaterowaniem i gastronomią – województwo zachodniopomorskie (8,6%) i jego podregion koszański (15,6%) oraz podregion nowotarski województwa małopolskiego (11,0%);
- 3) działalnością profesjonalną, naukową i techniczną – województwo mazowieckie (9,6%) oraz jego podregiony warszawski zachodni (14,9%) i warszawski wschodni (11,0%), a także podregiony: poznański województwa wielkopolskiego (12,6%), wrocławski województwa dolnośląskiego (11,5%) i gliwicki województwa śląskiego (10,7%).

Na **obszarach wiejskich DOW**, w 2022 r. przeciętna liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności kształtowała się w przedziale od 80 dla obszarów pozaaglomeracyjnych małej gęstości do 138 dla obszarów aglomeracyjnych dużej gęstości. Dla wszystkich typów obszarów, wskaźnik ten najwyższe

wartości przyjął w województwie zachodniopomorskim, najniższe natomiast w przypadku obszarów aglomeracyjnych dużej i małej gęstości oraz pozaaglomeracyjnych dużej gęstości w województwie podkarpackim, a dla obszarów pozaaglomeracyjnych małej gęstości w województwie podlaskim.

W 2022 r. w układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 395 podmiotów. Najwyższe wartości zaobserwowano w gminach: Rewal (zachodniopomorskie) – 429, Jastarnia (pomorskie) – 392, zaliczanych do obszarów pozaaglomeracyjnych dużej gęstości oraz w gminie Dziwnów (zachodniopomorskie) – 375, sklasyfikowanej jako obszar pozaaglomeracyjny małej gęstości. Najniższe wartości wskaźnik ten przyjął w trzech gminach województwa podlaskiego zaliczanych do obszarów pozaaglomeracyjnych małej gęstości: Nowy Dwór (34), Lipsk (37) i Suchowola (38).

W gminach zagrożonych trwałą marginalizacją w 2022 r. działalność gospodarczą prowadziło 351,2 tys. podmiotów gospodarki narodowej, co stanowiło 7,0% ogółu podmiotów gospodarki narodowej w kraju. Na 1000 ludności przypadało 81 podmiotów wpisanych do rejestru REGON. Wartość wskaźnika była tu najniższa z prawie wszystkich agregatów przestrzennych, zarówno miejskich, jak i obszarów wiejskich – niższą odnotowano jedynie na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości. Najwyższy poziom wskaźnika zanotowano w województwach: dolnośląskim – 114, zachodniopomorskim – 109 i lubuskim – 104, a najniższy w województwie podlaskim – 65. W układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 156 podmiotów – od 34 w gminie Nowy Dwór (podlaskie) do 190 w gminie Lutowiska (podkarpackie). Wartość 100 i więcej wskaźnik ten przyjął także w 90 innych gminach zmarginalizowanych, spośród których najwięcej zlokalizowanych było na terenach województw – zachodniopomorskiego (27) i dolnośląskiego (22).

5.11. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON

5.11. Entities of the national economy newly recorded in the REGON register

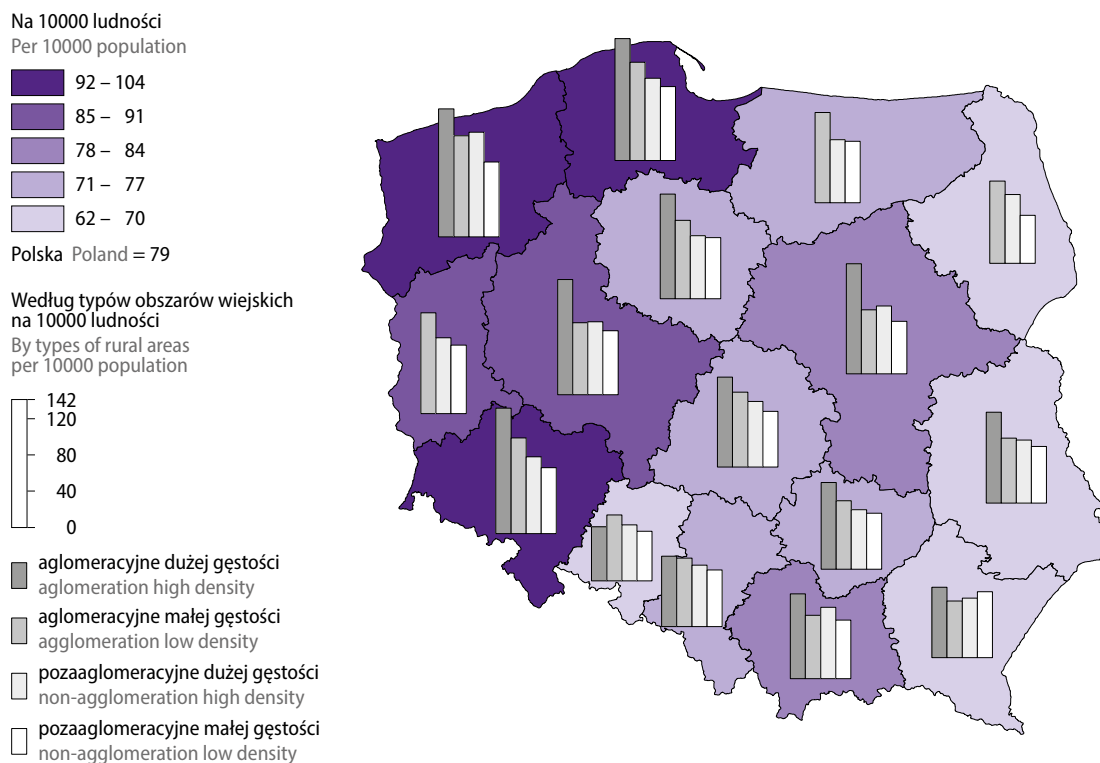
W 2022 r. w kraju do rejestru REGON wpisano 386,0 tys. podmiotów gospodarki narodowej, w tym 121,2 tys. (31,4%) podmiotów rozpoczęło działalność gospodarczą na **obszarach wiejskich**. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenach wiejskich stanowiły 88,5% **nowo zarejestrowanych** podmiotów (w miastach – 76,6%, w Polsce – 80,5%).

Na 10 tys. ludności obszarów wiejskich w 2022 r. przypadało 79 nowych podmiotów (w miastach – 117, w Polsce – 102) i było to o 8 podmiotów więcej (podobnie dla Polski ogółem) w porównaniu z 2015 r. (w miastach o 9 więcej). Najwyższą wartość wskaźnik ten przyjął na terenach wiejskich województw: pomorskiego (104), zachodniopomorskiego (94) i dolnośląskiego (92), a najniższą w województwach opolskim i podlaskim (po 62). W układzie podregionów najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w podregionach: warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (131), gdańskim województwa pomorskiego (118) i poznańskim województwa wielkopolskiego (110), zaś najniższą w podregionie łomżyńskim województwa podlaskiego (54) i rybnickim województwa śląskiego (55).

Prawie we wszystkich województwach w odniesieniu do 2015 r. odnotowano wzrost liczby podmiotów przypadających na 10 tys. ludności, a największy miał miejsce w województwach lubelskim (o 19) i podlaskim (o 14). Spadek wartości tego wskaźnika wystąpił w województwie zachodniopomorskim (o 3). W układzie podregionów największe wzrosty tego wskaźnika wystąpiły w podregionach chełmsko-zamojskim (o 21) i puławskim (o 20) województwa lubelskiego. Mniej niż w 2015 r. podmiotów na 10 tys. ludności odnotowano w 10 podregionach, a największe spadki wystąpiły w szczecińskim województwa zachodniopomorskiego (o 14), legnicko-głogowskim województwa dolnośląskiego i poznańskim województwa wielkopolskiego (o 9), warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (o 8) i nowosądeckim województwa małopolskiego (o 7).

Mapa 23. Podmioty gospodarki narodowej^a nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na obszarach wiejskich w 2022 r.

Map 23. Entities of the national economy^a newly recorded in the REGON register in rural areas in 2022

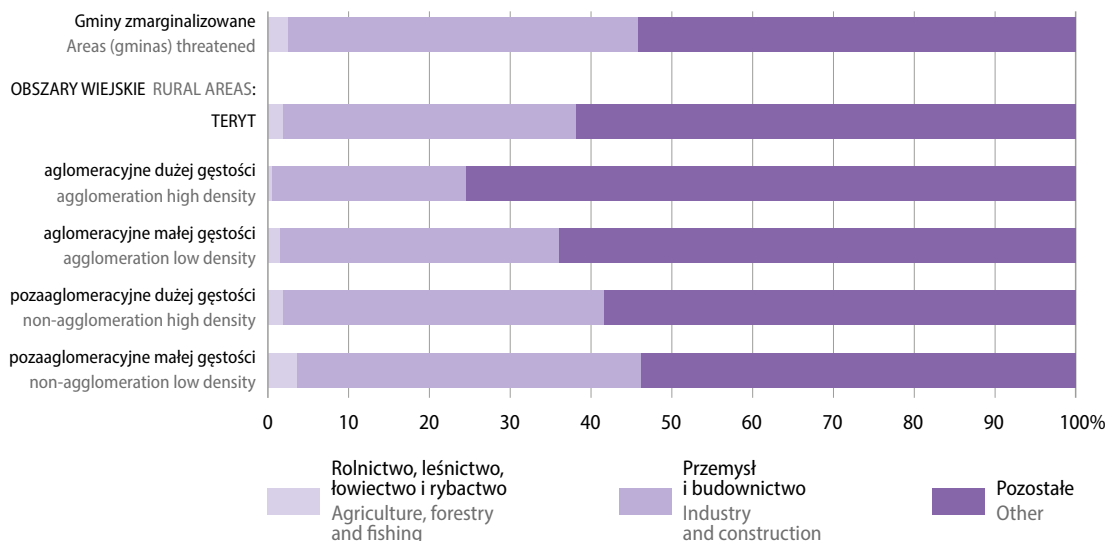
a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.
a Excluding persons tending private farms in agriculture.

Wśród podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą na obszarach wiejskich przeważały jednostki zajmujące się budownictwem – 26,8% (w miastach – 14,9%, w Polsce – 18,7%). Drugą pod względem liczebności grupę stanowiły podmioty prowadzące działalność związaną z handlem i naprawą pojazdów samochodowych – 16,7% (w miastach – 14,5%, w Polsce – 15,2%). Kolejne miejsca zajmowały odpowiednio: podmioty prowadzące działalność przemysłową – 9,5% (w miastach – 6,3%, w Polsce – 7,3%), profesjonalną, naukową i techniczną – 7,7% (w miastach – 12,5%, w Polsce – 11,0%) oraz transportową i magazynową – 5,9% (w miastach i w Polsce po 5,8%). Udziały pozostałych sekcji PKD 2007 nie przekroczyły 5,5%.

W układzie terytorialnym, wśród podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą na terenach wiejskich we wszystkich województwach i w większości podregionów największy udział posiadały podmioty związane z budownictwem. Natomiast w ujęciu podregionów działalność związana z handlem i naprawą pojazdów samochodowych przeważała w siedmiu podregionach: łódzkim i skierniewickim województwa łódzkiego, warszawskim wschodnim, warszawskim zachodnim i żyrardowskim województwa mazowieckiego oraz rybnickim i sosnowieckim województwa śląskiego. W podregionie gliwickim województwa śląskiego odsetek podmiotów o profilu budowlanym był taki sam jak podmiotów zajmujących się działalnością handlową i naprawą pojazdów.

Wykres 29. Struktura podmiotów gospodarki narodowej^a nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON według grup działalności w 2022 r.

Chart 29. Structure of entities of the national economy^a newly recorded in the REGON register by type of activity in 2022

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.
^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

Dużym odsetkiem nowych podmiotów związanych z przemysłem charakteryzowały się województwa podkarpackie (11,3% podmiotów w regionie) i świętokrzyskie (11,1%) oraz podregiony tarnobrzeski województwa podkarpackiego (13,2%) i kaliski województwa wielkopolskiego (13,0%). Największym odsetkiem podmiotów rozpoczynających działalność profesjonalną, naukową i techniczną charakteryzowało się województwo mazowieckie (10,2%) oraz jego podregion warszawski zachodni (15,8%), a także podregiony gliwicki województwa śląskiego (13,8%) oraz poznański województwa wielkopolskiego (13,6%).

Działalność związana z transportem i gospodarką magazynową najwięcej jednostek podjęło w województwie podlaskim (7,6%) i podregionie płockim województwa mazowieckiego (17,8%), a związaną z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem również w województwie podlaskim (4,0%) i warmińsko-mazurskim (3,7%) oraz podregionach łomżyńskim województwa podlaskiego (5,1%) i szczecinecko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego (5,0%).

Na **obszarach wiejskich DOW**, w 2022 r. przeciętna liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności kształtowała się od 68 na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości do 108 na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości. Dla wszystkich typów obszarów, wskaźnik ten najwyższe wartości przyjął w województwie zachodniopomorskim, najniższe natomiast w przypadku obszarów aglomeracyjnych i pozaaglomeracyjnych dużej gęstości w województwie opolskim, obszarów aglomeracyjnych małej gęstości w województwie podkarpackim, a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości w województwie podlaskim.

W 2022 r. w układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 316 podmiotów. Najwyższe wartości odnotowano w gminach Mielno (zachodniopomorskie) – 325 oraz Łąck (mazowieckie) – 323. Wysokie wartości osiągnął on również w gminach: Czorsztyn (małopolskie) – 243, Zaniemyśl (wielkopolskie) – 228, Połaniec (świętokrzyskie) – 227, Lesznowola (mazowieckie) – 226, Dziwnów (zachodniopomorskie) – 215, Kraśnik (lubelskie) – 210 i Kobylin (wielkopolskie) – 205. Najniższe wartości wskaźnik ten przyjął w trzech gminach województwa podlaskiego zaliczanych do obszarów pozaaglomeracyjnych małej gęstości: Nowy Dwór (9), Kleszczele (18) i Mielnik (19).

W **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** w 2022 r. w rejestrze REGON zarejestrowano 29,2 tys. podmiotów gospodarki narodowej, co stanowiło 7,6% nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w kraju. Na 10 tys. ludności przypadało 67 nowych podmiotów. Była to najniższa wartość wskaźnika spośród wszystkich agregatów przestrzennych. Najwyższy poziom wskaźnika zanotowano w województwach zachodniopomorskim i małopolskim – po 81, a najniższy w województwie podlaskim – 51. W układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 234 podmioty – od 9 w gminie Nowy Dwór (podlaskie) do 243 w gminie Czorsztyn (małopolskie). Wartość powyżej 200 nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 tys. luności odnotowano także w gminie Kraśnik (lubelskie).

5.12. Podmioty wyrejestrowane z rejestru REGON

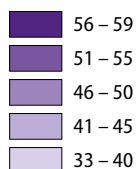
5.12. Entities of the national economy deleted from the REGON register

Z rejestru REGON w 2022 r. **wyrejestrowało się** 67,9 tys. podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na **obszarach wiejskich**, tj. 30,7% spośród 221,3 tys. podmiotów wyrejestrowanych w kraju. Podobnie, jak w przypadku podmiotów nowo zarejestrowanych, najliczniejszą grupę jednostek wyrejestrowujących się stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 93,6% (w miastach – 85,1%, w Polsce – 87,7%). W przeliczeniu na 10 tys. ludności obszarów wiejskich przypadały 44 wyrejestrowane jednostki (w miastach – 68, w Polsce – 58) i było to o 13 podmiotów mniej w porównaniu z 2015 r. (w miastach mniej o 20, w Polsce o 18).

Mapa 24. Podmioty gospodarki narodowej^a wyrejestrowane z rejestru REGON na obszarach wiejskich w 2022 r.

Map 24. Entities of the national economy^a deleted from the REGON register in rural areas in 2022

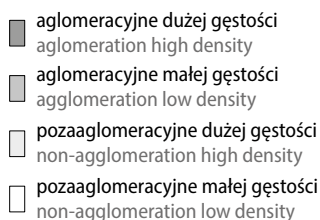
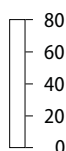
Na 10000 ludności
Per 10000 population

Polska Poland = 44

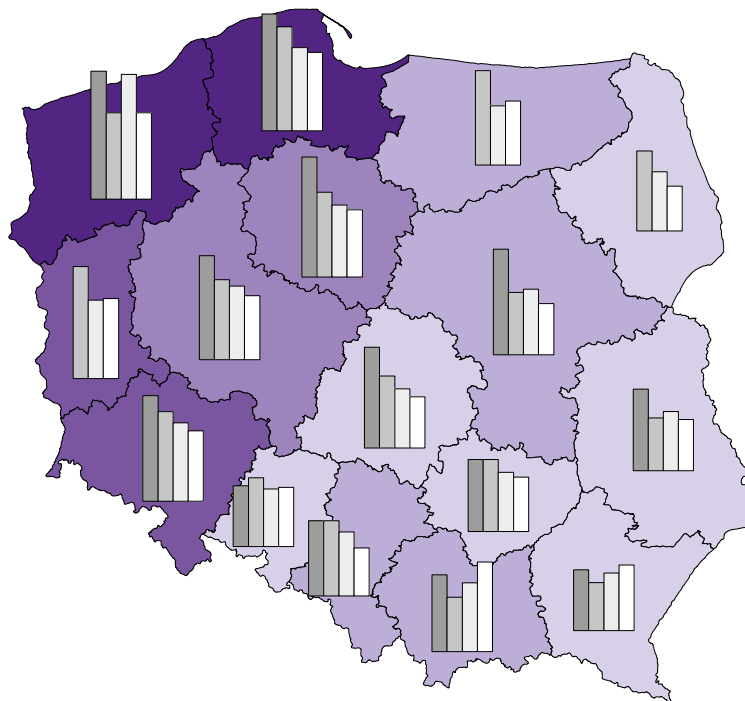
Według typów obszarów wiejskich
na 10000 ludności

By types of rural areas
per 10000 population

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

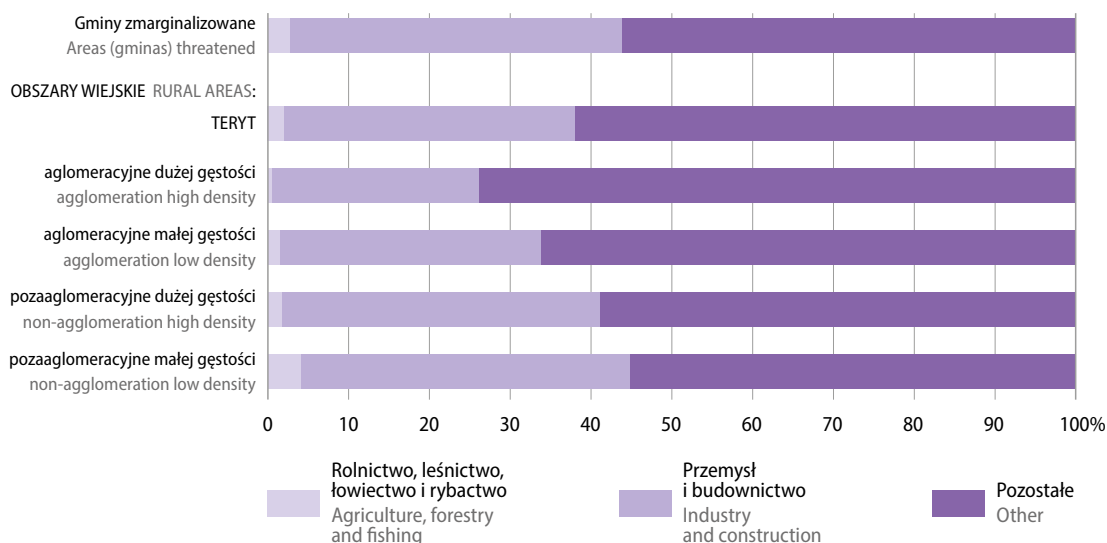

W 2022 r. na 10 tys. ludności najwięcej podmiotów wyrejestrowanych odnotowano w województwach: zachodniopomorskim (59), pomorskim (57) i lubuskim (55), a najmniej w województwie podlaskim (33). W ujęciu podregionów najwyższą wartością tego wskaźnika charakteryzowały się podregiony: warszawski zachodni województwa mazowieckiego (68), szczeciński województwa zachodniopomorskiego (66), bydgosko-toruński województwa kujawsko-pomorskiego oraz gdański województwa pomorskiego (po 64), zaś najniższą podregion łomżyński województwa podlaskiego (28).

W strukturze wyrejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej według sekcji PKD 2007 największy udział na obszarach wiejskich posiadały podmioty prowadzące działalność związaną z budownictwem – 25,1% (w miastach – 14,4%, w Polsce – 17,7%). Na kolejnych miejscach znalazły się podmioty zajmujące się z handlem i naprawą pojazdów samochodowych – 23,8% (w miastach – 24,5%, w Polsce – 24,3%), przemysłem – 10,9% (w miastach – 8,4%, w Polsce – 9,1%), transportem i gospodarką magazynową – 7,5% (w miastach – 8,1%, w Polsce – 7,9%) oraz działalnością profesjonalną, naukową i techniczną – 6,0% (w miastach – 10,6%, w Polsce – 9,2%). Udziały pozostałych sekcji PKD 2007, wśród których znalazły się podmioty zajmujące się rolnictwem i leśnictwem z udziałem wynoszącym 2,0% (w miastach – 0,4%, w Polsce – 0,9%), nie przekroczyły 5,0%.

Wykres 30. Struktura podmiotów gospodarki narodowej^a wyrejestrowanych z rejestru REGON według grup działalności w 2022 r.

Chart 30. Structure of entities of the national economy^a deleted from the REGON register by type of activity in 2022

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.
^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

Na obszarach wiejskich spośród wyrejestrowanych w 2022 r. podmiotów gospodarki narodowej w 12 województwach i w większości podregionów przeważały jednostki związane z budownictwem. Najwyższym odsetkiem takich podmiotów charakteryzowało się województwo lubuskie (33,4%) oraz podregion nowosądecki województwa małopolskiego (49,4%). W pozostałych województwach (dolnośląskim, łódzkim, mazowieckim i śląskim) oraz 28 podregionach, w strukturze podmiotów wyrejestrowanych w 2022 r., przeważały podmioty zajmujące się handlem i naprawą pojazdów samochodowych.

W ujęciu regionalnym w strukturze podmiotów wyrejestrowanych, najwięcej podmiotów zajmujących się przemysłem wyrejestrowało się w województwie pomorskim (13,2% podmiotów wyrejestrowanych w regionie) oraz w podregionach: częstochowski województwa śląskiego (16,7%), kaliskim województwa wielkopolskiego (15,6%) i oświęcimskim województwa małopolskiego (15,4%). Wyrejestrowane podmioty

związane z transportem i gospodarką magazynową największy odsetek stanowiły w województwach podlaskim (9,3%) i podkarpackim (9,1%) oraz w podregionie nowotarskim województwa małopolskiego (13,6%). Na tle kraju wysokim udziałem wyrejestrowanych podmiotów zajmujących się działalnością profesjonalną, naukową i techniczną wyróżniało się województwo mazowieckie (8,3%) i jego podregion warszawski zachodni (12,6%), a w przypadku podmiotów zajmujących się zakwaterowaniem i gastronomią województwo zachodniopomorskie (9,1%) z podregionem koszalińskim (18,1%). Wyrejestrowane podmioty prowadzące działalność rolniczą, leśną, łowiecką lub rybacką najwyższy odsetek stanowiły w województwach zachodniopomorskim (4,3%) i lubuskim (4,1%), a wśród podregionów w suwalskim województwa podlaskiego (6,7) i szczecinecko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego (5,7%).

W 2022 r. na obszarach wiejskich w rejestrze REGON zarejestrowano o 78,6% więcej podmiotów niż wyrejestrowano (w miastach o 72,6%, w Polsce o 74,4%). We wszystkich województwach i podregionach liczba nowo zarejestrowanych podmiotów przewyższała liczbę podmiotów wyrejestrowanych.

Spośród **obszarów wiejskich DOW**, w 2022 r. przeciętna liczba podmiotów wyrejestrowanych z rejestru REGON na 10 tys. ludności kształtowała się od 40 dla obszarów pozaaglomeracyjnych małej gęstości do 58 dla obszarów aglomeracyjnych dużej gęstości. Wskaźnik ten dla obszarów aglomeracyjnych i pozaaglomeracyjnych dużej gęstości najwyższe wartości przyjął w województwie zachodniopomorskim (80 i 78), dla obszarów aglomeracyjnych małej gęstości – w województwie lubuskim (70), a dla obszarów pozaaglomeracyjnych małej gęstości – w województwie małopolskim (56). Najniższe jego wartości odnotowano na obszarach aglomeracyjnych i pozaaglomeracyjnych dużej gęstości oraz aglomeracyjnych małej gęstości – w województwie podkarpackim (38, 36 i 30), a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości – w województwie podlaskim (28).

W 2022 r. w układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 187 podmiotów. Najwyższe wartości zaobserwowano w gminach Mielno (zachodniopomorskie) – 190, Czorsztyn (małopolskie) – 165, Dziwnów (zachodniopomorskie) – 159, Rewal (zachodniopomorskie) – 143, Ustronie Morskie (zachodniopomorskie) – 140, Łąck (mazowieckie) – 136, Zaniemyśl (mazowieckie) – 134, Stegna (pomorskie) – 126, Lutowiska (podkarpackie) – 115, Ośno Lubuskie (lubuskie) – 108 i Lesznów (mazowieckie) – 105. Najniższe wartości wskaźnik ten przyjął w gminie Biezuń (mazowieckie) – 3. W czterech gminach: Brok (mazowieckie), Krynki i Sidra (podlaskie) oraz Nowe Warpno (zachodniopomorskie) z rejestru REGON nie został wyrejestrowany żaden podmiot.

W **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** w 2022 r. z rejestru REGON wyrejestrowało się 17,6 tys. podmiotów gospodarki narodowej, co stanowiło 8,0% ogółu tych podmiotów w kraju. Na 10 tys. ludności przypadło 41 wyrejestrowanych podmiotów. Wartość wskaźnika była tu najniższa z prawie wszystkich agregatów przestrzennych – niższą odnotowano jedynie na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości. Najwyższy poziom wskaźnika zanotowano w województwach: zachodniopomorskim – 57, lubuskim – 51 i pomorskim – 50, a najniższy w województwie podlaskim – 28. W układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 160 podmiotów – od 5 w gminie Wietrzychowice (małopolskie) do 165 w gminie Czorsztyn (małopolskie). Wartość powyżej 100 wskaźnik ten przyjął także w gminach Lutowiska (małopolskie) i Mikołajki (warmińsko-mazurskie). W gminie Sidra w 2022 r. z rejestru REGON nie wyrejestrowano żadnego podmiotu.

5.13. Budynki i mieszkania oddane do użytkowania

5.13. Buildings and dwellings completed

Dane o BUDYNKACH ODDANYCH DO UŻYTKOWANIA (przez wszystkich inwestorów) dotyczą:

- 1) budynków – tylko nowych, oddanych do użytkowania w całości lub jako część pierwsza,
- 2) kubatury – zarówno budynków nowych, jak i budynków rozbudowanych (tylko w części powstałej w wyniku rozbudowy).

BUDYNEK MIESZKALNY oddany do użytkowania to taki, którego co najmniej połowa całkowitej powierzchni użytkowej jest wykorzystywana do celów mieszkalnych i którego zakończenie budowy zgłoszone zostało przez inwestora organowi nadzoru budowlanego i organ ten nie zgłosił sprzeciwu (w drodze decyzji), lub na którego użytkowanie inwestor uzyskał pozwolenie – w drodze decyzji – od organu nadzoru budowlanego.

BUDYNEK NIEMIESZKALNY jest to obiekt budowlany, którego co najmniej połowa całkowitej powierzchni użytkowej wykorzystywana jest na cele niemieszkalne i którego zakończenie budowy zgłoszone zostało przez inwestora organowi nadzoru budowlanego i organ ten nie zgłosił sprzeciwu (w drodze decyzji), lub na którego użytkowanie inwestor uzyskał pozwolenie – w drodze decyzji – od organu nadzoru budowlanego.

Informacje o **MIESZKANIACH ODDANYCH DO UŻYTKOWANIA** dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych (w części stanowiącej rozbudowę) oraz uzyskanych w wyniku przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.

W 2022 r. na **obszarach wiejskich** do użytkowania oddano 92,4 tys. **nowo powstałych budynków** (w miastach – 43,0 tys.), tj. o 42,3% więcej niż w 2015 r. (w miastach więcej o 27,9%, w Polsce o 37,4%). W tej liczbie, nowo powstałe **budynki mieszkalne** stanowiły 83,8% (77,5 tys., w miastach – 82,1%, tj. 35,3 tys., w Polsce – 83,3%). W porównaniu z 2015 r. liczba budynków mieszkalnych wzrosła o 53,9% (w miastach o 44,6%, w Polsce o 50,8%).

Budynki mieszkalne oddane do użytkowania na wsi stanowiły 68,7% nowo powstałych budynków mieszkalnych w kraju, a **niemieszkalne** – 66,0%. Dodatkowo na obszarach wiejskich w 2022 r. do użytkowania oddano 1381 budynków nieprzystosowanych do stałego zamieszkania i 14 budynków zbiorowego zamieszkania (w miastach odpowiednio 52 i 29).

Wśród budynków mieszkalnych nowo powstałych na obszarach wiejskich 99,6% to **budynki jednorodzinne**, a pozostałe 0,4% – **wielorodzinne**. W miastach w tym czasie powstało 92,5% budynków jednorodzinnych i 7,5% budynków wielorodzinnych (w Polsce – 97,4% wobec 2,6%).

Z liczby 109,8 tys. budynków jednorodzinnych oddanych do użytkowania w 2022 r. w Polsce, zdecydowana większość (70,2%) zlokalizowana była na obszarach wiejskich. Z kolei tylko co dziesiąty z 2,9 tys. budynków wielorodzinnych oddanych do użytkowania w kraju w omawianym roku, położony był na terenach wiejskich. Przełożyło się to na wartość wskaźników w przeliczeniu na ludność i zawarte małżeństwa. W przeliczeniu **na 1000 ludności** obszarów wiejskich przypadało 5,1 budynków jednorodzinnych i 0,02 budynków wielorodzinnych – w miastach odpowiednio 1,5 i 0,1 (w Polsce – 2,9 i 0,1). W porównaniu z 2015 r. wartość tego wskaźnika wzrosła w przypadku budynków jednorodzinnych o 1,8 (w miastach o 0,5, w Polsce o 1,0), a w przypadku budynków wielorodzinnych o wartość mniejszą niż 0,01 (zarówno na wsi, jak i w miastach). Z kolei **na 1000 małżeństw** zawartych w 2022 r. przypadało 1266 budynków jednorodzinnych na wsi wobec 344 w miastach (w Polsce – 705) i 5 budynków wielomieszkaniowych wobec 28 w miastach (w Polsce – 19). W relacji do 2015 r. wartość wskaźników wzrosła na wsi o 620 w przypadku budynków jednorodzinnych (w miastach o 141, w Polsce o 320), a w przypadku wielorodzinnych o 2 (w miastach o 12, w Polsce o 8).

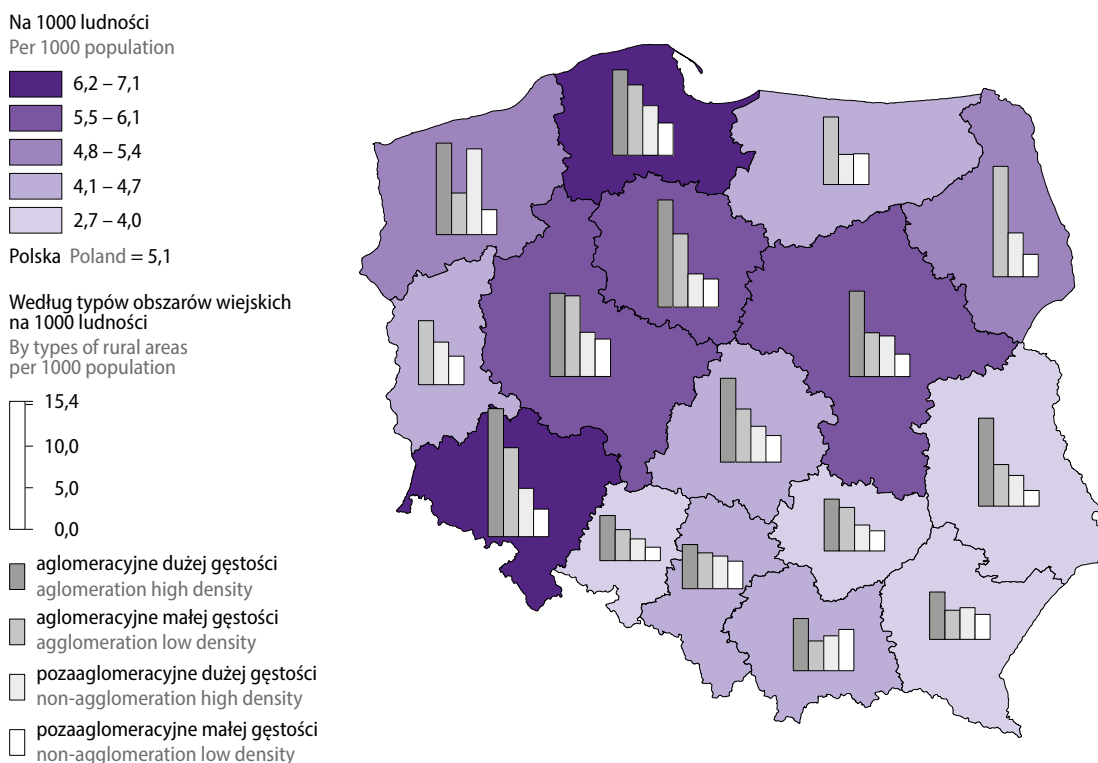
Przeciętna powierzchnia budynku jednorodzinnego oddanego do użytkowania na obszarach wiejskich w 2022 r. wynosiła 132,6 m² i była o 3,1 m² większa niż w miastach (w Polsce – 131,6 m²). Mniejsza z kolei była przeciętna powierzchnia mieszkania oddanego do użytkowania w budynkach wielorodzinnych – 50,0 m² na wsi w porównaniu z 52,1 m² w miastach (w Polsce – 52,0 m²). Mniejsza była również powierzchnia jednej izby zarówno w budynkach jednorodzinnych jak i wielorodzinnych. **Na 1000 ludności** obszarów wiejskich **przypadało** ponad trzykrotnie więcej **izb** (28,2) w budynkach jednorodzinnych niż w miastach (8,4, w Polsce – 16,4), ale mniej w budynkach wielomieszkaniowych (1,2 na wsi, 12,3 w miastach, 7,8 w Polsce).

W układzie województw na 1000 ludności najwięcej budynków mieszkalnych oddano do użytkowania na obszarach wiejskich województw: dolnośląskiego (7,1), pomorskiego (6,7), wielkopolskiego (6,1) i mazowieckiego (6,0), a najmniej w województwie opolskim (2,7). W ujęciu podregionów najwyższą

wartością tego wskaźnika wyróżniły się podregiony: warszawski zachodni województwa mazowieckiego (10,8), bydgosko-toruński województwa kujawsko-pomorskiego (10,7) oraz wrocławski województwa dolnośląskiego (10,2). Można więc zauważyć, że rozkład wskaźnika jest ściśle związany z sytuacją demograficzną regionów – największe wartości przyjął on w województwach o najkorzystniejszych wskaźnikach demograficznych i analogicznie, najniższe wartości odnotował w województwach o najmniej korzystnych wskaźnikach demograficznych.

Należy również zaznaczyć, że we wszystkich województwach i podregionach w strukturze budynków mieszkalnych oddanych do użytkowania przeważały budynki jednorodzinne. Z kolei z 302 budynków mieszkalnych wielorodzinnych oddanych do użytkowania w 2022 r. – 133 (44,0%) znajdowało się na terenach województw wielkopolskiego i pomorskiego. Na obszarach wiejskich województwa opolskiego nie został oddany do użytkowania żaden taki budynek. Sytuacja taka miała miejsce również w 24 podregionach.

Mapa 25. Budynki mieszkalne oddane do użytkowania na obszarach wiejskich w 2022 r.
Map 25. Residential buildings completed in rural areas in 2022

Na **obszarach wiejskich DOW**, w 2022 r. liczba budynków mieszkalnych oddanych do użytkowania na 1000 ludności wynosiła od 3,1 na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości do 8,7 na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości. Na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości wartość tego wskaźnika kształtowała się od 5,3 w województwie śląskim do 15,4 w województwie dolnośląskim. Na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości wynosiła od 3,5 w województwie podkarpackim do 13,3 w województwie podlaskim. Jego rozpiętość na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości wahała się od 2,6 w województwie opolskim do 10,3 w województwie zachodniopomorskim. Z kolei na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości kształtowała się od 1,6 w województwie opolskim do 5,0 w województwie małopolskim.

W 2022 r. w układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 28,9. Najwyższe wartości w 2022 r. zaobserwowano w gminach: Mielno (zachodniopomorskie) – 29,0, Wasilków (podlaskie) – 26,4, Choroszcz (podlaskie) – 25,2, Czernica (dolnośląskie) – 24,7, Władysławowo (pomorskie) – 24,1, Giżycko (warmińsko-mazurskie) – 21,7 i Lesznowola (mazowieckie) – 20,2. Najniższe

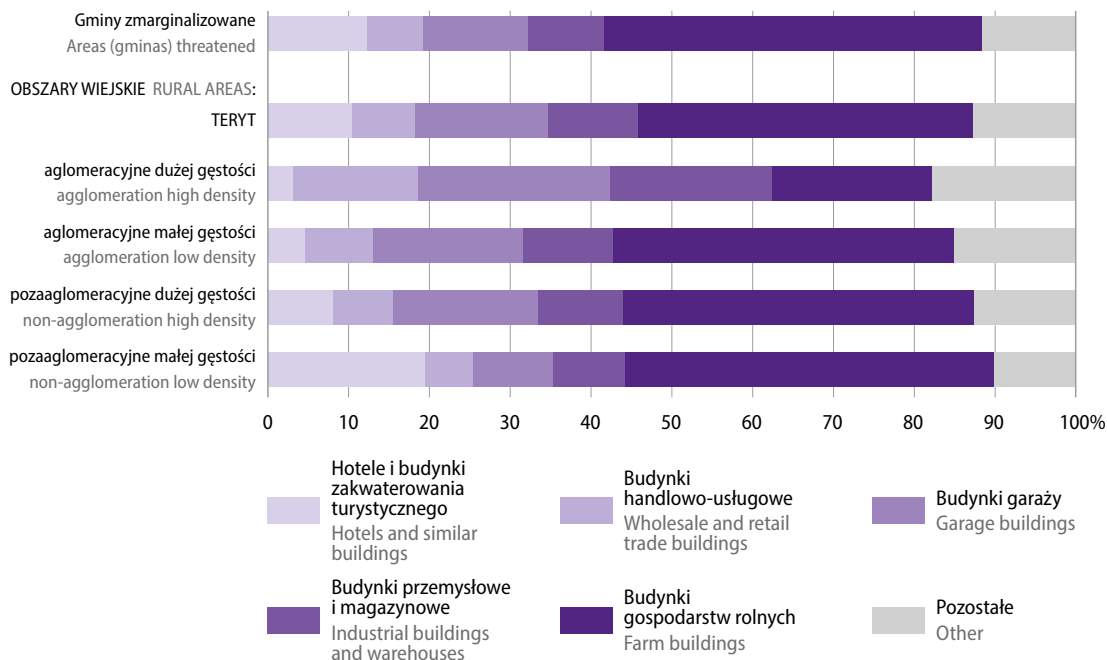
wartości wskaźnik przyjął w gminie Wołczyn (opolskie) – 0,1. W 18 gminach nie oddano do użytkowania żadnego budynku mieszkalnego.

W **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** w 2022 r. do użytkowania oddano 10,3 tys. budynków mieszkalnych, co stanowiło 9,1% ogółu budynków mieszkalnych oddanych do użytkowania w kraju. Na 1000 ludności przypadało 2,4 budynków. Wartość wskaźnika była tu najniższa spośród agregatów przestrzennych. Najwyższy poziom wskaźnika zanotowano w województwach małopolskim – 3,9 i śląskim – 3,1, a najniższy w województwach: opolskim – 1,3, dolnośląskim i zachodniopomorskim – po 1,7. W układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 7,5 – od 0,1 w gminie Płoty (zachodniopomorskie) do 7,6 w gminach Bielsk Podlaski (podlaskie) i Brzozie (kujawsko-pomorskie). Wysoką wartość wskaźnik ten przyjął także w gminach: Czorsztyn i Dobra (małopolskie) oraz Smółdzino (pomorskie). W ośmiu gminach w 2022 r. nie oddano do użytkowania żadnego budynku mieszkalnego – dwóch gminach województwa lubelskiego (Dołhobyczów i Trzeszczany), dwóch gminach województwa warmińsko-mazurskiego (Banie Mazurskie i Lełkowo), dwóch gminach województwa wielkopolskiego (Chodów i Przedecz), jednej gminie województwa podkarpackiego (Stubno) i jednej gminie województwa podlaskiego (Wizajny).

Przeciętna kubatura nowego **budynku niemieszkalnego** oddanego do użytkowania w 2022 r. na obszarach wiejskich wynosiła 3742,4 m³ i była dwukrotnie mniejsza niż w miastach (w Polsce – 5089,2 m³). Tym samym mniejsza była również **przeciętna powierzchnia użytkowa budynku** i wynosiła 487,8 m² wobec 925,7 m² w miastach (w Polsce – 636,6 m²).

W **strukturze budynków niemieszkalnych** na obszarach wiejskich największy odsetek stanowiły budynki gospodarstw rolnych – 41,5% (w miastach – 1,5%, w Polsce – 27,9%), następnie budynki garaży – 16,4% (w miastach – 34,3%, w Polsce – 22,5%), budynki przemysłowe i magazynowe – 11,1% (w miastach – 22,0%, w Polsce – 14,8%), hotele i budynki zakwaterowania turystycznego – 10,4% (w miastach – 5,2%, w Polsce – 8,6%) oraz budynki handlowo-usługowe – 7,9% (w miastach – 19,0%, w Polsce – 11,7%). Udział pozostałych rodzajów budynków nie przekroczył 1,0%.

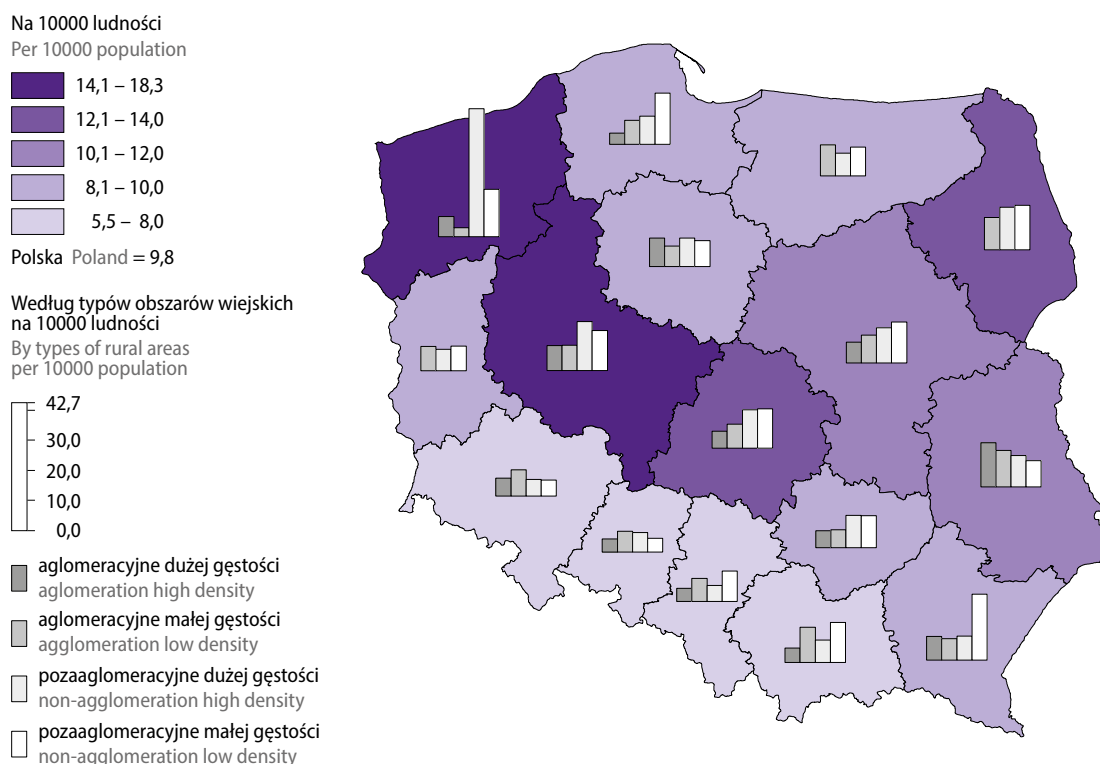
Wykres 31. Struktura budynków niemieszkalnych oddanych do użytkowania według rodzajów w 2022 r.
Chart 31. Structure of non-residential buildings completed by type in 2022

W większości województw i podregionów wśród budynków niemieszkalnych oddanych do użytkowania na obszarach wiejskich w 2022 r. największy odsetek stanowiły budynki gospodarstw rolnych. Na tym tle, odsetkiem powyżej 65%, wyróżniało się województwa podlaskie z podregionami łomżyńskim i suwalskim oraz podregion ciechanowski województwa mazowieckiego. Przeważającym udziałem nowo oddanych budynków garaży w omawianej strukturze budynków niemieszkalnych wyróżniły się podregiony bytomski województwa śląskiego i tarnowski województwa małopolskiego. W podregionach: poznańskim województwa wielkopolskiego, tuskim województwa śląskiego i wrocławskim województwa dolnośląskiego, w strukturze nowych budynków niemieszkalnych dominowały budynki przemysłowe i magazynowe.

W strukturze nowo powstałych budynków niemieszkalnych oddanych do użytkowania w 2022 r. na obszarach wiejskich w województwach zachodniopomorskim i pomorskim przeważały hotele i inne obiekty zakwaterowania turystycznego stanowiące odpowiednio 63,2% i 40,8%. W układzie podregionów najwyższy udział tego rodzaju budynków odnotowano w podregionach: koszalińskim (81,3%) i szczecińskim (46,0%) województwa zachodniopomorskiego, słupskim (52,8%), gdańskim (50,3%) i chojnickim (42,5%) województwa pomorskiego oraz krośnieńskim województwa podkarpackiego (44,1%). Najwyższym odsetkiem nowych hoteli i budynków zakwaterowania wyróżniały się więc obszary wiejskie, w których występuje największa baza noclegowa w kraju.

Mapa 26. Budynki niemieszkalne oddane do użytkowania na obszarach wiejskich w 2022 r.
Map 26. Non-residential buildings completed in rural areas in 2022

Liczba budynków niemieszkalnych oddanych do użytkowania w 2022 r. na **obszarach wiejskich DOW** na 10 tys. ludności wynosiła od 6,3 dla obszarów aglomeracyjnych dużej gęstości do 11,9 dla obszarów pozaaglomeracyjnych małej gęstości. Na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości wartość wskaźnika kształtowała się od 3,7 w województwie pomorskim do 14,8 w województwie lubelskim. Na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości wynosiła od 3,0 w województwie zachodniopomorskim do 12,2 w województwie lubelskim. Jego rozpiętość na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości wahała się od 5,3 w województwie śląskim do 42,7 w województwie zachodniopomorskim. Z kolei na obszarach

pozaaglomeracyjnych małej gęstości liczba budynków niemieszkalnych na 10 tys. ludności kształtowała się od 4,6 w województwie opolskim do 22,0 w województwie podkarpackim.

W 2022 r. w układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 638,3. Najwyższe wartości w 2022 r. zaobserwowano w gminie Mielno (zachodniopomorskie) – 639,0, a najniższe w gminie Czernichów (małopolskie) – 0,7. W 153 gminach nie oddano do użytkowania żadnego budynku niemieszkalnego, a najwięcej tych gmin było zlokalizowanych w województwach – zachodniopomorskim (21), lubelskim (12), lubuskim i śląskim (po 10).

W 2022 r. w **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** do użytkowania oddano 4,2 tys. budynków niemieszkalnych, co stanowiło 18,6% ogółu budynków niemieszkalnych oddanych do użytkowania w kraju. Na 10 tys. ludności przypadało 9,7 budynków. Wartość wskaźnika była tu najniższa z prawie wszystkich agregatów przestrzennych – niższą odnotowano jedynie na obszarach wiejskich ogółem i na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości. Najwyższy poziom wskaźnika zanotowano w województwach: zachodniopomorskim – 13,8, mazowieckim – 13,1, łódzkim – 11,8, podlaskim – 11,6 i wielkopolskim – 10,5, najniższy w województwach dolnośląskim i śląskim – po 4,2. W układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 223,6 – od 0,7 w gminach Gniew (pomorskie) i Połczyn-Zdrój (zachodniopomorskie) do 224,3 w gminie Postomino (zachodniopomorskie). Wysoką wartość wskaźnik ten przyjął także w gminie Darłowo (zachodniopomorskie) – 172,5. W 66 gminach w 2022 r. nie oddano do użytkowania żadnego budynku niemieszkalnego, a najwięcej tych gmin było zlokalizowanych w województwach – zachodniopomorskim (11) i lubelskim (10).

W 2022 r. na **terenach wiejskich** przybyło 90,4 tys. **mieszkań** i było to o 33,8 tys. więcej niż w 2015 r. (w miastach – 148,1 tys. mieszkań, więcej o 57,0 tys.). Zdecydowaną większość stanowiły mieszkania oddane do użytkowania w nowych budynkach mieszkalnych (98,3%, w miastach – 98,6%, w Polsce – 98,5%). Udział mieszkań powstałych w wyniku rozbudowy istniejących budynków wyniósł 1,0% (w miastach – 0,6%, w Polsce – 0,8%), a powstałych z przebudowy lub adaptacji pomieszczeń niemieszkalnych – 0,6% niezależnie od lokalizacji.

Tablica 7. Mieszkania oddane do użytkowania w 2022 r.
Table 7. Dwellings completed in 2022

Wyszczególnienie Specification	Mieszkania Dwellings			Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m ² Average of useful floor area of dwelling in m ²
	ogółem total	na 1000 per 1000		
		ludności population	zawartych małżeństw marriages contracted	
TERYT				
Polska Poland	238490	6,3	1531	92,3
Obszary wiejskie Rural areas	90431	5,9	1484	125,6
Miasta Urban areas	148059	6,6	1561	72,0
Gminy zagrożone trwałą marginalizacją Areas (gminas) threatened by permanent marginalisation				
Gminy zmarginalizowane Marginalisation areas (gminas)	11383	2,6	652	130,1

Tablica 7. Mieszkania oddane do użytkowania w 2022 r. (dok.)
Table 7. Dwellings completed in 2022 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Mieszkania Dwellings			Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m ² Average of useful floor area of dwelling in m ²
	ogółem total	na 1000 per 1000		
		ludności population	zawartych małżeństw marriages contracted	
Delimitacja obszarów wiejskich Delimitation of rural areas				
Aglomeracyjne dużej gęstości Agglomeration high density	27717	11,5	3070	119,7
Aglomeracyjne małej gęstości Agglomeration low density	14273	7,5	1918	122,0
Pozaaglomeracyjne dużej gęstości Non-agglomeration high density	36141	4,9	1195	131,2
Pozaaglomeracyjne małej gęstości Non-agglomeration low density	12300	3,5	863	126,2

Mieszkania oddane do użytkowania na obszarach wiejskich posiadały razem 454,7 tys. izb o łącznej powierzchni użytkowej 11,4 mln m² (w miastach 472,8 tys. izb o powierzchni użytkowej 10,7 mln m²). Było to o 153,4 tys. izb i 3,8 mln m² powierzchni więcej niż w 2015 r. (w miastach więcej o 163,3 tys. izb i o 3,5 mln m² więcej powierzchni użytkowej). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania w 2022 r. wynosiła 125,6 m² i była mniejsza o 8,5 m² niż w 2015 r. (w miastach – 72,0 m², tj. mniejsza o 6,4 m², w Polsce – 92,3 m², mniejsza o 7,5 m²).

Na 1000 ludności wsi przypadało 5,9 nowych mieszkań i było to o 2,2 mieszkań więcej w porównaniu z 2015 r. (w miastach – 6,6 mieszkań, więcej o 2,7 mieszkań, w Polsce – 6,3, więcej o 2,5). Z kolei na 1000 zawartych małżeństw w 2022 r. przypadały 1484 nowe mieszkania, czyli o 754 więcej niż 7 lat wcześniej (w miastach – 1561 mieszkań, więcej o 743, w Polsce – 1531, więcej o 749).

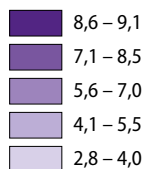
Najwięcej mieszkań na 1000 ludności oddano do użytkowania na terenach wiejskich województw: pomorskiego (9,1), dolnośląskiego (8,2), wielkopolskiego (8,1) i mazowieckiego (7,0), a najmniej w województwie opolskim (2,8). W układzie podregionów najwyższą wartością omawianego wskaźnika charakteryzowały się podregiony: warszawski zachodni województwa mazowieckiego (14,5), poznański województwa wielkopolskiego (14,4), gdański województwa pomorskiego (12,6), wrocławski województwa dolnośląskiego (12,4) oraz bydgosko-toruński województwa kujawsko-pomorskiego (12,2). Rozkład terytorialny wskaźnika liczby mieszkań przypadających na 1000 zawartych małżeństw był zbliżony do rozkładu wskaźnika liczby mieszkań na 1000 ludności.

Liczba mieszkań oddanych do użytkowania w 2022 r. na **obszarach wiejskich DOW** na 1000 ludności wynosiła od 3,5 na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości do 11,5 na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości. Na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości wartość tego wskaźnika kształtowała się od 5,8 w województwie śląskim do 21,1 w województwie dolnośląskim. Na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości wynosiła od 3,7 w województwie małopolskim do 16,0 w województwie podlaskim. Jego rozpiętość na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości wahała się od 2,7 w województwie opolskim do 13,8 w województwie zachodniopomorskim. Z kolei na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości kształtowała się od 1,6 w województwie opolskim do 5,7 w województwie małopolskim.

W 2022 r. w układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 162,3. Najwyższą wartość w 2022 r. zaobserwowano w gminie Dziwnów (zachodniopomorskie) – 162,4, a najniższą w gminie Wołczyn (opolskie) – 0,1. W 16 gminach nie oddano do użytkowania żadnego mieszkania.

Mapa 27. Mieszkania oddane do użytkowania na obszarach wiejskich w 2022 r.
Map 27. Dwellings completed in rural areas in 2022

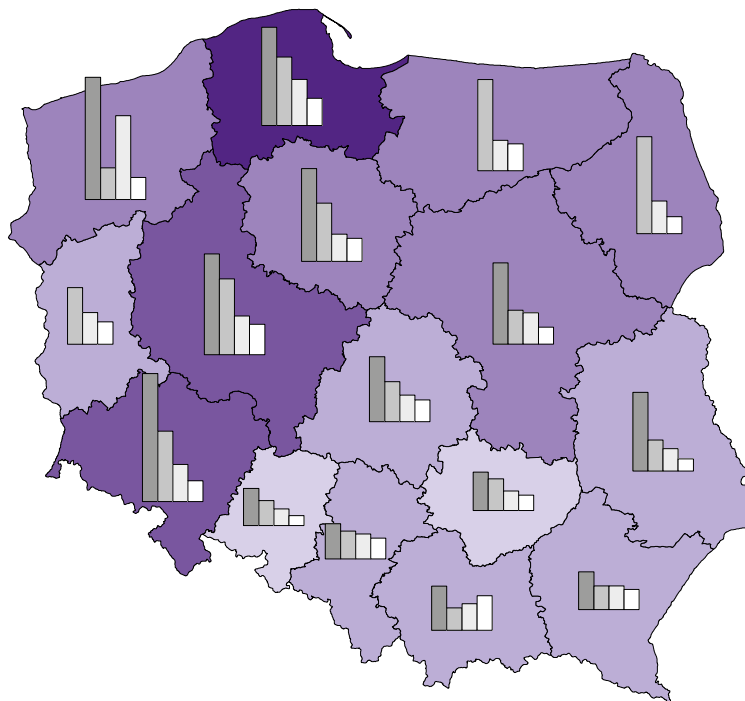
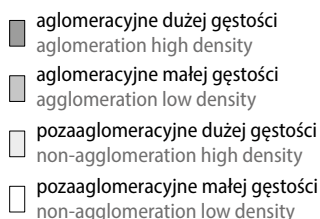
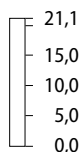
Na 1000 ludności
Per 1000 population

Polska Poland = 5,9

Według typów obszarów wiejskich
na 1000 ludności

By types of rural areas
per 1000 population

W 2022 r. w **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** do użytkowania oddano 11,4 tys. mieszkań, co stanowiło 4,8% ogółu mieszkań oddanych do użytkowania w kraju. Na 1000 ludności przypadało 2,6 mieszkań. Wartość wskaźnika była tu najniższa z wszystkich agregatów przestrzennych. Najwyższy poziom wskaźnika zanotowano w województwie małopolskim – 4,0, a najniższą w województwach opolskim – 1,4 i dolnośląskim – 1,8. W układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 13,8 – od 0,1 w gminie Płoty (zachodniopomorskie) do 13,9 w gminie Działdowo (warmińsko-mazurskie). Wysoką wartość wskaźnik ten przyjął także w gminach Baligród (podkarpackie) i Darłowo (zachodniopomorskie) – po 12,4 oraz Mikołajki (warmińsko-mazurskie) – 10,2. W sześciu gminach w 2022 r. nie oddano do użytkowania żadnego mieszkania.

5.14. Sieć rozdzielcza

5.14. Distribution network

Łączna długość **sieci wodociągowej rozdzielczej na obszarach wiejskich** w 2022 r. wynosiła 255,6 tys. km i w porównaniu z 2015 r. była dłuższa o 24,6 tys. km (tj. o 10,7%; w miastach o 22,8%, w Polsce o 13,4%). Sieć wodociągowa przebiegająca przez tereny wiejskie stanowiła 75,7% ogólnej długości sieci wodociągowej w kraju, a jej średnia gęstość wynosiła 88,1 km/100 km² (w miastach – 365,1 km/100 km², w Polsce – 108,0 km/100 km²) i w ujęciu terytorialnym kształtowała się w granicach od 40,3 km/100 km² w województwie zachodniopomorskim do 131,5 km/100 km² w województwie śląskim. Wśród podregionów największą

gęstością sieci wodociągowej w 2022 r. charakteryzowały się podregiony: tyski województwa śląskiego (217,7 km/100 km²), warszawski zachodni województwa mazowieckiego (199,8) i krakowski województwa małopolskiego (190,2), najmniejszą – szczecinecko-pyrzycki województwa zachodniopomorskiego (33,5), krośnieński województwa podkarpackiego (35,4), nowotarski województwa małopolskiego (35,5), gorzowski województwa wielkopolskiego (35,7) oraz szczeciński województwa zachodniopomorskiego (38,7).

Tablica 8. Sieć rozdzielcza
Stan w dniu 31 grudnia
Table 8. Distribution network
As of 31 December

Wyszczególnienie Specification	Sieć wodociągowa w km Water supply network in km		Sieć kanalizacyjna ^a Sewage network ^a		Sieć gazowa Gas supply network	
	ogółem total	na 100 km ² per 100 km ²	ogółem total	na 100 km ² per 100 km ²	ogółem total	na 100 km ² per 100 km ²
TERYT						
Polska Poland	337724,1	108,0	177613,7	56,8	159148,1	50,9
Obszary wiejskie Rural areas	255596,9	88,1	106769,4	36,8	89894,6	307,9
Miasta Urban areas	82127,2	365,1	70844,3	315,0	69253,5	31,0
Gminy zagrożone trwałą marginalizacją Areas (gminas) threatened by permanent marginalisation						
Gminy zmarginalizowane Marginalisation areas (gminas)	82186,1	72,2	27919,2	24,5	16554,0	14,5
Delimitacja obszarów wiejskich Delimitation of rural areas						
Aglomeracyjne dużej gęstości Agglomeration high density	24088,1	213,4	17052,2	151,1	21569,2	191,1
Aglomeracyjne małej gęstości Agglomeration low density	32810,1	104,7	11511,1	36,7	11300,6	36,1
Pozaaglomeracyjne dużej gęstości Non-agglomeration high density	113843,1	107,0	53509,7	50,3	47745,8	44,9
Pozaaglomeracyjne małej gęstości Non-agglomeration low density	84855,6	60,1	24696,4	17,5	9280,1	6,6

a Oraz kolektory.
a And collectors.

Gęstość sieci wodociągowej na **obszarach wiejskich DOW** w 2022 r. kształtowała się od 60,1 km/100 km² na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości do 213,4 km/100 km² na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości. W układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 555,6 km. Największe zagęszczenie sieci wodociągowej odnotowano w gminie Andrespol (łódzkie) – 555,9 km/100 km². Duże zagęszczenie tej sieci, powyżej 400 km/100 km², wystąpiło także w trzech gminach województwa małopolskiego (Świątniki Górne, Wieliczka i Zielonki), trzech gminach województwa śląskiego (Kozy, Michałowice i Świerklany) oraz jednej gminie województwa mazowieckiego (Michałowice).

Długość sieci wodociągowej rozdzielczej w 2022 r. w **gminach zmarginalizowanych** wynosiła 82,2 tys. km. Przez tereny te przebiegało 24,3% ogólnej długości sieci wodociągowej w kraju, a jej zagęszczenie wynosiło 72,2 km na 100 km². Wartość wskaźnika była tu najniższa z prawie wszystkich agregatów przestrzennych – niższą odnotowano jedynie na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości. Sieć wodociągową o największej gęstości odnotowano w województwach: kujawsko-pomorskim (139,0 km/100 km²), świętokrzyskim (120,4) i łódzkim (118,0). Najmniejsze zagęszczenie sieci wystąpiło w województwie zachodniopomorskim (38,8). W układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą jego wartością wyniosła 1367,2 km – od 0,3 km/100 km² w gminie Ochotnica Dolna (małopolskie) do 1367,5 km/100 km² w gminie Górowo Iławeckie (warmińsko-mazurskie). Wysokie wartości wskaźnik ten przyjął także w gminach: Hajnówka (podlaskie) – 426,5 km/100 km², Darłowo (zachodniopomorskie) – 419,6, Rypin (kujawsko-pomorskie) – 397,8, Zawidów (dolnośląskie) – 365,7 i Świeradów-Zdrój (dolnośląskie) – 305,0. Sieć wodociągowa nie przebiegała przez tereny czterech gmin zmarginalizowanych – trzech gmin województwa podkarpackiego (Brzyska, Tyrawa Wołoska i Niebylec) oraz jednej gminy województwa śląskiego (Ujsoły).

Długość **sieci kanalizacyjnej** rozdzielczej w 2022 r. na **obszarach wiejskich** wynosiła 106,8 tys. km i w porównaniu z 2015 r. była o 21,8% dłuższa (w miastach o 14,2%, w Polsce o 18,7%). Przez tereny wiejskie w 2022 r. przebiegało 60,1% ogólnej długości sieci kanalizacyjnej w kraju, a jej zagęszczenie wynosiło 36,8 km na 100 km² (w miastach – 315,0, w Polsce – 56,8).

W układzie przestrzennym największym zagęszczeniem sieci kanalizacyjnej charakteryzowały się obszary wiejskie województw południowej Polski: małopolskiego (92,9 km/100 km²), podkarpackiego (90,6) i śląskiego (80,1), a najmniejszym województwo podlaskie (9,8). Z kolei w przypadku podregionów, największą gęstość sieci kanalizacyjnej zanotowano w podregionach: tyskim (165,2 km/100 km²) i bielskim (147,9) województwa śląskiego oraz rzeszowskim województwa podkarpackiego (135,4), najmniejszą natomiast w podregionach łomżyńskim (6,6) i suwalskim (9,9) województwa podlaskiego.

Śród **obszarów wiejskich DOW**, w 2022 r. gęstość sieci kanalizacyjnej kształtowała się od 17,5 km/100 km² na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości do 151,1 km/100 km² na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości. W układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 665,5 km. Największe zagęszczenie sieci wodociągowej odnotowano w gminie Buczkowice (śląskie) – 665,6 km/100 km². Duże zagęszczenie tej sieci, powyżej 500 km/100 km², wystąpiło także w dwóch gminach województwa śląskiego (Łodygowice i Świerklany) oraz po jednej gminie województwa małopolskiego (Zielonki) i województwa mazowieckiego (Lesznówola). Sieć kanalizacyjna nie przebiegała przez tereny 186 gmin, a najwięcej tych gmin było zlokalizowanych w województwach – mazowieckim (51), lubelskim (29), podlaskim (23) i łódzkim (20).

Długość sieci kanalizacyjnej rozdzielczej w 2022 r. w **gminach zmarginalizowanych** wynosiła 27,9 tys. km. Przez tereny te przebiegało 15,7% ogólnej długości sieci kanalizacyjnej w kraju, a jej zagęszczenie wynosiło 24,5 km na 100 km². Wartość wskaźnika była tu najniższa z prawie wszystkich agregatów przestrzennych – niższą odnotowano jedynie na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości. Sieć kanalizacyjną o największej gęstości odnotowano w województwach: małopolskim (75,7 km/100 km²), podkarpackim (60,0) i śląskim (59,2). Najmniejsze zagęszczenie sieci wystąpiło w województwie podlaskim (8,5). W układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 550,1 km – od 0,1 km/100 km² w gminie Klonowa (łódzkie) do 550,2 km/100 km² w gminie Rypin (kujawsko-pomorskie). Wysokie wartości wskaźnik ten przyjął także w gminach: Zawidów (dolnośląskie) – 474,5 km/100 km², Hajnówka (podlaskie) – 390,8, Górowo Iławeckie (warmińsko-mazurskie) – 370,5 i Darłowo (zachodniopomorskie) – 358,2. Sieć kanalizacyjna nie przebiegała przez tereny 75 gmin (spośród 755 gmin zmarginalizowanych), a najwięcej takich gmin było zlokalizowanych w województwach – mazowieckim (25), lubelskim (18) i podlaskim (10).

W objętym analizą okresie na obszarach wiejskich wzrosła również długość **sieci gazowej** rozdzielczej. W 2022 r. przez **tereny wiejskie** przebiegało 89,9 tys. km sieci gazowej, podczas gdy w 2015 r. było to 68,2 tys. km (o 31,8% więcej, w miastach o 22,2%, w Polsce o 27,5%). Sieć gazowa z obszarów wiejskich

w 2022 r. stanowiła 56,5% ogólnej długości sieci gazowej w kraju. Jej gęstość wynosiła 31,0 km/100 km² i była znacznie mniejsza niż w miastach, gdzie wynosiła 307,9 km/100 km² (w Polsce – 50,9 km/100 km²).

Największe zagęszczenie sieci gazowej na obszarach wiejskich, podobnie jak w przypadku sieci kanalizacyjnej, występowało w województwach południowej Polski: małopolskim (142,4 km/100 km²), podkarpackim (90,4) i śląskim (87,3), a najmniejsze w województwach podlaskim (4,3) i warmińsko-mazurskim (7,8). W przypadku podregionów, najwyższe wartości wskaźnik ten przyjął w podregionach: oświęcimskim (197,4), tarnowskim (184,6), tyskim (184,2), krakowskim (180,8), bielskim (153,9) oraz rzeszowskim (152,9) zlokalizowanych na terenach trzech wyżej wymienionych województw o największej gęstości sieci gazowej. Sieć gazowa o najmniejszej gęstości przebiegała przez podregiony: suwalski (0,4 km/100 km²) i łomżyński (2,9) województwa podlaskiego oraz ełcki województwa warmińsko-mazurskiego (2,3).

Spośród **obszarów wiejskich DOW**, w 2022 r. gęstość sieci gazowej kształtowała się od 6,6 km/100 km² na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości do 191,1 km/100 km² na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości. W układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 619,3 km. Największe zagęszczenie sieci gazowej odnotowano w gminie Zielonki (małopolskie) – 619,4 km/100 km². Duże zagęszczenie tej sieci, powyżej 500 km/100 km², wystąpiło także w dwóch gminach województwa małopolskiego (Świątniki Górne i Wieliczka) oraz w jednej gminie województwa mazowieckiego (Buczkowice). Sieć gazowa nie przebiegała przez tereny 640 gmin, a najwięcej tych gmin było zlokalizowanych w województwach – mazowieckim (94), podlaskim (76), lubelskim (73) i łódzkim (64).

Długość sieci gazowej rozdzielczej w 2022 r. w **gminach zmarginalizowanych** wynosiła 16,6 tys. km. Przez tereny te przebiegało 10,4% ogólnej długości sieci gazowej w kraju, a jej zagęszczenie wynosiło 14,5 km na 100 km². Wartość wskaźnika była tu najniższa z prawie wszystkich agregatów przestrzennych – niższą odnotowano jedynie na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości. Sieć gazową o największej gęstości odnotowano w województwach: małopolskim (96,0 km/100 km²), podkarpackim (56,8) i świętokrzyskim (23,9). Najmniejsze jej zagęszczenie wystąpiło w województwie śląskim (0,1). W układzie gminnym rozpiętość wskaźnika pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 478,8 km – od 0,1 km/100 km² w gminie Gardeja (pomorskie) do 478,9 km/100 km² w gminie Górowo Iławeckie (warmińsko-mazurskie). Wysoką wartość wskaźnik ten przyjął także w gminie Darłowo (zachodniopomorskie) – 412,2. Sieć gazowa nie przebiegała przez tereny 348 gmin (spośród 755 gmin zmarginalizowanych), a najwięcej takich gmin było zlokalizowanych w województwach – lubelskim (63), mazowieckim (60), podlaskim (54), warmińsko-mazurskim (35) i kujawsko-pomorskim (30).

Rozdział 6. Infrastruktura społeczna i turystyczna

Chapter 6. Social and tourist infrastructure

Wyposażenie infrastrukturalne obszarów wiejskich jest istotnym elementem warunkującym poziom życia mieszkańców oraz przebieg procesów gospodarczych. Budowa i modernizacja elementów infrastruktury technicznej i społecznej wpływa zarówno na poprawę warunków środowiskowych i zdrowotnych, jak i na wzrost atrakcyjności tych terenów dla zewnętrznych przedsiębiorców, tym samym przyczynia się do wzrostu liczby nowych mieszkańców.

6.1. Wychowanie przedszkolne

6.1. Pre-primary education

Placówki wychowania przedszkolnego obejmują przedszkola (łącznie ze specjalnymi), oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne; od roku szkolnego 2004/05 dzieci 6-letnie są objęte obowiązkiem odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w placówkach wychowania przedszkolnego, z wyjątkiem lat 2011/12–2015/16, w których dotyczyło to dzieci 5-letnich.

W roku szkolnym 2022/23 na **obszarach wiejskich** zlokalizowanych było 10,6 tys. **placówek wychowania przedszkolnego** (przedszkoli, oddziałów przedszkolnych, zespołów wychowania przedszkolnego i punktów przedszkolnych), tj. 47,2% placówek tego typu w kraju. Wśród nich 41,2% stanowiły **przedszkola** (w miastach było ich 79,0%, w Polsce – 61,1%). W porównaniu z rokiem szkolnym 2015/16, liczba placówek wychowania przedszkolnego zmniejszyła się o 4,2%, a przedszkoli zwiększyła się o 16,8%.

Tablica 9. Wychowanie przedszkolne^a w roku szkolnym 2022/23

Table 9. Pre-primary education^a in 2022/23 school year

Wyszczególnienie Specification	Placówki wychowania przedszkolnego Pre-primary education establishments		Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego Children attending pre-primary education establishments	
	ogółem total	w tym przedszkola of which nursery schools	ogółem total	w tym przedszkola of which nursery schools
TERYT				
Polska Poland	22505	13756	1534212	1249173
Obszary wiejskie Rural areas	10625	4376	514804	319404
Miasta Urban areas	11880	9380	1019408	929769
Gminy zagrożone trwałą marginalizacją Areas (gminas) threatened by permanent marginalisation				
Gminy zmarginalizowane Marginalisation areas (gminas)	3087	1046	137162	79236

Tablica 9. Wychowanie przedszkolne^a w 2022 r. (dok.)
 Table 9. Pre-primary education^a in 2022 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Placówki wychowania przedszkolnego Pre-primary education establishments		Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego Children attending pre-primary education establishments	
	ogółem total	w tym przedszkola of which nursery schools	ogółem total	w tym przedszkola of which nursery schools
Delimitacja obszarów wiejskich Delimitation of rural areas				
Aglomeracyjne dużej gęstości Agglomeration high density	1621	1013	111271	8566
Aglomeracyjne małej gęstości Agglomeration low density	1291	500	64120	38255
Pozaaglomeracyjne dużej gęstości Non-agglomeration high density	5337	2224	251082	156115
Pozaaglomeracyjne małej gęstości Non-agglomeration low density	2376	639	88331	39498

a Przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne.
 U w a g a. Bez wychowania przedszkolnego w zakładach opieki zdrowotnej.
 Ź r ó d ł o: dane Ministerstwa Edukacji i Nauki.

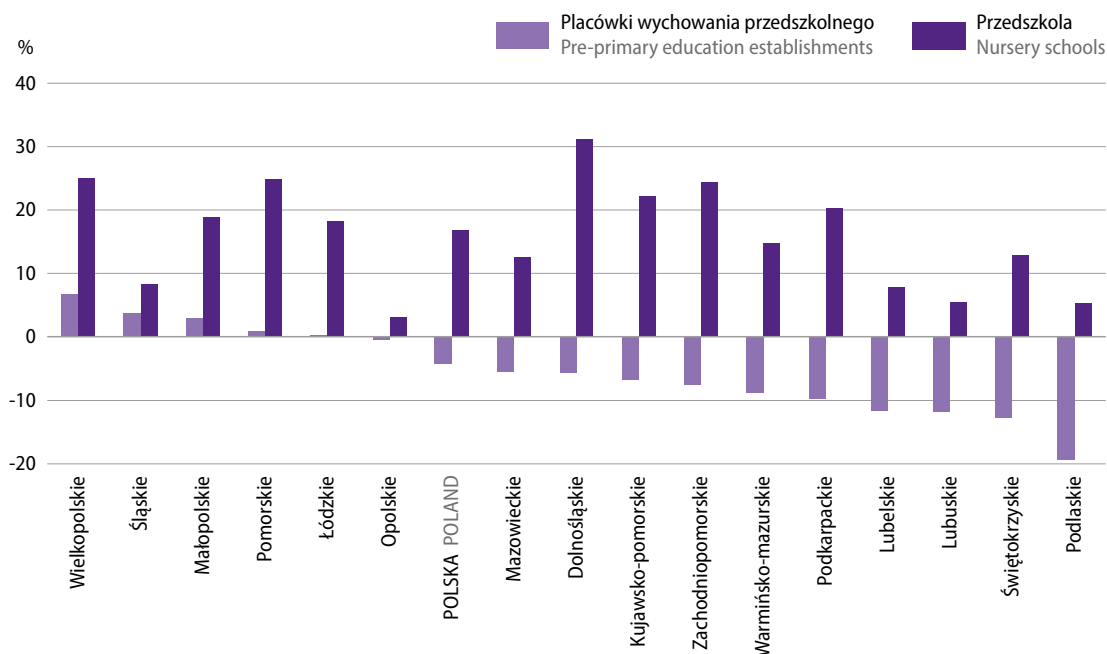
a Nursery schools, pre-primary sections of primary schools, pre-primary education groups and pre-primary points.
 N o t e. Excluding pre-primary education in health care institutions.
 S o u r c e: data of the Ministry of Education and Science.

W ujęciu terytorialnym obszarów wiejskich w roku szkolnym 2022/23 w porównaniu z rokiem szkolnym 2015/16 zaobserwowano spadek liczby placówek wychowania przedszkolnego w 11 województwach i wyniósł on od 19,3% w województwie podlaskim do 0,4% w województwie opolskim. W pozostałych województwach wzrost liczby takich placówek wyniósł odpowiednio – w wielkopolskim (o 6,7%), śląskim (o 3,7%), małopolskim (o 3,0%), pomorskim (o 0,9%) i łódzkim (o 0,3%). Wśród podregionów największy spadek placówek wychowania przedszkolnego odnotowano w podregionie suwalskim województwa podlaskiego – 27,7%, a najwyższy wzrost w podregionie poznańskim województwa wielkopolskiego (o 31,5%).

Wzrost liczby przedszkoli miał miejsce we wszystkich województwach i kształtował się w granicach od 3,1% w województwie opolskim do 31,1% w województwie dolnośląskim. W ujęciu podregionów najwyższym wzrostem wyróżniły się podregiony poznański województwa wielkopolskiego (o 51,1%) oraz wrocławski województwa dolnośląskiego (o 50,0%). W porównaniu z rokiem szkolnym 2015/16 liczba przedszkoli spadła w siedmiu podregionach: chełmsko-zamojskim województwa lubelskiego, skierniewickim województwa łódzkiego, nyskim województwa małopolskiego, ciechanowskim, płockim i żyrardowskim województwa mazowieckiego oraz suwalskim województwa podlaskiego, w którym odnotowano największy spadek (o 10,0%). W trzech podregionach: gorzowskim województwa lubuskiego, łomżyńskim województwa podlaskiego i gliwickim województwa śląskiego liczba przedszkoli nie zmieniła się w omawianym okresie.

Wykres 32. Zmiana liczby placówek wychowania przedszkolnego^a i przedszkoli na obszarach wiejskich w roku szkolnym 2022/23 w porównaniu z rokiem szkolnym 2015/16

Chart 32. Change of pre-primary education establishments^a and nursery schools in rural areas in 2022/23 school year in relation to 2015/16 school year

a Przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne.
Źródło: dane Ministerstwa Edukacji i Nauki.

a Nursery schools, pre-primary sections of primary schools, pre-primary education units and pre-primary points.
Source: data of the Ministry of Education and Science.

W roku szkolnym 2022/23 do placówek wychowania przedszkolnego funkcjonujących na obszarach wiejskich **uczęszczało** 514,8 tys. **dzieci** (33,7% dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w kraju), a liczba dzieci w wieku 3–6 lat w przeliczeniu na 1000 dzieci w tym wieku wyniosła 712 (w miastach odpowiednio – 1141, w Polsce – 949). Najwięcej dzieci w wieku 3–6 lat uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat przypadało na obszarach województwa śląskiego (854 dzieci) oraz jego podregionu tyskiego (902), zaś najmniej – na terenach województwa zachodniopomorskiego (528) i jego podregionu szczecińsko-pyrzyckiego (456).

Do przedszkoli zlokalizowanych na obszarach wiejskich w roku szkolnym 2022/23 uczęszczało 319,4 tys. dzieci, czyli co czwarte dziecko uczęszczające do przedszkola w kraju. W porównaniu z rokiem szkolnym 2015/16 ich liczba zwiększyła się 1,5-krotnie. Wzrost liczby dzieci w przedszkolach zaobserwowano we wszystkich województwach i podregionach, a najwyższy (prawie dwukrotny) w województwie podlaskim i jego podregionie białostockim (ponad dwukrotny).

Na **obszarach wiejskich DOW**, w roku szkolnym 2022/23 najwięcej placówek wychowania przedszkolnego zlokalizowanych było na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości (5,3 tys.), najmniej na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości (1,3 tys.). Analogiczna sytuacja miała również miejsce w przypadku przedszkoli i dzieci uczęszczających do tych placówek. Na 1000 dzieci będących w wieku 3–6 lat do placówek wychowania przedszkolnego uczęszczało odpowiednio – na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości – 839 dzieci w tym wieku, na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości – 702, na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości – 724, a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości – 580.

Na obszarach aglomeracyjnych dużej i małej gęstości najczęściej placówek wychowania przedszkolnego, przedszkoli i uczęszczających do nich dzieci odnotowano w województwie mazowieckim. Z kolei na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości placówek wychowania przedszkolnego, przedszkoli i uczęszczających do nich dzieci najczęściej wystąpiło w województwie małopolskim. Na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości najczęściej placówek wychowania przedszkolnego funkcjonowało w województwie mazowieckim, podobnie było w przypadku dzieci uczęszczających do przedszkoli. Z kolei najczęściej przedszkoli było w województwie wielkopolskim.

Rozpiętość wskaźnika dzieci w wieku 3–6 lat uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat wynosiła odpowiednio – na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości od 771 w województwie lubelskim do 932 w województwie wielkopolskim, na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości od 537 w województwie podlaskim do 821 w województwie opolskim, na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości od 614 w województwie świętokrzyskim do 862 w województwie śląskim, a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości od 453 w województwie zachodniopomorskim do 767 w województwie małopolskim.

W układzie gminnym w roku szkolnym 2022/23 rozpiętość wskaźnika dzieci w wieku 3–6 lat uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 1919. Najwyższe wartości przyjął on w gminach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości Koszarawa (śląskie) – 1939 i Rewal (zachodniopomorskie) – 1322. Najniższy poziom wskaźnika notowały gminy pozaaglomeracyjne dużej gęstości Sanniki (mazowieckie) i Wiślica (świętokrzyskie) – po 20.

Mapa 28. Dzieci w wieku 3–6 lat w placówkach wychowania przedszkolnego^a na obszarach wiejskich w roku szkolnym 2022/23

Map 28. Children aged 3–6 attending pre-primary education establishments^a in rural areas in 2022/23 school year

Na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat

Per 1000 children aged 3–6

761 – 854

711 – 760

661 – 710

611 – 660

528 – 610

Polska Poland = 712

Według typów obszarów wiejskich na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat

By types of rural areas per 1000 children aged 3–6

932

800

600

400

200

0

■ aglomeracyjne dużej gęstości

■ agglomeration high density

■ aglomeracyjne małej gęstości

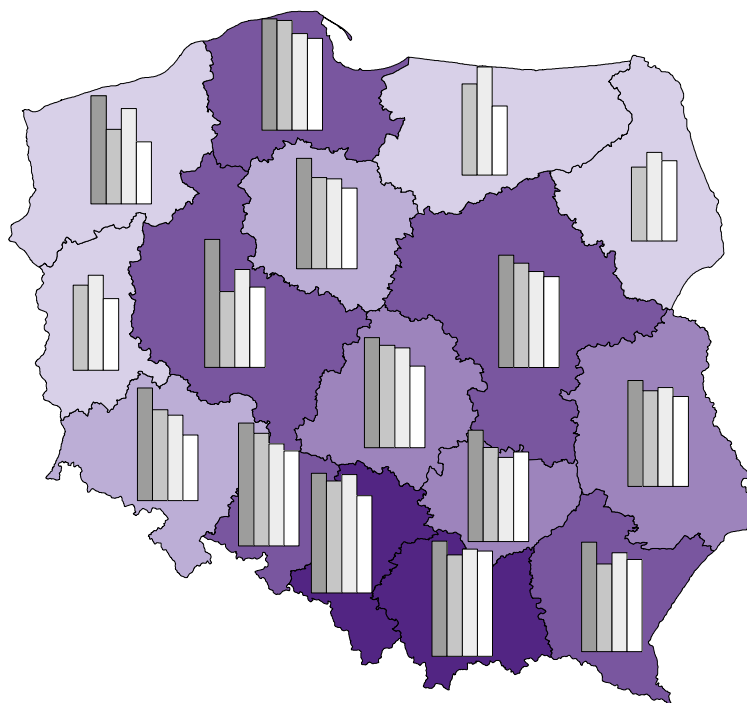
■ agglomeration low density

■ pozaaglomeracyjne dużej gęstości

■ non-agglomeration high density

■ pozaaglomeracyjne małej gęstości

■ non-agglomeration low density

a Przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne.

Źródło: dane Ministerstwa Edukacji i Nauki.

a Nursery schools, pre-primary sections of primary schools, pre-primary education units and pre-primary points.

Source: data of the Ministry of Education and Science.

Dla porównania, w **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją**, w roku szkolnym 2022/23 funkcjonowało 3,1 tys. placówek wychowania przedszkolnego (13,7% tego typu placówek w Polsce), w tym 1,0 tys. przedszkoli (7,6% ogółu przedszkoli w Polsce). W gminach tych do placówek wychowania przedszkolnego uczęszczało 137,2 tys. dzieci, w tym do przedszkoli – 79,2 tys.

Najwięcej placówek wychowania przedszkolnego zlokalizowanych było w gminach zmarginalizowanych województw: lubelskiego (550), podkarpackiego (382) i mazowieckiego (368). Analogicznie w województwach tych funkcjonowało najwięcej przedszkoli i najwięcej dzieci uczęszczało do analizowanych placówek. We wszystkich gminach zmarginalizowanych działały placówki wychowania przedszkolnego, natomiast przedszkoli nie odnotowano w 194 gminach, głównie zlokalizowanych w województwach: podlaskim (40 gmin), mazowieckim (31) i warmińsko-mazurskim (20).

Na 1000 dzieci będących w wieku 3–6 lat do placówek wychowania przedszkolnego w gminach zmarginalizowanych uczęszczało 760 dzieci w tym wieku. Najwyższe wartości wskaźnik ten przyjął w województwie śląskim (901 dzieci), a najniższe w województwie warmińsko-mazurskim (687). W układzie gminnym wartość tego wskaźnika na poziomie 1000 i więcej ukształtowała się w 21 gminach, a najwyższą wartość przyjął w gminie Świeradów-Zdrój (dolnośląskie) – 1434. Najmniejsze wartości tego wskaźnika, poniżej 300, odnotowano w gminach Braniewo (warmińsko-mazurskie) i Milejczyce (podlaskie).

6.2. Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży

6.2. Primary schools for children and youth

Dane o szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży obejmują szkoły i placówki prowadzone przez jednostki administracji centralnej (rządowej), jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty i województwa) oraz inne osoby prawne i fizyczne.

Od 1 września 2017 r. rozpoczęto reformę systemu edukacji, która wprowadziła 8-letnią szkołę podstawową, 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, 3-letnią branżową szkołę I stopnia, 2-letnią branżową szkołę II stopnia oraz zlikwidowała gimnazja.

Prezentowane w publikacji dane dotyczą szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży, w tym: szkół filialnych oraz szkół artystycznych niedających uprawnień zawodowych, realizujących jednocześnie program szkoły podstawowej.

W roku szkolnym 2022/23 na **obszarach wiejskich** działało 8,0 tys. **szkół podstawowych**, do których uczęszczało 1,1 mln **uczniów** (w miastach było to 5,1 tys. szkół, w których uczyło się 2,0 mln dzieci). W porównaniu z rokiem szkolnym 2015/16, liczba szkół podstawowych na wsi zmniejszyła się o 6,6% (w miastach zwiększyła się o 21,7%, w Polsce o 2,8%). Spadek liczby szkół odnotowano na obszarach wiejskich we wszystkich województwach. Wprowadzona 1 września 2017 r. reforma edukacji przyczyniła się do wzrostu liczby uczniów w szkołach podstawowych w omawianym czasie. Liczba dzieci uczęszczających do takich placówek na wsi wzrosła o 17,8% (w miastach o 29,5%, w Polsce o 25,0%). Wzrost ten zaobserwowano prawie we wszystkich województwach oprócz świętokrzyskiego, w którym liczba uczniów zmalała o 0,9%.

Na obszarach wiejskich w roku szkolnym 2022/23 na **1 szkołę podstawową przypadało 138 uczniów**, czyli o 28 uczniów więcej niż w roku szkolnym 2015/16 (w miastach – 383 uczniów, tj. o 23 więcej, w Polsce – 234 uczniów, tj. o 42 więcej). We wszystkich województwach oraz podregionach na obszarach wiejskich zaobserwowano wzrost wartości tego wskaźnika w analizowanym okresie.

W ujęciu terytorialnym, liczba uczniów przypadających na 1 szkołę podstawową zlokalizowaną na obszarach wiejskich była bardzo zróżnicowana i kształtowała się w granicach od 102 osób w województwie opolskim do 194 w województwie pomorskim, a w ujęciu podregionów – od 92 w sandomiersko-jędrzejowskim województwa świętokrzyskiego i przemyskim województwa podkarpackiego do 306 w warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego.

Tablica 10. Szkoły podstawowe^a dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2022/23
 Table 10. Primary schools^a for children and youth in 2022/23 school year

Wyszczególnienie Specification	Szkoły Schools	Uczniowie Pupils	Oddziały Sections	Liczba uczniów na 1 szkołę Number of pupils per school
TERYT				
Polska Poland	13122	3070996	169100	234
Obszary wiejskie Rural areas	7990	1106088	74909	138
Miasta Urban areas	5132	1964908	94191	383
Gminy zagrożone trwałą marginalizacją Areas (gminas) threatened by permanent marginalisation				
Gminy zmarginalizowane Marginalisation areas (gminas)	2470	313301	22670	127
Delimitacja obszarów wiejskich Delimitation of rural areas				
Aglomeracyjne dużej gęstości Agglomeration high density	856	218246	11584	255
Aglomeracyjne małej gęstości Agglomeration low density	980	136785	9111	140
Pozaaglomeracyjne dużej gęstości Non-agglomeration high density	4203	544147	37841	129
Pozaaglomeracyjne małej gęstości Non-agglomeration low density	1951	206910	16373	106

^a Bez szkół specjalnych.

Źródło: dane Ministerstwa Edukacji i Nauki.

^a Excluding special schools.

Source: data of the Ministry of Education and Science.

Na **obszarach wiejskich DOW** w roku szkolnym 2022/23 najwięcej szkół podstawowych zlokalizowanych było na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości (4,2 tys.), a najmniej – na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości (856). W przypadku liczby uczniów uczęszczających do szkół podstawowych najwięcej uczniów odnotowano na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości (544,1 tys.), a najmniej na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości (136,8 tys.). Do jednej szkoły średnio uczęszczało: na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości 255 uczniów, na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości – 140, na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości – 129, a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości – 106.

Na obszarach aglomeracyjnych i pozaaglomeracyjnych dużej gęstości najwięcej szkół odnotowano w województwie małopolskim (215 i 752), na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości w województwie mazowieckim (173), a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości w województwach warmińsko-mazurskim (253) i mazowieckim (252). Z kolei najwięcej uczniów do szkół na obszarach aglomeracyjnych dużej i małej gęstości oraz na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości uczęszczało w województwie

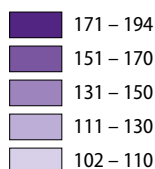
mazowieckim (50,3 tys., 25,4 tys. i 27,4 tys.), a na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości w województwie małopolskim (102,7 tys.).

W roku szkolnym 2022/23, na obszarach aglomeracyjnych dużej i małej gęstości, na 1 szkołę najwięcej uczniów przypadło w województwie dolnośląskim (426 i 241), a na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej i małej gęstości w województwie pomorskim (177 i 139). Z kolei najmniejsze szkoły na obszarach aglomeracyjnych dużej i małej gęstości funkcjonowały w województwie podkarpackim (156 i 96), na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości w województwie świętokrzyskim (94), a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości w województwie opolskim (83).

W układzie gminnym, w roku szkolnym 2022/23, rozpiętość wskaźnika uczniów uczęszczających do szkoły podstawowej pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 845. Najwyższe wartości przyjął on w gminach aglomeracyjnych dużej gęstości zlokalizowanych wokół Warszawy (m.in. w gminach: Izabelin – 851, Raszyn – 705, Michałowice – 685), dodatkowo w gminach Jaktorów (małopolskie) – 718 i Rokietnica (wielkopolskie) – 710. Najniższy poziom wskaźnika notowały gminy pozaaglomeracyjne małej gęstości Brok (mazowieckie) – 6 i Goniądz (podlaskie) – 7.

Mapa 29. Uczniowie w szkołach podstawowych^a na obszarach wiejskich w roku szkolnym 2022/23
Map 29. Pupils in primary schools^a in rural areas in 2022/23 school year

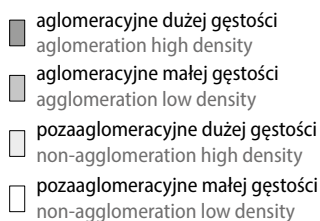
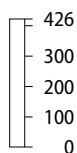
Na 1 szkołę podstawową
Per primary school

Polska Poland = 138

Według typów obszarów wiejskich
na 1 szkołę podstawową

By types of rural areas
per primary school

^a Dla dzieci i młodzieży; bez szkół specjalnych.

Źródło: dane Ministerstwa Edukacji i Nauki.

^a For children and youth; excluding special schools.

Source: data of the Ministry of Education and Science.

Dla porównania, w **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją**, w roku szkolnym 2022/23, funkcjonowało 2,5 tys. szkół podstawowych (18,8% ogółu szkół podstawowych w Polsce), do których uczęszczało 313,3 tys. uczniów (10,2% uczniów szkół podstawowych w Polsce). Tak jak w przypadku placówek wychowania przedszkolnego, najczęściej szkół podstawowych odnotowano w gminach zmarginalizowanych województw: lubelskiego (446), podkarpackiego (319) i mazowieckiego (303), do których jednocześnie uczęszczało

najwięcej dzieci. Na 1 szkołę w gminach zmarginalizowanych przypadało 127 uczniów. Najwyższe wartości wskaźnik ten przyjął w województwie dolnośląskim (205), najniższe w województwie podkarpackim (99). W układzie gminnym rozpiętość wskaźnika wyniosła od 37 w gminie Hanna (lubelskie) do 701 w gminie Rypin (kujawsko-pomorskie).

WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI NETTO jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 grudnia) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Współczynnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych **na wsi** w roku szkolnym 2022/23 wyniósł 74,7 i był znacznie niższy od współczynnika odnotowanego w miastach (111,4, w Polsce – 94,7). Różnica ta może być spowodowana faktem, że często dzieci ze wsi dowożone były do szkół w miastach. W porównaniu z rokiem szkolnym 2015/16, wartość omawianego współczynnika spadła na wsi o 3,0 (w miastach wzrosła o 11,4, w Polsce o 4,6). Spadek zaobserwowano na obszarach wiejskich większości województw oprócz pomorskiego (gdzie wystąpił wzrost o 0,2) i małopolskiego (wzrost o 0,1). W ujęciu regionalnym obszarów wiejskich, najwyższym współczynnikiem skolaryzacji netto wyróżniało się województwo śląskie (85,5), a najniższym województwo zachodniopomorskie (58,9). Wśród podregionów jego najwyższą wartość odnotowano w podregionie tuskim województwa śląskiego (90,3), a najniższą w podregionie białostockim województwa podlaskiego (53,7).

Nauczanie języków obcych ma coraz większe znaczenie na wszystkich poziomach systemu kształcenia. W roku szkolnym 2022/23 spośród obowiązkowych języków obcych w szkołach podstawowych dominował język angielski, uczyło się go 77,9% dzieci **na wsi** (w miastach – 76,2% dzieci, w Polsce – 76,8%). Języka niemieckiego obowiązkowo uczyło się 19,5% dzieci (w miastach – 18,6%, w Polsce – 18,9%).

Oprócz zajęć obowiązkowych, w szkołach podstawowych przeprowadzane są m.in. **zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i specjalistyczne** dla uczniów mających trudności w nauce, z zaburzeniami lub specyficznymi trudnościami w uczeniu się, zaburzeniami mowy albo przejawiających trudności w funkcjonowaniu społecznym. W roku szkolnym 2022/23 w szkołach podstawowych położonych na **terenach wiejskich** z zajęć dydaktyczno-wyrównawczych skorzystało 122,9 tys. uczniów, co stanowiło 11,1% ogółu uczniów szkół podstawowych na wsi (w miastach – 9,3%, w Polsce – 10,0%). W porównaniu z rokiem szkolnym 2015/16 był to o 11,2 p. proc. mniejszy odsetek (w miastach mniejszy o 11,8 p. proc., w Polsce o 11,6 p. proc.). Na zajęcia korekcyjno-kompensacyjne uczęszczało 7,0% uczniów (w miastach – 6,1%, w Polsce – 6,4%), czyli mniej o 0,3 p. proc. niż 7 lat wcześniej (w miastach mniej o 0,8 p. proc., w Polsce mniej o 0,7 p. proc.). Z zajęć logopedycznych korzystało 5,8% uczniów szkół podstawowych (4,6% w miastach, 5,0% w Polsce), a ich udział w omawianym czasie zmniejszył się o 5,0 p. proc. (w miastach o 3,6 p. proc., w Polsce o 4,2 p. proc.). Na zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne uczęszczało 2,7% uczniów (3,4% w miastach, 3,1% w Polsce) i w stosunku do 2015 r. był to o 1,8 p. proc. niższy odsetek (w miastach i w Polsce mniejszy o 2,0 p. proc.).

6.3. Biblioteki

6.3. Libraries

W 2022 r. na **obszarach wiejskich** działało 5,0 tys. **bibliotek**, co stanowiło 64,8% ogółu takich placówek w kraju. Z kolei większość **punktów bibliotecznych** zlokalizowanych było w miastach (455, tj. 56,5%). Mimo przewagi liczebnej bibliotek wiejskich, większym księgozbiorem dysponowały biblioteki miejskie. Na wsi użytkownicy bibliotek mieli do dyspozycji księgozbiór liczący 47,4 mln woluminów, a w miastach 76,9 mln. W porównaniu z 2015 r. zarówno na terenach wiejskich, jak i w miastach, zmniejszyła się liczba bibliotek (o 6,4%, w miastach o 2,7%) i punktów bibliotecznych (o 42,5%, w miastach o 33,7%). Taką sytuację zaobserwowano prawie we wszystkich województwach oprócz śląskiego, w którym liczba punktów bibliotecznych była taka sama w obu latach. Na 1 placówkę biblioteczną w 2022 r. na obszarach wiejskich przypadało 2,9 tys. osób, a najwięcej w województwie pomorskim – 4,1 tys.

Tablica 11. Biblioteki publiczne (z filiami) w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Table 11. Public libraries (with branches) in 2022

As of 31 December

Wyszczególnienie Specification	Biblioteki Libraries	Punkty biblioteczne Library service points	Księgozbiór w tys. wol. Collection in thousand vol.	Czytelnicy ^a Library users ^a	
				w tys. in thousands	na 1000 ludności per 1000 population
TERYT					
Polska Poland	7638	805	124370,7	5088,6	135
Obszary wiejskie Rural areas	4953	350	47441,8	1328,4	87
Miasta Urban areas	2685	455	76928,9	3760,2	167
Gminy zagrożone trwałą marginalizacją Areas (gminas) threatened by permanent marginalisation					
Gminy zmarginalizowane Marginalisation areas (gminas)	1652	178	17052,8	440,2	101
Delimitacja obszarów wiejskich Delimitation of rural areas					
Aglomeracyjne dużej gęstości Agglomeration high density	483	14	5751,3	249,7	104
Aglomeracyjne małej gęstości Agglomeration low density	567	31	5233,1	154,9	81
Pozaaglomeracyjne dużej gęstości Non-agglomeration high density	2495	188	24874,7	664,0	90
Pozaaglomeracyjne małej gęstości Non-agglomeration low density	1408	117	11582,8	259,8	73

a W ciągu roku; łącznie z punktami bibliotecznymi.

a During the year; including library service points.

Czytelnictwo jest jedną z najbardziej popularnych form rozpowszechniania kultury, z której w 2022 r. korzystało 1,3 mln osób na wsi (w miastach – 3,8 mln). Wskaźnik liczby czytelników na 1000 ludności wynosił 87 na wsi, a w miastach był niemal dwa razy wyższy – 167 (w Polsce – 135). Najwięcej czytelników na 1000 ludności wiejskiej odnotowano w województwie śląskim (118 osób), a najmniej w województwie świętokrzyskim (64 osoby). W ujęciu podregionów najwyższą wartością omawianego wskaźnika odznaczał się podregion rybnicki województwa śląskiego (144), a najniższą podregion białostocki województwa podlaskiego (52). Trzeba podkreślić, że w porównaniu z 2015 r. liczba czytelników na wsi w przeliczeniu na 1000 ludności zmniejszyła się o 18 osób (w miastach o 33 osoby, w Polsce o 27 osób). Spadek wartości tego wskaźnika odnotowano we wszystkich województwach i podregionach.

Na **obszarach wiejskich DOW**, w 2022 r. najwięcej placówek bibliotecznych i punktów bibliotecznych zlokalizowanych było na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości, najmniej na obszarach

aglomeracyjnych dużej gęstości. Liczba czytelników największa była także na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości, najmniejsza natomiast na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości. Z kolei wartość wskaźnika dotyczącego liczby ludności przypadającej na 1 placówkę biblioteczną i wskaźnika dotyczącego liczby czytelników przypadających na 1000 ludności największe wartości przyjęła na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości, a najmniejsze na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości.

Na 1 placówkę biblioteczną najwięcej ludności na obszarach aglomeracyjnych i pozaaglomeracyjnych dużej gęstości przypadało w województwie pomorskim (10,1 tys. i 5,2 tys.), na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości w województwie podlaskim (5,5 tys.), a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości w województwie wielkopolskim (3,7 tys.). Z kolei najmniejsze placówki biblioteczne na obszarach aglomeracyjnych dużej i małej gęstości oraz na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości funkcjonowały w województwie podkarpackim (2,6 tys., 2,0 tys. i 1,9 tys.), a na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości w województwie lubuskim (1,7 tys.).

Najwyższą wartość wskaźnik czytelnictwa przyjął na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości w województwach: opolskim (143), śląskim (142) i wielkopolskim (140), na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości w województwach: lubelskim (116), pomorskim (108) i opolskim (101), na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości w województwach lubuskim (147) i warmińsko-mazurskim (120), a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości w województwach śląskim (108) i małopolskim (106).

W układzie gminnym w 2022 r., rozpiętość wskaźnika czytelnictwa pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 420 osób i wynosiła od 2 w gminie Chęciny (świętokrzyskie, obszar aglomeracyjny małej gęstości) do 422 w gminie Biała (łódzkie, obszar pozaaglomeracyjny dużej gęstości).

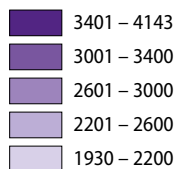
Mapa 30. Placówki biblioteczne na obszarach wiejskich w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 30. Library establishments in rural areas in 2022

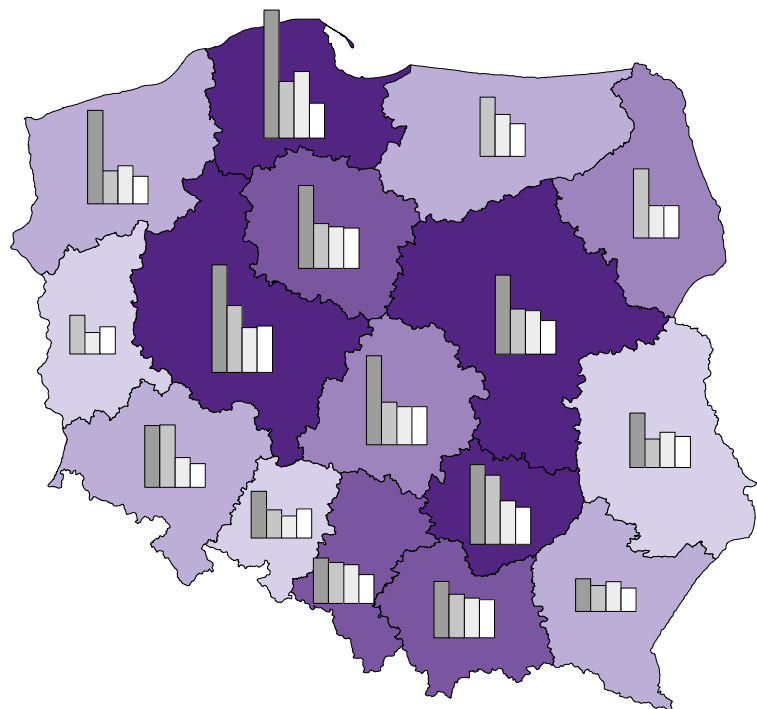
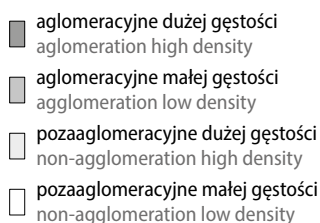
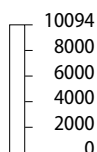
As of 31 December

Ludność na 1 placówkę biblioteczną
Population per library establishments

Polska Poland = 2881

Według typów obszarów wiejskich
ludność na 1 placówkę biblioteczną
By types of rural areas
population per library establishments

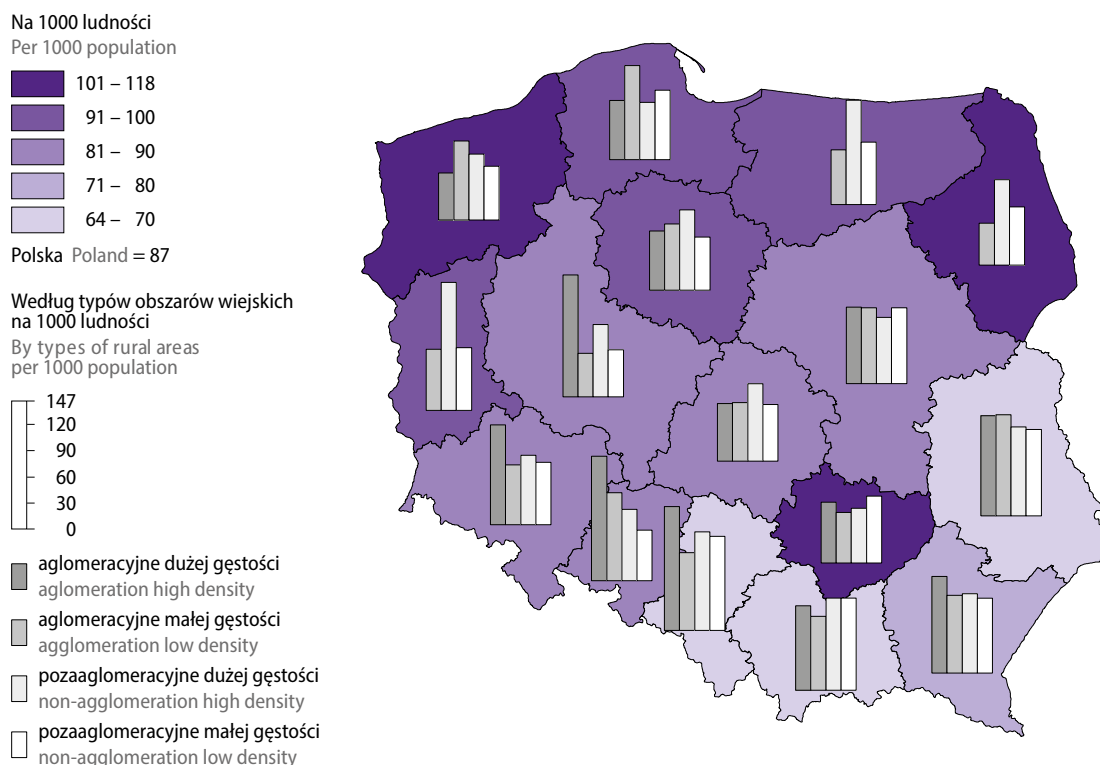

W **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją**, w 2022 r. funkcjonowało 1,7 tys. bibliotek (21,6% ogółu bibliotek w Polsce) i 178 punktów bibliotecznych (22,1% ogółu punktów bibliotecznych w Polsce). Z placówek tych korzystało 440,2 tys. czytelników (8,7% ogółu czytelników w Polsce), którzy mieli do dyspozycji 17,1 mln woluminów (13,7% ogółu woluminów w Polsce). Na 1 placówkę biblioteczną zlokalizowaną w gminach zmarginalizowanych przypadało średnio 2,6 tys. osób, a wskaźnik liczby czytelników na 1000 ludności wynosił 101. Najwięcej osób, powyżej 3 tys., na 1 placówkę biblioteczną w gminach zmarginalizowanych przypadało w województwach: łódzkim, pomorskim, śląskim, świętokrzyskim i wielkopolskim. Z kolei w przeliczeniu na 1000 mieszkańców najwięcej czytelników odnotowano w województwach: łódzkim, małopolskim i śląskim.

W układzie gminnym, w 2022 r. biblioteki nie funkcjonowały w trzech gminach: Górowo Iławeckie (warmińsko-mazurskie), Moskorzew (świętokrzyskie) i Raciąż (mazowieckie). Na 1 placówkę biblioteczną najwięcej osób (powyżej 11 tys.) przypadało w gminach: Bodzentyn (świętokrzyskie), Czaplonek, Wałcz i Złocieniec (zachodniopomorskie), Dukla (podkarpackie), Hajnówka (podlaskie), Kcynia (kujawsko-pomorskie), Prabuty (pomorskie). Natomiast wskaźnik czytelnictwa największą wartość przyjął w wyżej wymienionej gminie Górowo Iławeckie, gdzie na 1000 ludności przypadało 326 czytelników.

Mapa 31. Czytelnicy na obszarach wiejskich w 2022 r.

Map 31. Library users in rural areas in 2022

6.4. Instytucje kultury

6.4. Cultural institutions

Instytucje kultury mają ogromne znaczenie w życiu społecznym mieszkańców wsi. Poprzez swoją ofertę zachęcają do aktywnego włączania się w życie kulturalne, wzmacniają integrację społeczności lokalnej, rozwijają aktywność obywatelską. Ośrodki kultury prowadzą działalność zespołów artystycznych oraz klubów, organizują imprezy rozrywkowe m.in. popularyzujące lokalny folklor. Ich działalność zaspokaja

zróżnicowane potrzeby społeczne, od artystycznych poprzez towarzyskie, sportowe, rozrywkowe, a także samokształcenia.

Na **obszarach wiejskich** w 2022 r. działało 2,4 tys. **instytucji kultury** (centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic). W porównaniu z 2015 r. ich liczba zmniejszyła się o 157. W miastach w omawianym roku funkcjonowało 1,5 tys. placówek kultury, tj. o 45 więcej niż w 2015 r. Wśród instytucji kultury na wsi najczęściej było świetlic (43,8%), a w miastach ośrodków kultury (33,5%). Największą liczbę instytucji kultury odnotowano na terenach wiejskich czterech województw: małopolskiego, podkarpackiego, pomorskiego i zachodniopomorskiego – łącznie 990 (41,0% omawianych instytucji kultury na terenach wiejskich), a najmniej w województwie lubuskim (28 – 1,2%).

Tablica 12. Placówki kultury^a w 2022 r.
Table 12. Cultural centers^a in 2022

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Uczestnicy imprez Event participants	Imprezy Events	Uczestnicy na 1000 ludności Event participants per 1000 population
TERYT				
Polska Poland	3958	27320571	227347	722
Obszary wiejskie Rural areas	2416	5485094	74621	359
Miasta Urban areas	1542	21835477	152726	968
Gminy zagrożone trwałą marginalizacją Areas (gminas) threatened by permanent marginalisation				
Gminy zmarginalizowane Marginalisation areas (gminas)	951	2785378	30973	642
Delimitacja obszarów wiejskich Delimitation of rural areas				
Aglomeracyjne dużej gęstości Agglomeration high density	238	835256	11584	348
Aglomeracyjne małej gęstości Agglomeration low density	220	573509	9111	301
Pozaaglomeracyjne dużej gęstości Non-agglomeration high density	1162	2824734	39124	381
Pozaaglomeracyjne małej gęstości Non-agglomeration low density	796	1251595	19011	353

a Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby oraz świetlice.

a Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres.

Jedna na trzy **imprezy** zorganizowane przez instytucje kultury odbyła się na terenach wiejskich – 74,6 tys., których liczba w porównaniu z 2015 r. wzrosła o 2,1% (w miastach wzrost o 5,8%, w Polsce o 4,6%). Imprezy na wsi cieszyły się zainteresowaniem 5,5 mln osób stanowiących 20,1% ogółu **uczestniczących w imprezach** tego typu w kraju. W relacji do 2015 r. liczba osób uczestniczących w imprezach była mniejsza o 29,6% (w miastach o 17,6%, w Polsce o 20,3%). Spadła również liczba uczestników imprez w przeliczeniu

na 1000 ludności z 511 uczestników w 2015 r. do 359 w 2022 r. (w miastach z 1142 uczestników do 968, w Polsce z 892 do 722). W ujęciu terytorialnym obszarów wiejskich najwyższym takim wskaźnikiem w 2022 r. charakteryzowało się województwo podkarpackie (610) i podregion bialski województwa lubelskiego (856), a najniższym województwo mazowieckie (243) oraz jego podregion radomski (70).

Na **obszarach wiejskich DOW**, w 2022 r. prawie 50% ogółu instytucji kultury w Polsce zlokalizowanych było na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości (1162), najmniej natomiast na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości – 220. Identyczna sytuacja miała również miejsce w przypadku zorganizowanych imprez oraz liczby uczestniczących w nich osób (odpowiednio 52,4% i 51,5%), co przełożyło się na wielkość wskaźnika w przeliczeniu na 1000 ludności. Z kolei na 1 imprezę najwięcej uczestników przypadało na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości (90), najmniej na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości – 66.

Na obszarach aglomeracyjnych i pozaaglomeracyjnych dużej gęstości najwięcej instytucji kultury odnotowano w województwie małopolskim (55 i 226), na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości w województwie kujawsko-pomorskim (46), a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości w województwach zachodniopomorskim (189) i podlaskim (104). Z kolei najmniej placówek kultury na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości funkcjonowało w województwach łódzkim i opolskim (1 i 2), na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości w województwach wielkopolskim i lubuskim (1 i 3), na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości w województwach lubuskim i warmińsko-mazurskim (po 2 instytucje), a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości w województwie małopolskim (2).

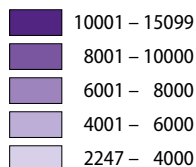
Mapa 32. Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby oraz świetlice na obszarach wiejskich w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 32. Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres in rural areas in 2022

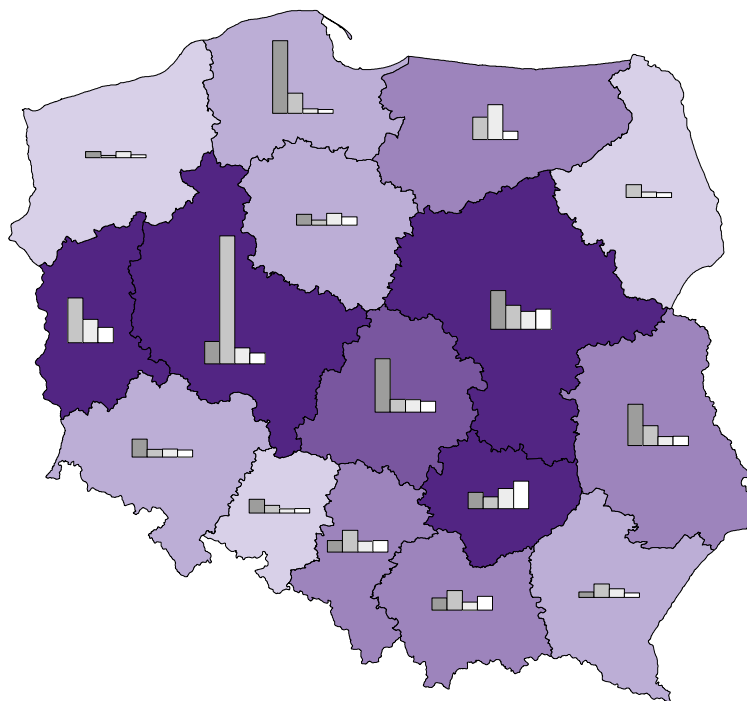
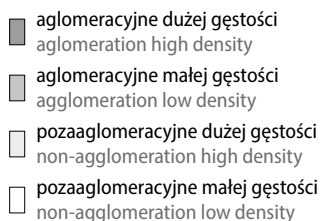
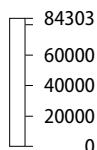
As of 31 December

Ludność na 1 placówkę kultury
Population per cultural centers

Polska Poland = 6323

Według typów obszarów wiejskich
ludność na 1 placówkę kultury
By types of rural areas
population per cultural centers

W układzie gminnym w 2022 r., rozpiętość wskaźnika ludności na 1 instytucję kultury pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 37,2 tys. Najwyższe wartości przyjął on w gminach aglomeracyjnych dużej gęstości Pruszcz Gdański (pomorskie) – 37,3 tys. i Lesznów (mazowieckie) – 37,0 tys. Najniższy poziom wskaźnika notowały gminy pozaaglomeracyjne małej gęstości województwa podlaskiego Kleszczele i Czyże (178 i 227) oraz województwa zachodniopomorskiego Łobez i Karlino (197 i 202).

W **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją**, w 2022 r. funkcjonowało 951 instytucji kultury (24,0% ogółu instytucji kultury w Polsce). W 2022 r. odbyło się 31,0 tys. imprez (13,6% ogółu w Polsce), w których wzięło udział 2,7 mln osób (10,2% ogółu uczestników imprez w Polsce). Wskaźnik uczestników imprez na 1000 ludności wynosił 642. Najwyższe wartości, powyżej 7 tys., osiągnął w trzech gminach: Józefów (lubelskie), Przelewice (zachodniopomorskie) i Wiąźownica (podkarpackie). Najniższe natomiast, poniżej 10 osób w gminach Bejsce i Łagów (świętokrzyskie), Kamień (lubelskie) oraz Świerzno (zachodniopomorskie). W 207, spośród 755 gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, nie odbyła się żadna impreza.

W 2022 r. na wsi zorganizowano 1,5 tys. różnorodnych tematycznie **kursów**, czyli o 39,8% mniej niż w 2015 r. W tej liczbie najwięcej kursów związanych było z nauką gry na instrumentach (24,3%), następnie z nauką języków obcych (22,9%), plastycznych (14,9%) i tańca (12,4%). W omawianym roku kursy ukończyło 20,3 tys. absolwentów, tj. prawie o połowę mniej niż w 2015 r. Co czwarty absolwent ukończył kurs języków obcych, 17,4% kurs tańca, 16,9% kurs nauki gry na instrumentach muzycznych, 14,7% kurs plastyczny.

Ponadto na obszarach wiejskich w 2022 r. działało 5,7 tys. **grup (zespołów) artystycznych**, które stanowiły 39,6% wszystkich zespołów tego typu w kraju. Wśród nich największy udział miały zespoły folklorystyczne (27,6%). Swoje pasje i zainteresowania w grupach artystycznych rozwijało 95,0 tys. osób, czyli 6 osób na 1000 mieszkańców wsi. W porównaniu z 2015 r. liczba grup artystycznych, a także ich członków zmalała na wsi odpowiednio o 13,4% i 12,3%.

W porównaniu z 2015 r. o 19,4% zmalała liczba **kół (klubów)** rozwijających zainteresowania ludności wiejskiej. W efekcie tego w 2022 r. na obszarach wiejskich funkcjonowało 7,1 tys. kół (klubów), wśród których największy odsetek stanowiły kluby turystyczne i sportowo-rekreacyjne (12,1%) oraz kluby seniora (10,6%). Do klubów działających na terenach wiejskich należało 122,8 tys. członków (o 26,6% mniej niż w 2015 r.), co w przeliczeniu na 1000 ludności wsi dało 8 osób (o 3 osoby mniej niż w 2015 r.). Najwięcej osób skupiały koła seniora (21,1% wszystkich członków kół) oraz turystyczne i sportowo-rekreacyjne (13,6%).

6.5. Opieka zdrowotna, apteki i pomoc społeczna

6.5. Healthcare, pharmacies and social welfare

Świadczenia AMBULATORYJNEJ OPIEKI ZDROWOTNEJ realizowane są przez przychodnie i praktyki lekarskie. Informacje o ambulatoryjnej opiece zdrowotnej od 2012 r. prezentowane są w ujęciu zgodnym z nowymi przepisami, tj. zgodnie z ustawą z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2770), która zniósła ustawę o zakładach opieki zdrowotnej. Dane dotyczą wyłącznie świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, w ramach bezpośredniej umowy z NFZ.

Zgodnie z przepisami świadczeniobiorca usług medycznych ma prawo wyboru lekarza POZ, pielęgniarki POZ i położnej POZ spośród świadczeniodawców posiadających umowę z NFZ. Wybór następuje w drodze złożenia stosownej deklaracji, wskazującej na wybór konkretnego lekarza, odrębnie na konkretną pielęgniarkę i położną. Nie obowiązuje rejonizacja.

Dostępność placówek opieki zdrowotnej i usług medycznych jest istotnym elementem wpływającym na jakość życia mieszkańców wsi. W 2022 r. na **obszarach wiejskich** funkcjonowało 4,6 tys. **przychodni**, co stanowiło 20,3% placówek w Polsce. Ponadto w analizowanym roku na wsi prowadzonych było 0,9 tys. **praktyk lekarskich**, czyli 25,9% z praktyk zarejestrowanych w kraju. Na 1 podmiot ambulatoryjny, stanowiący sumę przychodni i praktyk lekarskich, na obszarach wiejskich przypadało 2,8 tys. osób (w miastach – 1,1 tys., w Polsce – 1,4 tys.). W 2022 r. pacjentom na wsi udzielono 47,6 mln **porad**, w tym 7,1% w opiece

specjalistycznej. W tym czasie w miastach udzielono 288,0 mln porad, w tym 42,7% porad specjalistycznych. Na 1 mieszkańca wsi przypadają 3,1 porady, podczas gdy w miastach – 12,8 (w Polsce – 8,9).

Tablica 13. Ambulatoryjna opieka zdrowotna i apteki ogólnodostępne w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Table 13. Out-patient health care and generally available pharmacies in 2022

As of 31 December

Wyszczególnienie Specification	Przychodnie Out-patients departments	Praktyki lekarskie ^a Doctor's practices ^a	Apteki ogólnodostępne Generally available pharmacies	Punkty apteczne Pharmaceutical outlets
TERYT				
Polska Poland	22601	3478	11657	1119
Obszary wiejskie Rural areas	4590	902	1870	1101
Miasta Urban areas	18011	2576	9787	18
Gminy zagrożone trwałą marginalizacją Areas (gminas) threatened by permanent marginalisation				
Gminy zmarginalizowane Marginalisation areas (gminas)	1768	483	951	341
Delimitacja obszarów wiejskich Delimitation of rural areas				
Aglomeracyjne dużej gęstości Agglomeration high density	849	85	399	101
Aglomeracyjne małej gęstości Agglomeration low density	611	106	241	150
Pozaaglomeracyjne dużej gęstości Non-agglomeration high density	2109	470	909	533
Pozaaglomeracyjne małej gęstości Non-agglomeration low density	1021	241	321	317

a Indywidualne, indywidualne specjalistyczne, grupowe; bez praktyk lekarskich finansowanych wyłącznie ze środków niepublicznych.
Źródło: dane Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Głównego Urzędu Statystycznego.

a Individual, individual specialistic and of a group; excluding doctor's practices financed only from non-public funds.

Source: data of the Ministry of Health, the Ministry of the Interior and Administration and Statistics Poland.

W porównaniu z 2015 r. liczba przychodni na wsi zmalała o 1,9% (w miastach wzrosła o 14,5%, w Polsce o 10,7%). Spadek liczby przychodni zaobserwowano na terenach wiejskich większości województw, w tym największy w województwie lubuskim (o 22,5%). Wzrost liczby omawianych placówek odnotowano w pięciu województwach: pomorskim (o 13,4%), mazowieckim (o 8,6%), wielkopolskim (o 4,3%), małopolskim (o 3,1%) i podkarpackim (o 2,2%). Zmniejszyła się liczba praktyk lekarskich w analizowanym okresie – na wsi o 36,1%, a w miastach o 37,7% (w Polsce o 37,3%). Spadek ten odnotowano we wszystkich województwach, z tego największy w województwie świętokrzyskim (o 51,7%).

Na **obszarach wiejskich DOW**, w 2022 r. najwięcej podmiotów ambulatoryjnych funkcjonowało na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości (2,6 tys.), a najmniej na obszarach aglomeracyjnych małej

gęstości (717). Na 1 podmiot ambulatoryjny przypadało odpowiednio – na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości – 2,6 tys. ludności, na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości – 2,7 tys., na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości – 2,9 tys., a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości – 2,8 tys.

Na obszarach aglomeracyjnych dużej i małej gęstości oraz pozaaglomeracyjnych małej gęstości najczęściej podmiotów ambulatoryjnych odnotowano w województwie mazowieckim (170, 109 i 202), a na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości w województwach małopolskim (447). Z kolei najczęściej ludności na podmiot ambulatoryjny na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości przypadało w województwie pomorskim (4,1 tys.), na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości w województwie wielkopolskim (5,6 tys.), na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości w województwie podlaskim (5,6 tys.), a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości w województwie zachodniopomorskim (5,0 tys.).

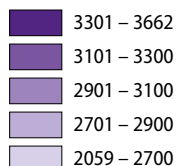
Mapa 33. Podmioty ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na obszarach wiejskich w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 33. Provider of out-patient health care in rural areas in 2022

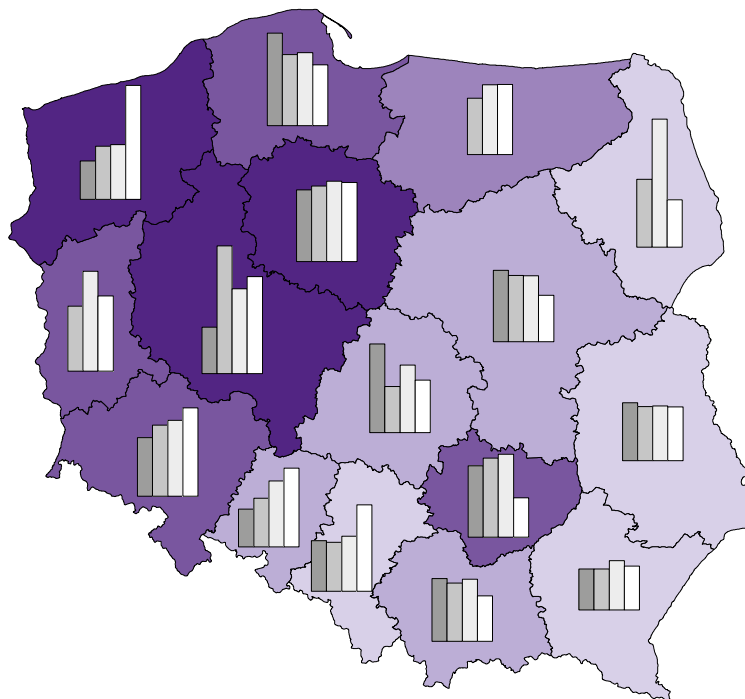
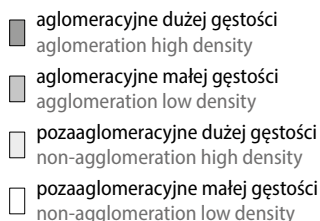
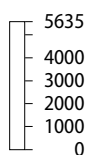
As of 31 December

Ludność na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej
Population per provider of out-patient health care

Polska Poland = 2782

Według typów obszarów wiejskich ludność na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej
By types of rural areas population per provider of out-patient health care

W układzie gminnym w 2022 r., rozpiętość wskaźnika ludności przypadającej na podmiot ambulatoryjny pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 14,8 tys. osób. Najwyższą wartość przyjął on w gminie pozaaglomeracyjnej małej gęstości Goleniów (zachodniopomorskie) – 15,2 tys., a najniższą w gminie pozaaglomeracyjnej małej gęstości Dziwnów (zachodniopomorskie) – 422.

W **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją**, w 2022 r. funkcjonowało 1,8 tys. przychodni (7,8% ogółu przychodni w Polsce) i 483 praktyki lekarskie (13,9% ogółu praktyk lekarskich w Polsce). W podstawowej opiece zdrowotnej na tych terenach udzielono 16,7 mln porad (9,5% ogółu takich porad w Polsce). Na 1 podmiot ambulatoryjny przypadało średnio 1,9 tys. osób, a rozpiętość tego wskaźnika wynosiła od

1,4 tys. w województwie lubuskim do 4,0 tys. w województwie śląskim. W układzie gminnym najwyższą wartość, powyżej 10 tys., wskaźnik ten przyjął w gminach Człuchów (pomorskie), Lipno (kujawsko-pomorskie) i Szafłary (małopolskie). Najmniejsze jego wartości odnotowano w gminach: Szulborze Wielkie (mazowieckie) – 513, Górowo Iławeckie (warmińsko-mazurskie) – 611, Świeradów-Zdrój (dolnośląskie) – 664, Dubicze Cerkiewne (podlaskie) – 676, Duszniki-Zdrój (dolnośląskie) – 682 i Haczów (podkarpackie) – 694. W 14 gminach zmarginalizowanych nie funkcjonował żaden podmiot ambulatoryjny: Lewin Kłodzki i Stoszowice (dolnośląskie), Papowo Biskupie (kujawsko-pomorskie), Hanna (lubelskie), Przasnysz (mazowieckie), Krzywca (podkarpackie), Sejny i Siemiatycze (podlaskie), Skórcz (pomorskie), Irządze (śląskie), Białogard, Kozielice, Świerzno i Wałcz (zachodniopomorskie).

Rozmieszczenie przestrzenne personelu medycznego pracującego bezpośrednio z pacjentem jest jednym z najważniejszych wyzwań polityki zdrowotnej, której celem jest m.in. zapewnienie mieszkańcom optymalnej dostępności do usług medycznych. Na obszarze Polski można zaobserwować duże zróżnicowanie terytorialne w tym zakresie. Z uwagi na brak danych dla obszarów wiejskich wyodrębnionych na podstawie metodologii stosowanej przez GUS, dane o kadrze medycznej zostały przedstawione zgodnie z typologią miejsko-wiejską Eurostatu i typologią regionów OECD.

W 2022 r. w Polsce liczba **lekarzy pracujących bezpośrednio z pacjentem** wynosiła 131,4 tys., tj. o 48,6% więcej niż w 2015 r. W przeliczeniu na 10,0 tys. mieszkańców przypadało 34,8 lekarzy (o 11,8 więcej niż w 2015 r.), a w układzie województw wskaźnik ten kształtował się od 23,8 w województwie lubuskim do 43,1 w województwie mazowieckim i w każdym z województw był wyższy niż w 2015 r. Na obszarach podregionów przeważająco wiejskich pracowało 26,9 tys. lekarzy (o 25,1% więcej niż w 2015 r.). W przeliczeniu na 10,0 tys. ludności liczba lekarzy kształtowała się od 10,6 w podregionie świeckim województwa kujawsko-pomorskiego do 39,6 w podregionie rzeszowskim województwa podkarpackiego. Na terenach podregionów pośrednich pracowało 42,2 tys. lekarzy, tj. o 40,9% więcej niż 7 lat wcześniej. Odnotowano bardzo duże zróżnicowanie wartości wskaźnika na 10,0 tys. mieszkańców, który oscylował od 14,2 w podregionie gdańskim województwa pomorskiego do 73,6 w podregionie miasto Szczecin województwa zachodniopomorskiego. W podregionach przeważająco miejskich praktyki lekarskie prowadziło 62,3 tys. lekarzy (o 68,5% więcej niż 2015 r.). Liczba lekarzy na 10,0 tys. mieszkańców zawierała się w przedziale od 21,9 w podregionie rybnickim województwa śląskiego do 90,4 w podregionie miasto Wrocław województwa dolnośląskiego. W relacji do 2015 r. wartość omawianego wskaźnika wzrosła we wszystkich województwach i prawie we wszystkich podregionach. Wyjątek stanowił podregion świecki województwa kujawsko-pomorskiego, w którym w omawianym roku zaobserwowano niższą wartość wskaźnika niż w 2015 r.

Na terenie kraju w 2022 r. w gabinetach stomatologicznych swoje usługi świadczyło 34,9 tys. **lekarzy dentystów**, czyli niemal trzykrotnie więcej niż w 2015 r. Na 10,0 tys. ludności przypadało 9,2 stomatologów (o 5,9 więcej niż w 2015 r.). W układzie województw rozpiętość wskaźnika zawierała się w przedziale od 6,2 w województwie kujawsko-pomorskim do 11,1 w województwie łódzkim. Wśród podregionów przeważająco wiejskich, podobnie jak w przypadku lekarzy, najniższą wartością wskaźnika wyróżnił się podregion świecki województwa kujawsko-pomorskiego (3,4), a najwyższą podregion rzeszowski województwa podkarpackiego (10,3). Analogicznie jak w przypadku lekarzy, duże zróżnicowanie wskaźnika zaobserwowano wśród podregionów pośrednich, tj. od 5,2 w podregionie ełckim województwa warmińsko-mazurskiego do 20,1 w podregionie miasto Szczecin województwa zachodniopomorskiego. Spośród podregionów przeważająco miejskich najniższą wartość wskaźnika odnotowano w podregionie rybnickim województwa śląskiego (7,2), zaś najwyższą w podregionie miasto Łódź województwa łódzkiego (21,3). Należy zaznaczyć, że w porównaniu z 2015 r. wartość tego wskaźnika wzrosła we wszystkich województwach oraz podregionach.

Liczba **pielęgniarek** pracujących w Polsce bezpośrednio z pacjentem w 2022 r. wyniosła 214,4 tys. i w porównaniu z 2015 r. była wyższa o 8,6%. Na 10,0 tys. mieszkańców kraju przypadało 56,8 pielęgniarek, tj. o 5,4 więcej niż w 2015 r. W układzie województw, najniższą wartość wskaźnika odnotowano w województwie pomorskim (45,9), a najwyższą w województwie świętokrzyskim (69,0). W porównaniu z 2015 r. wartość tego wskaźnika wzrosła prawie we wszystkich województwach oprócz lubuskiego, w którym zmalała (o 0,8). Wśród podregionów przeważająco wiejskich, najniższym wskaźnikiem wyróżnił się podregion żyrardowski województwa mazowieckiego (31,7), a najwyższym podregion rzeszowski województwa

podkarpackiego (70,6). Najniższą wartość wśród podregionów pośrednich odnotowano w podregionie gdańskim województwa pomorskiego (18,2), a najwyższą w podregionie lubelskim województwa lubelskiego (89,6). W układzie podregionów przeważająco miejskich najniższym wskaźnikiem wyróżnił się podregion łódzki województwa łódzkiego (32,1), zaś najwyższym podregion miasto Kraków województwa małopolskiego (106,8).

Mimo zmniejszającego się wskaźnika dzietności kobiet oraz przyrostu naturalnego, na przestrzeni 7 lat w Polsce wzrosła liczba **położnych** pracujących bezpośrednio z pacjentami, z 22,5 tys. w 2015 r. do 28,4 tys. w 2022 r. Na 10,0 tys. ludności w kraju przypadało 14,6 położnych, czyli o 3,3 więcej niż w 2015 r. Rozpiętość wartości tego wskaźnika w układzie województw zawierała się w przedziale od 10,7 w województwie lubuskim do 17,1 w województwie podkarpackim. W relacji do 2015 r. odnotowano wzrost wartości wskaźnika niemal we wszystkich województwach. Wyjątek stanowiło województwo lubuskie ze wskaźnikiem niższym o 0,3 niż 7 lat wcześniej. Wśród podregionów przeważająco wiejskich najniższą wartość zanotowano w podregionie świeckim województwa kujawsko-pomorskiego (7,4), a najwyższą, tak jak w przypadku poprzednich wskaźników, w podregionie rzeszowskim województwa podkarpackiego (23,5). Jeszcze większe różnice wystąpiły w układzie terytorialnym podregionów pośrednich, tj. od 4,6 w podregionie gdańskim województwa pomorskiego do 25,3 w podregionie miasto Szczecin województwa zachodniopomorskiego. Z kolei wśród podregionów przeważająco miejskich, najmniej położnych na 10,0 tys. kobiet przypadało w podregionie sosnowieckim województwa śląskiego (8,6), a najwięcej w podregionie miasto Poznań województwa wielkopolskiego (40,4).

Na **obszarach wiejskich** w 2022 r. działało 1,9 tys. **aptek** i 1,1 tys. **punktów aptecznych**, co stanowiło odpowiednio 16,0% oraz 98,4% tych podmiotów w kraju. W porównaniu z 2015 r. nastąpił spadek liczby aptek – na wsi o 197 (w miastach o 886) oraz liczby punktów aptecznych – na wsi o 182 (w miastach wzrost o 2). Spadek liczby omawianych obiektów skutkowało wzrostem liczby osób przypadających na 1 aptekę. W 2022 r. na wsi na 1 taki obiekt przypadało 8,2 tys. ludności, tj. o 781 osób więcej niż w 2015 r. (w miastach – 2,3 tys., tj. o 127 osób więcej, w Polsce – 3,2 tys., tj. o 223 osoby więcej).

W podziale terytorialnym obszarów wiejskich wartość wskaźnika liczby ludności przypadającej na 1 aptekę była bardzo zróżnicowana i zamykała się w granicach od 5,3 tys. osób w województwie lubelskim do 26,9 tys. w województwie lubuskim. W ujęciu podregionów wartość omawianego wskaźnika zamykała się w przedziale od 4,4 tys. osób w podregionie częstochowskim województwa śląskiego do 53,3 tys. w podregionie zielonogórskim województwa lubuskiego. W porównaniu z 2015 r. liczba ludności na 1 aptekę wzrosła w większości województw. Spadek odnotowano w województwie podlaskim (z 12,7 tys. osób na 1 aptekę w 2015 r. do 9,9 tys. osób w 2022 r.) i zachodniopomorskim (z 17,3 tys. osób do 15,4 tys. osób).

Na **obszarach wiejskich DOW**, w 2022 r. najwięcej aptek i punktów aptecznych zlokalizowanych było na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości (909 i 533), najmniej aptek funkcjonowało na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości (241), a punktów aptecznych na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości (101). Na 1 aptekę przypadało odpowiednio – na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości – 6,1 tys. ludności, na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości – 7,9 tys., na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości – 8,2 tys., a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości – 11,0 tys.

Na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości, na 1 aptekę w 2022 r. najwięcej ludności przypadało w województwie świętokrzyskim (9,4 tys.), na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości w województwach zachodniopomorskim (23,4 tys.) i lubuskim (22,1 tys.), na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości w województwach lubuskim (30,7 tys.) i podlaskim (28,2 tys.), a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości w województwach lubuskim (28,9 tys.) i dolnośląskim (27,2 tys.).

W układzie gminnym w 2022 r., rozpiętość wskaźnika ludności przypadającej na aptekę pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 23,1 tys. Najwyższe wartości przyjął on w gminach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości województwa małopolskiego Nowy Targ i Andrychów (24,0 tys. i 23,5 tys.) oraz w gminie aglomeracyjnej małej gęstości Miękinia (dolnośląskie) – 21,0 tys. Najniższy poziom wskaźnika odnotowano w gminie Rewal (zachodniopomorskie) – 909.

Mapa 34. Apteki ogólnodostępne na obszarach wiejskich w 2022 r.

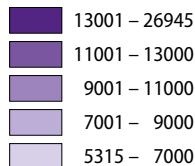
Stan w dniu 31 grudnia

Map 34. Generally available pharmacies in rural areas in 2022

As of 31 December

Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną

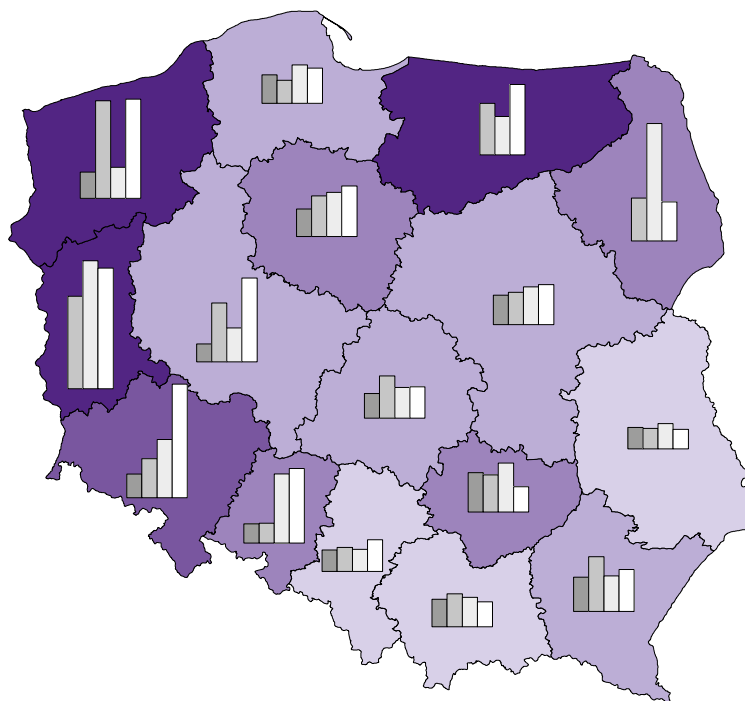
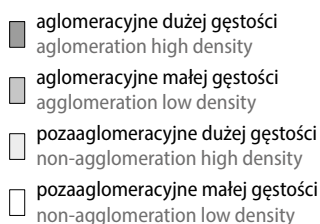
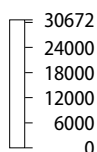
Population per generally available pharmacies

Polska Poland = 8169

Według typów obszarów wiejskich ludność na 1 aptekę ogólnodostępną

By types of rural areas population per generally available pharmacies

W **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** działało 951 aptek (8,2% ogółu aptek w Polsce) i 341 punktów aptecznych (30,5% ogółu punktów aptecznych w Polsce). Na 1 aptekę przypadało średnio 4,5 tys. osób, a rozpiętość tego wskaźnika wynosiła od 3,4 tys. w województwie łódzkim do 5,7 tys. w województwie mazowieckim. Wartość wskaźnika wynoszącą powyżej 5 tys. osób na 1 aptekę odnotowano również w województwach: podkarpackim, pomorskim i warmińsko-mazurskim. W układzie gminnym najczęściej osób na aptekę (powyżej 10 tys.) przypadało w trzech gminach województwa małopolskiego: Grybów, Korzenna i Szaflary oraz jednej gminie województwa podkarpackiego – Skołyszyn. Najmniejszą wartość tego wskaźnika odnotowano w gminie województwa zachodniopomorskiego – Cedynia (1,0 tys.). W 236 gminach zmarginalizowanych nie funkcjonowała żadna apteka, a najczęściej takich gmin wystąpiło w województwach: mazowieckim (41), podlaskim (32), warmińsko-mazurskim (28), lubelskim (25) i zachodniopomorskim (21).

6.6. Kluby sportowe

6.6. Sport clubs

W 2022 r. na **obszarach wiejskich** działało 5,7 tys. **klubów sportowych**, czyli 39,7% wszystkich klubów w kraju (w miastach – 8,7 tys.). Ćwiczyło w nich 310,2 tys. osób (w miastach – 788,7 tys.). Liczba klubów sportowych na wsi w ciągu 8 lat zmalała o 8,8% (w miastach wzrosła o 13,2%, w Polsce o 3,2%), przy jednoczesnym wzroście liczby osób **ćwiczących** o 5,5% (w miastach wzrost o 28,3%, w Polsce o 21,0%).

Zarówno w miastach, jak i na wsi, na 10 tys. mieszkańców przypadały 4 kluby. W ujęciu przestrzennym terenów wiejskich wskaźnik ten kształtował się od 2 w województwach: mazowieckim, podlaskim i świętokrzyskim do 6 w województwach: dolnośląskim, opolskim i podkarpackim. Na 1000 ludności wsi przypadało 20 osób ćwiczących, a w miastach 35 osób (w Polsce – 29 osób). W ujęciu terytorialnym wartość tego wskaźnika wahała się od 9 osób w województwie świętokrzyskim do 30 w województwie małopolskim.

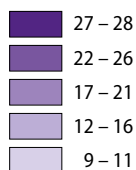
Wśród ćwiczących w klubach sportowych na obszarach wiejskich w 2022 r. mężczyźni stanowili 79,8% (w miastach – 69,6%, w Polsce – 72,5%). Należy podkreślić, że większość ćwiczących w klubach sportowych to młodzi ludzie do 18 roku życia – 64,8% (w miastach – 73,4%, w Polsce – 71,0%).

Na **obszarach wiejskich DOW**, w 2022 r. najwięcej klubów sportowych funkcjonowało na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości (3,0 tys.), a najmniej na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości (726). Analogicznie wyglądała sytuacja w przypadku ćwiczących w klubach sportowych. W przeliczeniu na 1000 ludności w klubach sportowych ćwiczyło odpowiednio – 28 osób na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości, 21 – na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości, 20 – na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości, a 14 – na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości.

Wskaźnik liczby ćwiczących na 1000 ludności największe wartości na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości przyjął w województwie opolskim (57), na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości w województwie zachodniopomorskim (31), na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości w województwie podlaskim (171), a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości w województwie małopolskim (27).

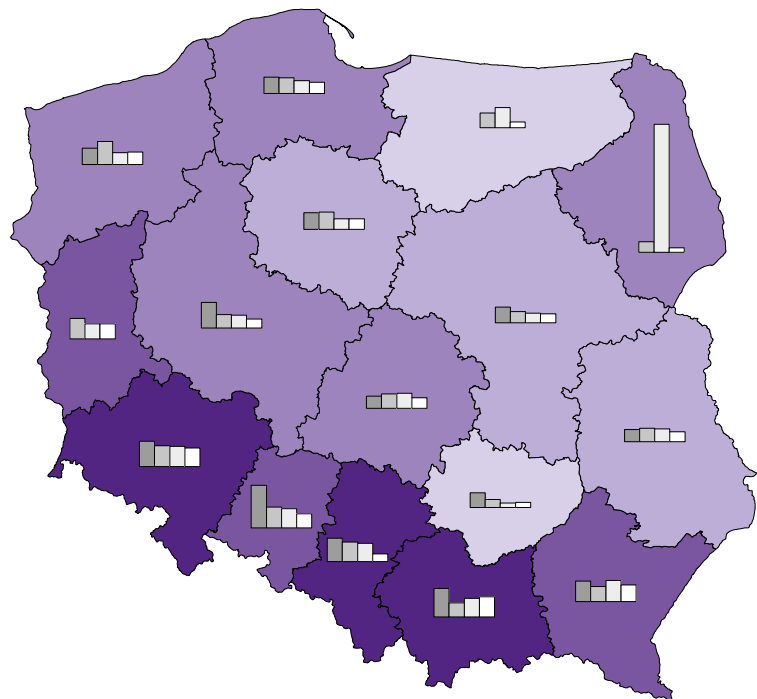
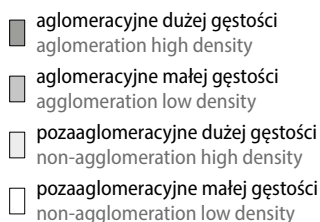
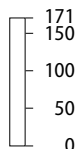
Mapa 35. Ćwiczący na obszarach wiejskich w 2022 r.
Map 35. Persons practising sports in rural areas in 2022

Na 1000 ludności
Per 1000 population

Polska Poland = 20

Według typów obszarów wiejskich
na 1000 ludności
By types of rural areas
per 1000 population

W układzie gminnym, w 2022 r., rozpiętość wskaźnika ćwiczących na 1000 ludności pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 46. Najwyższe wartości przyjął on w gminach: Piątnica (podlaskie) – 466, Troszyn (mazowieckie) – 140, Stare Czarnowo i Sławoborze (zachodniopomorskie) – odpowiednio 108 i 107.

W **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją**, w 2022 r. działało 1,7 tys. klubów sportowych (11,9% ogółu klubów sportowych w Polsce), w których ćwiczyło 86,9 tys. osób (7,8% ogółu ćwiczących w Polsce). Na 1 klub sportowy przypadało średnio 50 osób, a na 1000 mieszkańców gmin zmarginalizowanych ćwiczyło 20 osób. Najwięcej ćwiczących na 1000 mieszkańców, powyżej 25, odnotowano w województwach: dolnośląskim, małopolskim, opolskim, podkarpackim i zachodniopomorskim. W układzie gminnym w 138 gminach nie funkcjonował żaden klub sportowy, a najwięcej takich gmin wystąpiło w województwach: małopolskim (29), lubelskim (26), podlaskim (24) i warmińsko-mazurskim (16). Wskaźnik liczby ćwiczących na 1000 ludności najwyższe wartości przyjął w dwóch gminach województwa mazowieckiego Troszyn – 140 i Sadowne – 104 oraz dwóch gminach województwa zachodniopomorskiego Kalisz Pomorski i Sławoborze – po 107

6.7. Baza noclegowa turystyki

6.7. Tourist accommodation establishments

BAZA NOCLEGOWA TURYSTYKI dotyczy turystycznych obiektów noclegowych, tj. obejmuje obiekty hotelowe i pozostałe obiekty posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych.

Do obiektów hotelowych zaliczamy: hotele, motele, pensjonaty i inne obiekty hotelowe (np. zajazdy, gościńce). Pozostałe obiekty obejmują: domy wycieczkowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, domy pracy twórczej, zespoły domków turystycznych, kempingi, pola biwakowe, hostele, zakłady uzdrowiskowe, pokoje gościnne, kwatery agroturystyczne i pozostałe niesklasyfikowane (np. domy studenckie, internaty, ośrodki rekreacyjno-sportowe, itp.).

W informacjach o **OBIEKTACH NOCLEGOWYCH** turystyki nie uwzględnia się obiektów przejściowo nieczynnych z powodu przebudowy, remontu, itp.

Według stanu na dzień 31 lipca 2022 r. na **terenach wiejskich** znajdowało się 4,4 tys. **turystycznych obiektów noclegowych** (45,3% ogółu takich obiektów w kraju), które dysponowały 299,8 tys. **miejsc noclegowych** (38,4% ogółu). W porównaniu z 2015 r. liczba turystycznych obiektów noclegowych na obszarach wiejskich zmniejszyła się o 3,1% (w miastach o 2,1%, w Polsce o 2,6%), a liczba miejsc noclegowych wzrosła o 6,7% (w miastach o 11,9%, w Polsce o 9,8%).

Na 1000 km² terenów wiejskich przypadało 15 turystycznych obiektów noclegowych, tj. o 1 mniej niż w 2015 r. (w miastach – 238 obiektów, tj. o 12 mniej, w Polsce – 31 obiektów, tj. o 1 mniej). Najwięcej obiektów turystycznych na 1000 km² znajdowało się w województwach: małopolskim (39), pomorskim (36) i zachodniopomorskim (34), a najmniej w województwie mazowieckim (6). W ujęciu podregionów najwyższą wartość tego wskaźnika zanotowano w podregionach: nowotarskim województwa małopolskiego (140), gdańskim województwa pomorskiego (95) i koszalińskim województwa zachodniopomorskiego (93), a najniższą w podregionie ciechanowskim województwa mazowieckiego (2).

Na 1000 ludności obszarów wiejskich w 2022 r. **przypadało 20 miejsc noclegowych** w turystycznych obiektach noclegowych (w miastach i w Polsce ogółem po 21). W porównaniu z 2015 r. liczba miejsc noclegowych przypadająca na 1000 ludności obszarów wiejskich wzrosła o 2 (a w miastach i w Polsce – o 3). Na uwagę zasługuje duża rozpiętość terytorialna wartości omawianego wskaźnika od 7 w województwach mazowieckim oraz opolskim do 141 w województwie zachodniopomorskim, a w ujęciu podregionów od 2 w podregionie rybnickim województwa śląskiego do 330 w podregionie koszalińskim województwa zachodniopomorskiego.

Przeciętnie **1 turystyczny obiekt noclegowy** zlokalizowany na wsi w 2022 r. **dysponował 68 miejscami noclegowymi** (w miastach – 90, w Polsce – 80) i w porównaniu z 2015 r. było to więcej o 6 miejsc (w miastach o 11, w Polsce o 9). W ujęciu terytorialnym wartość wskaźnika zawierała się w przedziale od 47 w województwie podlaskim do 101 w województwie zachodniopomorskim, a w układzie podregionów od 34 w podregionach tuskim województwa śląskiego oraz puławskim województwa lubelskiego do 117 w podregionie wrocławskim województwa kujawsko-pomorskiego.

Tablica 14. Baza noclegowa turystyki w 2022 r.

Stan w dniu 31 lipca

Table 14. Tourist accommodation establishments in 2022

As of 31 July

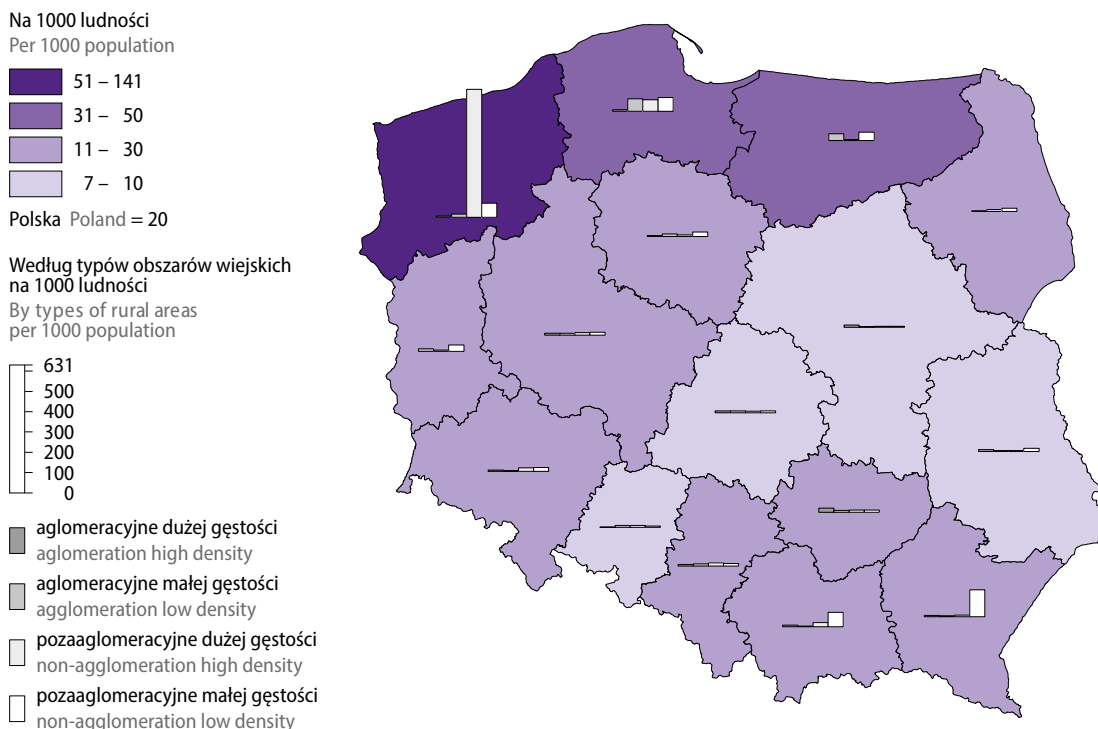
Wyszczególnienie Specification	Obiekty Facilities		Miejsca noclegowe Bed places		
	ogółem total	na 1000 km ² per 1000 km ²	ogółem total	na 1000 ludności per 1000 population	na 1 obiekt turystyczny per tourist facilities
TERYT					
Polska Poland	9766	31	779938	21	80
Obszary wiejskie Rural areas	4421	15	299799	20	68
Miasta Urban areas	5345	238	480139	21	90
Gminy zagrożone trwałą marginalizacją Areas (gminas) threatened by permanent marginalisation					
Gminy zmarginalizowane Marginalisation areas (gminas)	1351	12	88267	20	65
Delimitacja obszarów wiejskich Delimitation of rural areas					
Aglomeracyjne dużej gęstości Agglomeration high density	310	27	20593	9	66
Aglomeracyjne małej gęstości Agglomeration low density	352	11	21016	11	60
Pozaaglomeracyjne dużej gęstości Non-agglomeration high density	2193	21	148006	20	67
Pozaaglomeracyjne małej gęstości Non-agglomeration low density	1566	11	110184	31	70

W obiektach turystycznych zlokalizowanych na wsi w 2022 r. udzielono 24,6 mln **noclegów** (27,4% udzielonych noclegów w kraju), z których skorzystało 8,1 mln **turystów** (23,7% ogółu). Wśród korzystających z bazy turystycznej obszarów wiejskich, **goście z zagranicy** stanowili 8,0% (w miastach – 19,9%, w Polsce – 17,1%). Niemal połowa turystów korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych położonych na terenach wiejskich, wybierała obiekty zlokalizowane na obszarach województw: małopolskiego (15,4%), zachodniopomorskiego (13,7%), pomorskiego i mazowieckiego (po 9,1%). W ujęciu podregionów

największym odsetkiem turystów wyróżnił się podregion nowotarski województwa małopolskiego (7,7%) oraz koszaliński województwa zachodniopomorskiego (7,3%). W czterech województwach: dolnośląskim, małopolskim, mazowieckim i zachodniopomorskim odnotowano najwyższy odsetek cudzoziemców, którzy skorzystali z bazy turystycznej obszarów wiejskich (łącznie 62,6%).

Mapa 36. Miejsca noclegowe na obszarach wiejskich w 2022 r.

Map 36. Bed places in rural areas in 2022

Na **obszarach wiejskich DOW**, w 2022 r. najwięcej turystycznych obiektów noclegowych zlokalizowanych było na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości (2,2 tys.), najmniej na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości (310). Identyczna sytuacja miała również miejsce w przypadku miejsc noclegowych. Na 1000 ludności przypadało odpowiednio – na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości – 9 miejsc noclegowych, na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości – 11, na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości – 20, a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości – 31.

Rozpiętość wskaźnika miejsc noclegowych na 1000 ludności wynosiła odpowiednio – na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości od 1 w województwie opolskim do 20 w województwie świętokrzyskim, na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości od 2 w województwie dolnośląskim do 64 w województwie pomorskim, na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości od 4 w województwie warmińsko-mazurskim do 631 w województwie zachodniopomorskim, a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości od 5 w województwie mazowieckim do 132 w województwie podkarpackim.

W układzie gminnym w 2022 r., rozpiętość wskaźnika liczby ludności na 1000 miejsc noclegowych pomiędzy najwyższą a najniższą wartością wyniosła 395, a najwyższe wartości przyjął w gminach: Brześć Kujawski (kujawsko-pomorskie) – 399, Nowa Brzeźnica (łódzkie) – 354, Bełchatów obszar wiejski – 317 i Małogoszcz (świętokrzyskie) – 300.

W **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją**, w 2022 r. znajdowało się 1,4 tys. turystycznych obiektów noclegowych (13,8% ogółu turystycznych obiektów noclegowych w Polsce), które dysponowały 88,3 tys. miejscami noclegowymi (11,3% ogółu miejsc noclegowych w Polsce). Na 1000 km² analizowanych gmin

przypadało 12 turystycznych obiektów noclegowych, a na 1000 mieszkańców tych gmin 20 miejsc noclegowych. Przeciętnie 1 turystyczny obiekt noclegowy zlokalizowany w gminach zmarginalizowanych dysponował 65 miejscami noclegowymi.

W ujęciu terytorialnym turystyczne obiekty noclegowe o największej liczbie miejsc noclegowych zlokalizowane były w gminach zmarginalizowanych województw: zachodniopomorskiego (91), warmińsko-mazurskiego (78), lubuskiego (77) i łódzkiego (72). Najmniejsze takie obiekty odnotowano w województwach śląskim (28) i świętokrzyskim (39). Z kolei na 1000 mieszkańców gmin zmarginalizowanych najwięcej miejsc noclegowych przypadało w województwach zachodniopomorskim (73) i dolnośląskim (51), a najmniej w województwach: mazowieckim (4), kujawsko-pomorskim (5) i opolskim (6).

Spośród 755 gmin zmarginalizowanych, w 416 nie funkcjonował żaden turystyczny obiekt noclegowy, a najwięcej takich gmin wystąpiło w województwach: lubelskim (96), mazowieckim (80), podlaskim (37) i kujawsko-pomorskim (36). Gminami, w których funkcjonowały największe turystyczne obiekty noclegowe o liczbie miejsc noclegowych 200 i więcej były: Burzenin (łódzkie), Grodziczno i Kolno (warmińsko-mazurskie) oraz Sosnowica (lubelskie). Z kolei na 1000 mieszkańców gmin zmarginalizowanych najwięcej miejsc noclegowych przypadało w gminach: Darłowo (zachodniopomorskie) – 889, Świeradów-Zdrój (dolnośląskie) – 757, Lutowska (podkarpackie) – 712 i Postomino (zachodniopomorskie) – 637.

WSKAŹNIK FUNKCJI TURYSTYCZNEJ BARETJE'A I DEFERTA określa stosunek liczby miejsc noclegowych do liczby mieszkańców. WSKAŹNIK INTENSYWNOŚCI RUCHU TURYSTYCZNEGO SCHNEIDERA określa relację korzystających z noclegów w ciągu roku do liczby mieszkańców.

WSKAŹNIK INTENSYWNOŚCI RUCHU TURYSTYCZNEGO CHARVATA określa relację udzielonych noclegów w ciągu roku do liczby mieszkańców.

WSKAŹNIK GĘSTOŚCI BAZY NOCLEGOWEJ określa relację liczby miejsc noclegowych do powierzchni w km².

WSKAŹNIK GĘSTOŚCI RUCHU TURYSTYCZNEGO określa stosunek korzystających z noclegów w ciągu roku do powierzchni w km².

WSKAŹNIK ROZWOJU BAZY NOCLEGOWEJ określa relację korzystających z noclegów do liczby miejsc noclegowych.

Do statystycznego opisu zjawisk turystycznych oprócz charakterystyk liczbowych, wykorzystuje się również wskaźniki natężenia ruchu turystycznego odnoszące się do liczby mieszkańców lub do jednostki powierzchni.

Relację liczby miejsc noclegowych do liczby mieszkańców danej jednostki terytorialnej wyraża **wskaźnik funkcji turystycznej Baretje'a i Deferta**, który w 2022 r. dla wsi wyniósł 2,0, a dla miast i Polski ogółem – 2,1. Zaobserwowano znaczne zróżnicowanie wartości tego wskaźnika w przekroju terytorialnym obszarów wiejskich. Najniższą wartość odnotowano w województwach mazowieckim i opolskim, w których na 100 mieszkańców przypadało po 0,7 miejsc noclegowych. Najwyższą wartość (prawie siedmiokrotnie wyższą niż średnia dla kraju) odnotowano w województwie zachodniopomorskim (14,1). W układzie podregionów wartość omawianego wskaźnika zamykała się w granicach od 0,2 w podregionie rybnickim województwa śląskiego do 33,0 w podregionie koszalińskim województwa zachodniopomorskiego. Województwo zachodniopomorskie jako obszar o stosunkowo małej gęstości zaludnienia, atrakcyjnym turystycznie nadmorskim położeniu i licznych obiektach uzdrowiskowych, wyróżniało się również w przypadku pozostałych wskaźników odnoszących się do liczby mieszkańców. Pierwszym z nich jest **wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Charvata**, który w 2022 r. na obszarach wiejskich tego województwa wyniósł 1113,9 i był ponad 22-krotnie wyższy niż w województwie o jego najniższej wartości, tj. województwie lubelskim (49,8). Jeszcze większe różnice zaobserwowano w układzie podregionów, gdzie najwyższą wartość odnotowano w podregionie koszalińskim województwa zachodniopomorskiego (2823,4) wobec najniższej wartości w podregionie puławskim województwa lubelskiego (16,6). Również w województwie

zachodniopomorskim i jego podregionie koszalińskim odnotowano najwyższą wartość drugiego ze **wskaźników intensywności ruchu turystycznego, tj. wskaźnika Schneidera** (wyrażającego relację korzystających z noclegów w ciągu roku do liczby mieszkańców) – odpowiednio 212,9 i 478,4, wobec 25,3 w województwie o jego najniższym poziomie, tj. lubelskim i 8,5 w jego podregionie puławskim.

Wskaźnik rozwoju bazy noclegowej opisujący relację liczby turystów korzystających z obiektów noclegowych w ciągu roku w przeliczeniu na miejsca noclegowe, w 2022 r. na obszarach wiejskich kształtował się na poziomie 27,1 (w miastach – 54,4, w Polsce – 43,9). W układzie terytorialnym najniższą wartość przyjął on w województwach zachodniopomorskim (15,0) i pomorskim (17,0), a najwyższą w województwie mazowieckim (55,5). W ujęciu podregionów wartość tego wskaźnika zamykała się w przedziale od 13,6 w podregionie śluskim województwa pomorskiego do 102,8 w podregionie ciechanowskim województwa mazowieckiego.

Miarę **gęstości ruchu turystycznego** wyraża relacja osób korzystających z noclegów w ciągu roku na 1 km² powierzchni. Wskaźnik ten na wsi wyniósł 28,0 (w miastach – 1161,6, w Polsce – 109,5) i dla województw kształtował się od 7,1 w województwie podlaskim do 92,5 w województwie małopolskim, a dla podregionów od 3,2 w podregionie piłskim województwa wielkopolskiego do 265,5 w podregionie nowotarskim województwa małopolskiego.

Kolejną z miar stosowaną w ocenie poziomu zagospodarowania turystycznego jest **wskaźnik gęstości bazy noclegowej**. Określa on liczbę miejsc noclegowych przypadających na 1 km². Jego wartość dla obszarów wiejskich w 2022 r. wyniosła 1,0 (w miastach – 21,3, w Polsce – 2,5). Najmniej miejsc noclegowych na 1 km² przypadało w województwie podlaskim (0,3), a najwięcej w województwie zachodniopomorskim (3,5). Wśród podregionów wartość tego wskaźnika oscylowała w granicach od 0,1 w podregionach białostockim województwa podlaskiego i ciechanowskim województwa mazowieckiego do 10,0 w podregionie koszalińskim województwa zachodniopomorskiego.

STOPIEŃ WYKORZYSTANIA MIEJSC NOCLEGOWYCH lub pokoi jest to stosunek liczby udzielonych noclegów lub wynajętych pokoi w danym roku do nominalnej liczby miejsc noclegowych lub pokoi w danym roku. Przez nominalną liczbę miejsc noclegowych lub pokoi rozumie się sumę miejsc noclegowych lub pokoi przygotowanych dla turystów w każdym dniu działalności obiektu.

W 2022 r. **stopień wykorzystania zasobu turystycznych miejsc noclegowych** zlokalizowanych na obszarach wiejskich wyniósł 34,0% (w miastach – 43,5%, w Polsce – 40,4%). Wartości omawianego wskaźnika były bardzo zróżnicowane terytorialne i kształtowały się na poziomie od 24,6% w województwie lubuskim do 43,9% w województwie zachodniopomorskim. Jeszcze większe jego zróżnicowanie miało miejsce w ujęciu podregionów, gdzie najniższą wartość odnotowano w podregionie puławskim województwa lubelskiego (18,0%), a najwyższą w podregionie wrocławskim województwa kujawsko-pomorskiego (65,8%).

Stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych usytuowanych na wsi wyniósł 40,3% (w miastach – 52,0%, w Polsce – 49,5%). W układzie województw wartość omawianego wskaźnika wahała się od 31,0% w województwie lubuskim do 46,6% w województwie małopolskim. Podobnie jak w przypadku wcześniejszego wskaźnika, jego większe zróżnicowanie odnotowano w ujęciu podregionów – od 21,4% w podregionie suwalskim województwa podlaskiego do 60,5% w podregionie śluskim województwa pomorskiego.

W 2022 r. do dyspozycji turystów na obszarach wiejskich pozostawało 886 **pokoje gościnnych (kwatery prywatnych)** w mieszkaniach, domach i innych budynkach mieszkalnych należących do osób fizycznych lub prawnych (z wyjątkiem rolników) wynajmowanych turystom na noclegi za opłatą. Stanowiły one 45,7% wszystkich pokoi gościnnych w Polsce. Pokoje w kwaterach prywatnych dysponowały 23,8 tys. miejsc noclegowych (48,2% wszystkich takich miejsc w kraju). Największą liczbą miejsc noclegowych dysponowały obiekty położone w województwach najatrakcyjniejszych turystycznie: zachodniopomorskim (6,4 tys.), małopolskim (5,9 tys.) i pomorskim (5,4 tys.), w których łącznie omawiana baza turystyczna stanowiła 74,6% całego zasobu pokoi gościnnych na wsi.

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, najmniejszą liczbę miejsc noclegowych w pokojach gościnnych odnotowano w województwie świętokrzyskim (1,1), najwyższą zaś w województwie zachodniopomorskim (122,0) i jego podregionie koszalińskim (300,0) oraz w podregionie nowotarskim województwa małopolskiego (225,4).

Wypoczynek i turystyka w gospodarstwach agroturystycznych cieszy się rosnącą popularnością już od wielu lat. Agroturystyka ma bardzo duże znaczenie w wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich. Wykorzystując walory przyrodnicze, nawiązując do tradycji, folkloru, stylu życia tak odmiennego od miejskiego, stanowi bogatą i oryginalną ofertę turystyczną, a także dodatkowe źródło dochodu zwłaszcza dla małych gospodarstw rolnych. Agroturystyka wpływa bezpośrednio na poprawę jakości życia na obszarach wiejskich, sprzyja nawiązywaniu kontaktów, integracji społeczności lokalnej, unowocześnianiu infrastruktury, a także tworzeniu miejsc pracy.

Do dyspozycji turystów odwiedzających obszary wiejskie w 2022 r. było 547 **kwater agroturystycznych** (93,8% wszystkich w kraju), które dysponowały 9,8 tys. miejsc noclegowych. W porównaniu z 2015 r. liczba kwater agroturystycznych zmniejszyła się o 28,5%. Najwięcej kwater agroturystycznych było w województwach: pomorskim (59), dolnośląskim (53) oraz małopolskim, podkarpackim i wielkopolskim (po 52), które łącznie dysponowały 48,6% miejsc noclegowych spośród wszystkich takich miejsc w kraju. Najmniej kwater agroturystycznych z najmniejszą liczbą miejsc noclegowych było w województwie opolskim (7 obiektów ze 115 miejscami noclegowymi).

W przeliczeniu na 10 tys. ludności wiejskiej przypadało 6,4 miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych, tj. o 1,8 mniej niż 7 lat wcześniej. Najwyższą wartością tego wskaźnika charakteryzowały się województwa podlaskie (15,6) i warmińsko-mazurskie (15,1) oraz podregiony wałbrzyski województwa dolnośląskiego (31,2) i suwalski województwa podlaskiego (28,0).

Rozdział 7. Finansowanie obszarów wiejskich

Chapter 7. Rural areas financing

Informacje zawarte w rozdziale zostały podzielone na dwie części. Pierwsza część dotyczy budżetów gmin – ich dochodów, wydatków i wyników finansowych oraz wysokości środków na programy i projekty unijne. Podstawowym celem działalności jednostek samorządu terytorialnego, w tym gmin, jest zapewnienie jak najlepszych warunków dla funkcjonowania i rozwoju społeczności lokalnej. Wymaga to zapewnienia stałego dopływu środków niezbędnych do finansowania odpowiedniego poziomu dostarczania dóbr i usług publicznych oraz przedsięwzięć o charakterze rozwojowym.

W drugiej części rozdziału przedstawiono zagadnienia dotyczące programów wsparcia wsi i rolnictwa. Od momentu uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej polska wieś korzysta ze wsparcia w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, Europejskiej Polityki Spójności oraz Wspólnej Polityki Rybołówstwa. Działania dotyczące wspólnej polityki rolnej finansowane są z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (programy rozwoju obszarów wiejskich) i Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (interwencje w zakresie regulacji rynków rolnych, refundacje w przypadku wywozu produktów rolnych do państw trzecich i płatności bezpośrednie) oraz ze środków krajowych. W ramach Europejskiej Polityki Spójności mieszkańcy obszarów wiejskich mogą korzystać z pomocy Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności.

7.1. Dochody i wydatki gmin¹

7.1. Revenue and expenditure of gminas¹

Na DOCHODY BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO składają się:

- 1) dochody własne, tj.:
 - a) dochody z tytułu udziałów we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych,
 - b) wpływy z podatków oraz opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, w tym podatek od nieruchomości, podatek rolny, podatek od środków transportowych, podatek od czynności cywilnoprawnych, opłata skarbową,
 - c) dochody z majątku, np. dochody z najmu i dzierżawy oraz innych umów o podobnym charakterze,
 - d) środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł;
- 2) dotacje:
 - a) z budżetu państwa na zadania: z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej,
 - b) przekazane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi, płatności z budżetu środków europejskich (paragrafy 200 i 620 oraz od 2015 r. – 205 i 625), według szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 513, z późn. zm.),
 - c) otrzymane z funduszy celowych,
 - d) pozostałe dotacje;
- 3) subwencja ogólna z budżetu państwa, która składa się z części: wyrównawczej, oświatowej, rekompensującej, równoważącej i regionalnej.

¹ W odróżnieniu od pozostałych rozdziałów, analiza została przeprowadzona według statusu prawnego gminy, w podziale na gminy wiejskie, miejsko-wiejskie i miejskie. Dane dla gmin dotyczą gmin bez miast na prawach powiatu. W 2022 r. funkcjonowało 66 miast na prawach powiatu.

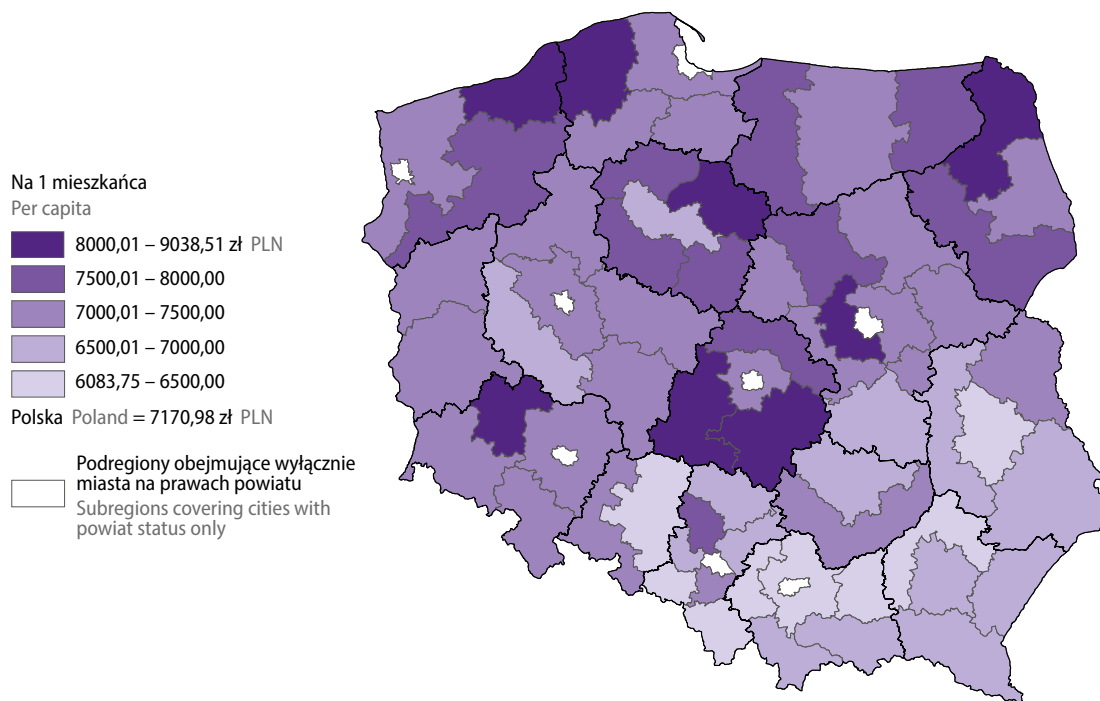
W 2022 r. **dochody gmin wiejskich**² wyniosły 76,8 mld zł, co stanowiło 44,7% ogółu dochodów gmin w kraju. W porównaniu z 2015 r. nominalne dochody gmin wiejskich wzrosły prawie dwukrotnie (gmin miejsko-wiejskich ponad dwukrotnie, w gminach miejskich wzrost wyniósł 79,9%). Wysokość dochodów gmin wiejskich była zróżnicowana przestrzennie i wahała się od 289,1 mln zł w podregionie gliwickim województwa śląskiego do 2,5 mld zł w podregionie krakowskim województwa małopolskiego.

W relacji do 2015 r. nominalny wzrost dochodów gmin wiejskich odnotowano we wszystkich podregionach, a najwyższy – ponad 2,2-krotny – miał miejsce w podregionach inowrocławskim województwa kujawsko-pomorskiego i wrocławskim województwa dolnośląskiego.

Na 1 mieszkańca gmin wiejskich w 2022 r. przypadało przeciętnie 7171,0 zł dochodu gminy (o 3656,9 zł więcej niż w 2015 r.). Kwota ta była o 988,7 zł wyższa od dochodu gmin miejskich na 1 mieszkańca i o 541,1 zł gmin miejsko-wiejskich. Najwyższe dochody gmin wiejskich w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w podregionach: koszalińskim województwa zachodniopomorskiego (9038,5 zł), legnicko-głogowskim województwa dolnośląskiego (8947,9 zł) i słupskim województwa pomorskiego (8836,9 zł), z kolei najniższe w podregionach tarnobrzeskim województwa podkarpackiego (6083,8 zł) i tarnowskim województwa małopolskiego (6164,7 zł). W stosunku do 2015 r. wzrost wartości tego wskaźnika odnotowano we wszystkich podregionach.

Mapa 37. Dochody gmin wiejskich według podregionów w 2022 r.

Map 37. Revenue of rural gminas by subregions in 2022

² W 2022 r., w porównaniu z 2015 r., liczba gmin zmniejszyła się o jedną z 2478 do 2477. W niewielkim stopniu zmieniła się także struktura zbiorowości gmin. Liczba gmin wiejskich obniżyła się o 50 jednostek (1513 w 2022 r.), gmin miejskich o 2 jednostki (302 w 2022 r.), co skutkowało wzrostem liczby gmin miejsko-wiejskich o 51 jednostek (662 w 2022 r.). Mieszkańcy gmin wiejskich (blisko 11 mln osób) w 2022 r. stanowili 42,2% ogółu ludności gmin (z wyłączeniem miast na prawach powiatów).

WYDATKI JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO dzielą się na majątkowe (w tym inwestycyjne) i bieżące, do których zalicza się m.in.:

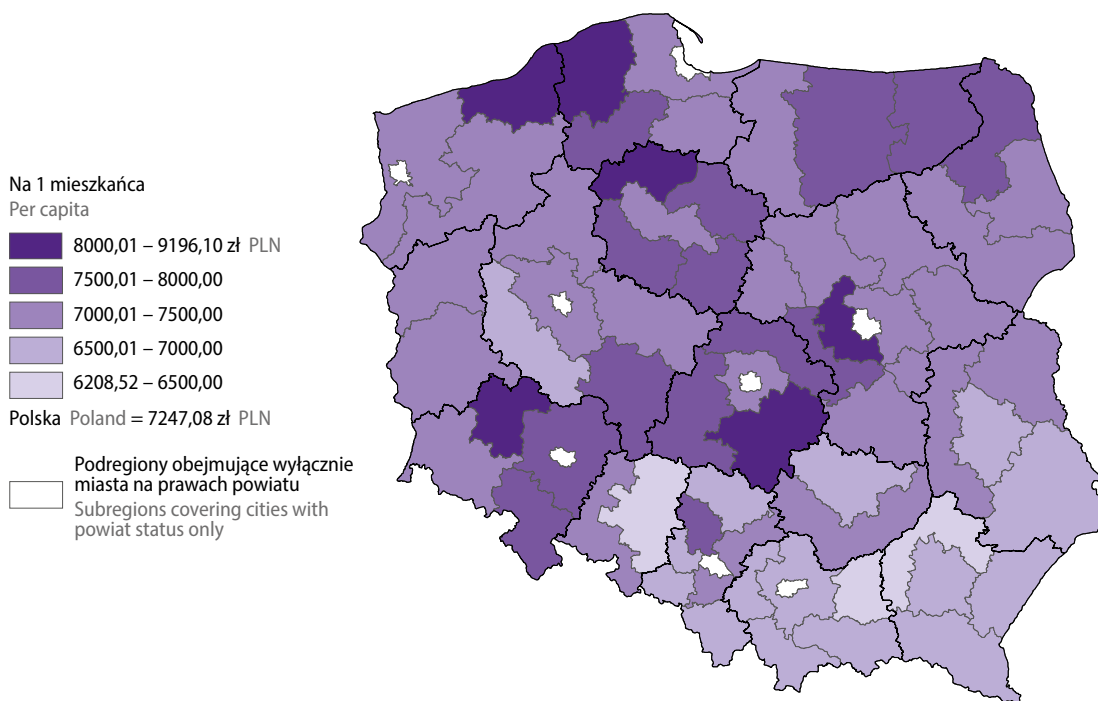
- 1) wydatki na wynagrodzenia (wraz z pochodnymi),
- 2) wydatki na zakup materiałów i usług,
- 3) dotacje m.in. dla jednostek organizacyjno-prawnych działających w budżetach jednostek samorządu terytorialnego,
- 4) wydatki na obsługę długu,
- 5) wydatki z tytułu udzielania poręczeń i gwarancji.

Na przestrzeni analizowanych lat, wzrostowi dochodów gmin wiejskich towarzyszył wzrost ponoszonych przez nie wydatków (o 106,6%). Wzrost wydatków był o 7,1 p. proc. wyższy niż wzrost dochodów. Kwota **wydatków gmin** wiejskich w 2022 r. była o 1,1% wyższa niż kwota ich dochodów i wyniosła 77,6 mld zł. Najwyższymi wydatkami odznaczał się podregion krakowski województwa małopolskiego (2,5 mld zł) i gdański województwa pomorskiego (2,4 mld zł), najniższymi zaś – gliwicki (287,4 mln zł) i sosnowiecki (367,2 mln zł) województwa śląskiego.

Wydatki gmin wiejskich w przeliczeniu **na 1 mieszkańca** w 2022 r. wyniosły 7247,1 zł i były wyższe o 853,6 zł od wydatków przypadających na mieszkańca gmin miejskich i o 432,0 zł gmin miejsko-wiejskich. W układzie terytorialnym wysokość wydatków na 1 mieszkańca gminy wiejskiej wahała się od 6208,5 zł w podregionie tarnobrzeskim województwa podkarpackiego do 9196,1 zł w podregionie słupskim województwa pomorskiego. Wydatki gmin wiejskich na 1 mieszkańca w odniesieniu do 2015 r. wzrosły we wszystkich podregionach.

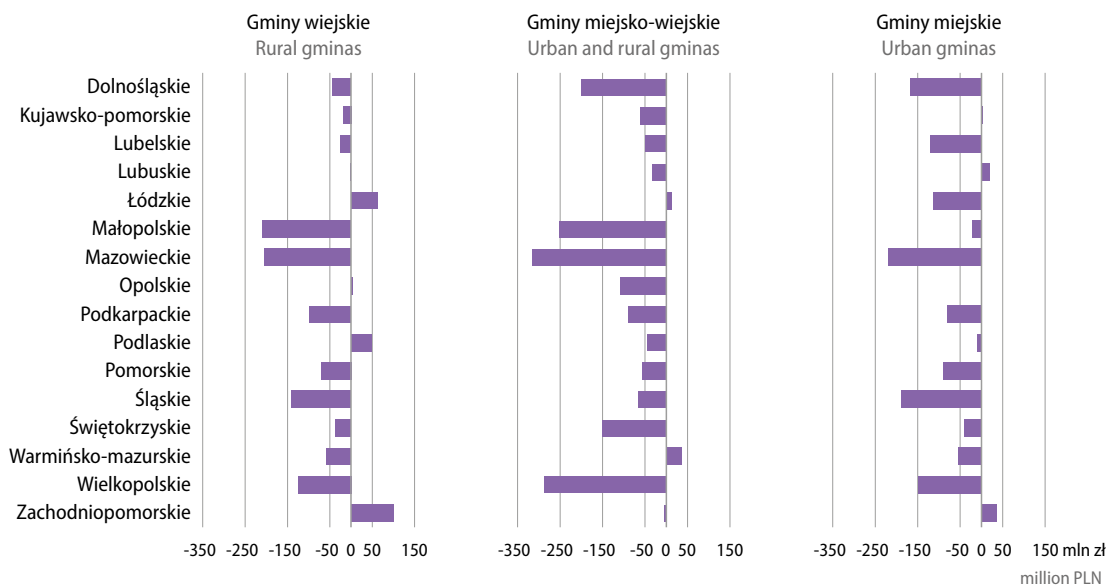
Mapa 38. Wydatki gmin wiejskich według podregionów w 2022 r.

Map 38. Expenditure of rural gminas by subregions in 2022

Nadwyżka wydatków nad dochodami spowodowała, iż w 2022 r. wynik budżetów gmin wiejskich był ujemny i wyniósł minus 0,8 mld zł. Spośród 66 podregionów obejmujących gminy wiejskie, 22 podregiony miały dodatni wynik finansowy. Dla porównania w 2015 r. dodatnie wyniki budżetów gmin wiejskich odnotowano w 58 podregionach. Największa nadwyżka dochodów nad wydatkami w 2022 r. wystąpiła w podregionach koszalińskim (plus 58,7 mln zł) i szczecinecko-pyrzyckim (plus 46,1 mln zł) województwa zachodniopomorskiego. Z kolei wydatki najbardziej przekroczyły dochody w budżetach gmin wiejskich podregionu warszawskiego wschodniego województwa mazowieckiego (minus 76,4 mln zł) i bydgosko-toruńskiego województwa kujawsko-pomorskiego (minus 67,5 mln zł).

Wykres 33. Wyniki budżetów gmin^a w 2022 r.
Chart 33. Budget results of gminas^a in 2022

a Gminy bez miast na prawach powiatu.

a Gminas excluding cities with powiat status.

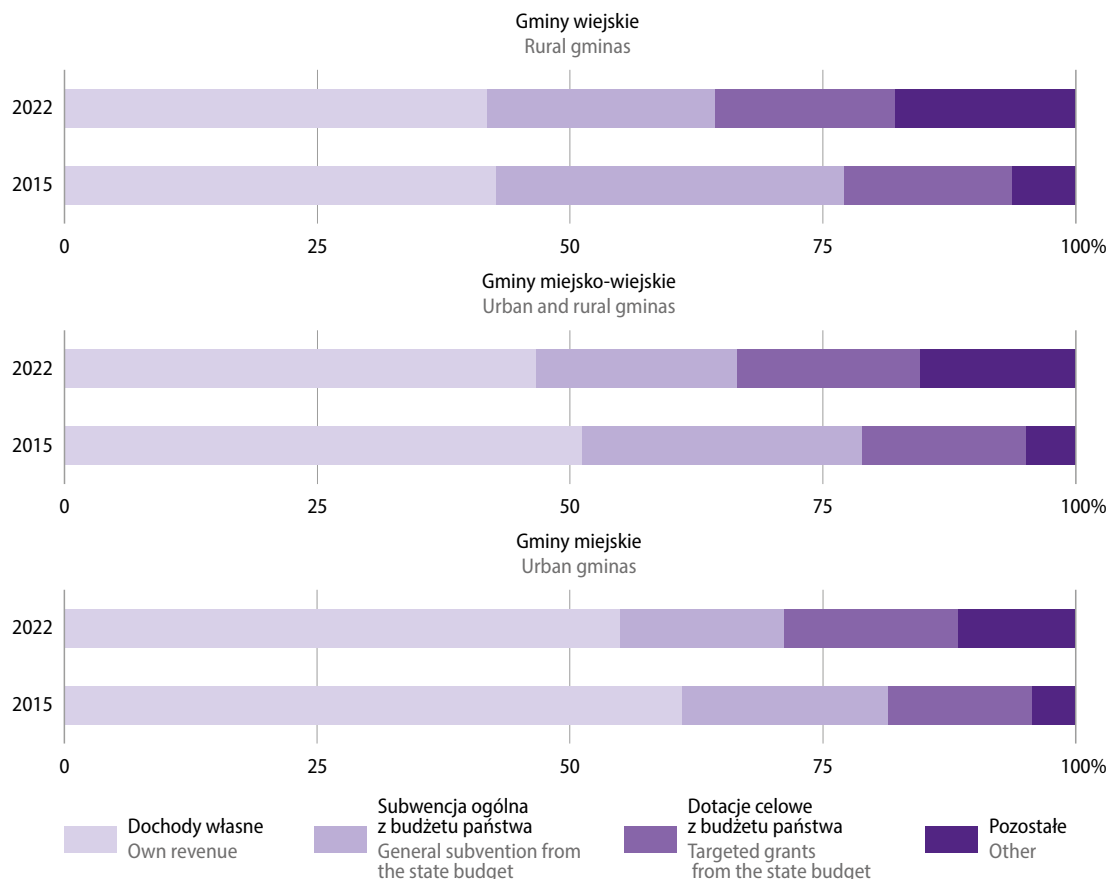
7.2. Struktura dochodów gmin

7.2. Structure of gminas revenue

W strukturze dochodów gmin wiejskich w 2022 r. największy udział miały dochody własne – 41,8% (32,1 mld zł). Subwencja ogólna z budżetu państwa stanowiła 22,5% (17,3 mld zł), a dotacje celowe z budżetu państwa – 17,8% (13,7 mld zł). Również w budżetach gmin miejsko-wiejskich i miejskich największy udział posiadały dochody własne – odpowiednio 46,7% i 55,0%. W przypadku gmin miejsko-wiejskich, podobnie jak w gminach wiejskich, na kolejnych miejscach znalazły się odpowiednio subwencja ogólna z budżetu państwa (19,9%) i dotacje celowe z budżetu państwa (18,0%). W gminach miejskich większy udział posiadały dotacje celowe z budżetu państwa (17,2%) niż subwencja ogólna z budżetu państwa (16,2%).

W stosunku do 2015 r. w budżetach gmin wiejskich, miejsko-wiejskich i miejskich spadł udział dochodów własnych i subwencji ogólnej z budżetu państwa, wzrósł natomiast udział dotacji celowych z budżetu państwa. Gminy wiejskie zanotowały najmniejszy spadek dochodów własnych (o 0,9 p. proc.), największy natomiast największy spadek udziału subwencji ogólnej z budżetu państwa (o 11,9 p. proc.) i najmniejszy wzrost udziału dotacji celowych z budżetu państwa (o 1,2 p. proc. wobec 3,0 p. proc. w gminach miejskich).

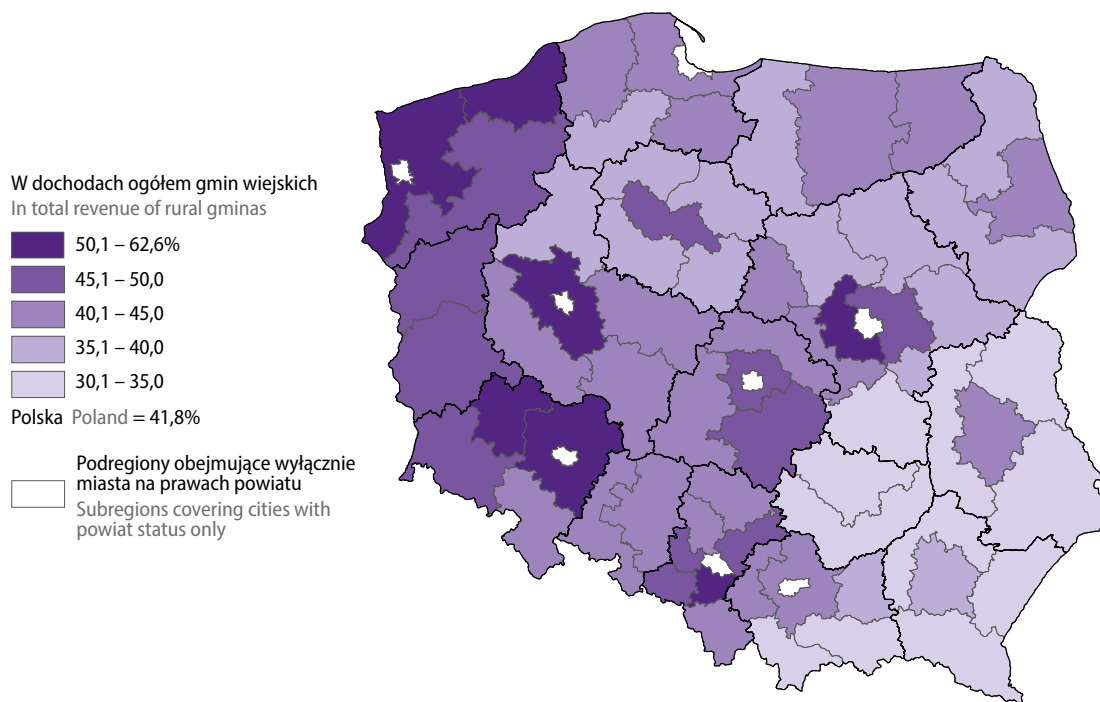
Wykres 34. Struktura dochodów gmin^a
Chart 34. Structure of revenue of gminas^a

^a Gminy bez miast na prawach powiatu.
^a Gminas excluding cities with powiat status.

Najwyższe wartości udziału dochodów własnych w dochodach ogółem gmin wiejskich w 2022 r. – powyżej 57% – zanotowano w podregionach: warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego, koszalińskim i szczecińskim województwa zachodniopomorskiego, legnicko-głogowskim województwa dolnośląskiego oraz poznańskim województwa wielkopolskiego. Prawie we wszystkich podregionach, w strukturze dochodów gmin wiejskich, dochody własne stanowiły największy odsetek. Jedynie w podregionie nowosądeckim województwa małopolskiego największą część dochodów gmin wiejskich stanowiła subwencja ogólna z budżetu państwa. Duży udział subwencji ogólnej z budżetu państwa, powyżej 28%, odnotowano także w podregionach: krośnieńskim województwa podkarpackiego, nowotarskim województwa małopolskiego, puławskim województwa lubelskiego oraz radomskim województwa mazowieckiego. Z kolei dotacje celowe z budżetu państwa, powyżej 20% udział posiadały w budżetach gmin wiejskich podregionów: elbląskiego województwa warmińsko-mazurskiego, krośnieńskiego, przemyskiego i tarnobrzeskiego województwa podkarpackiego, nowosądeckiego województwa małopolskiego oraz ostrołęckiego województwa mazowieckiego.

Mapa 39. Dochody własne gmin wiejskich według podregionów w 2022 r.
 Map 39. Own revenue of rural gminas by subregions in 2022

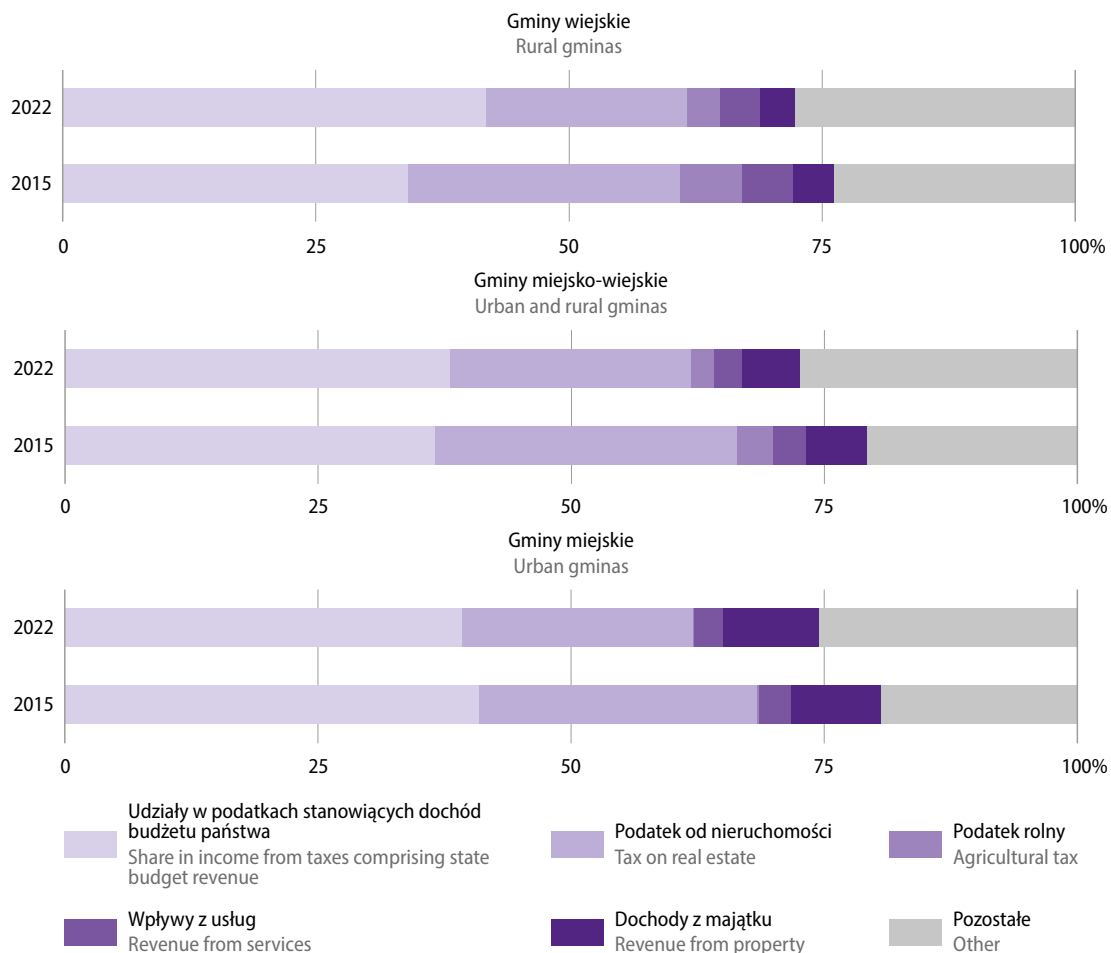

Dochody własne budżetów gmin wiejskich w 2022 r. tworzyły przede wszystkim dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych stanowiących dochód budżetu państwa (41,8%, tj. 13,4 mld zł), w których przeważały wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych. Drugim pod względem wielkości udziału był podatek od nieruchomości, który stanowił 19,9% (6,4 mld zł) dochodów własnych gmin wiejskich. Kolejną pozycję w dochodach własnych gmin wiejskich stanowiły wpływy z usług wynoszące w 2022 r. 4,0%, tj. 1,3 mld zł. Dochody z majątku w dochodach własnych gmin wiejskich stanowiły 3,4% (1,1 mld zł), a z tytułu podatku rolnego – 3,2% (1,0 mld zł).

W strukturze dochodów własnych gmin miejsko-wiejskich i miejskich największy udział posiadały także dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych, które stanowiły odpowiednio 38,1% dochodów własnych gmin miejsko-wiejskich i 39,3% dochodów własnych gmin miejsko-wiejskich. Na kolejnym miejscu znalazły się dochody z podatku od nieruchomości – 23,8% i 22,8%. Trzecią pozycję w dochodach gmin miejsko-wiejskich i miejskich, w odróżnieniu od gmin wiejskich, stanowiły dochody z majątku – 5,7% i 9,5%. Wpływy z usług w dochodach własnych zarówno gmin miejsko-wiejskich, jak i miejskich, stanowiły 2,8%, a z tytułu podatku rolnego – odpowiednio 2,2% i 0,1%.

W porównaniu z 2015 r., we wszystkich rodzajach gmin w dochodach własnych zmalały udziały podatku od nieruchomości, podatku rolnego oraz wpływy z usług. W gminach wiejskich zmalały także dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych. W gminach miejsko-wiejskich i miejskich wystąpił wzrost udziału tych dochodów. Z kolei w gminach wiejskich miał miejsce wzrost dochodów z majątku, w gminach miejsko-wiejskich i miejskich nastąpił w tym czasie spadek tego odsetka.

Wykres 35. Struktura dochodów własnych gmin^a
Chart 35. Structure of own revenue of gminas^a

^a Gminy bez miast na prawach powiatu.
^a Gminas excluding cities with powiat status.

Odsetek dochodów z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych w dochodach własnych gmin wiejskich w 2022 r. kształtował się w granicach od 23,9% w podregionie koszalińskim województwa zachodniopomorskiego do 49,8% w podregionie radomskim województwa mazowieckiego. We wszystkich podregionach w budżetach gmin wiejskich, wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych przewyższały wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych. Udział podatku dochodowego od osób prawnych w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa największy był w gminach wiejskich podregionu poznańskiego województwa wielkopolskiego (9,7%) i żyrardowskiego województwa mazowieckiego (8,3%). W pozostałych podregionach udział tego podatku nie przekroczył 7%.

W ujęciu regionalnym, najwyższy udział dochodów z tytułu podatku od nieruchomości w dochodach własnych gmin wiejskich odnotowano w podregionach piotrkowskim województwa łódzkiego (30,8%), wrocławskim (28,8%) i legnicko-głogowskim (28,0%) województwa dolnośląskiego. Najniższym udziałem odznaczały się podregiony: puławski województwa lubelskiego (11,8%), radomski województwa mazowieckiego (11,9%), chełmsko-zamojski województwa lubelskiego (12,5%) oraz nowosądecki województwa małopolskiego (12,8%). Z kolei dochody z podatku rolnego największy udział – powyżej 7% – miały w podregionach: chełmsko-zamojskim województwa lubelskiego, nyskim województwa opolskiego,

szczecinecko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego i elbląskim województwa warmińsko-mazurskiego, a najmniejszy w podregionach: nowotarskim województwa małopolskiego i warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (po 0,4%) oraz bielskim województwa śląskiego (0,7%).

Wpływy z usług posiadały największy udział w dochodach własnych gmin wiejskich w podregionie rzeszowskim województwa podkarpackiego (8,8%), a najmniejszy w podregionie szczecińskim województwa zachodniopomorskiego i gliwickim województwa śląskiego (po 0,9%).

Najwyższy udział dochodów z majątku odnotowano w podregionach koszalińskim województwa zachodniopomorskiego (10,3%) i jeleniogórskim województwa dolnośląskiego (8,3%), najniższy zaś w podregionie lubelskim województwie lubelskiego (1,0%) oraz plockim i żyrardowskim województwa mazowieckiego (po 1,1%).

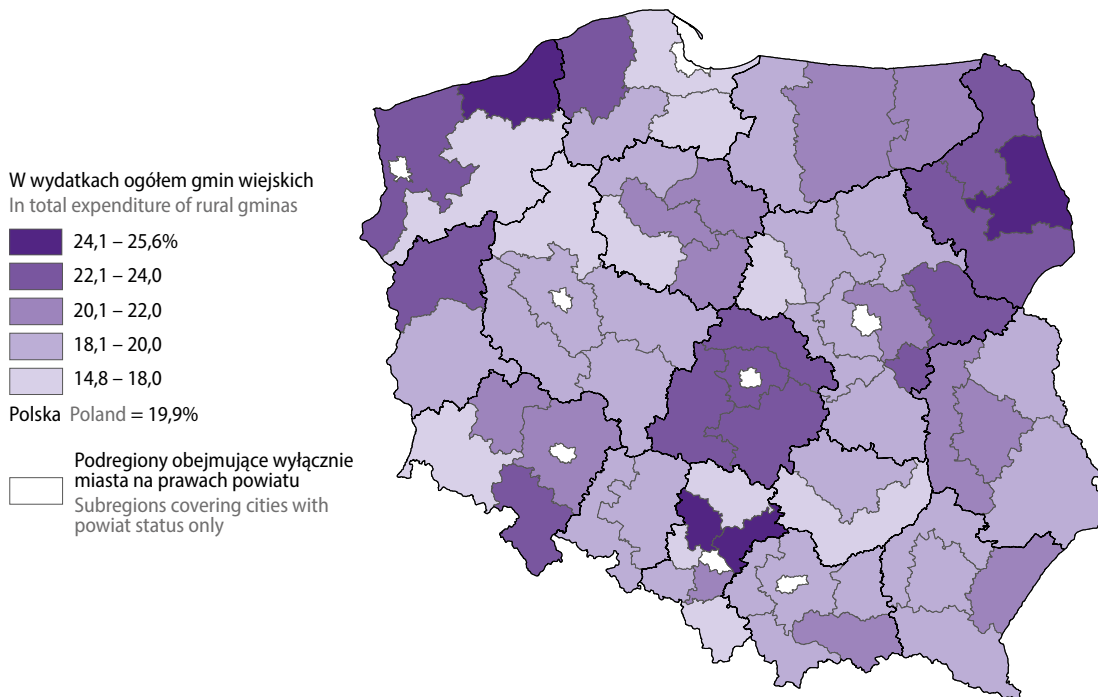
7.3. Struktura wydatków gmin

7.3. Structure of gminas expenditure

W 2022 r. wydatki gmin wiejskich stanowiły 44,2% ogółu wydatków gmin w kraju. W strukturze wydatków gmin wiejskich 80,1% (62,2 mld zł) przypadało na **wydatki bieżące** (83,9% w gminach miejskich, 82,7% w gminach miejsko-wiejskich), zaś pozostałe 19,9% (15,5 mld zł) na **wydatki majątkowe**. Wśród wydatków majątkowych największy odsetek stanowiły wydatki inwestycyjne, które prawie we wszystkich podregionach wynosiły ponad 90%. Wyjątek stanowiły jedynie podregiony: gorzowski województwa lubuskiego (86,1%), gliwicki województwa śląskiego (88,8%) i elbląski województwa warmińsko-mazurskiego, gdzie wydatki te wynosiły 89,5% wydatków majątkowych.

Wskaźnik udziału wydatków bieżących w dochodach ogółem gmin wiejskich w 2022 r. wyniósł 80,9% (dla gmin miejskich – 86,8%, gmin miejsko-wiejskich – 85,0%) i w ujęciu podregionów kształtował się od 70,4% w podregionie koszalińskim województwa zachodniopomorskiego do 86,0% w podregionie bielskim województwa śląskiego.

Mapa 40. Wydatki majątkowe gmin wiejskich według podregionów w 2022 r.
Map 40. Property expenditure of rural gminas by subregions in 2022

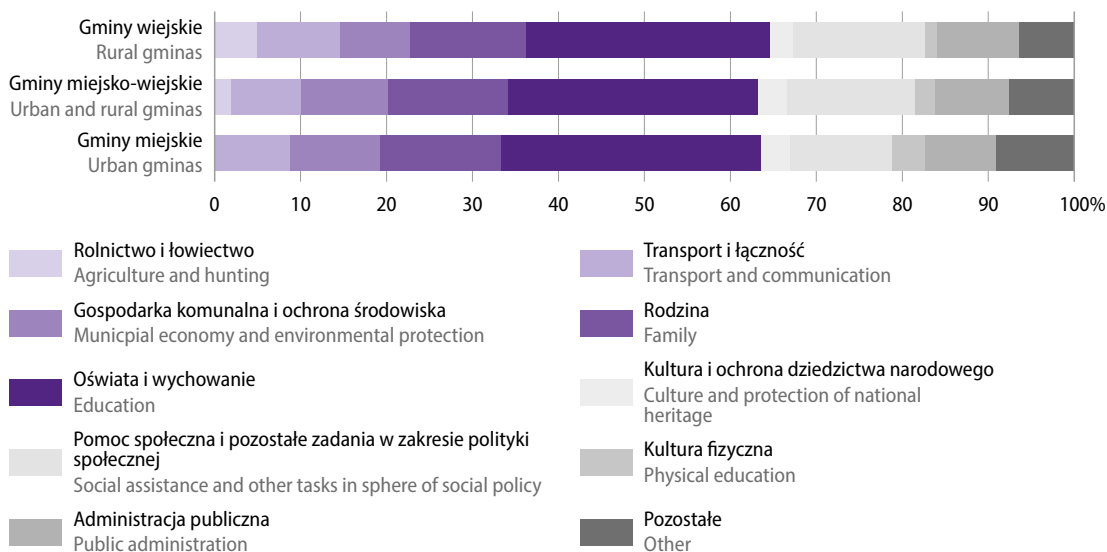

Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem gmin wiejskich był terytorialnie znacznie zróżnicowany. W 2022 r. najwyższy poziom wskaźnika odnotowano w podregionach: sosnowieckim województwa śląskiego (25,6%), białostockim województwa podlaskiego (24,7%), bytomskim województwa śląskiego (24,6%) oraz koszalińskim województwa zachodniopomorskiego (24,4%), a najniższy w podregionach szczecinecko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego (14,8%), gdańskim województwa pomorskiego (15,2%) oraz bielskim województwa śląskiego (15,8%).

W **strukturze wydatków gmin** wiejskich według działów klasyfikacji budżetowej w 2022 r. największy udział miały wydatki na oświatę i wychowanie – 28,4%, pomoc społeczną – 15,3%, w dziale Rodzina – 13,4%, transport i łączność – 9,6%, na administrację publiczną – 9,5%. Na działy te przeznaczono łącznie 59,2 mld zł, tj. 76,2% wydatków gmin wiejskich (dla gmin miejskich – 73,2%, gmin miejsko-wiejskich – 74,6%).

Wykres 36. Struktura wydatków gmin^a według działów w 2022 r.

Chart 36. Structure of expenditure of gminas^a by division in 2022

a Gminy bez miast na prawach powiatu.

a Gminas excluding cities with powiat status.

Najwyższy, bo ponad 33% udział wydatków na oświatę i wychowanie w wydatkach ogółem gmin wiejskich, zarejestrowano w podregionach: tyskim (37,0%), gliwickim i bielskim (po 34,1%) województwa śląskiego, warszawskim zachodnim województwa mazowieckiego (34,6%), poznańskim województwa wielkopolskiego (33,8%), tarnowskim województwa małopolskiego (33,4%) oraz gdańskim województwa pomorskiego (33,0%). Najmniejszy udział stanowiły one w podregionie ełckim województwa warmińsko-mazurskiego i legnicko-głogowskim województwa dolnośląskiego (po 23,3%).

Udział wydatków w dziale Rodzina kształtował się od 9,4% w gminach wiejskich podregionu warszawskiego zachodniego województwa mazowieckiego do 16,8% podregionu krośnieńskiego województwa podkarpackiego. Wskaźnik ten w przypadku wydatków na administrację publiczną najwyższe wartości przyjął w podregionach szczecinecko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego oraz białostockim województwa podlaskiego (po 11,6%), a najniższą w podregionach: nowosądeckim województwa małopolskiego (7,3%) oraz rzeszowskim i tarnobrzeskim województwa podkarpackiego (odpowiednio 7,8% i 7,9%).

W ujęciu podregionów najwyższy udział wydatków na transport i łączność notowano w gminach wiejskich podregionów: suwalskiego województwa podlaskiego (15,5%), szczecińskiego województwa zachodniopomorskiego (14,5%) oraz poznańskiego województwa wielkopolskiego (13,9%), najniższy zaś podregionów rybnickiego województwa śląskiego (6,2%) i sandomiersko-jędrzejowskiego województwa świętokrzyskiego (6,6%).

Z kolei udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem gmin wiejskich w 2022 r. kształtował się od 3,7% w podregionie elbląskim województwa warmińsko-mazurskiego do 13,6% w podregionie łódzkim województwa łódzkiego.

Wydatki w dziale Rolnictwo i łowiectwo stanowiły 5,0% wydatków gmin wiejskich. W porównaniu z 2015 r. kwota przeznaczona na ten cel wzrosła o 88,7%. W większości podregionów w 2022 r. odnotowano analogiczną tendencję. Odwrotna sytuacja miała miejsce w dwóch podregionach – gdańskim województwa pomorskiego (spadek o 7,0%) i jeleniogórskim województwa dolnośląskiego (spadek o 6,0%). Natomiast największy wzrost wydatków, ponad pięciokrotny, w porównaniu z 2015 r. odnotowano w podregionie wrocławskim województwa dolnośląskiego.

Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w gminach wiejskich w 2022 r. wynosiły 2,7%. Najwyższym takim wskaźnikiem charakteryzowały się podregiony legnicko-głogowski województwa dolnośląskiego (6,0%) i koszaliński województwa zachodniopomorskiego (4,6%), najniższym natomiast podregiony: krakowski województwa małopolskiego (1,8%) oraz ciechanowski i żyrardowski województwa mazowieckiego (po 1,5%).

7.4. Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w budżetach gmin

7.4. Financing and co-financing EU programmes and projects in budgets of gminas

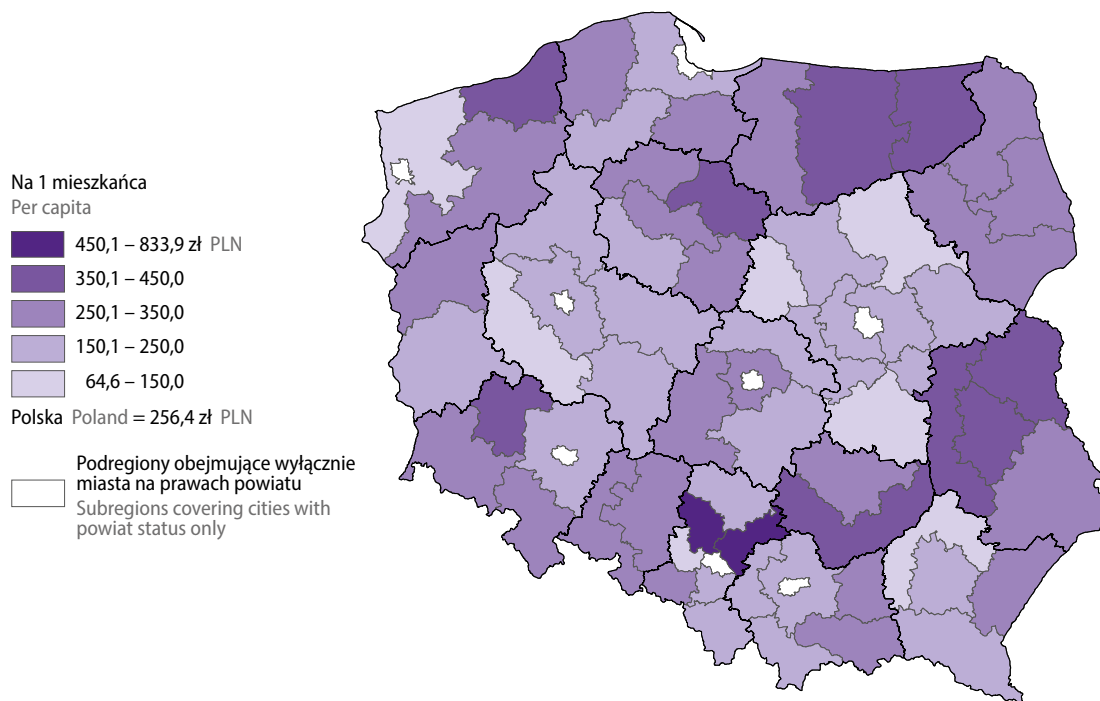
W latach 2015–2022 łączna kwota środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w gminach wiejskich wyniosła 18,2 mld zł, z tego 1,7 mld zł przypadało na 2022 r. Kwota ta stanowiła 44,9% ogólnej wartości tych środków w kraju w 2022 r. i była o 5,2% wyższa niż w 2015 r.

Udział środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w budżetach gmin wiejskich kształtował się w przedziale od 2,2% w województwie mazowieckim do 5,3% w województwie świętokrzyskim. W ujęciu podregionów największy odsetek stanowiły one w podregionach bytomskim (10,9%) i sosnowieckim (8,2%) województwa śląskiego. Wzrost wysokości środków w budżetach gmin na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych, w 2022 r. w porównaniu z 2015 r., odnotowano w 13 województwach, a najwyższy – o ponad 50% – w województwach wielkopolskim i warmińsko-mazurskim. Spadek wystąpił w trzech województwach, a największy – prawie o połowę – w województwie mazowieckim.

Na 1 mieszkańca w budżetach gmin wiejskich w 2022 r. przypadało przeciętnie 256,4 zł środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych (w gminach miejskich – 70,8 zł, w gminach miejsko-wiejskich – 232,2 zł), tj. o 18,1 zł więcej niż w 2015 r. Najwyższe wartości wskaźnik ten przyjął w województwie świętokrzyskim, gdzie na 1 mieszkańca przypadało 366,5 zł. Z kolei najmniej środków w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w województwie mazowieckim (161,7 zł). W przypadku podregionów wartość tego wskaźnika wahała się od 64,6 zł w podregionie gliwickim województwa śląskiego do 833,9 zł w podregionie bytomskim województwa śląskiego.

Mapa 41. Środki w dochodach gmin wiejskich na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych według podregionów w 2022 r.

Map 41. Funds in revenue of rural gminas for financing and co-financing of EU programmes and projects by subregions in 2022

7.5. Systemy wsparcia bezpośredniego

7.5. Direct payment schemes

PŁATNOŚCI W RAMACH SYSTEMÓW WSPARCIA BEZPOŚREDNIEGO – główny instrument wsparcia rolnictwa w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR), którego celem jest zapewnienie rolnikom stabilnego źródła dochodu, przy jednoczesnym zagwarantowaniu stabilności dostaw produkcji rolnej i ekologicznie zrównoważonego użytkowania środowiska naturalnego.

PŁATNOŚCI BEZPOŚREDNIE DO GRUNTÓW ROLNYCH – warunkiem ubiegania się o płatności bezpośrednie do gruntów rolnych jest posiadanie działek rolnych o powierzchni co najmniej 1 ha utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej gospodarstwa rolnego (za działkę rolną uważa się zwarty obszar gruntu rolnego, na którym jest prowadzona jedna uprawa, na powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha) oraz posiadanie numeru identyfikacyjnego (wpis do ewidencji producentów) nadanego przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). W celu ubiegania się o płatności bezpośrednie do gruntów rolnych producent rolny musi złożyć w biurze powiatowym ARiMR wniosek o przyznanie płatności bezpośrednich w wyznaczonym terminie.

W analizie uwzględniono informacje o środkach wypłaconych w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, tj. systemu płatności bezpośrednich i Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (PROW 2014–2020) z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji i Europejskiego Funduszu Rolniczego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Analizą nie objęto danych z zakresu funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rybackiego.

Najbardziej powszechnym instrumentem wsparcia obszarów wiejskich są dopłaty w ramach systemów wsparcia bezpośredniego, często nazywane **płatnościami bezpośrednimi**. W 2022 r. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa realizowała Kampanię 2022, w ramach której rolnicy mogli ubiegać się o następujące rodzaje płatności unijnych:

- 1) jednolitą płatność obszarową,
- 2) płatność z tytułu praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska (tzw. płatność za zazielenienie),
- 3) płatność dodatkową (redystrybucyjną),
- 4) płatność dla młodych rolników,
- 5) płatności związane z produkcją:
 - a) płatność do bydła,
 - b) płatność do krów,
 - c) płatność do owiec,
 - d) płatność do kóz,
 - e) płatność do powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno,
 - f) płatność do powierzchni uprawy roślin pastewnych,
 - g) płatność do powierzchni uprawy buraków cukrowych,
 - h) płatność do powierzchni uprawy ziemniaków skrobiowych,
 - i) płatność do powierzchni uprawy pomidorów,
 - j) płatność do powierzchni uprawy truskawek,
 - k) płatność do powierzchni uprawy chmielu,
 - l) płatność do powierzchni uprawy lnu,
 - m) płatność do powierzchni uprawy konopi włóknistych,
- 6) płatności w ramach przejściowego wsparcia krajowego:
 - a) uzupełniająca płatność podstawowa,
 - b) płatność niezwiązana do tytoniu.

W Kampanii 2022 do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wpłynęło 1,3 mln wniosków o dofinansowanie w ramach **jednolitej płatności obszarowej** przy zadeklarowaniu do płatności 14,2 mln ha gruntów. Agencja na ten cel wypłaciła producentom rolnym 4,9 mld zł. Najwięcej wniosków o dofinansowanie złożyli rolnicy z województw mazowieckiego i lubelskiego (łącznie 357,4 tys., tj. 28,5% ogółu wniosków o jednolitą płatność obszarową), z kolei najwyższe kwoty wsparcia zostały skierowane do rolników z województw mazowieckiego i wielkopolskiego (łącznie 1,2 mld zł, tj. 24,8% ogółu środków wypłaconych na ten cel). W układzie podregionów najwięcej środków przekazanych zostało rolnikom z podregionów chełmsko-zamojskiego województwa lubelskiego (178,0 mln zł) i łomżyńskiego województwa podlaskiego (170,7 mln zł). Z kolei najmniej środków zostało przekazanych beneficjentom z województw śląskiego i lubuskiego (odpowiednio 2,7% i 2,8% ogólnej kwoty jednolitej płatności obszarowej w kraju).

Wszyscy rolnicy uprawnieni do jednolitej płatności obszarowej są zobowiązani do realizacji praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska, tzw. zazielenienia. W związku z tym liczba wniosków złożonych o **płatności za zazielenienie** w Kampanii 2022 jest taka sama jak liczba wniosków w ramach jednolitej płatności obszarowej. Identyczna jest także powierzchnia deklarowana do płatności. Mniejsza jest natomiast przekazana na ten cel łączna kwota płatności, która wyniosła 3,3 mld zł. Analogicznie, jak w przypadku jednolitej płatności obszarowej, największe środki ARiMR skierowała do beneficjentów z województw mazowieckiego i wielkopolskiego oraz podregionów chełmsko-zamojskiego i łomżyńskiego, a najniższe z województwa śląskiego oraz jego podregionów: gliwickiego, tyskiego, bytomskiego i bielskiego.

W ramach Kampanii 2022 rolnicy mogli ubiegać się również o **płatność dodatkową (redystrybucyjną)**. Płatność ta przysługuje wszystkim rolnikom do powierzchni gruntów kwalifikujących się do jednolitej płatności obszarowej, mieszczących się w przedziale od 3,01 ha do 30 ha (maksymalnie do 27 ha na gospodarstwo). O tą formę pomocy złożono 839,9 tys. wniosków, a dotyczyły one 7,0 mln ha gruntów, na które Agencja wypłaciła 911,4 mln zł. Podobnie jak w przypadku jednolitej płatności obszarowej i płatności za zazielenienie, najwyższe kwoty wsparcia w przypadku tej płatności zostały skierowane do rolników z województw mazowieckiego i wielkopolskiego oraz podregionów łomżyńskiego i chełmsko-zamojskiego.

O **płatność dla młodych rolników** ubiegało się 90,2 tys. beneficjentów. Skorzystali oni z dofinansowania w wysokości 201,2 mln zł do 909,9 tys. ha gruntów. Także w przypadku tej płatności najwięcej środków skierowanych zostało do beneficjentów z województw mazowieckiego i wielkopolskiego oraz podregionów łomżyńskiego i chełmsko-zamojskiego. Dodatkowo duże wsparcie uzyskali również młodzi rolnicy z województwa lubelskiego.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Kampanii 2022 realizowała również **przejściowe wsparcie krajowe**, tj. uzupełniającą płatność podstawową oraz płatność niezwiązaną do tytoniu, o które ubiegało się odpowiednio 1,0 mln i 12,6 tys. rolników. Udzielona pomoc objęła 9,7 mln ha oraz 38,0 mln t surowca i wyniosła 267,8 mln zł i 83,1 mln zł. Największe kwoty dofinansowania ogółem w przypadku uzupełniającej płatności podstawowej uzyskali beneficjenci z województwa wielkopolskiego i mazowieckiego, a w przypadku płatności niezwiązanej do tytoniu województwa lubelskiego.

Podczas Kampanii 2022 rolnicy mogli również ubiegać się o **płatności związane z produkcją**. Łącznie na wszystkie płatności w tym zakresie do ARiMR wpłynęło 542,8 tys. wniosków. Najwięcej z nich dotyczyło płatności do bydła (34,8%), płatności do krów (24,0%), płatności do powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno (17,7%), płatności do powierzchni uprawy roślin pastewnych (11,4%). Udział wniosków o pozostałe płatności związane z produkcją nie przekroczył 6%. Powierzchnie i ilości objęte wnioskami o przyznanie płatności wynosiły odpowiednio:

- 1) płatność do bydła – 2,3 mln szt.,
- 2) płatność do krów – 1,6 mln szt.,
- 3) płatność do owiec – 186,5 tys. szt.,
- 4) płatność do kóz – 25,2 tys. szt.,
- 5) płatność do powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno – 362,6 tys. ha,
- 6) płatność do powierzchni uprawy roślin pastewnych – 163,8 tys. ha,
- 7) płatność do powierzchni uprawy buraków cukrowych – 218,9 tys. ha,
- 8) płatność do powierzchni uprawy ziemniaków skrobiowych – 23,7 tys. ha,
- 9) płatność do powierzchni uprawy pomidorów – 3,8 tys. ha,
- 10) płatność do powierzchni uprawy truskawek – 30,4 tys. ha,
- 11) płatność do powierzchni uprawy chmielu – 1,8 tys. ha,
- 12) płatność do powierzchni uprawy lnu – 3,7 tys. ha,
- 13) płatność do powierzchni uprawy konopi włóknistych – 1,6 tys. ha.

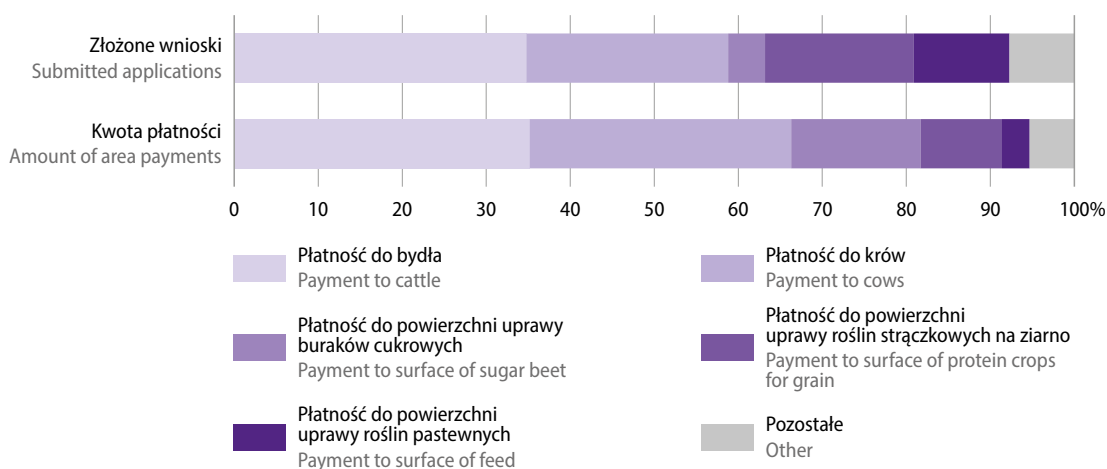
Na płatności związane z produkcją w Kampanii 2022, Agencja skierowała do beneficjentów 1,6 mld zł. Wśród nich największy odsetek stanowiły płatności do bydła (35,2%), płatności do krów (31,1%), płatności do powierzchni uprawy buraków cukrowych (15,4%) i płatności do powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno (9,7%). W układzie przestrzennym, najwięcej środków na:

- 1) płatności do bydła i krów skierowano do województw: mazowieckiego, wielkopolskiego i podlaskiego (odpowiednio 51,0% i 52,5%);
- 2) płatności do owiec do województwa małopolskiego (31,2% ogólnej kwoty płatności do owiec);
- 3) płatności do kóz – województwa wielkopolskiego (25,5% ogólnej kwoty płatności do kóz);

- 4) płatności do powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno – województw: zachodniopomorskiego, pomorskiego i lubelskiego (33,4% ogólnej płatności do powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno);
- 5) płatności do powierzchni uprawy roślin pastewnych – województw: wielkopolskiego, warmińsko-mazurskiego i mazowieckiego (41,0%);
- 6) płatności do powierzchni uprawy ziemniaków skrobiowych oraz pomidorów – województw wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego (odpowiednio 54,7% i 65,5%);
- 7) płatności do powierzchni uprawy buraków cukrowych – województw kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego (45,5%);
- 8) płatności do powierzchni uprawy truskawek – województw mazowieckiego i lubelskiego (65,4%);
- 9) płatności do powierzchni uprawy chmielu – województw lubelskiego (89,2%);
- 10) płatności do powierzchni uprawy lnu – województw lubuskiego i warmińsko-mazurskiego (52,3%);
- 11) płatności do powierzchni uprawy konopi włóknistych – województwa mazowieckiego (45,2%).

Wykres 37. Struktura złożonych wniosków i zrealizowanych płatności związanych z produkcją w ramach systemów wsparcia bezpośredniego w Kampanii 2022

Chart 37. Structure of submitted applications and realised area payments coupled to production in the scope of direct payment schemes in Campaign 2022

Źródło: dane Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

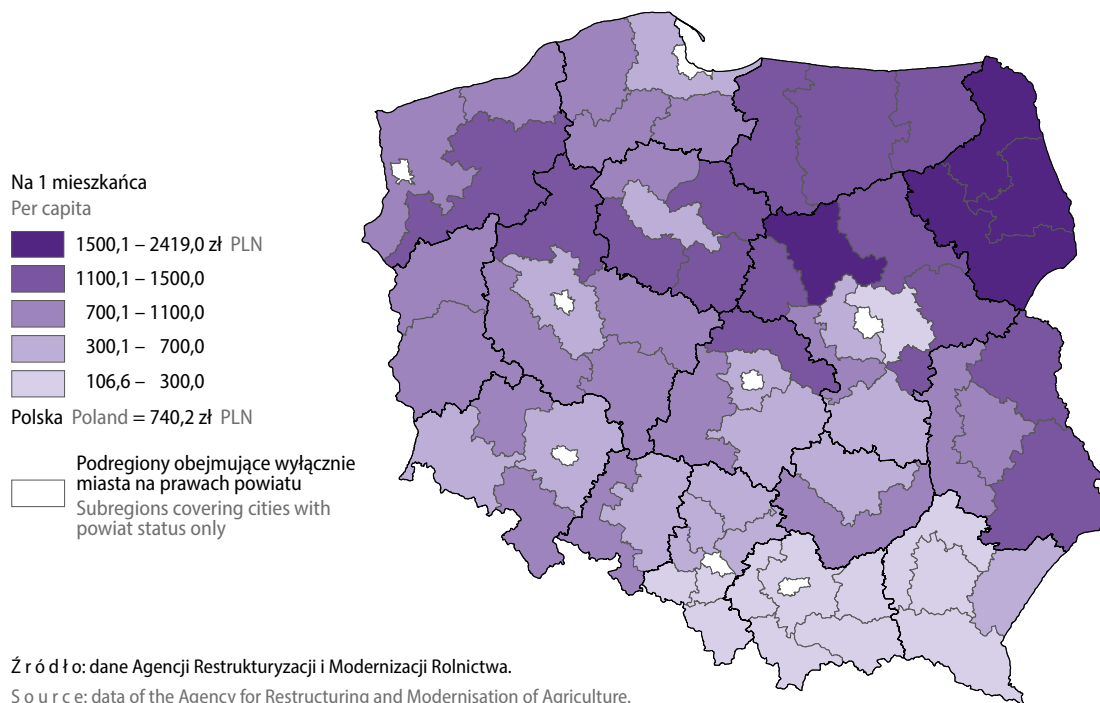
Source: data of the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture.

W strukturze płatności związanych z produkcją w większości województw przeważały płatności do bydła lub płatności do krów. Wyjątek stanowiły tu województwa lubuskie, gdzie największy odsetek stanowiły płatności do powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno. Z kolei w województwach: dolnośląskim, kujawsko-pomorskim i opolskim największy udział posiadały płatności do buraków cukrowych.

W ramach systemów wsparcia bezpośredniego na 1 mieszkańca obszarów wiejskich w Polsce przypadało 740,2 zł zrealizowanych płatności, najmniej w województwie małopolskim (223,2 zł), najwięcej w województwie podlaskim (2070,3 zł). Dużą wartością tego wskaźnika wyróżniało się także województwo warmińsko-mazurskie (1301,1 zł). W ujęciu podregionów wartość wskaźnika wahała się od 106,6 zł w podregionie bielskim województwa śląskiego do 2419,0 zł w podregionie suwalskim województwa podlaskiego. Wysoką wartość osiągnął on również w podregionach łomżyńskim województwa podlaskiego (2263,2 zł) i ciechanowskim województwa mazowieckiego (1596,8 zł).

Mapa 42. Kwota zrealizowanych płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego według podregionów w Kampanii 2022

Map 42. Amount of realised area payments in the scope of direct payment schemes by subregions in Campaign 2022

7.6. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

7.6. Rural Development Programme for 2014–2020

PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014–2020 (PROW 2014–2020) określa strategię i główne kierunki działań w zakresie rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich na terenie kraju. Głównymi celami PROW 2014–2020 są poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich realizuje sześć priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020 oraz Pomoc techniczną:

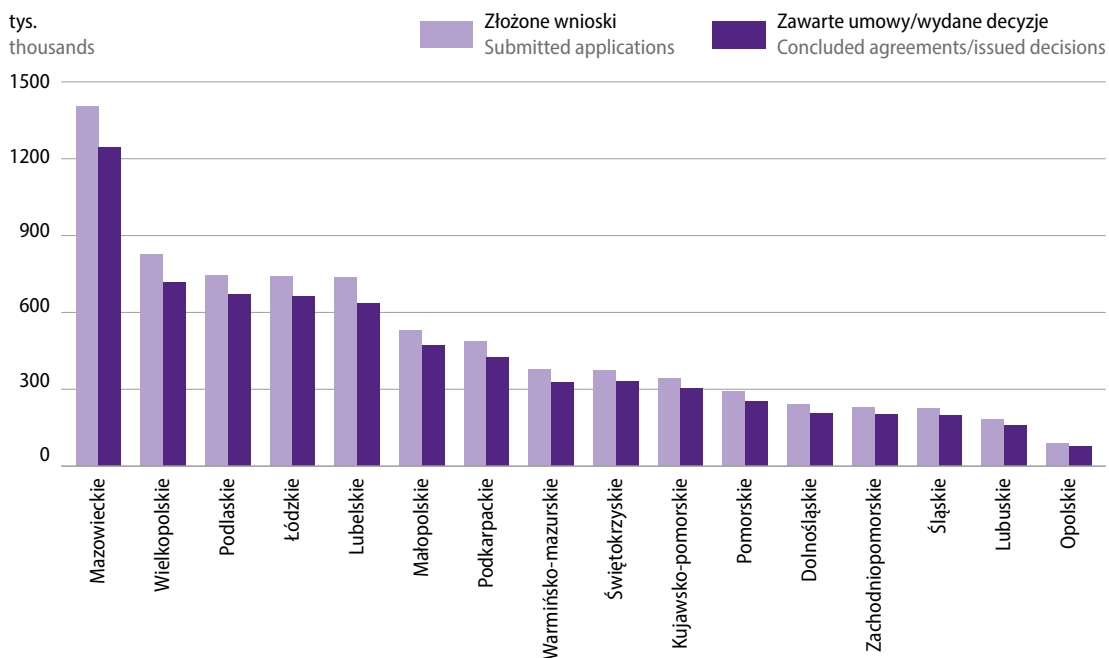
1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich.
2. Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych.
3. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie.
4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.
5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym.
6. Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Budżet przeznaczony na realizację PROW 2014–2020 wynosi 18,2 mld euro (z tego środki Europejskiego Funduszu Rolniczego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – 11,9 mld euro, krajowe środki publiczne – 6,2 mld euro). W ramach wydatków Europejskiego Funduszu Rolniczego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich finansowane są także zobowiązania z PROW 2004–2006 oraz z PROW 2007–2013.

W ramach PROW 2014–2020 – od początku jego uruchomienia do 31 grudnia 2022 r. – 1,3 mln różnych **beneficjentów** złożyło 7,8 mln wniosków o przyznanie pomocy finansowej (w tym w 2022 r. – 1,0 mln). **Zawarto z nimi umów/wydano decyzji** – 6,9 mln (w tym w 2022 r. – 709,4 tys.) i zrealizowano płatności na łączną kwotę 53,7 mld zł (z tytułu zobowiązań z PROW 2014–2020 – 49,3 mld zł, PROW 2007–2013 – 3,3 mld zł, PROW 2004–2006 – 1,0 mld zł). W samym 2022 r. Agencja dla 851,9 tys. różnych beneficjentów wypłaciła łączną kwotę 10,0 mld zł, w tym: z tytułu zobowiązań z PROW 2014–2020 – 9956,3 mln zł, PROW 2007–2013 – 38,3 mln zł, PROW 2004–2006 – 40,8 mln zł).

Najwyższe łączne kwoty zrealizowanych płatności przypadły na województwa mazowieckie – 7,2 mld zł (13,5% ogólnej kwoty zrealizowanych płatności w ramach PROW 2014–2020), wielkopolskie – 5,8 mld zł (10,9%) i lubelskie – 5,3 mld zł (10,0%), a najniższe na województwa opolskie – 1,1 mld zł (2,0%) i śląskie – 1,3 mld zł (2,4%).

Wykres 38. Realizacja^a PROW 2014–2020
Chart 38. Realised^a of the RDP 2014–2020

^a Narastająco od uruchomienia programu do 31 grudnia 2022 r.

Źródło: dane Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

^a Increasing since using the programme to 31 December 2022.

Source: data of the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture.

7.7. Instrumenty krajowe wspierające rozwój sektora rolnego

7.7. National instruments supporting development of agricultural sector

Instrumentami krajowymi wspierającymi rozwój rolnictwa i przetwórstwa produktów rolnych są również dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych udzielane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. W 2022 r. Agencja udzielała dopłat do następujących kredytów inwestycyjnych:

- 1) na realizację inwestycji w rolnictwie i w rybactwie śródlądowym (linia RR),
- 2) na zakup użytków rolnych (linia Z).

W 2022 r. banki współpracujące z ARiMR udzieliły łącznie 1,3 tys. kredytów inwestycyjnych na ogólną kwotę 445,6 mln zł. Średnio na 1 kredyt przypadło 353,6 tys. zł.

W strukturze wypłaconych środków w ramach preferencyjnych kredytów inwestycyjnych przeważały kredyty zaciągnięte na zakup użytków rolnych (57,9%). Wartość kredytów na inwestycje w rolnictwie i w rybactwie śródlądowym wyniosła 187,5 mln zł.

W układzie wojewódzkim, najwięcej kredytów o łącznie największej wartości udzielonych zostało w województwach: kujawsko-pomorskim – 77,1 mln zł (246 kredytów), wielkopolskim – 76,3 mln zł (205 kredytów) i mazowieckim – 57,3 mln zł (163 kredyty).

Rozdział 8. Środowisko naturalne

Chapter 8. Environment

Obszary wiejskie stanowią zdecydowaną większość powierzchni kraju (92,8%), a więc to na ich terenie zlokalizowana jest przeważająca część zasobów przyrodniczych Polski. Tym samym ważne jest zapewnienie prawidłowej ich ochrony i eksploatacji oraz ograniczenie ich degradacji i utraty bioróżnorodności.

8.1. Grunty leśne i zalesienia

8.1. Forest land and afforestation

W 2022 r. w ogólnej powierzchni **obszarów wiejskich**, 31,0% stanowiły **grunty leśne** (w miastach – 21,6%, w Polsce – 30,3%), do których zalicza się nie tylko lasy, które zajmują 30,3% powierzchni obszarów wiejskich (w miastach – 21,0%, w Polsce – 29,7%), ale także grunty związane z gospodarką leśną. Największym udziałem lasów w powierzchni terenów wiejskich (lesistością) wśród województw wyróżniało się lubuskie (50,6%), a najmniejszym łódzkie (22,2%). W ujęciu podregionów najwyższą lesistością charakteryzowały się podregiony położone w południowej i zachodniej części Polski: krośnieński województwa podkarpackiego (52,3%), gorzowski (51,2%) i zielonogórski (50,1%) województwa lubuskiego, natomiast najmniejszą – podregiony skierniewicki województwa łódzkiego (11,0%) i lubelski województwa lubelskiego (14,6%).

Mapa 43. Lesistość obszarów wiejskich w 2022 r.

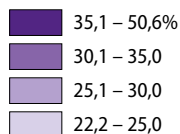
Stan w dniu 31 grudnia

Map 43. Forest cover of rural areas in 2022

As of 31 December

Powierzchnia lasów
w powierzchni ogółem

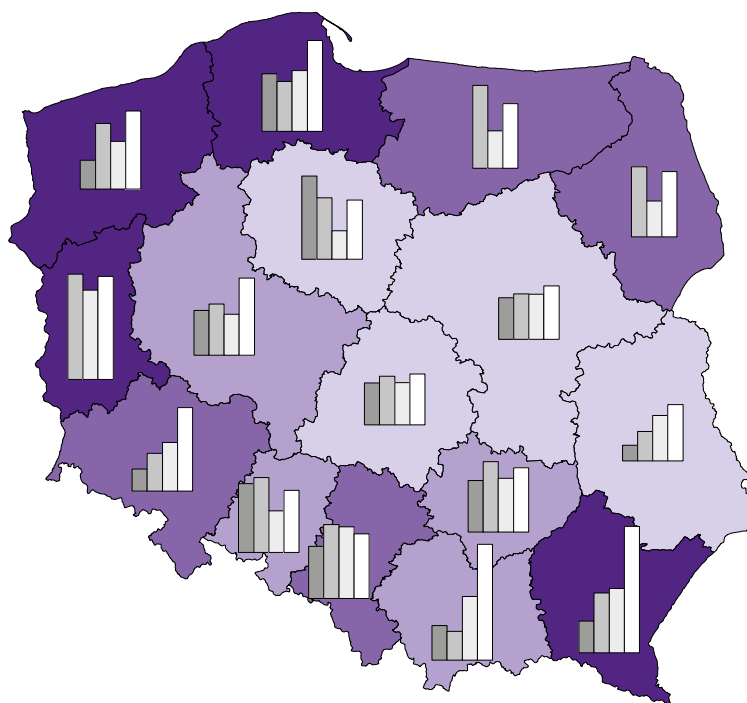
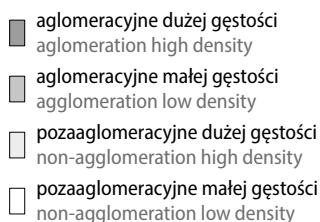
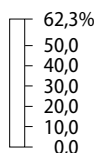
Forest area
in total area

Polska Poland = 30,3%

Według typów obszarów wiejskich
powierzchnia lasów
w powierzchni ogółem

By types of rural areas
forest area in total area

Wzrost lesistości, w 2022 r. w porównaniu z 2015 r., zanotowano w większości województw, z wyjątkiem kujawsko-pomorskiego (w którym wartość tego wskaźnika była taka sama w obu latach) i małopolskiego (w którym była mniejsza niż w 2015 r.).

Spośród obszarów **DOW**, największym udziałem lasów charakteryzowały się obszary pozaaglomeracyjne małej gęstości (35,8% ich powierzchni), na kolejnych miejscach znalazły się obszary aglomeracyjne małej gęstości (29,3%), pozaaglomeracyjne dużej gęstości (24,4%) i aglomeracyjne dużej gęstości (21,0%). Wskaźnik lesistości w przypadku obszarów aglomeracyjnych dużej gęstości kształtował się od 0,1% w gminie Igołomia-Wawrzeńczyce (małopolskie) do 75,8% w gminie Izabelin (mazowieckie), obszarów aglomeracyjnych małej gęstości od 0,1% w gminach Cedry Wielkie i Suchy Dąb (pomorskie) do 83,1% w gminie Wielka Nieszawka (kujawsko-pomorskie). W przypadku obszarów pozaaglomeracyjnych dużej gęstości wartość tego wskaźnika wahała się od 0,1% w gminach Lisewo (kujawsko-pomorskie) i Ksawerów (łódzkie) do 83,3% w gminie Krupski Młyn (śląskie), a obszarów pozaaglomeracyjnych małej gęstości od 0,3% w gminie Dąbrowice (łódzkie) do 88,3% w gminie Cisna (podkarpackie). Wartością wskaźnika powyżej 80% wyróżniało się także siedem innych gmin, tj. jedna gmina aglomeracyjna małej gęstości (Kobiór – śląskie) i sześć gmin pozaaglomeracyjnych małej gęstości (Osiecznica i Węgliniec – dolnośląskie, Solec Kujawski – kujawsko-pomorskie, Lutowiska – podkarpackie, Płaska i Białowieża – podlaskie).

Dla porównania, lesistość **gmin zagrożonych trwałą marginalizacją** wynosiła 31,0%. Wartość powyżej tej średniej osiągnęło 247 gmin zmarginalizowanych, w tym największy udział lasów odnotowano w wyżej wymienionej gminie wiejskiej Białowieża (podlaskie) – 87,9%. Najmniejsza powierzchnia lasów wystąpiła w gminie Gać (podkarpackie) – 0,2%. W gminie Gręboszów (małopolskie) nie było lasów.

W powierzchni lasów zlokalizowanych na **terenach wiejskich**, w 2022 r. **lasy prywatne** stanowiły 19,4%, tj. o 0,1 p. proc. więcej niż w 2015 r. (w miastach – 16,7% o 0,2 p. proc. mniej, w Polsce – 19,2%, tyle samo co w 2015 r.). W układzie terytorialnym, największym udziałem lasów prywatnych w powierzchni lasów wyróżniły się województwa: mazowieckie (45,1%), małopolskie (44,8%) i lubelskie (41,3%), a najmniejszym – lubuskie (1,9%). Wśród podregionów, największym takim udziałem charakteryzował się podregion siedlecki województwa mazowieckiego (62,5%) i nowotarski województwa małopolskiego (61,5%), a najmniejszym – podregion gorzowski województwa lubuskiego (1,6%).

Na 1 mieszkańca wsi w 2022 r. **przypadało** 57,6 a **lasów** (57,3 a w 2015 r.), podczas gdy w miastach było to odpowiednio 2,1 a (2,0 a w 2015 r.), w Polsce – 24,6 a (24,0 a w 2015 r.). W układzie terytorialnym obszarów wiejskich najwyższą wartość wskaźnika notowano w województwie lubuskim (189,3 a na mieszkańca), a najniższą – w małopolskim (22,0 a). W przypadku podregionów, wskaźnik ten najwyższe wartości przyjął w podregionie szczecińsko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego (240,9 a), a najmniejsze – w podregionie krakowskim województwa małopolskiego (11,6 a).

Zgodnie z **DOW**, na 1 mieszkańca obszarów aglomeracyjnych dużej gęstości przypadało 9,8 a lasów, aglomeracyjnych małej gęstości – 48,0 a, pozaaglomeracyjnych dużej gęstości – 35,0 a, pozaaglomeracyjnych małej gęstości – 143,0 a. Rozkład wartości tego wskaźnika był bardzo podobny do rozkładu wartości wskaźnika lesistości. Na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości wahał się on od 0,1 a lasów na mieszkańca w gminie Igołomia-Wawrzeńczyce (małopolskie) do 45,6 a w gminie Izabelin (mazowieckie), na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości od 0,1 a w gminie Suchy Dąb (pomorskie) do 705,8 w gminie Czarna Białostocka (podlaskie). Rozpiętość wskaźnika na obszarach pozaaglomeracyjnych dużej gęstości wynosiła od 0,1 a w gminach Lisewo (kujawsko-pomorskie) i Gronowo Elbląskie (warmińsko-mazurskie) do 151,4 a w gminie Krasiczyn (podkarpackie), a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości od 0,8 a w gminie Dąbrowice (łódzkie) do 1964,8 a w gminie Lutowiska (podkarpackie).

W **gminach zagrożonych trwałą marginalizacją** powierzchnia lasów przypadająca na 1 mieszkańca wynosiła 81,7 a. Najmniej lasów na mieszkańca przypadało w gminie Gać (podkarpackie), a najwięcej w wyżej wymienionej gminie Lutowiska (podkarpackie).

W 2022 r. **zalesiono** 493,4 ha użytków rolnych i nieużytków zlokalizowanych na obszarach wiejskich, czyli pięciokrotnie mniejszą powierzchnię niż w 2015 r. Najwięcej gruntów w 2022 r. zalesiono w województwach

łódzkim (54,7 ha) i lubelskim (54,0 ha), a wśród podregionów – w sieradzkim województwa łódzkiego (45,2 ha) i słupskim województwa zachodniopomorskiego (44,6 ha). Należy podkreślić, że w analizowanym roku nie dokonano zalesień na terenach wiejskich 21 podregionów.

8.2. Grunty rolne i leśne wyłączone z produkcji rolniczej i leśnej

8.2. Agricultural area and forest land excluded from agricultural and forestry production

Dane o gruntach rolnych i leśnych wyłączonych na cele nierolnicze i nieleśne dotyczą gruntów, za które pobrano należności i opłaty w trybie ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2409). Wyłączenie użytków rolnych zaliczonych do klas bonitacyjnych I–III, a także klas bonitacyjnych IV–VI wytworzonych z gleb pochodzenia organicznego oraz gruntów leśnych wymaga decyzji zezwalających na takie wyłączenie. Do 2008 r. rada gminy mogła podjąć uchwałę o objęciu ochroną na jej obszarze również gruntów IV klasy bonitacyjnej pochodzenia mineralnego. Od 2009 r. do 4 września 2014 r. przepisy ustawy nie miały zastosowania do użytków rolnych położonych w granicach administracyjnych miast.

W 2022 r. z **produkcji rolniczej i leśnej wyłączono 5,7 tys. ha gruntów**. W porównaniu z 2015 r. był to 1,5-krotnie większy obszar. W tej powierzchni grunty rolne stanowiły 83,2% (80,8% w 2015 r.), a pozostałą część grunty leśne. Głównym kierunkiem wyłączenia gruntów rolnych i leśnych, podobnie jak w 2015 r., było przeznaczenie ich pod tereny osiedlowe (45,0%, a 44,1% w 2015 r.). Prawie jedną czwartą powierzchni przekształcono na tereny przemysłowe (17,3% w 2015 r.), 8,4% stało się użytkami kopalnymi (19,3% w 2015 r.), a 2,7% przeznaczono pod drogi i szlaki komunikacyjne (2,2% w 2015 r.).

W powierzchni 4,7 tys. ha gruntów rolnych wyłączonych z produkcji rolnej w skali kraju w 2022 r., 74,6% było użytkami rolnymi, a pozostałe 25,4% stanowiły inne grunty rolne. W ujęciu województw największą powierzchnią gruntów rolnych wyłączonych z produkcji rolnej wyróżniły się województwa: zachodniopomorskie (617 ha), łódzkie (549 ha) i wielkopolskie (548 ha). Powierzchnia ta obejmowała łącznie 36,2% arealu gruntów wyłączonych z produkcji rolnej w kraju. Z kolei, biorąc pod uwagę kierunki przekształcenia wyłączonych z produkcji rolnej gruntów rolnych w poszczególnych województwach, to najwyższym udziałem gruntów rolnych przekształconych na tereny osiedlowe wyróżniło się województwo pomorskie (65,1% w wyłączonych gruntach rolnych w województwie). Najwyższym udziałem gruntów przeznaczonych pod inwestycje przemysłowe charakteryzowało się województwo świętokrzyskie (57,7%), na użytki kopalne województwo lubuskie (56,7%), a na tereny komunikacyjne województwo pomorskie (5,6%).

8.3. Ochrona przyrody

8.3. Nature protection

OCHRONA PRZYRODY polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody (m.in. dziko występujących oraz objętych ochroną gatunkową roślin, zwierząt i grzybów, zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia, siedlisk przyrodniczych); formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerwy przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Podstawą prawną regulującą ustanowienie form ochrony przyrody jest ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 r. poz. 1098); formy te tworzone są w drodze rozporządzenia Rady Ministrów lub ministra właściwego do spraw środowiska, zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, uchwały sejmiku województwa lub rady gminy.

W 2022 r. różnymi formami ochrony przyrody objętych było 10,1 mln ha, czyli 32,3% terenu kraju. Powierzchnia ta na przestrzeni ostatnich lat nie ulegała większym zmianom. W jej strukturze 93,5% stanowiły obszary chronionego krajobrazu i parki krajobrazowe. Kolejne miejsce pod względem powierzchni zajmowały parki narodowe (3,1%). Na terenie Polski znajdują się 23 parki narodowe o łącznym areale 315,2 tys. ha stanowiącym 1,0% powierzchni kraju.

Największym udziałem powierzchni chronionej w powierzchni ogółem charakteryzowało się województwo świętokrzyskie (64,9%), a najniższym województwa dolnośląskie (18,6%) i łódzkie (19,5%). Spośród podregionów udział powierzchni chronionej w powierzchni ogółem wahał się od 1,1% w podregionie ostrołęckim województwa mazowieckiego do 83,1% w podregionie kieleckim województwa świętokrzyskiego.

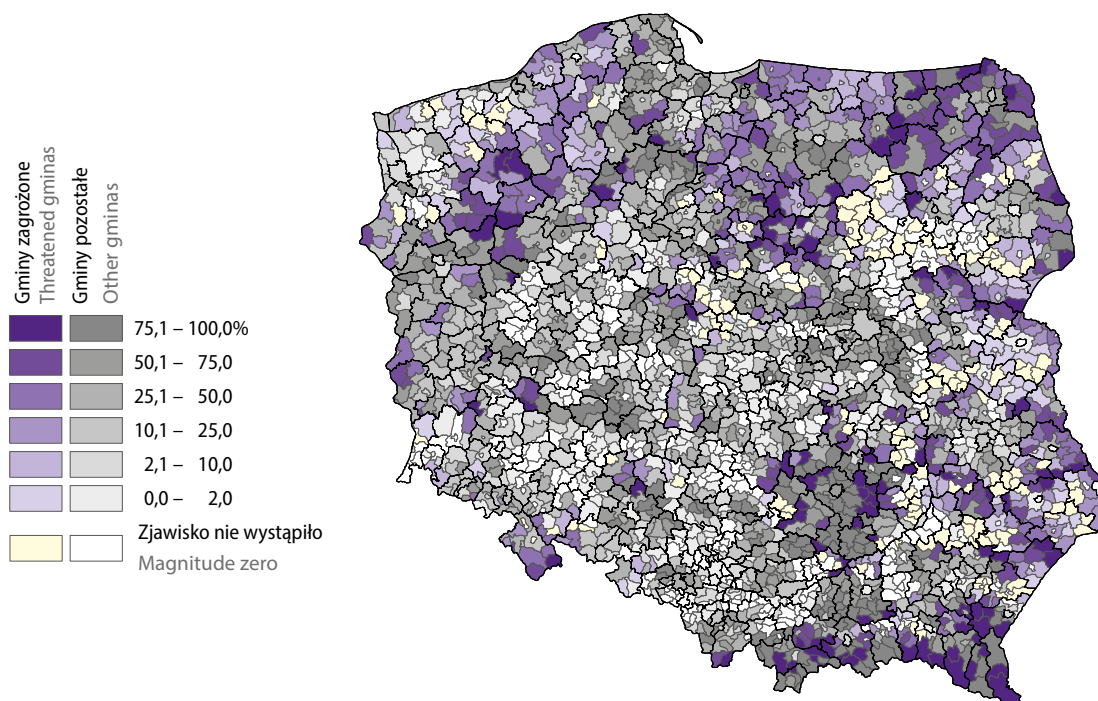
Dla porównania, łączna powierzchnia obszarów prawnie chronionych położonych na terenach **gmin zagrożonych trwałą marginalizacją** wynosiła 3,7 mln ha, co stanowiło 32,7% ich powierzchni. W 31 gminach zmarginalizowanych udział obszarów prawnie chronionych wyniósł 100,0%. Najwięcej z nich zlokalizowanych było w województwach podkarpackim (12) i małopolskim (9). W grupie tej znalazły się też gminy województw: świętokrzyskiego (6), mazowieckiego (3) i pomorskiego (1).

Mapa 44. Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 44. Share of areas under legal protection in total area in 2022

As of 31 December

8.4. Tereny zielni ogólnodostępnej

8.4. Generally accessible green areas

Zorganizowane **tereny zielni** (parki spacerowo-wypoczynkowe, zieleńce i tereny zielni osiedlowej) na **obszarach wiejskich** w 2022 r. zajmowały 11,1 tys. ha i było to o 1,1 tys. ha (11,5%) więcej niż w 2015 r. Największą ich powierzchnię odnotowano w województwach: wielkopolskim, dolnośląskim i pomorskim – ich łączny areal stanowił 42,4% terenów zielni na obszarach wiejskich w kraju. Wśród podregionów wyróżnił

się podregion poznański województwa wielkopolskiego z obszarem zorganizowanych terenów zieleni o powierzchni 699,0 ha stanowiącej 6,3% takiej powierzchni na terenach wiejskich.

Na 1 mieszkańca wsi przypadało 7,3 m² parków spacerowo-wypoczynkowych, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej, podczas gdy w miastach było to odpowiednio 23,2 m² (w Polsce – 16,7 m²). W porównaniu z 2015 r. wskaźnik ten miał wyższą wartość kolejno o 0,8 m² i 2,5 m² (w Polsce o 1,7 m²). W układzie terytorialnym, najwyższą wartość przyjął on dla obszarów wiejskich w województwie lubuskim (19,0 m²), a najniższą – w małopolskim i podlaskim (po 2,1 m²). Odpowiednio w układzie podregionów, na 1 mieszkańca wsi największa powierzchnia terenów zielonych przypadała w podregionach: bytomskim województwa śląskiego (29,2 m²), szczecinecko-pyrzyckim województwa zachodniopomorskiego (25,7 m²) oraz słupskim województwa pomorskiego (24,0 m²), a najmniejsza w podregionach nowotarskim województwa małopolskiego (0,4 m²) i rzeszowskim województwa podkarpackiego (1,1 m²).

Zgodnie z **DOW**, na 1 mieszkańca poszczególnych typów obszarów wiejskich przypadało od 5,2 a terenów zielonych na obszarach aglomeracyjnych małej gęstości do 9,0 a na obszarach pozaaglomeracyjnych małej gęstości. Udział terenów zielonych wyniósł 0,1% i więcej w 486 gminach, a największy był w gminie Świerklaniec (małopolskie) – 3,8% zaliczanej do obszarów aglomeracyjnych dużej gęstości.

Ponad połowę terenów zieleni ogólnodostępnej na obszarach wiejskich zajmowało 1013 **parków spacerowo-wypoczynkowych** o łącznej powierzchni 6,2 tys. ha. W porównaniu z 2015 r., zarówno ich liczba, jak i powierzchnia wzrosła – odpowiednio o 70 obiektów (7,4%) i 354,7 ha (6,1%). Niemal połowa z nich położona była na terenach wiejskich trzech województw, tj.: wielkopolskiego (243 parki), zachodniopomorskiego (111 parków) i dolnośląskiego (105 parków). Wśród podregionów, pod tym względem, wyróżnił się podregion poznański województwa wielkopolskiego, gdzie zlokalizowane były 84 parki spacerowo-wypoczynkowe. Należy podkreślić, że na obszarze trzech podregionów w ogóle nie było takich obiektów, tj.: nowotarskiego województwa małopolskiego, łomżyńskiego województwa podlaskiego oraz ełckiego województwa warmińsko-mazurskiego. Przeciętna powierzchnia 1 parku spacerowo-wypoczynkowego zlokalizowanego na terenach wiejskich wynosiła 6,1 ha (w miastach – 9,3 ha, w Polsce – 8,2 ha) i było to o 0,1 ha mniej niż w 2015 r. (w miastach mniej o 0,7 ha, w Polsce o 0,5 ha). Średnia powierzchnia omawianych obiektów była bardzo różna w ujęciu terytorialnym i wahała się od 3,4 ha w województwie warmińsko-mazurskim do 11,7 ha w województwie opolskim, a w ujęciu podregionów od 2,2 ha w podregionie bydgosko-toruńskim województwa kujawsko-pomorskiego do 45,4 ha w podregionie sosnowieckim województwa śląskiego.

Na obszarach wiejskich w 2022 r. funkcjonowało także 6,0 tys. **zieleńców** obejmujących 3,3 tys. ha, co stanowiło 25,8% areалу zieleni ogólnodostępnej na terenach wiejskich. Zarówno liczba, jak i powierzchnia tych obiektów zwiększyła się w porównaniu z 2015 r. kolejno o 1215 obiektów i o 419,8 ha. Najwięcej zieleńców zlokalizowanych było w województwach: wielkopolskim, pomorskim i dolnośląskim – razem 2,6 tys., co stanowiło 43,3% takich obiektów na obszarach wiejskich w kraju. Najmniej zieleńców znajdowało się w województwie podlaskim (46). W układzie regionalnym wyróżniły się podregiony leszczyński województwa wielkopolskiego, na terenie którego znajdowało się 351 takich obiektów oraz podregion wrocławski województwa dolnośląskiego – 318 obiektów. Z kolei w podregionie nowotarskim województwa małopolskiego zlokalizowane były dwa takie obiekty.

Łączna powierzchnia **terenów zieleni ulicznej i osiedlowej** w 2022 r. wynosiła 3,2 tys. ha (25,5% terenów zieleni ogólnodostępnej na obszarach wiejskich). Areal ten w relacji do 2015 r. zwiększył się o 717,6 ha (o 28,5%). Największą powierzchnią omawianych obiektów wyróżniło się województwo wielkopolskie (588,3 ha), a najmniejszą – świętokrzyskie (22,4 ha).

W ostatnich latach, na obszarach wiejskich, wystąpiły znaczne wahania w liczbie **nasadzeń i ubytków drzew**. W 2022 r. zasadzono 59,3 tys. drzew, zaś ubyło ich 45,6 tys. W większości województw liczba nasadzeń drzew przewyższała liczbę ubytków. Odwrotną sytuację zaobserwowano w sześciu województwach – kujawsko-pomorskim, lubuskim, mazowieckim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim. W porównaniu z 2015 r. zasadzono o 3,4% mniej drzew, których również mniej wycięto (o 22,7%). W 2022 r. na obszarach wiejskich zasadzono 92,7 tys. **krzewów**, czyli o 13,7% więcej niż w 2015 r. Najwięcej krzewów zasadzono w województwie mazowieckim – 39,7% wszystkich takich nasadzeń na obszarach wiejskich.

8.5. Rekultywacja

8.5. Remediation activities

Dane o GRUNTACH ZDEWASTOWANYCH I ZDEGRADOWANYCH WYMAGAJĄCYCH REKULTYWACJI I ZAGOSPODAROWANIA dotyczą gruntów, które utraciły całkowicie wartości użytkowe (grunty zdezastowane) oraz gruntów, których wartość użytkowa zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych lub wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także wadliwej działalności rolniczej (grunty zdegradowane).

Według stanu na koniec 2022 r., 62,0 tys. ha gruntów wymagało **rekultywacji**. W porównaniu z 2015 r. ich powierzchnia była mniejsza o 1,4 tys. ha. Najwięcej omawianych gruntów znajdowało się w województwach wielkopolskim (10,1 tys. ha) i dolnośląskim (6,3 tys. ha), tj. łącznie 26,6% ogółu gruntów wymagających rekultywacji w kraju, a najmniej w województwie lubuskim (1,3 tys. ha). W połowie województw w 2022 r. odnotowano mniejszą powierzchnię gruntów wymagających rekultywacji niż w 2015 r. Zwiększenie się tej powierzchni w stosunku do 2015 r. zaobserwowano w województwach: łódzkim, małopolskim, opolskim, podkarpackim, podlaskim, pomorskim, śląskim i świętokrzyskim.

8.6. Gospodarka ściekowa

8.6. Wastewater management

Dane o ŚCIEKACH dotyczą ścieków odprowadzonych do wód lub do ziemi przez:

- 1) jednostki organizacyjne (włączając fermy przemysłowe chowu zwierząt oraz zakłady zajmujące się produkcją roślinną) wnoszące opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej lub odprowadzające rocznie 20 dam³ i więcej ścieków;
- 2) wszystkie jednostki nadzorujące pracę sieci wodociągowej (w tym również spółdzielnie mieszkaniowe, spółki wodne, zakłady usług wodnych, zakłady pracy itp.).

Jako ŚCIEKI WYMAGAJĄCE OCZYSZCZANIA przyjęto wody odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód lub do ziemi albo do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych i chłodniczymi), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych.

Dane o ŚCIEKACH OCZYSZCZANYCH dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów i odprowadzonych do wód lub do ziemi.

Dane o LUDNOŚCI KORZYSTAJĄCEJ Z OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW podano w oparciu o szacunek liczby ludności obsługiwanej przez oczyszczalnię pracującą na sieci kanalizacyjnej. W przypadku, gdy miasto obsługiwane jest przez kilka oczyszczalni o różnym sposobie oczyszczania, o zakwalifikowaniu miasta do obsługiwanej przez poszczególne rodzaje oczyszczalni ścieków decyduje przewaga ilości ścieków oczyszczanych przez dany rodzaj oczyszczalni.

Na terenach wiejskich, według stanu na dzień 31 grudnia 2022 r., funkcjonowało 2931 **oczyszczalni ścieków**, co stanowiło 71,2% oczyszczalni ścieków w Polsce. Od 2015 r. ich liczba na obszarach wiejskich zmniejszyła się o 27 obiektów, przy wzroście ilości ścieków wymagających oczyszczania wynoszącym 11,3%. W miastach z kolei zmniejszyła się liczba oczyszczalni ścieków (o 61 obiektów), jak również ilość ścieków wymagających oczyszczenia (o 1,7%). Na terenach wiejskich najczęściej oczyszczalnię funkcjonowało w województwach mazowieckim (318) i wielkopolskim (302), najmniej zaś w województwach opolskim (61) i lubuskim (80). W porównaniu z 2015 r. w sześciu województwach: dolnośląskim, lubuskim, łódzkim, małopolskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim zwiększyła się liczba oczyszczalni ścieków, a w województwie śląskim była taka sama. W pozostałych województwach liczba tych obiektów zmalała w ciągu siedmiu lat, a najbardziej

w województwie świętokrzyskim (o 10,5%, tj. o 13 obiektów). Ilość ścieków wymagających oczyszczenia w relacji do 2015 r. zmniejszyła się w czterech województwach: opolskim (o 18,7%), wielkopolskim (o 15,8%), świętokrzyskim (o 9,4%) i łódzkim (o 0,2%). W pozostałych województwach ilość ścieków wymagających oczyszczenia wzrosła, a najbardziej w województwach mazowieckim (o 52,2%) i dolnośląskim (49,2%).

Na obszarach wiejskich w 2022 r. oczyszczono 92,8% **ścieków wymagających oczyszczenia** (w miastach – 93,8%, w Polsce – 93,6%) i było to o 1,1 p. proc. więcej niż w 2015 r. (w miastach mniej o 2,1 p. proc., w Polsce o 4,1 p. proc.). Należy zaznaczyć, że w 2022 r. w większości województw oczyszczono prawie 100% ścieków. Na niską wartość wskaźnika oczyszczonych ścieków dla obszarów wiejskich ogółem wpływ miał niski poziom oczyszczenia ścieków w województwach: łódzkim (71,9%), śląskim (74,3%), świętokrzyskim (82,0%) i mazowieckim (87,6%). W układzie podregionów najniższym takim odsetkiem charakteryzowały się podregiony: częstochowski województwa śląskiego (27,1%), sieradzki województwa łódzkiego (38,7%), jeleniogórski województwa dolnośląskiego (49,5%) i radomski województwa mazowieckiego (60,1%).

Na 1 mieszkańca wsi w 2022 r. przypadało 35,2 dam³ ścieków wymagających oczyszczenia (71,4 dam³ na mieszkańca miasta, a 56,8 dam³ przeciętnie w Polsce) i było to o 3,6 dam³ więcej niż siedem lat wcześniej (w miastach więcej o 0,7 dam³, w Polsce o 1,6 dam³). W podziale terytorialnym obszarów wiejskich największym takim wskaźnikiem wyróżniło się województwo wielkopolskie (66,9 dam³), z kolei najniższym województwo podlaskie (12,6 dam³). Podregionem o najwyższej wartości tego wskaźnika był podregion legnicko-głogowski województwa dolnośląskiego (250,7 dam³), a o najniższej podregion suwalski województwa podlaskiego i podregion skierniewicki województwa łódzkiego (po 7,3 dam³).

Według danych w 2022 r. z **oczyszczalni ścieków korzystało** 47,2% ludności mieszkającej na obszarach wiejskich (w miastach – 95,0%, w Polsce – 75,7%) i był to o 7,6 p. proc. wyższy odsetek niż w 2015 r. (w miastach wyższy o 0,4 p. proc., w Polsce o 3,0 p. proc.). Najwyższy udział mieszkańców wsi mających dostęp do oczyszczalni ścieków odnotowano w województwach: pomorskim (69,0%), podkarpackim (64,9%), opolskim (62,4%) i zachodniopomorskim (61,2%). Najniższy udział charakteryzował województwo podlaskie, w którym zaledwie 27,1% mieszkańców wsi korzystało z oczyszczalni ścieków. Spośród podregionów, podregiony chojnicki (77,7%) i słupski (75,8%) województwa pomorskiego wyróżniały się najwyższym odsetkiem ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków, a najniższym podregion skierniewicki województwa łódzkiego (15,8%).

Spośród ludności wiejskiej korzystającej z oczyszczalni ścieków, 52,4% osób korzystało z oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów (91,0% w miastach, 81,3% w Polsce) i był to o 3,5 p. proc. wyższy odsetek niż w 2015 r. (w miastach wyższy o 1,1 p. proc., w Polsce o 0,3 p. proc.). Zdecydowana większość pozostałych osób korzystała z biologicznych oczyszczalni ścieków. Korzystający z mechanicznych oczyszczalni ścieków stanowili mniej niż 1%. Najwyższym odsetkiem ludności korzystającej z oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów wyróżniło się województwo opolskie (80,5%) i podregion rybnicki województwa śląskiego (89,3%), a najniższym województwo lubelskie (23,7%) oraz podregion sosnowiecki województwa śląskiego (3,3%).

Zgodnie z **DOW**, łączna ilość ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczenia odprowadzonych do wód i do ziemi w 2022 r. na obszarach aglomeracyjnych dużej gęstości wyniosła 106,7 hm³, co na 1 mieszkańca średnio dało 44,4 dam³. Na terenach tych z oczyszczalni ścieków korzystało 60,9% ludności. Największe ilości ścieków odprowadzonych odnotowano w gminach wiejskich Piekoszków (15,2 hm³, świętokrzyskie) i Rędziny (11,2 hm³, śląskie), a najniższe – na obszarze wiejskim gminy Tłuszcz (2,0 dam³, mazowieckie) i w gminie wiejskiej Igołomia-Wawrzeńczyce (4,0 dam³, małopolskie). W przypadku 140 obszarów (ze 149 obszarów wiejskich aglomeracyjnych dużej gęstości) ścieki były oczyszczane w 100%. Prawie 100% osób mieszkających w gminach Krzeszowice (małopolskie) i Łañcut (podkarpackie) korzystało z oczyszczalni ścieków. Najmniej osób z oczyszczalni korzystało w gminach Tłuszcz (0,6%, mazowieckie) i w gminie wiejskiej Igołomia-Wawrzeńczyce (1,4%, małopolskie).

Ilość ścieków odprowadzonych na obszarach wiejskich aglomeracyjnych małej gęstości wyniosła 58,6 hm³ – na mieszkańca przypadało 30,7 dam³ ścieków odprowadzonych. Z oczyszczalni ścieków korzystało 41,2% ludności tych terenów. Największe ilości ścieków odprowadzonych do wód i do ziemi odnotowano w gminie

wiejskiej Wielka Nieszawka (19,5 hm³, kujawsko-pomorskie) oraz na obszarze wiejskim gminy Gryfino (4,5 hm³, zachodniopomorskie), natomiast najniższe – w gminach: Nekla (1,0 dam³, wielkopolskie), Nowe Brzesko (2,0 dam³, małopolskie), Ostaszewo (2,0 dam³, pomorskie), Radziemice (2,0 dam³, małopolskie) i Zawonia (2,0 dam³, dolnośląskie). Ilość ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczenia odprowadzonych do wód i do ziemi na tych obszarach wyniosła średnio 30,7 m³ na mieszkańca i oczyszczano 98,6% ścieków wymagających oczyszczenia. Spośród 253 gmin zaliczanych do obszarów wiejskich aglomeracyjnych małej gęstości, w 223 gminach 100% ścieków było oczyszczanych.

Ilość ścieków odprowadzonych na obszarach wiejskich pozaaglomeracyjnych dużej gęstości wynosiła 276,2 hm³. Największe ilości ścieków odprowadzonych odnotowano w gminach Kazimierz Biskupi (25,3 hm³, wielkopolskie) oraz Kramsk (20,7 hm³, wielkopolskie), natomiast najniższe – w gminach: Wolbrom (2,0 dam³, małopolskie), Chełmno (2,0 dam³, kujawsko-pomorskie) i Biała (2,0 dam³, łódzkie). Na mieszkańca obszarów wiejskich pozaaglomeracyjnych dużej gęstości przypadało 37,3 dam³ ścieków odprowadzonych do wód i do ziemi. Na terenach tych oczyszczono 94,3%, a z oczyszczalni ścieków korzystało 47,6% ludności. Z 972 gmin zaliczanych do tych obszarów, w 912 gminach z oczyszczalni korzystało prawie 100% ludności.

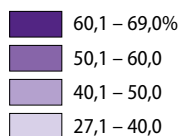
Na obszarach wiejskich pozaaglomeracyjnych małej gęstości, ilość ścieków odprowadzonych wynosiła 95,1 hm³. Największe ilości ścieków odprowadzonych w tych obszarach odnotowano w gminie wiejskiej Rudna (30,8 hm³, dolnośląskie) oraz na obszarze wiejskim gminy Ożarów (4,5 hm³, świętokrzyskie), natomiast najniższe – w gminach wiejskich Chociwel (1,0 dam³, zachodniopomorskie), Klonowa (1,0 dam³, łódzkie), Krasnobród (1,0 dam³, lubelskie), Młynary (1,0 dam³, warmińsko-mazurskie), Mońki (1,0 dam³, podlaskie) i Przedecz (1,0 dam³, wielkopolskie). Ilość ścieków odprowadzonych do wód i do ziemi w obszarach wiejskich pozaaglomeracyjnych małej gęstości wyniosła średnio 26,9 dam³ na mieszkańca, oczyszczano 94,9% ścieków wymagających oczyszczenia, a z oczyszczalni korzystało 40,3% ludności. W przypadku 680 (z 798 obszarów pozaaglomeracyjnych małej gęstości) prawie 100% ludności korzystało z oczyszczalni ścieków.

Mapa 45. Ludność obszarów wiejskich korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2022 r.

Stan w dniu 31 grudnia

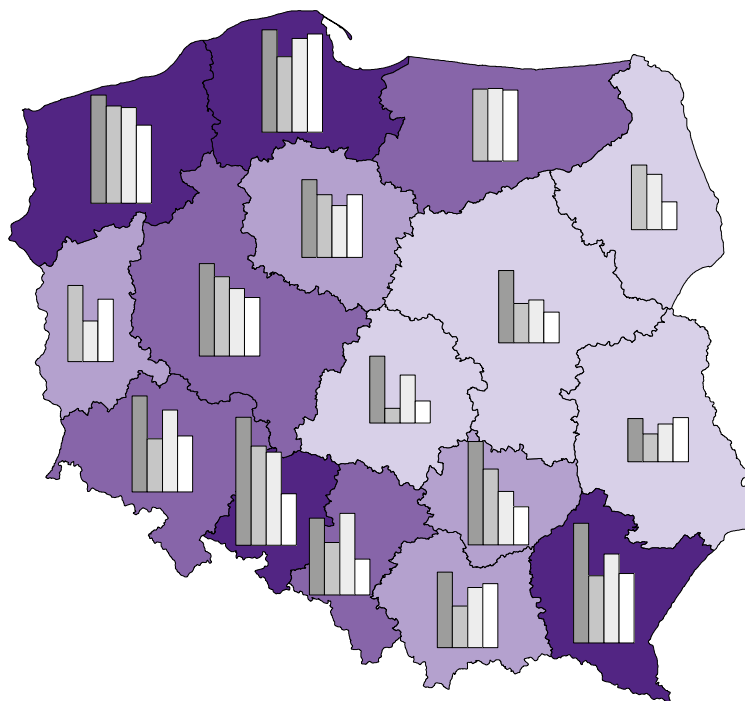
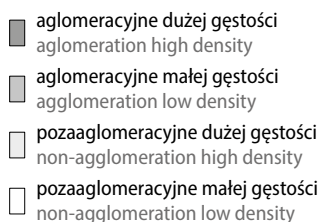
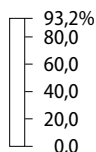
Map 45. Rural population using wastewater treatment plants in 2022
As of 31 December

W ludności ogółem
In total population

Polska Poland = 47,2%

Według typów obszarów wiejskich
w ludności ogółem
By types of rural areas
in total population

Dla porównania, ilość ścieków wymagających oczyszczania odprowadzonych w **gminach zmarginalizowanych** w 2022 r. wynosiła 102,2 hm³, co na mieszkańca dało 23,6 dm³. W gminach tych z oczyszczalni ścieków korzystało 48,2% ludności. Spośród 755 gmin zmarginalizowanych w 682 gminach ilość ścieków oczyszczonych wynosiła 100,0%. W ośmiu gminach: Aleksandrów (lubelskie), Darłowo, Grzmiąca, Rymań i Sławoborze (zachodniopomorskie), Górowo Iławieckie i Tolkmicko (warmińsko-mazurskie) oraz Stary Dzików (podkarpackie) z oczyszczalni ścieków korzystało 100% ludności.

8.7. Odpady

8.7. Waste

ODPADY oznaczają każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia się jest obowiązany. Dane o odpadach zostały opracowane w oparciu o ustawę z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2022 poz. 699, z późn. zm.).

Dane o ODPADACH KOMUNALNYCH dotyczą odpadów powstających w gospodarstwach domowych (z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji) a także odpadów niezawierających odpadów niebezpiecznych pochodzących od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

W 2022 r. **na terenach wiejskich ilość odpadów wytworzonych (z wyłączeniem komunalnych)** wyniosła 34,6 mln t (w miastach – 80,4 mln t) i była mniejsza o 12,3% w stosunku do 2015 r. (w miastach mniejsza o 12,1%). Za prawie połowę wszystkich wytworzonych odpadów na obszarach wiejskich odpowiadały województwa łódzkie (23,4%) i śląskie (23,0%), na co miały wpływ wysokie wartości odsetka w podregionach tych województw piotrkowskim (22,7% wszystkich odpadów z obszarów wiejskich) i tuskim (18,8%). Najmniej odpadów powstało w województwie podkarpackim (0,5%).

Z łącznej ilości odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w 2022 r. na obszarach wiejskich, 31,6% poddano odzyskowi (w miastach – 16,1%, w Polsce – 20,8%), a 44,4% unieszkodliwieniu (w miastach – 10,5%, w Polsce – 20,7%). Wśród województw, najwyższym wskaźnikiem przetworzenia odpadów wyróżniło się województwo małopolskie (68,1%), a najniższym województwo lubelskie (1,5%). Najwyższym odsetkiem unieszkodliwionych odpadów wyróżniło się województwo łódzkie (90,7%) i jego podregion piotrkowski (93,3%).

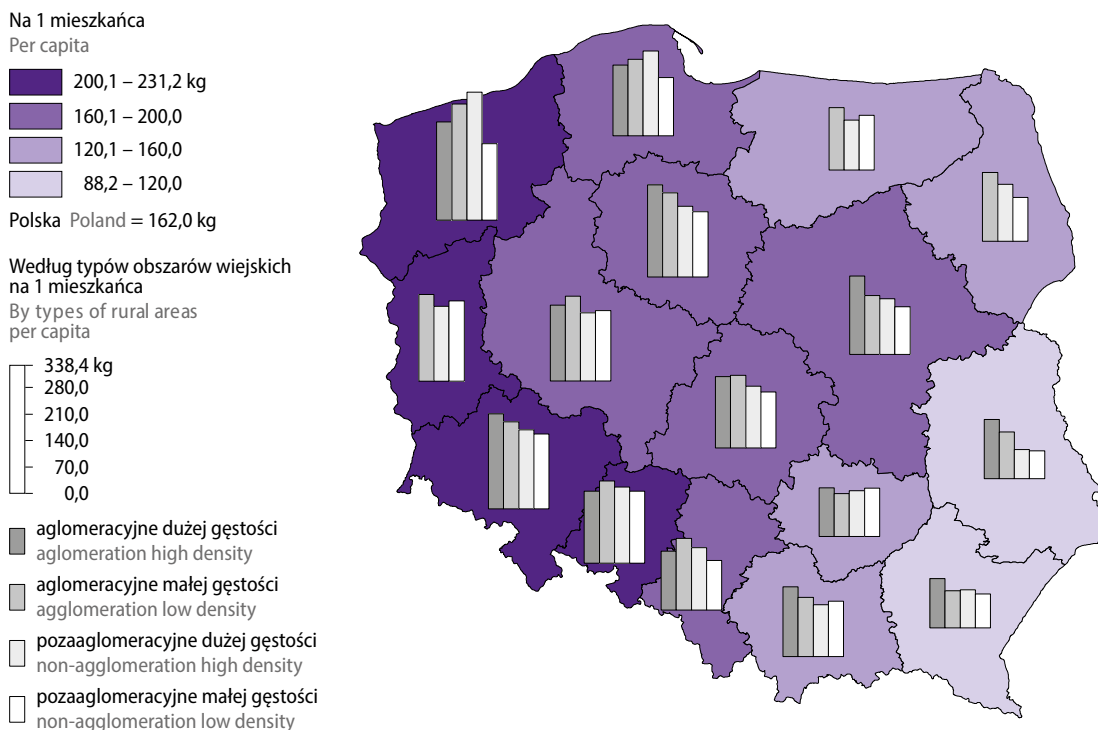
Na składowiska w 2022 r. trafiło 15,3 mln t (44,2%) odpadów niekomunalnych wytworzonych na obszarach wiejskich, czyli o 14,4% mniej niż w 2015 r. Prawie połowa tych odpadów (7,3 mln t) składowanych było w jednym województwie – łódzkim na terenie podregionu piotrkowskiego.

Ludność wiejska w 2022 r. wytworzyła 2,5 mln t **odpadów komunalnych** (w tym 84,0% pochodziło z gospodarstw domowych), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało 162 kg (w miastach – 248 kg, w Polsce – 213 kg). W porównaniu z 2015 r. ilość odpadów wytworzonych przez ludność wiejską wzrosła o 13,8%, a co za tym idzie o 20 kg wzrosła ilość odpadów przypadających na 1 mieszkańca. W miastach w tym czasie o 6,7% zmalała ilość wytworzonych odpadów oraz przypadająca na 1 osobę (o 17 kg). Najwięcej odpadów przypadających na 1 mieszkańca wsi odnotowano w województwie zachodniopomorskim (231 kg na osobę), a najmniej w województwie lubelskim (88 kg na osobę). Podregionem o najwyższej wartości tego wskaźnika był podregion bytomski województwa śląskiego (258 kg na osobę), a o najniższej podregion biały województwa lubelskiego (43 kg na osobę).

Ilość odpadów wytworzonych przypadających na 1 mieszkańca poszczególnych **obszarów wiejskich DOW** wynosiła odpowiednio: aglomeracyjne dużej gęstości – 188 kg, aglomeracyjne małej gęstości – 177 kg, pozaaglomeracyjne dużej gęstości – 154 kg, pozaaglomeracyjne małej gęstości – 152 kg. Rozpiętość tego wskaźnika wynosiła od 0,4 kg w gminie Komarówka Podlaska (lubelskie) zaliczanej do obszarów wiejskich pozaaglomeracyjnych małej gęstości do 2547 kg w gminie Władysławowo (pomorskie) zaliczanej do obszarów wiejskich pozaaglomeracyjnych dużej gęstości.

Odpady komunalne wytworzone w **gminach zmarginalizowanych** w 2022 r. stanowiły 7,3% odpadów komunalnych wytworzonych w kraju. Średnia ilość odpadów komunalnych wytworzonych przez mieszkańca gmin zmarginalizowanych wyniosła 136 kg. Spośród gmin zmarginalizowanych, 286 (38%) osiągnęło wartości powyżej średniej krajowej. Rozpiętość tego wskaźnika pomiędzy najwyższą i najniższą wartością dla gmin zmarginalizowanych kształtowała się od 430 kg w gminie Świeradów-Zdrój (dolnośląskie) do 0,4 kg w gminie Komarówka Podlaska (lubelskie).

Mapa 46. Odpady komunalne wytworzone na obszarach wiejskich w 2022 r.
Map 46. Municipal waste generated in rural areas in 2022

W dniu 31 grudnia 2022 r. w kraju było czynnych 259 **składowisk odpadów komunalnych**, a 180 z nich o łącznej powierzchni 1,1 tys. ha, zlokalizowanych było na obszarach wiejskich. W relacji do 2015 r. liczba składowisk na wsi zmniejszyła się o 104 takie obiekty, tj. o ponad jedną trzecią, a ich powierzchnia zmalała o 177 ha (o 14,1%). Najwięcej składowisk na terenach wiejskich w 2022 r. funkcjonowało w województwie wielkopolskim (24), które zajmowały największą powierzchnię (138 ha). Najmniej składowisk było w województwach małopolskim i śląskim (po 4) i zajmowały one najmniejszą powierzchnię (po 26 ha).

8.8. Nakłady na środki trwałe na ochronę środowiska i gospodarkę wodną

8.8. Investment outlays on environmental protection and water management

Dane o NAKŁADACH NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ oraz ich EFEKTACH RZECZOWYCH prezentuje się zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną dotyczącą Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 marca 1999 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska oraz Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznych dotyczących Środowiska (SERIEE) wdrożonego przez Unię Europejską.

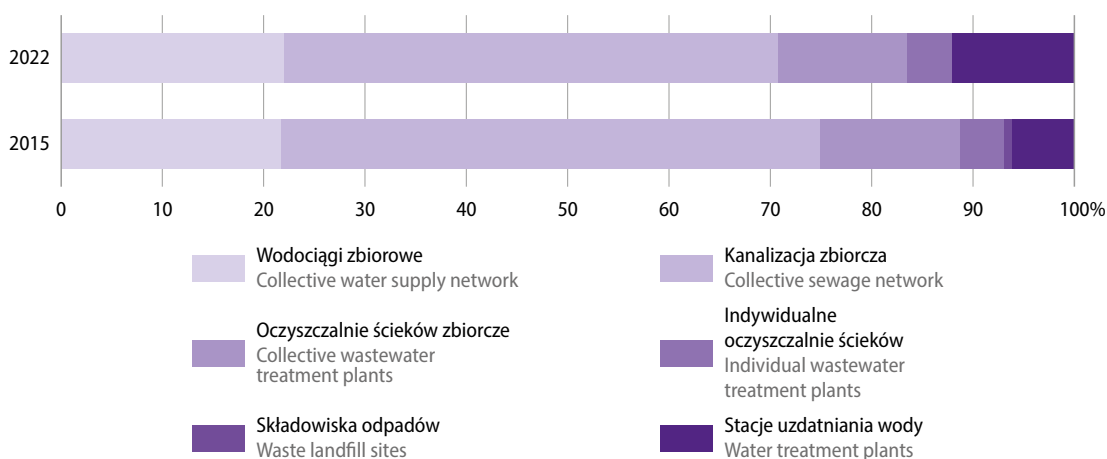
W 2022 r. na **obszarach wiejskich** na **nakłady związane z ochroną środowiska i gospodarką wodną**, tj. na wodociągi zbiorowe, stacje uzdatniania wody, kanalizację, zbiorcze i indywidualne oczyszczalnie ścieków oraz składowiska odpadów przeznaczono 4,6 mld zł i było to o 17,4% więcej (o 684,3 mln zł) niż w 2015 r. Prawie 40% sumy nakładów poniesionych na wspomniane inwestycje na terenach wsi dotyczyła trzech województw: mazowieckiego (748,1 mln zł), wielkopolskiego (532,7 mln zł) i małopolskiego (521,4 mln zł). Najmniej nakładów przeznaczono na inwestycje w województwie opolskim (104,7 mln zł).

Na 1 mieszkańca wsi na wymienione inwestycje przypadało 302,00 zł i było to o 44,65 zł więcej niż siedem lat wcześniej. W układzie województw najczęściej takich środków finansowych przypadających na osobę zamieszkałą na wsi odnotowano w województwie lubuskim (415,61 zł na osobę), a najmniej w województwie lubelskim (235,51 zł na osobę).

W **strukturze nakładów** największy odsetek stanowiły nakłady na kanalizację zbiorczą (48,8%), których udział w porównaniu z 2015 r. zmniejszył się o 4,3 p. proc. W układzie województw najwyższym takim udziałem wyróżniło się województwo świętokrzyskie, w którym nakłady na kanalizację zbiorczą stanowiły 73,5%, a najniższym województwo lubuskie 24,3%.

Wykres 39. Struktura nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi według kierunków inwestowania

Chart 39. Structure of investment outlays on environmental protection and water management in rural areas by direction of use

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

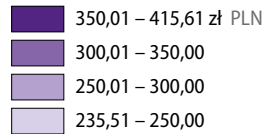
Source: data of the Ministry of Agriculture and Rural Development.

Inwestycje w zakresie wodociągów i kanalizacji oraz składowisk odpadów w głównej mierze finansowane były ze środków samorządów gmin. Z kolei w strukturze źródeł finansowania zbiorczych oczyszczalni ścieków największy udział miały środki z samorządów gmin (27,9%), a nieco mniejszy z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej (26,3%). W przypadku indywidualnych oczyszczalni ścieków największy udział w finansowaniu miały fundusze mieszkańców gmin (61,3%).

Na inwestycje w zakresie **wodociągów zbiorowych** na wsi w 2022 r. wydano 1,0 mld zł – o 18,8% więcej niż w 2015 r. Najwięcej środków na wodociągi zbiorowe w 2022 r. przeznaczono w województwach mazowieckim (14,8% ogółu środków przeznaczonych na ten cel na wsi) i małopolskim (14,1%), a najmniej w województwie opolskim (1,0%). Kwota nakładów inwestycyjnych na wodociągi zbiorowe przypadająca na 1 mieszkańca wsi wynosiła 66,52 zł (o 10,50 zł więcej niż w 2015 r.), a przy rozkładzie regionalnym zamykała się w granicach od 22,22 zł w województwie opolskim do 213,06 zł w województwie lubuskim.

Mapa 47. Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną w wsi w 2022 r.
 Map 47. Investment outlays on environmental protection and water management in rural areas in 2022

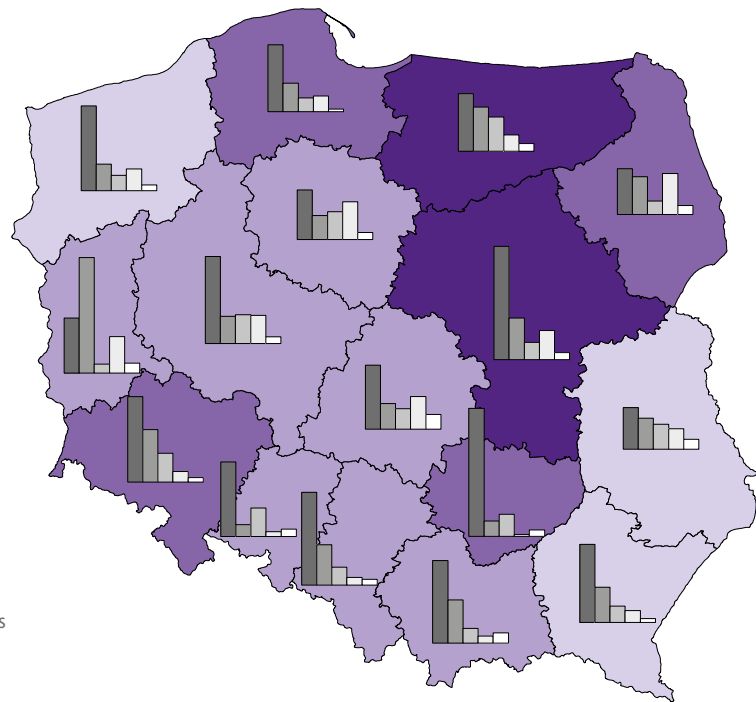
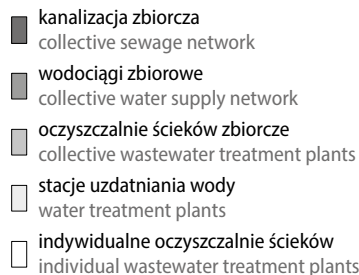
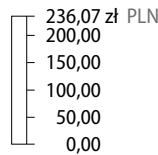
Na 1 mieszkańca
 Per capita

Polska Poland = 302,00 zł PLN

Według typów obszarów wiejskich
 na 1 mieszkańca

By types of rural areas
 per capita

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Source: data of the Ministry of Agriculture and Rural Development.

W efekcie tych inwestycji w 2022 r. na obszarach wiejskich do sieci wodociągowej przyłączono 87,1 tys. budynków oraz oddano do użytku 2,7 tys. km sieci wodociągowej. Było to o 9,1 tys. przyłączy do budynków więcej, ale o 1,1 tys. km sieci mniej niż w 2015 r. W 2022 r. najczęściej budynków podłączono do sieci w województwie mazowieckim (14,3 tys.), a najmniej w województwie opolskim (1,5 tys.), w którym również oddano do użytku najmniej km sieci wodociągowej (28,4 km). Z kolei najczęściej oddanych do użytku km sieci wodociągowej było w województwie małopolskim (407,8 km).

Na inwestycje związane ze **stacjami uzdatniania wody** na obszarach wiejskich w 2022 r. wydano 553,4 mln zł, tj. dwukrotnie więcej niż w 2015 r. Ponad jedną trzecią środków z tej sumy wykorzystano na inwestycje w dwóch województwach, tj. mazowieckim i wielkopolskim (łącznie 188,9 mln zł), a najmniej, bo 2,4 mln zł w województwie świętokrzyskim (0,4%). Wysokość środków na inwestycje związane ze stacjami uzdatniania wody przypadających na 1 mieszkańca wsi wynosiła 36,23 zł (o 20,49 zł mniej niż w 2015 r.), a w układzie województw zamykała się w przedziale od 3,65 zł w województwie świętokrzyskim do 75,69 zł w województwie podlaskim. W wyniku tych inwestycji w 2022 r. do użytku oddano 41 nowych stacji uzdatniania wody (o 34 mniej niż w 2015 r.) oraz zmodernizowano 449 stacji uzdatniania wody (o 170 więcej niż w 2015 r.). Najwięcej stacji uzdatniania wody zmodernizowano w województwach mazowieckim (67) i kujawsko-pomorskim (60), zaś najwięcej nowych powstało w województwach małopolskim i mazowieckim (po 6). W województwie opolskim, jako jedynym, w 2022 r. nie oddano do użytkowania żadnej nowej stacji uzdatniania wody.

Nakłady na **kanalizacje zbiorcze** w 2022 r. na obszarach wiejskich wyniosły 2,2 mld zł i były o 7,8% wyższe w relacji do 2015 r. Ponad 40% nakładów poniesionych na wspomniane inwestycje na terenach wsi

dotyczyła trzech województw: mazowieckiego (406,4 mln zł), małopolskiego (272,3 mln zł) i wielkopolskiego (260,4 mln zł). Najmniej nakładów przeznaczono na te inwestycje w województwie lubuskim (35,4 mln zł).

Kwota inwestycji w zakresie kanalizacji zbiorczych przypadająca na 1 mieszkańca obszarów wiejskich wyniosła 147,23 zł (o 10,60 zł więcej niż w 2015 r.) i wahała się od 76,60 zł w województwie lubelskim do 236,07 zł w województwie świętokrzyskim.

Poniesione nakłady pozwoliły na wybudowanie w 2022 r. na obszarach wiejskich 3,1 tys. km zbiorczych sieci kanalizacyjnych – o połowę mniej niż siedem lat wcześniej. W omawianym roku do sieci kanalizacyjnej przyłączono 69,5 tys. budynków, czyli o 38,2% mniej niż w 2015 r. Najwięcej kilometrów sieci kanalizacyjnej powstało w województwach mazowieckim (439,7 km) i małopolskim (428,5 km), w których przyłączono również najwięcej budynków do kanalizacji (kolejno 9,8 tys. budynków i 9,6 tys.). Najmniej kilometrów sieci kanalizacyjnej powstało w województwie podlaskim (34,4 km), w którym również najmniej budynków zyskało przyłącza do kanalizacji (1,0 tys.).

W 2022 r. w porównaniu z 2015 r., nakłady na **modernizację i budowę nowych zbiorczych oczyszczalni ścieków** na obszarach wiejskich były o 8,3% wyższe i wyniosły 585,5 mln zł. Z tej kwoty 89,0% przeznaczono na modernizację już istniejących urządzeń. Najwięcej środków na te inwestycje (łącznie 25,4% ogółu nakładów tego rodzaju na obszarach wiejskich) przeznaczono w województwach wielkopolskim (86,5 mln zł) i mazowieckim (62,2 mln zł), a najmniej w województwach lubuskim i podlaskim (łącznie 2,9% ogółu nakładów). Średnio na 1 mieszkańca wsi na zbiorcze oczyszczalnie ścieków przeznaczono 38,36 zł (o 2,93 zł więcej niż w 2015 r.). Dla poszczególnych województw wartość tego wskaźnika kształtowała się od 16,42 zł w województwie lubuskim do 63,54 zł w województwie warmińsko-mazurskim.

Środki te umożliwiły w 2022 r. wybudowanie 36 i zmodernizowanie 218 zbiorczych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich. Najwięcej obiektów zmodernizowano w województwie lubelskim (27), najmniej w województwie podlaskim (6). Z kolei najwięcej nowych oczyszczalni wybudowano w województwie warmińsko-mazurskim (11). W trzech województwach: opolskim, śląskim i świętokrzyskim nie powstała żadna nowa zbiorcza oczyszczalnia ścieków.

Nakłady na **indywidualne oczyszczalnie ścieków** na wsi w 2022 r. wyniosły 207,2 mln zł, czyli były o 19,2% wyższe niż w 2015 r. Wzrost środków finansowych nie przełożył się na wzrost liczby nowych indywidualnych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich. W 2022 r. zbudowano ich 17,5 tys., czyli o 1,5 tys. mniej niż w 2015 r. Najwięcej takich oczyszczalni powstało w województwie małopolskim (2,4 tys.), na które przeznaczono najwięcej środków finansowych wśród województw – 33,7 mln zł, czyli 16,3% ogółu środków wydanych na ten cel na terenach wiejskich. Przeciętnie na 1 mieszkańca wsi przypadało 13,58 zł ze środków przeznaczonych na ten cel – najwięcej w województwie łódzkim (26,82 zł), najmniej w województwie pomorskim (4,68 zł).

W 2022 r. nakłady finansowe na **składowiska odpadów** na wsi wyniosły 708,9 tys. zł, co stanowiło 2,2% środków przeznaczonych na ten cel w 2015 r. Ponad 93% środków zainwestowano w dwóch województwach podkarpackim i wielkopolskim. W kolejnych trzech województwach: kujawsko-pomorskim, opolskim i podlaskim zainwestowano pozostałe 7% środków. W analizowanym roku na obszarach wiejskich powstało jedno składowisko odpadów o powierzchni 20,1 ha, które było zlokalizowane na terenie województwa wielkopolskiego.

Uwagi metodologiczne

1. Źródła i zakres danych

Przedstawiona w publikacji analiza obejmuje obszary wiejskie wyodrębnione według Krajowego Rejestru Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT), Delimitacji Obszarów Wiejskich (DOW), Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI), klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), jak również typologii terytorialnych Eurostatu i OECD. Zastosowanie różnych metod delimitacji obszarów wiejskich pozwala na ukazanie szerokiego zakresu informacji w przekrojach o różnym stopniu szczegółowości.

W statystyce publicznej, obszary wiejskie wyodrębnia się na podstawie podziału terytorialnego kraju przy użyciu identyfikatorów rejestru TERYT, gdzie za obszary wiejskie uznaje się gminy wiejskie i część wiejską gmin miejsko-wiejskich.

Dodatkowo przez Główny Urząd Statystyczny została opracowana Delimitacja Obszarów Wiejskich (DOW), której celem jest zapewnienie jednolitej prezentacji wyników badań statystycznych statystyki publicznej w zakresie obszarów wiejskich.

Zgromadzone w publikacji dane przedstawiono w ujęciu retrospektywnym dla lat 2015 i 2022 na poziomie krajowym i regionalnym. W przypadku braku danych za te lata analizą objęto dane za ostatni dostępny rok.

Publikacja składa się z dwóch integralnych części. Pierwsza, zawiera komentarz analityczny stanowiący kompleksowy opis przemian zachodzących na obszarach wiejskich. Analiza obejmuje szerokie spektrum zagadnień: od danych społeczno-demograficznych, poprzez dane o działalności pozarolniczej, dochodach i wydatkach oraz wyposażeniu gospodarstw domowych, dostępie do placówek edukacyjnych, ośrodków kultury i opieki zdrowia, po dane o infrastrukturze technicznej, środowisku naturalnym i finansowaniu obszarów wiejskich. Dynamika zmian obserwowanych na obszarach wiejskich została zaprezentowana w odniesieniu do sytuacji w miastach. Dane liczbowe zostały zilustrowane na mapach i wykresach stanowiących nierozdzielalną część analizy.

Druga część publikacji, zawiera tablice z danymi na poziomie krajowym oraz regionalnym dla 2022 r. według:

- 1) podziału TERYT,
- 2) delimitacji Obszarów Wiejskich (DOW) do celów statystycznych,
- 3) typologii terytorialnych Eurostatu i OECD, definiujących regiony miejskie i wiejskie.

Uzupełnieniem tych informacji jest tabela przeglądowa w układzie województw. Zawiera ona ważniejsze dane o sytuacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich w porównaniu z danymi ogólnopolskimi oraz z danymi dla miast za lata 2002–2020.

Dzięki podziałowi publikacji na część analityczną i część tabelaryczną możliwe było położenie nacisku na udostępnienie szerokiego zakresu danych ukazujących najważniejsze przemiany i potencjał tkwiący w obszarach wiejskich, na potrzeby analiz wykonywanych przez użytkowników publikacji.

Dane zawarte w publikacji opracowano na podstawie wyników badania „Statystyczny system informacyjny obszarów wiejskich” oraz źródeł administracyjnych. W publikacji wykorzystano dane następujących instytucji:

- 1) Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- 2) Dyrekcja Generalna Poczty Polskiej,
- 3) Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad,
- 4) Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych,

- 5) Główny Urząd Geodezji i Kartografii,
- 6) Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego,
- 7) Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami,
- 8) Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa,
- 9) Ministerstwo Edukacji i Nauki,
- 10) Ministerstwo Finansów,
- 11) Ministerstwo Obrony Narodowej,
- 12) Ministerstwo Rodzin i Polityki Społecznej,
- 13) Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
- 14) Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii,
- 15) Ministerstwo Sprawiedliwości,
- 16) Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji,
- 17) Ministerstwo Zdrowia,
- 18) Polski Związek Działkowców,
- 19) Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Więcej szczegółowych informacji dotyczących pojęć i metod opracowania danych liczbowych z poszczególnych dziedzin statystyki zamieszczonych w publikacji można znaleźć w publikacjach tematycznych oraz w serii „Metodologia badań statystycznych”.

2. Delimitacja Obszarów Wiejskich (DOW)

DOW opracowano z wykorzystaniem typologii Funkcjonalnych Obszarów Miejskich (FUA; ang. Functional Urban Areas), wprowadzonej Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/2391 z dnia 12 grudnia 2017 r. zmieniającym rozporządzenie (WE) nr 1059/2003 w odniesieniu do typologii terytorialnych (Tercet) (Dz. Urz. UE L 350 z 29 grudnia 2017 r.). FUA obejmują miasta i ich strefy dojazdów do pracy.

Podziału gmin wiejskich (gmin wiejskich oraz obszarów wiejskich w gminach miejsko-wiejskich – symbol rodzaju jednostki TERYT, odpowiednio 2 i 5) dokonano z uwzględnieniem oddziaływania na nie dużych miast.

Delimitacja obejmuje poziom 1, który odnosi się do lokalizacji obszaru względem FUA miast liczących co najmniej 150 tys. mieszkańców lub FUA miast wojewódzkich oraz poziom 2, który odnosi się do wartości gęstości zaludnienia obszarów wiejskich.

Poziom 1	Poziom 2
Aglomeracyjne	dużej gęstości
	małej gęstości
Pozaaglomeracyjne	dużej gęstości
	małej gęstości

W nowej delimitacji wyróżniono następujące grupy obszarów:

- 1) **aglomeracyjne** – obszary wiejskie znajdujące się w granicach FUA miast wojewódzkich lub w granicach FUA pozostałych miast, liczących co najmniej 150 tys. mieszkańców:
 - a) **aglomeracyjne dużej gęstości** – spełniają jednocześnie warunki dla obszarów aglomeracyjnych oraz warunek gęstości zaludnienia większej od średniej gęstości zaludnienia dla Polski,

- b) **aglomeracyjne małej gęstości** – spełniają jednocześnie warunki dla obszarów aglomeracyjnych oraz warunek gęstości zaludnienia równej lub mniejszej od średniej gęstości zaludnienia dla Polski;
- 2) **pozaaglomeracyjne** – obszary wiejskie znajdujące się poza granicami FUA miast wojewódzkich lub poza granicami FUA pozostałych miast liczących co najmniej 150 tys. mieszkańców:
 - a) **pozaaglomeracyjne dużej gęstości** – spełniają zarówno warunki dla obszarów pozaaglomeracyjnych i warunek gęstości zaludnienia większej od $\frac{1}{3}$ gęstości zaludnienia dla Polski,
 - b) **pozaaglomeracyjne małej gęstości** – spełniają zarówno warunki dla obszarów pozaaglomeracyjnych i warunek gęstości zaludnienia równej lub mniejszej od $\frac{1}{3}$ gęstości zaludnienia dla Polski.

Do grupy miast powyżej 150 tys. mieszkańców zakwalifikowano 25 ośrodków. Średnia gęstość zaludnienia w 2022 r. (Bank Danych Lokalnych GUS) wynosiła 121 osób/km², a próg $\frac{1}{3}$ średniej gęstości zaludnienia przyjęto na poziomie 40 osób/km².

3. Typologia miejsko-wiejska według Eurostatu

Typologia miejsko-wiejska według Eurostatu została opracowana przez przedstawicieli Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (DG Agri), Eurostatu, Wspólnego Centrum Badawczego (JRC) i Dyrekcji Generalnej ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej (DG Regio), na podstawie typologii OECD. Jej celem jest poprawa porównywalności poszczególnych kategorii jednostek na terenie Unii Europejskiej.

Metodologia identyfikowania i podziału podregionów według typologii Eurostatu wyróżnia następujące kryteria delimitacji:

- 1) typologia oparta na siatce o poziomie rozdzielczości wynoszącym 1 km² (siatka kilometrowa, tj. o kwadratowych oczkach o boku 1 km) służy do wydzielenia „ośrodków miejskich”, „klastrów miejskich” oraz „komórek siatki obszarów wiejskich”. Wydzielenie to następuje na podstawie komórek siatki posiadających podobne cechy oparte na gęstości zaludnienia i ciągłości geograficznej (sąsiedztwa). Poszczególne trzy typy klastrów są definiowane w następujący sposób:
 - a) ośrodki miejskie (klastry o dużej gęstości zaludnienia): klaster składający się z sąsiadujących ze sobą komórek siatki 1 km² (bez komórek sąsiadujących tylko narożnikami) o gęstości zaludnienia co najmniej 1500 osób na 1 km² i posiadających łącznie co najmniej 50 tys. mieszkańców; granice w ten sposób wyznaczonego ośrodka miejskiego są następnie wygładzane poprzez włączenie do niego wszystkich komórek siatki sąsiadujących z co najmniej pięcioma komórkami (wliczając sąsiadujące narożnikami) należącymi do tego ośrodka miejskiego;
 - b) klastry miejskie (o umiarkowanej gęstości zaludnienia): klaster składający się z sąsiadujących ze sobą komórek siatki 1 km² (wliczając komórki sąsiadujące tylko narożnikami) o gęstości zaludnienia co najmniej 300 osób na 1 km² i minimalnej liczbie ludności wynoszącej 5000 mieszkańców; komórki zaklasyfikowane jako ośrodki miejskie przeważnie należą także do klastrów miejskich;
 - c) komórki siatki obszarów wiejskich: komórki siatki, które nie zostały przyporządkowane do ośrodków miejskich lub klastrów miejskich.
- 2) typologia miejsko-wiejska odnosi się do jednostek statystycznych NUTS 3 (w Polsce są to podregiony) i służy do ich zaklasyfikowania do jednej z trzech grup: regionów przeważająco miejskich, regionów pośrednich lub regionów przeważająco wiejskich. Klasyfikowanie to oparte jest na pomiarze gęstości zaludnienia i ciągłości geograficznej (sąsiedztwa) w komórkach siatki o poziomie rozdzielczości wynoszącym 1 km² (siatka kilometrowa). W tym celu wykorzystywana jest typologia oparta na siatce o poziomie rozdzielczości wynoszącym 1 km² (siatka kilometrowa), służąca do wydzielenia „ośrodków miejskich”, „klastrów miejskich” oraz „komórek siatki obszarów wiejskich”. Poszczególne trzy typy jednostek tej typologii są definiowane w następujący sposób:
 - a) regiony przeważająco miejskie: jednostki NUTS 3, w których co najmniej 80% ludności mieszka w „klastrach miejskich”;

- b) regiony pośrednie: jednostki NUTS 3, w których od 50% do 80% ludności mieszka w „klastrach miejskich”;
- c) regiony przeważająco wiejskie: jednostki NUTS 3, w których co najmniej 50% ludności mieszka w „komórkach siatki obszarów wiejskich”.

W celu lepszej identyfikacji typu NUTS 3, w zależności od specyfiki podregionu, zastosowano dodatkowe kryterium delimitacji, tj.:

- 1) w przypadku jednostek NUTS 3 o niewielkiej powierzchni (poniżej 500 km²) dokonano grupowań z sąsiednimi jednostkami (w zależności od jednostki – z jedną, kilkoma lub wszystkimi) w celu ustalenia typu (jak w pkt 2),
- 2) wielkość miasta na terenie danego NUTS 3:
 - a) w przypadku miast o liczbie ludności powyżej 200 tys. osób, stanowiącej przynajmniej 25% populacji podregionu, podregion przeważająco wiejski (PW) uznaje się za pośredni (P),
 - b) w przypadku miast o liczbie ludności powyżej 500 tys. osób, stanowiącej przynajmniej 25% populacji podregionu, podregion pośredni (P) uznaje się za przeważająco miejski (PM).

4. Typologia regionów według OECD

Kryteria identyfikowania i podziału regionów według typologii OECD zostały ustalone w oparciu o stopień ich zurbanizowania. Uwzględniają one 2 poziomy analizy terytorialnej, tj. lokalny (dla Polski – gmina) i regionalny (dla Polski – TL 3, odpowiadający NUTS 3). Metodologia ta uwzględnia 3 etapy podziału:

- 1) na poziomie lokalnym, jednostki administracyjne sklasyfikowano jako miejskie lub wiejskie, według następujących kryteriów:
 - a) obszar wiejski to obszar, gdzie gęstość zaludnienia nie przekracza 150 osób/km²,
 - b) obszar miejski to obszar, gdzie gęstość zaludnienia wynosi 150 lub więcej osób/km²;
- 2) na poziomie regionalnym jednostki funkcjonalne lub administracyjne sklasyfikowano w zależności od procentowego udziału ludności mieszkającej na obszarach wiejskich (według kryteriów poziomu lokalnego). Wyróżniono 3 typy regionów:
 - a) przeważająco wiejski (PW) – gdy więcej niż 50% jego mieszkańców zamieszkuje obszary lokalne sklasyfikowane jako wiejskie według kryteriów poziomu lokalnego,
 - b) pośredni (P) – gdy udział procentowy mieszkańców zamieszkujących obszary lokalne sklasyfikowane jako wiejskie wynosi 15–50%,
 - c) przeważająco miejski (PM) – gdy mniej niż 15% jego mieszkańców zamieszkuje obszary lokalne sklasyfikowane jako wiejskie;
- 3) dodatkowo na poziomie regionalnym obszary wiejskie definiowane są w oparciu o kryterium wielkości populacji miasta, gdzie:
 - a) region sklasyfikowany jako przeważająco wiejski (PW) staje się pośrednim (P), jeżeli na jego terenie położone jest miasto o liczbie ludności powyżej 200 tys. osób, która stanowi co najmniej 25% populacji tego regionu;
 - b) region sklasyfikowany jako pośredni (P) staje się przeważająco miejskim (PM), jeżeli na jego terenie położone jest miasto o liczbie ludności powyżej 500 tys. osób, która stanowi co najmniej 25% populacji tego regionu.

W wyniku prac zainicjowanych przez Dyрекcję Generalną ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej typologię regionalną rozszerzono o kryterium dostępności do najbliższego miasta¹. Założeniem tego kryterium jest pomiar czasu dojazdu (CD) co najmniej 50% ludności danego obszaru do najbliższej położonego miasta

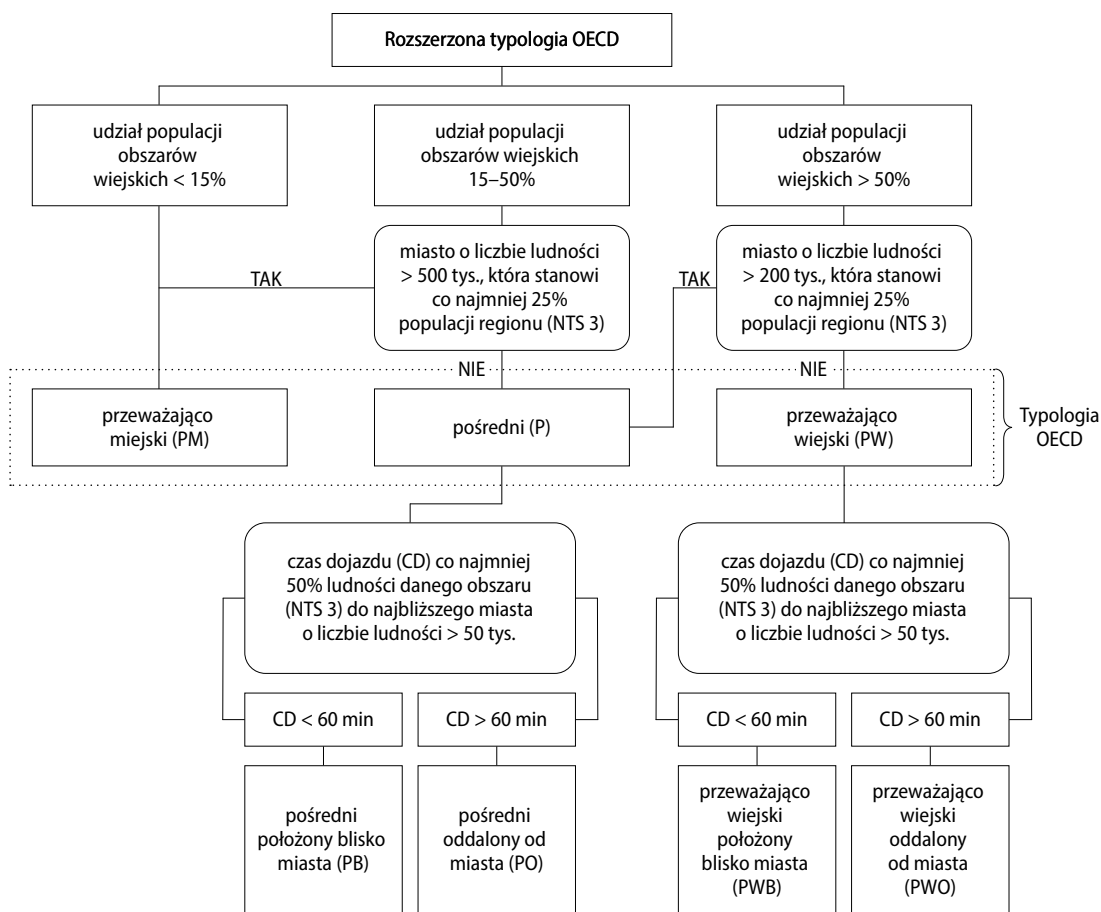
¹ L. Dijkstra and H. Poelman, 2008. Remote Rural Regions: How the proximity to a city influences the performances of rural regions. Regional Focus No 1/08. The paper defines remote rural regions in European countries [GOV/TDPC/TI/RD(2008)4].

o liczbie mieszkańców powyżej 50 tys. osób. Wartość progowa czasu dojazdu (CD) jest równa 60 min. Ta rozszerzona typologia klasyfikuje regiony do jednego z 5 typów:

- 1) przeważająco miejski (PM) – wyznaczony na podstawie 3 powyższych kryteriów;
- 2) pośredni położony blisko miasta (PB) – pośredni, dla którego czas dojazdu co najmniej 50% ludności do najbliższego miasta o liczbie ludności powyżej 50 tys. osób nie przekracza 60 min;
- 3) pośredni oddalony od miasta (PO) – pośredni, dla którego czas dojazdu co najmniej 50% ludności do najbliższego miasta o liczbie ludności powyżej 50 tys. osób przekracza 60 min;
- 4) przeważająco wiejski położony blisko miasta (PWB) – przeważająco wiejski, dla którego czas dojazdu co najmniej 50% ludności do najbliższego miasta o liczbie ludności powyżej 50 tys. osób nie przekracza 60 min;
- 5) przeważająco wiejski oddalony od miasta (PWO) – przeważająco wiejski, dla którego czas dojazdu co najmniej 50% ludności do najbliższego miasta o liczbie ludności powyżej 50 tys. osób przekracza 60 min.

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), w przypadku krajów Unii Europejskiej, przyporządkowuje podregiony do jednego z trzech typów (przeważająco miejski, pośredni, przeważająco wiejski) zgodnie z typologią regionów według Eurostatu.

Schemat rozszerzonej typologii OECD

Źródło: Dokument ze spotkania grupy roboczej OECD do spraw wskaźników terytorialnych „Refinement of the OECD regional typology: the economic performance of remote rural regions”.

Methodological notes

1. Sources and range of data

Analysis presented in this publication concerns the rural areas distinguished by the National Official Register of Territorial Division of the Country (TERYT), the Delimitation of Rural Areas, the Areas of Strategic Intervention (ASI), Classification of Territorial Units for Statistics (NUTS) as well as Eurostat and OECD territorial typologies. The use of various methods of delimiting rural areas allows for the presentation of a wide range of information in sections with varying degrees of detail.

In public statistics, rural areas are distinguished on the basis of the territorial division of the country using TERYT register identifiers, where rural areas are considered as rural gminas and the rural part of urban-rural gminas.

In addition, Statistics Poland has developed the Delimitation of Rural Areas, the purpose of which is to ensure a consistent presentation of the results of statistical surveys on rural areas.

Collected in the publication data are presented in retrospect for years 2010 and 2022 on national and regional level. In the absence of data for these years, the analysis covered data for the last available year. Additionally, data on direct payment schemes, RDP 2014–2020 as well as on national instruments supporting development of agriculture and processing of agricultural products were presented for 2014, ie for the first year of the 2014-2020 programming period.

The publication consists of two integral parts. The first, contains analytical comment, which constitutes a comprehensive description of the rural areas transformation. The analysis including a wide spectrum of issues: from socio-demographic data, non-agricultural activities, incomes and expenditures as well as households furnishing, access to educational establishments, cultural centers and health care, to data on technical infrastructure, environmental and rural areas financing. Dynamics of changes in rural areas has presented in relation to urban areas. The statistical information has been enriched with maps and charts which are an inseparable part of the analysis.

The second part of the publication, contains tables with data on national and regional level for 2022 by:

- 1) TERYT division,
- 2) the Delimitation of Rural Areas for statistical purposes,
- 3) territorial typologies by Eurostat and OECD, defining urban and rural regions.

As a supplement are prepared information is review table by voivodships. The table contains major data regarding the socio-economic situation of rural areas in comparison to national data and urban areas data for 2002–2022.

Thanks to division of the publication on analytical part and table part, it was possible to put emphasis on providing a wide scope of data showing the most important changes and potential of rural areas, for analysis performed by the users of the publication.

Data included in this publication were based on the results of the research “Statistical information system of rural areas” and administrative sources. The publication uses the data of the following institutions:

- 1) Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture,
- 2) Polish Post General Directorat,
- 3) General Directorate for National Roads and Motorways,
- 4) Main Inspectorate of Agricultural and Food Quality,
- 5) Head Office of Geodesy and Cartography,

- 6) Agricultural Social Insurance Fund,
- 7) National Centre for Emissions Management,
- 8) National Center for Agriculture Support,
- 9) Ministry of Education and Science,
- 10) Ministry of Finance,
- 11) Ministry of National Defence,
- 12) Ministry of Family and Social Policy,
- 13) Ministry of Agriculture and Rural Development,
- 14) Ministry of Economic Development, Labour and Technology,
- 15) Ministry of Justice,
- 16) Ministry of the Interior and Administration,
- 17) Ministry of Health,
- 18) Polish Union of Allotment Gardener,
- 19) Social Insurance Institution.

More detailed information concerning definitions and methods of compiling statistical data of particular fields of statistics can be found in thematic publications as well as in the series "Statistical Research Methodology".

2. Delimitation of Rural Areas

The Delimitation is developed using the typology of Functional Urban Areas (FUA), introduced by Regulation (EU) 2017/2391 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2017 amending Regulation (EC) No 1059/2003 as regards territorial typologies (Tercet) (Official Journal of the EU L 350, 29 December 2017). The FUA include cities and their commuting zones.

The delimitation of rural gminas (rural gminas and rural areas in urban-rural gminas – symbol of the type unit TERYT, 2 and 5 respectively) has been taking into account the impact of large cities.

The delimitation includes level 1, which refers to the location of the area in relation to the FUA of cities of at least 150,000 persons or the FUA of seats of voivodships and level 2, which refers to the value of the population density of rural areas.

The new delimitation distinguishes the following groups of areas:

Level 1	Level 2
Agglomeration areas	high density
	low density
Non-agglomeration areas	high density
	low density

- 1) **agglomeration** – rural areas located within the FUA of seats of voivodships or within the FUA of other cities with at least 150 thousand persons:
 - a) **agglomeration high density** – meet both criteria: they are in agglomeration areas and has population density higher than the average population density for Poland,
 - b) **agglomeration low density** – they are in agglomeration areas and has population density equal to or lower than the average population density for Poland;

- 2) **non-agglomeration** – rural areas located outside of the FUA of voivodeship cities or outside the FUA of other cities with at least 150 thousand persons:
 - a) **non-agglomeration high density** – they are located outside of the FUA, and have population density higher than $\frac{1}{3}$ of the population density for Poland,
 - b) **non-agglomeration low density** – they are located outside of the FUA, and have population density equal to or lower than $\frac{1}{3}$ of the population density for Poland.

The group of cities with more than 150 thousand persons includes 25 cities. Average population density in 2022 (Statistics Poland Local Data Bank; BDL) was 121 persons/km² and the $\frac{1}{3}$ threshold of the average population density was assumed at 40 persons/km².

3. Urban-rural typology by Eurostat

Urban-rural typology by Eurostat was compiled by Directorate-General for Agricultural and Rural Development (DG Agri), Eurostat, Joint Research Centre (JRC) and Directorate-General for Regional and Urban Policy (DG Regio) representatives, on the basis of the OECD regional typology. The aim of this typology is improvement comparability of individual categories of units on the EU territory.

The methodology of the identification and the division of subregions according to the Eurostat typology distinguishes the following criteria of delimitation:

- 1) the typology based on a grid with a resolution level of 1 km² (a kilometer grid, i.e. with square meshes with a side of 1 km) is used to separate "urban centres", "urban clusters" and "rural grid cells". This separation is based on grid cells having similar features based on population density and geographical continuity (neighborhood). The three types of clusters are defined as follows:
 - a) urban centres (high density clusters): a cluster of contiguous grid cells of 1 km² (excluding diagonals) with a population density of at least 1500 inhabitants per km² and collectively a minimum population of 50 thousand inhabitants; the boundaries of the urban centre are then smoothed by including all grid cells neighboring to at least five cells (including neighboring corners) belonging to that urban centre;
 - b) urban cluster (moderate density): a cluster of contiguous grid cells of 1 km² (including diagonals) with a population density of at least 300 inhabitants per km² and a minimum population of 5000 inhabitants; grid cells classified as urban centres usually also belong to urban clusters;
 - c) rural grid cells: grid cells that are not identified as urban centres or as urban clusters.
- 2) the urban-rural typology is applied to NUTS level 3 regions (in Poland called subregions) and it identifies three types of regions: predominantly urban regions, intermediate regions and predominantly rural regions. This typology is based on data for 1 km² population grid cells and their geographical continuity (neighborhood). For this, the typology based on a grid with a resolution level of 1 km² (a kilometer grid) is used to separate urban centres, urban clusters and rural grid cells. The three types of units of this typology are defined as follows:
 - a) predominantly urban regions: NUTS level 3 units where at least 80% of the population live in urban clusters;
 - b) intermediate regions: NUTS level 3 units where more than 50% but less than 80% of the population live in urban clusters;
 - c) predominantly rural regions: NUTS level 3 units where at least 50% of the population live in rural grid cells.

In order to better identification of NUTS 3 type depending on the specificity of the subregion, used additional criterion of delimitation, i.e.:

- 1) in case of not large NUTS 3 areas (below 500 square kilometers) grouped them with surrounding units (depending on unit – with one, several or all of them), in order to determine the type (as in the point 2),
- 2) size of the city on the NUTS 3 area:

- a) in case of the urban centre above 200 thousand of inhabitants, representing at least 25% of the subregion population, predominantly rural (PR) subregion becomes intermediate subregion (IN),
- b) in case of the urban centre above 500 thousand of inhabitants, representing at least 25% of the subregion population, intermediate subregion (IN) becomes predominantly urban (PU).

4. Typology of regions by OECD

The methodology of the identification and the division of subregions according to the OECD regional typology was established on the base of their urbanized degree. The OECD regional typology takes into consideration two levels of territorial analysis, i.e. local (for Poland – gmina) and regional (for Poland – TL 3 corresponding to NUTS 3). The methodology distinguishes three stages of the division:

- 1) on the local unit the basic administrative units classified as urban or rural according to the following criteria:
 - a) rural areas it is area, where population density is below 150 inhabitants/km²,
 - b) urban areas it is area, where population density is above 150 inhabitants/km²;
- 2) on the regional level functional or administrative units are classified depending on the percentage share of population living in rural areas (according to criteria of the local unit). Distinguished three types of regions:
 - a) predominantly rural (PR), if the share of population living in rural local units is above 50%,
 - b) intermediate (IN), if the share of population living in rural local units is between 15% and 50%,
 - c) predominantly urban (PU), if the share of population living in rural local units is below 15%;
- 3) additionally on the regional level the rural areas are defined based on the criterion of the population size of the urban centre, where:
 - a) region classified as predominantly rural (PR) becomes intermediate (IN), if it contains an urban centre of more than 200 thousand inhabitants representing at least 25% of the regional population;
 - b) region classified as intermediate (IN) becomes predominantly urban (PU), if it contains an urban centre of more than 500 thousand inhabitants representing at least 25% of the regional population.

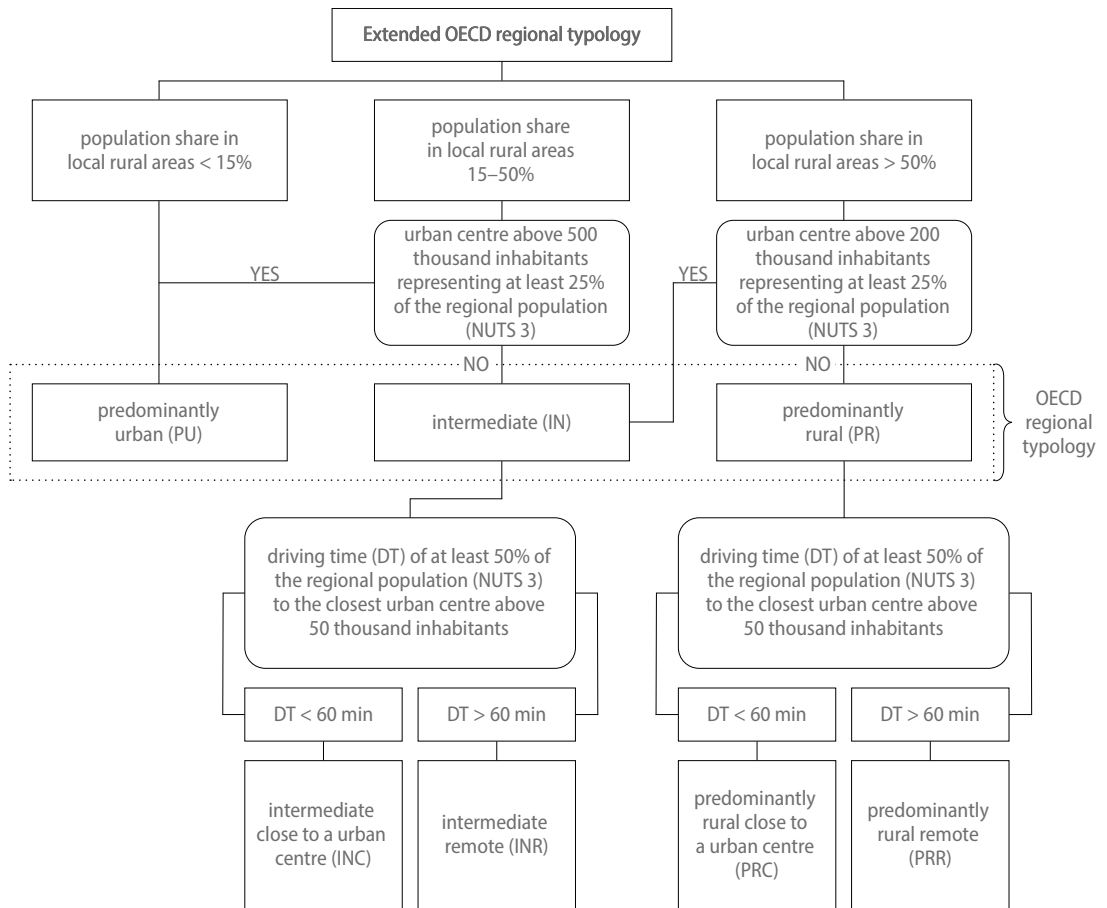
As a result of works initiated by the Directorate-General for Regional and Urban Policy¹, the OECD regional typology has been extended by including the accessibility to urban centres criterion. The assumption of this methodology is measured through the driving time (DT) of at least 50% of the regional population to the closest urban centre with more than 50 thousand inhabitants. The threshold for the driving time (DT) is set equal to 60 minutes. This extended regional typology classifies regions to the one of the 5 types:

- 1) predominantly urban (PU) – distinguishes on the base of three above criteria;
- 2) intermediate close to the city (INC) – intermediate for which the driving time of at least 50% of population to the closest urban centre with more than 50 thousand inhabitants is below 60 minutes;
- 3) intermediate remote (INR) – intermediate for which the driving time of at least 50% of population to the closest urban centre with more than 50 thousand inhabitants is above 60 minutes;
- 4) predominantly rural close to a city (PRC) – predominantly rural for which the driving time of at least 50% of population to the closest urban centre with more than 50 thousand inhabitants is below 60 minutes;
- 5) predominantly rural remote (PRR) – predominantly rural for which the driving time of at least 50% of population to the closest urban centre with more than 50 thousand inhabitants is above 60 minutes.

¹ L. Dijkstra and H. Poelman, 2008. Remote Rural Regions: How the proximity to a city influences the performances of rural regions. Regional Focus No 1/08. The paper defines remote rural regions in European countries [GOV/TDPC/TI/RD(2008)4].

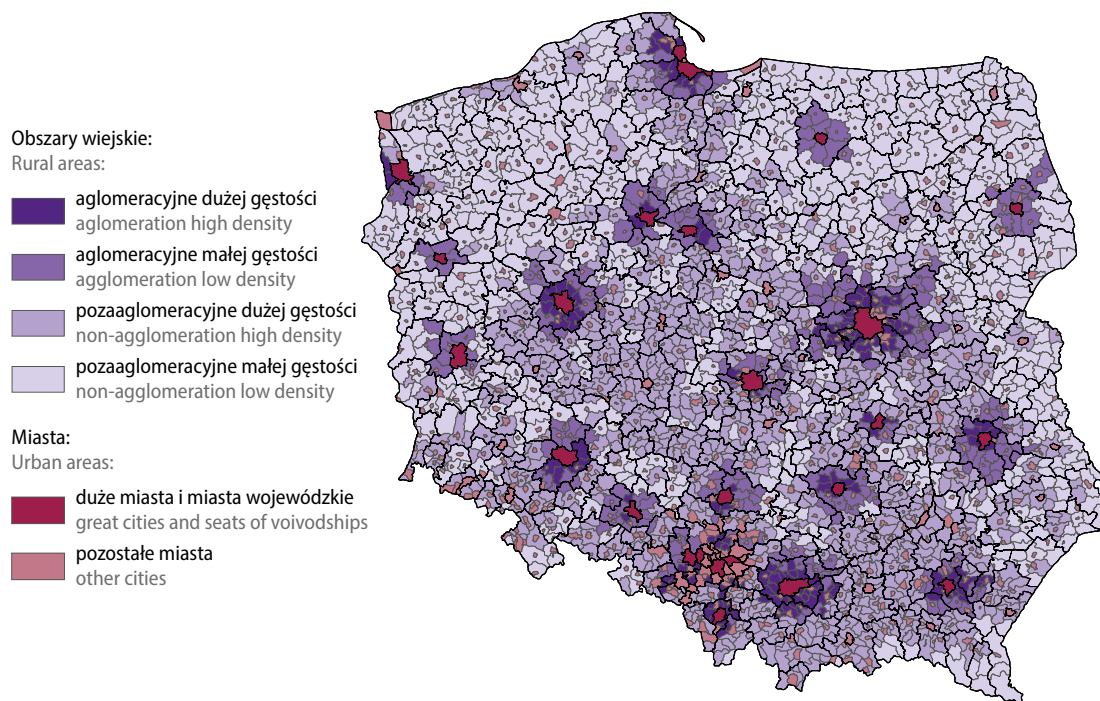
Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) in case of European Union countries subregions assigns to one of three types (predominantly urban, intermediate, predominantly rural) according to the typology of regions by Eurostat.

Diagram of the extended OECD regional typology

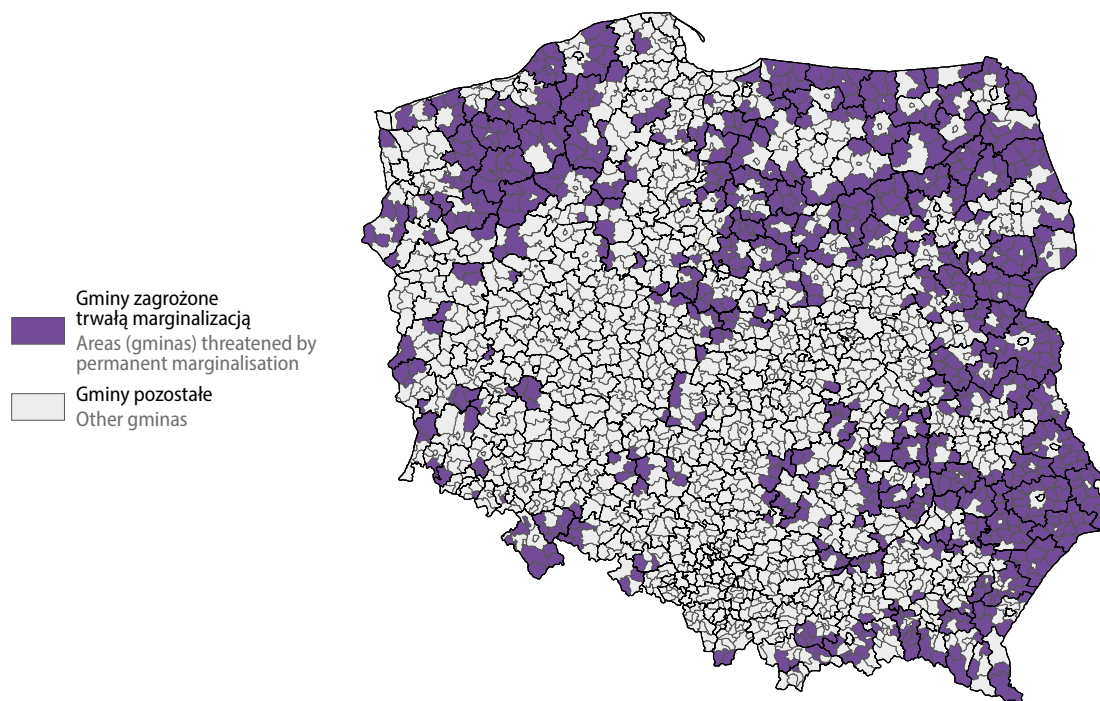

Source: The document from working group meeting to the territorial indicators matters "Refinement of the OECD regional typology: the economic performance of remote rural regions".

Mapa 48. Delimitacja obszarów wiejskich (DOW) w 2022 r.
 Map 48. Delimitation of Rural Areas in 2022

Mapa 49. Gminy zagrożone trwałą marginalizacją
 Map 49. Areas (gminas) threatened by permanent marginalisation

Mapa 50. Podregiony według typologii miejsko-wiejskiej Eurostatu (NUTS 2021)
Map 50. Subregions by Eurostat urban-rural typology (NUTS 2021)

Typy podregionów:
Types of podregions:

- przeważająco miejski
predominantly urban
- pośredni
intermediate
- przeważająco wiejski
predominantly rural

